

ISSN 1392-0421

LAISVĖS KOVŲ

ARCHYVAS

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGA
ISTORIJS SEKCIJA

LAISVĖS
KOVŲ ARCHYVAS
11

Kaunas, 1994

Redakcinė kolegija

Balys GAJAUSKAS,
Česlovas KIŠONAS,
Antanas LUKŠA

Vyr. redaktorė

Dalia KUODYTĖ

Redakcija

Ona BALČYTIENĖ, Rasa ČERNEVIČIŪTĖ,
Nijolė GAŠKAITĖ, Vilija JAKUČIŪNAITĖ,
Kęstutis KASPARAS, Jolanta KASPARIENĖ,
Algis KAŠĖTA, Valdemaras MACIUKEVIČIUS,
Birutė OKSAITĖ, Regimantas ŽILYS

Žurnalo leidimą nuolat remia

Pasaulio Lietuvių

Bendruomenė

Nuoširdžiai dėkojame

Vydūno Fondui

šio numerio rėmėjui

Viršelyje: Tauro apygardos partizanas Juozas Juodis-Ungurys

Reprodukcijos Regimanto Žilio

LAISVĖS KOVŲ ARCHYVAS 11

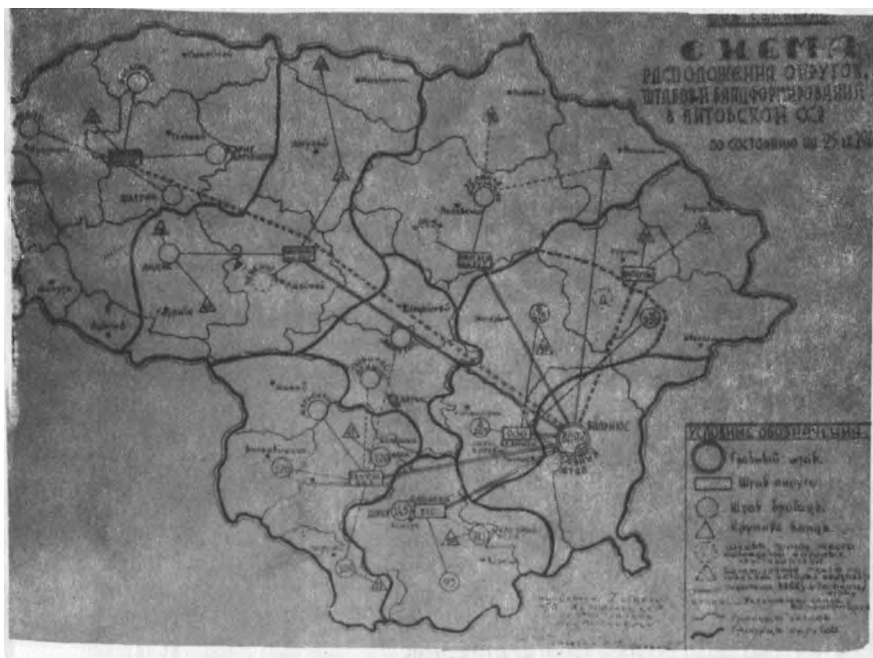
Eina šešis kartus per metus

SL 176.1994 07 13.13 sp.l. Tir. 5000 egz. Užsakymas Nr. 22.
Leidėjas - Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga
Laisvės alėja 39, 3000 Kaunas.
Spausdino "Spaustuvė MORKŪNAS ir K",
Studentų 54, 3031 Kaunas.

Dalia Kuodytė

BENDRAS DEMOKRATINIO PASIPRIEŠINIMO SAJŪDIS 1946M. PABAIGOJE- 1948M. PRADŽIOJE

1946m. vasarą kai pagaliau buvo įgyvendintas rezistencijos siekis turėti vyr. vadovybę, prasidėjo bene didžiausia KGB operacija, kuri tęsėsi dvejus metus ir kurios metu buvo naudojami tokie kvalifikuoti agentai, kaip J.Markulis-Noreika, plk. A.Kamarauskas-Vlasov, KGB majoras Maksimovas ir kt. Šios operacijos tikslas, žinoma, buvo sunaikinti rezistenciją tik kitomis priemonėmis ir būdais. Jei 1944-45m. NKGB įsakymuose iš Maskvos reikalaujama užgniaužti „nacionalistų pasipriešinimą“ per savaitę, mėnesį, tai vėliau taip neskubina- tarsi katės žaidimas su pele atsispindi

KGB parengta VLAK'o ir apygardų ryšius atspindinti schema-
1946 IX 25.

agentūrinės bylos “Zapad” (Vakarai) dokumentuose. Į darbą paleidžiamos pačios subtiliausios priemonės: demagogija, žaidimas patriotiniais jausmais, psichologinėmis vadų ypatybėmis, pagaliau klasta ir melu.

Kita vertus, šiam laikotarpiui būdinga kad buvo sukurta palyginti stabili ryšių sistema tiek tarp apygardų ir Erelio, tiek apygardų tarpusavyje¹. Tai leido konsultuotis rūpimais klausimais, o pavojaus atveju operatyviai reaguoti (*kaip matysime iš dokumentų-D.K*)

Didžiausias kliuvinyς Erelio veiklai buvo Tauro apygarda ir jos vadas Žvejys. Žinant šios apygardos autoritetą, t.p. geografinę padėtį (ryšiai su Vakaraίs), nenuostabu, kad buvo bandoma paveikti jos vadovybę įkalbinėjimais, o nepavykus- šantažu ir gandaiς, dėl kurių Žvejys turėjo aiškintis kitų apygardų vadams.

Taigi, Erelio uždavinys buvo užkirsti kelią bet kokiai savarankiškai veiklai. O čia jis neklydo- Žvejys savarankiškai organizavo struktūras, kurios vėliau tapo BDPS branduoliu.

1946m. pabaigoje, kad ir didėjant nepasitikėjimui, Erelis dirba organizacinį darbą. Gruodžio mėn. buvo atnaujinta VGPŠ sudėtis (žuvo Kazimieraitis, J.Gužaitis atsisakė eiti pareigas). Savo autoritetui pakelti Erelis bandė įtraukti į VGPŠ sudėtį buv. Lietuvos karininkus plk. T.Vidugirį, plk. M.Mačioką². Jiems nesutikus, pasirinktas A.Kamarauskas-Vytis (KGB agentas Vlasov). Jis turėjo būti patvirtintas 1947m. sausio mėnesį įvyksiančiame visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavime. Taip pat ten turėjo būti atnaujinta visa štabo sudėtis. Galima tik nuspėti, kas būtų vadovavęs ginkluotiems partizanams ir kokia būtų patvirtinta kovos taktika ir strategija

Gruodžio pabaigoje netikėtai gauta žinia apie J.Deksnio brolio Juozo areštą pagreitino įvykius³. J.Lukša, A.Zaskevičius ir Kauno universiteto docentas Bronius Barzdžiukas aptarė situaciją ir pasidalijo mintimis apie Erelio veiklą. Pasirodė, kad visi turėjo sumetimų laikyti jį KGB agentu. Pagrindiniai įtarimai rėmėsi šiais faktais: Erelis visada turėjo nežinia iš kur gautų pinigų, lengvai keitė butus, labai domėjosi partizanų štabų dislokacija, savo namuose “apsaugai” laikė 2 žmones. Juozo Deksnio areštas jo nė kiek nesujaudino- visiems aiškino, kad tai su politika neturi nieko bendro- tik neteisėta prekyba kuru⁴.

Taigi aiškėjo pavojus, iškilęs tiek pagrindžio vadams, tiek visai rezistencijai. Nors įtarimai krito tik ant Erelio, buvo nutarta atsiriboti nuo jo vadovaujamo centro, nuo jo aplinkos.

1947m. sausio pradžioje per ryšininkus paskubomis buvo perspėti Žemaičiai Tauro apygardas vadovybė, legaliai gyvenantys pagrindžio veikėjai⁵.

Kadangi numatytą dieną nebebuvo galima organizuoti suvažiavimo ir jis buvo atkeltas į sausio 15d, nespėjo, ar dėl kitų priežasčių neatvyko visų apygardų atstovai.

Pilviškių kaime, A.Vabalo-Gedimino bunkeryje susirinko: A.Baltūsis-Žvejas-Tauro apygardos vadas, A.Varkala-Žaliukas- Geležinio Vilko rinktinės vadas, J.Lukša-Skirmantas- Tauro apygardos štabo narys, V .Gavėnas-Vampyras- Tauro apygardos štabo narys, partizanas Šturmas, J.Kriščiūnas-Rimvydas- Dainavos apygardos atstovas, A-Zaskevičius-Šalna Tautvaiša- Kęstučio apygardos atstovas. Beje, Kęstučio apygardos vadovybė buvo sudariusi grupę- vadas J.Kasperavičius-Visvydas, P.Bartkus-

Tauro apygardos vadovybė 1947m.: 2-as- TA vadas Žvejys, 4-tas- štabo narys A. Vabalas-Gediminas.

Žadgaila J.Žemaitis-Lukas, J.Čeponis-Tauragis- kuri turėjo vykti į suvažiavimą. Žinomas laiškas, kurį parengė Visvydas, išdėstydamas žemaičių požiūrį į vyr. vadovybės kūrimo problemas. Deja, dėl stiprių kariuomenės siautimų ši grupė neatvyko. Nebuvo ir Aukštaitijos atstovų. Ir vieni, ir kiti vėliau gavo susirinkimo dokumentus.

O susirinkime buvo konstatuota, kad nepaisant visų nesėkmių, centralizacijos pastangas reikia tęsti, toliau koncentruojant dėmesį į stiprios vadovybės kūrimą ir ryšių su Vakaraais palaikymą⁶. Žinoma, pati situacija vertė koreguoti darbą. Svarbiausia priimtoji nuostata- BDPS kuriama iš ginkluotų partizanų vadų, neginkluotam pagrindžiui paliekant pagalbinį vaidmenį.

Vienas svarbiausių ryšio kanalų- ryšys su Vakaraais- numatytas per Lenkijos teritorijoje veikiančią pagrindinę organizaciją⁷. Kurjeriais buvo paskirti J.Lukša-Skirmantas ir J.Kriščiūnas-Rimvydas. Svarbiausia jų užduotis-išsiaiškinti padėti išeivijos organizacijose, gauti ir pateikti objektyvią informaciją, tartis dėl veiksmų koordinacijos. Taip pat reikėjo išsiaiškinti KGB perimtus ryšio kanalus ir juos pakeisti naujais.

1947m. pavasarį minėti asmenys išvyko. Jiems pavyko pereiti Lenkijos sieną, susitikti su J.Deksniu. Pastarasis nutraukė tolesnę jų kelionę, įtikinęs jos netikslingumu. Išeivijoje tuo metu vyko ginčai tarp VLIKo ir J.Deksnio įkurtos VLAko Delegatūros. Abi šios organizacijos pretendavo atstovauti kraštui Vakaruose. Rezistencijos įgaliotinių pasirodymas galėjo pakenkti VLAko Delegatūros prestižui- juk J.Lukša ir J.Kriščiūnas galėjo papasakoti, kad VLAko pirmininkas Lietuvoje J.Markulis-Erelis- KGB agentas. Pats J.Deksnis tą informaciją atmetė, už ką vėliau brangiai sumokėjo.

Taigi, pasiuntiniai, neįvykdę užduoties iki galo, grįžo į Lietuvą. O čia buvo tobulinamas BDPS ir VGPŠ struktūros. BDPS pavadinimas buvo pakeistas į BDLS (Bendras Demokratinis Lietuvos Sąjūdis⁸)- taip stengtasi išvengti KGB įtakos. Šis pavadinimas naudotas neilgai- jau 1947m. rudens organizacija vadinama BDPS Prezidiumu.

Matyt buvo atsižvelgta į tai, kad BDPS pavadinimas jau žinomas Vakaruose ir toks kaitaliojimas galėjo sukelti nesusipratimų.

Siekdamas sutvarkyti ginkluotąsias pajėgas, BDPS Prezidiumo Pirmininkas 1947m. rugsėjo 1d. Išleido įsakymą Nr.22, pagal kurį nustatoma 6 apygardų struktūra. Apygardoms turi vadovauti BDPS štabai⁹. Jie turėjo vykdyti VGPŠ ir jo vado (taip pat kontroliuojančio BDPS politikų veiklą) nurodymus. Iš apygardų vadų sudaroma Karo taryba kuri gali keisti tiek BDPS, tiek VGPŠ sudėtį, jei to reikėtų¹⁰.

Tik 1947m. pabaigoje buvo galutinai suformuluota BDPS Prezidiumo koncepcija 1947 XI 18 Tauro ir Dainavos apygardų vadovybės apsvarstė ir priėmė BDPS Prezidiumo struktūros schemą (žr. *schemą*) ir išsiuntinėjo apygardoms su paaiškinimais (1947 XII15, Nr.903 Žvejo raštas Vytauto apygardos vadovybei¹¹).

Buvo siūloma patvirtinti šią schemą, akcentuojant sekančius paaiškinimus:

1) BDPS Prezidiumą sudaro pirmininkas, vyr. Ginkluotųjų pajėgų vadas, politinio sektoriaus viršininkas. Užsienio delegatūros atstovas, politinio sektoriaus skyrių viršininkai, VLP štabo viršininkas ir sričių vadai.

2) Kandidatūras į BDPS Prezidiumą siūlo ir renka apygardų vadai. Jei kandidatas nėra partizanas, išrinkus turi pereiti į pagrindį.

3) BDPS Prezidiumo pirmininkas turi 2 pavaduotojus: 1- Ginkluotųjų pajėgų vadas, II- politinio sektoriaus viršininkas, kurį pristato pirmininkas, o tvirtina apygardų vadai.

4) Politinis sektorius komplektuojamas iš aktyvių kovotojų tarpo.

5) Šalia prezidiumo pirmininko stovi Karo taryba kurią sudaro apygardų vadai. Karo taryba tvirtina BDPS statutą, ratifikuoja deklaracijas, aktus, nutarimus.

6) Apygardos gali jungtis į sritis, kurių vadai pavaldūs vyr. Ginkluotųjų pajėgų vadui. Srities vadu gali būti ir bet kurios apygardos vadas.

Sritis čia neįteisinama, kaip karinė struktūra- aptariama tik jos sukūrimo galimybė, fiksuojant apystovas (sukurta Rytų Lietuvos sritis, Pietų Lietuvos sritis, bet Žemaitijoje veikia atskiros apygardos, kurios kažin ar galėjo būti sujungtos į sritį Žvejo įsakymu).

1947m. pavasarį, siekdamas įtraukti į BDPS Prezidiumą legaliai gyvenančius asmenis ir išspręsti politinio atstovavimo problemą, Žvejys konsultavosi su Vincu Selioku, Edmundu Akeliu¹². Per juos į BDPS Prezidiumo veiklą buvo įtraukti J.Bazilevičius, kun. J.Stankūnas, poetas A.Miškinis ir kiti.

Deja, iki visų prezidiumo narių arešto 1947m. pabaigoje- 1948m. pradžioje nepavyko surasti asmens į Pirmininko postą (dokumentus pasirašinėjo V.Seliokas, vėliau bendru tapusiu Gintauto slapyvardžiu). Realu Prezidiumo veikla apsiribojo informacijos rinkimu ir leidyba.

Svarbu tai, kad šiame centralizacijos etape Žvejui pavyko užmegzti ryšį su Algimanto, Vytauto, Vyčio, Dainavos ir Kęstučio apygardomis- beveik visų Lietuvoje veikusių apygardų štabais. Tai buvo ypač svarbu todėl, kad J.Markulis, pasinaudodamas jam likusiais ryšiais, skleidė informaciją apie diktatorišką Žvejo elgesį. Tuo buvo siekiama suskaldyti partizanus, kiršinti juos tarpusavyje.

KARO TARYBA

- STABO VIRŠININKAS**
 - skyrius
 - skyrius
 - skyrius
 - skyrius
 - skyrius
- VYR. GINKLUOTŲJŲ PAJĖGŲ VADAS**
- BDPS PREZIDIUMO PIRMININKAS**
 - Užsienio delegatūra
 - skyrius
 - skyrius
- POLITINIO SKYRIAUS VIRŠININKAS**
 - skyrius
 - skyrius
 - skyrius
 - skyrius
 - skyrius
 - poskyriai
 - poskyriai
 - poskyriai

/-/ Gintautas BDRS PREZIDIUMO PIRMININKAS

1947m.

**/-/ Gintautas
BDRS PREZIDIUMO
PIRMININKAS**

Žinodamas ir suprasdamas tai, Žvejys aiškino apygardų vadams savo poziciją. Pavyzdžiui, 1947m. spalio 6d. Žvejo laiške Vytauto apygardos vadovybei rašoma, kad jis nenori įgyti absoliučios valdžios- jam, Žvejui, užtektų darbo ir Pietų Lietuvoje¹³. Jis kvietė dirbti drauge, nes labai trūks- ta intelektualinių pajėgų rengiant dokumentus.

Kiek kitokio pobūdžio susirašinėjimas vyko su Kęstučio apygardos vadu J.Žemaičiu-Luku. 1947m. spalį- 1948m. sausį vyko diskusijos ir konsultacijos vyriausios vadovybės kūrimo klausimais¹⁴.Jau tada sustiprėjusi Kęstučio apygarda pasireiškė kaip galinti aktyviai spręsti visai rezisten- cijai iškilusias problemas.

Diskusijose išryškėjo tam tikri nuomonių skirtumai tarp Suvalkijos ir Žemaitijos partizanų vadų- Žvejas siūlė vadovybę kaip nuolatinį centrą iš kiekvienos apygardos deleguojant po 2 atstovus (tuomet Lietuvoje buvo 8 apygardos). Šie atstovai turėjo rinktis į posėdžius, juose spręsti strategijos ir taktikos klausimus. Tarp posėdžių vyriausios vadovybės funkcijas turėjo vykdyti Ginkluotųjų pajėgų vadas ir BDPS Prezidiumo pirmininkas. J.Žemaičio nuomone, buvo tikslinga skirti BDPS Prezidiumą į 2 dalis, esančias skirtingose apygardose: politinę vadovybę palikti pietuose (tu- rint mintyje tą aplinkybę, kad per Pietų Lietuvą ėjo ryšių su Vakarais kanalai), o karinę perkelti į sustiprėjusią Kęstučio apygardą. Žvejui buvo siūloma persikelti į Žemaitiją, bet jis nesutiko¹⁶.

Sunku pasakyti, kokia linkme būtų vystęsis centralizacijos procesas, jei aplinkybės nebūtų susiklosčiusios taip:1948m. vasario mėn. žuvo Žvejas, kovo mėn.- Šturmas. Kaip tik tada Kęstučio apygardos štabas gavo žinią iš Tauro apygardos, kad žuvo ar dingo be žinios paskutinis BDPS Pre- zidiumo narys A.Vabalas-Gediminas. Tauro apygarda buvo taip nusilpusi, kad nebepajėgė sudaryti pilnaverčio ginkluotųjų pajėgų štabo¹⁶. Tai reiškia kad reikia viską pradėti iš pradžių.

Šį vyr. vadovybės kūrimo laikotarpį galima laikyti neabejotinu rezis- tencijos laimėjimu. Su palyginti nedideliais nuostoliais pavyko išvengti KGB įtakos.

Buvo sukurta ryšių sistema kurios pagalba visos apygardos turėjo galimybę gauti ir aptarti vyr. vadovybės dsokumentus. Tokiu būdu buvo sukurta centralizacijos koncepcija kuri, su nežymiomis korektyvomis, buvo įgyvendinta 1949m. vasario mėnesį, dalyvaujant visų ginkluotųjų pajėgų atstovams.

Skaitytojams pateikiame dokumentus, kurie iliustruoja situaciją iki 1947m. sausio mėn. ir po jo, taip pat sausio mėn. vykusio susirinkimo protokolus. Neturint minėtų dokumentų originalų, jų tekstai išversti (KGB

archyve jie buvo rusų kalboje, spausdinti mašinėle). Sutrumpinimai šifruojami laužtiniuose skliaustuose. Dokumentus redaguojant išmestos besikartojančios vietos- pažymėtos tritaškiu skliaustuose. Paaiškinimai dokumentuose žymimi žvaigždute ir yra puslapio apačioje.

Šaltiniai

1. Buv. LTSR VSK archyvas (toliau- LTSR VSKA). Operat.b.f.B.2137- T.1. L138
2. Ten pat. L.1 36.
3. Ten pat. at-L.161.
4. Ten pat. Baudž.bf. B17600-L1. T.1.L.2.
5. Ten pat. Operat.b.f. B.2137. T.1. L188
6. Ten pat. L.218.
7. Ten pat. L.218.
- 6 Ten pat. Baudž.b.f. B39066. T2. L.287.
9. Ten pat.
10. Lietuvos Valstybinis Vlsuomeninių organizacijų archyvas(toliau-LVVOA).F3377.Ap.55,B.255,L.225.
11. Ten pat.
12. BUV. LTSR VSKA. F3-B39086.T.III.L.228.
13. LVVOA. F3377-A.55. B.225.
- 14 Ten pat. B218 L.65.
15. Ten pat.65.
16. Ten pat

1. BDPS Komiteto atstovo Erelio 1946 XI 9 laiškas Tauro apygardos vadui Žvejui.

Visiškai slaptai

BDPS Komiteto atstovas

LLK

Dr. Juozas-Erelis

Tauro apygardos vadui Žvejui

(Atsakymas į 1946 X 28 laišką Nr.555)

Mielas tautietė,

P. plk. Vyčio vardu širdingai dėkoju už parodytą pagarbą, tačiau Jums neatvykus į susitikimą, BDPS ir plk. Vyčio vardu esu įpareigotas Jums pranešti:

1. Jūsų laiškas pulkininkui Vyčiui rodo, kad:

a) Jūs visiškai nesiorientuojate, neturite minimalių duomenų apie mūsų kovos kryptis, konsolidaciją ir koordinaciją patvirtintą 1946m. vasarą

b) laiškas rodo nepagrįstą sentimentalumą ir priekaištus tiek VGPŠ, tiek plk. Vyčio, tiek kitų atžvilgiu.

Remdamasis įgaliojimais, laiku būtinu atsakyti, kad:

1. Susitikimą su Jumis organizavo ne koks nors eilinis, o BDPS centras. Buvo numatyta išspręsti eilę klausimų kurie pribrendo po tragiškos garbingų, sąžiningų ir protingų lietuvių: plk. Kazimieraičio, majoro Mykolo-

Jono, kpt Žiedo ir kt žūties. Su jais jau buvo padaryta 3/4 darbo, pasitarti norėjome ir su Jumis.

Pastaba; I) Jūs rašote, kad pavyko sužinoti, kad kažkur kažkas kuria kažkokius vyriausiuosius štabus... Tauro apygarda tai vertina tačiau laikosi rezervuotai. Viskas, kas daroma ir jau padaryta vyksta be Tauro apygardos žinios.

Atsakau: ponas Žvejs, jūs nieko nežinote ir klystate. Jūs naiviai drįstate atsisakyti nuo to, ką jau anksčiau Jūsų gerbiama pirmtakai pradėjo, pasirašė krauju ir gyvybe. Taigi:

a) aš pats gegužės mėn. ir birželio pradžioje buvau iškviestas Tauro apygardos vado, turinčio PLP vado plk. Kazimieraičio įgaliojimus. Mes turėjome aptarti klausimus dėl veiksmų koordinacijos ir bendros Ginkluotųjų Pajėgų vadovybės. Dalyvavo 16 žmonių. Pasirašytas protokolas. Pasitarimas vyko Tauro apygardos ribose. Kodėl Jūsų tada nebuvo- nežinau;

b) po to dar kartą, susitikus su Tauro apygardos vadu, buvo nuspręsta konsoliduoti visos Lietuvos Ginkluotąsias Pajėgas, pasiskirstyta darbu, sudaryti laikini darbo planai, taktikos kontūrai, nutarta VGPŠ viršininku paskirti plk. Kazimieraitį ir tt

c) antrą kartą atvykę iš užsienio Vakarų rezistencijos atstovai, performavę VLIKą į VLAKą- BDPS, nutarė kovojančią Lietuvą laikyti svarbiausiu faktoriumi, o pagal pasirašytą protokolą ir deklaraciją Lietuvos rezistencijai vadovauja BDPS, įgaliotas visų politinių frakcijų ir aktyviosios rezistencijos. Į BDPS sudėtį įeina ir ginkluotoji rezistencija-laisvės kovotojai. Nutarta sudaryti Karinę Kolegiją. Tai padaryti privertė plk. Kazimieraičio žūtis, tp. būtinybė koordinuoti apygardų veiklą be jokio demagoginio uzurpavimo, be priekaištų ir teisių apribojimo. Šių klausimų fone aš buvau įpareigotas su Jumis pasikalbėti, kadangi tai liečia Tauro apygardą.

d) BDPS kūrėsi, užmezgė ryšį su užsienio delegatūra lietuviais Švedijoje, t.p. Vakarų demokratinėmis valstybėmis ir ten veikiančiais lietuvių komitetais. Pradėjo reorganizuoti rezistencijos materialinę bazę, aprūpinti kritusiųjų šeimas. Nežiūrint okupantų persekiojimo, ėmė vesti visą rezistenciją pirmyn. BDPS nėra piemenų gauja ir Jūs naiviai pagal save sprendžiate apie kitus.

e) ginkluoti partizanai sudaro tik dalį Lietuvos rezistencijos. Jie užsitarnavo mūsų rūpestį už savo žygius, bet tai ne vienintelis faktorius kovoje už laisvę. Joje dalyvauja visa Lietuva visi lietuviai, todėl negalima be pagrindo žaisti nekaltų tautiečių likimais, krauju ir vietoj laisvės nešti vergystę ir katorgą. Kartais, blogai orientuojantis, bejėgiškai stvarstomas

oras ir be priežasčių ir efektyvios naudos įtraukiami bėdą tautiečiai tik todėl, kad veikiama nekoordinuotai, negerbiant kitų, vadovaujantis tik savo protu, kuris kartais per silpnas.

f) vėliau, vasarą, įvyko papildomas pasitarimas, kurtame nuspręsta eiti pasyvios, konspiratyvinės rezistencijos keliu, naudojant naujas kovos formas ir metodus.

g) viską truputį sugadino kruvinas okupantų teroras. Bet tai buvo tik laikinai. Dabar BDPS dirba platyn, gilyn ir stovi arčiau tikslo.

Išvada; Argi galima tvirtinti, taip kaip Jūs! Ar galima žeminti tuos, kurie dėl laisvės aukoja viską! Ar galima užmiršti ir taip greitai nutrinti kraujo parašus ant protokolo, nutraukti brolišką ryšį, dėl kurio tiek kentėta aukota dirbta?

2. Jūsų žeminamas asmuo (*turimas galvoje J.Lukša-D.K*) ne savo valia pabėgo iš Tauro apygardos. Jį iškviatė užsienio delegatūros atstovas ir BDPS įgaliotinis, sutikus buv. Tauro apygardos vadui.

3. Galiu Jus užtikrinti, kaip lietuvis, karininkas ir rezistencijos dalyvis, kad minėtas asmuo didžiadvasis lietuvis, žmogus, atsidavęs kovai už laisvę, kaip reta Jo nuopelnai; kompetencija atsidavimas idėjai. BDPS komitetas, įvertinęs jo nuopelnus, paauskštino jo laipsnį. Jis ne pulkininkas Vytiš. Jūsų priekaištai jį skaudina kaip ir kitus senus rezistencijos veteranus. Tai neturi jokio pagrindo. Be reikalo skaudinti kitus- tai netinka Lietuvos karininkui.

4. Pareiškiu Jums, kad BDPS turi didesnes galimybes, negu Tauro apygardos vadas, bet nesiruošia gąsdinti ar grasinti, kadangi dabartinė kova su okupantu /.../ to daryti neleidžia.

Istorija nuteis kiekvieną ir ateisiančių dienų perspektyvoje bus matoma kiekvieno darbo kaina. Nors ir labai vertinu Tauro apygardą, bet tai dar ne kovos už laisvę centras, kadangi yra ir kitos Lietuvos apygardos, tp. dar 2 milijonai atsidavusių lietuvių krašte ir už jo ribų, yra garbingų žmonių, užgrūdintų kovose (...).

5. Dėl viso to dar kartą siūlau susitikti su Tauro apygardos vadovybe. Vietą ir laiką praneškite per Geležinio Vilko rinktinę, pageidautume susitikti šios rinktinės teritorijoje. Tam yra priežasčių. Susitikti verčia ne ambicijų demonstravimas, o Jūsų rajone esančių lietuvių gyvybiniai interesai ir kitos svarbios problemos.

6. Tuo pačiu BDPS Komiteto vardu reikalauju, kad Tauro apygarda kaip galima greičiau persiųstų paštą, gautą Hektoro vardu nuo Valterio. Ši siunta priklauso BDPS Komitetui. Jos perėmimas ne tik nekultūringas,

nevertas karininko, poelgis. Tai daro žalą visai rezistencijai. Kadangi žinoma, kad tai ne Jūsų kaltė, manau. jog pasiūsite reikiamu kanalu. Užtikrinu Jus, kad ateityje tokiais siuntiniais nevarginsime Tauro apygardos ir be Komiteto žinios nė viena siunta nuo Užsienio Delegatūros priimta nebus. Primenu, kad siuntiniai per Tauro apygardą ėjo todėl, kad jų saugumą garantavo buvęs apygardos vadas. Nuostabu, kad garbingas lietuvis gali pasisavinti ne jam skirtą paštą.

7. Primenu ir stebiuosi tuo, kad Jūs, asmeniškai nepažindami p. Hektoro, atvykusio iš Vakarų, nei Erelio- galite žeminti pastaruosius. Galiu Jus užtikrinti, kad Hektoras už laisvės reikalą kentėjo Štuthofio lageryje, dirbo VLIKe ir yra vienas iš rezistencijos vadovų. Erelis taip pat pagal galimybes ir intelektualinį sugebėjimą kovoja už laisvę nuo 1939m.

Kaip juos, taip ir Jus, mielas pone, įvertins ateitis. Nepagrįstos insinuacijos reikalauja atpildo. O atpildas ateis su laiku.

8. Brangus tautietė, kaip ten bebūtų, dabar ne laikas bartis tarpusavyje. Nesutarimai naudingi tik priešui. Kviečiu draugiškai ir vyriškai eiti bendru kovos keliu į tikslą. O mūsų tikslas- nepriklausoma Lietuva. Apie tai kalbėti ir susitarti galima reikia ir būtina Jei nenorite tartis-likite sveikas. Ateitis parodys, kad Jūs klydote, tuo pakenkdamas daugeliui tautiečių.

Gaila kad neteko susitikti, viliuosi tai padaryti ateityje.

BDPS Komiteto Lietuvoje
atstovas Dr. J.Erelis.

/Buv. VSK archyvas. Op.b.f. B.370. L.23-26./

2. Lietuvos BDPS Komiteto 1947 01 10 laiškas Tauro apygardos vadui Žvejui

Lietuvos BDPS Komitetas
1947 01 10
Nr.8.

Lietuvos LK Tauro
apygardos vadui
p. Žvejui.

Širdingai dėkoju už sveikinimus ir linkėjimus Naujųjų metų proga
Džiaugiuosi Jūsų kultūringumu ir užtikrinu Jus, p. vade, kad jaučiu Jums tą patį /.../.

Atsakydamas į Jūsų laiškus, kuriuos p. Kazimieras man perdavė su kitais duomenimis 1947 0106 20 val, skubu Jums pranešti, kaip pasikeitė situacija

1. Atsitiko nelaimė: p. Kazimieras ir kiti trys atstovai dingo be žinios. Tenka galvoti apie jų areštą*. Jie išvyko 1947 01 07, kadangi p. Kazimieras

neatvyko į susitikimą su manimi 1947 01 07.20 val. Neatvyko ir sekančią dieną, nors turėjo įvykdyti svarbų pavedimą. Žinant Kazimiero punktualumą, be to, patikrinus štabo patalpas* **, kurios aptiktos tuščios, seka kad jie areštuoti. Arešto aplinkybės, tikslus laikas ir kitos smulkmenos nežinomos.

2. Siekiant išvengti nemalonumų, skubu Jus perspėti, kad imtumėtės visų atsargumo priemonių ir likviduotumėte senus ryšio punktus. Mes, kai kurie BDPS komiteto nariai, turėję ryšį su Kazimieru ir kitais, jau esame pusiau legalioje padėtyje ir laukiame tolesnio įvykių vystymosi.

Esant tokioms aplinkybėms prašau Jūsų:

1) Perspėti p. Žaliuką apie šį faktą, o per jį perduoti į Kazimiero tėviškę,

2) perduokite žinią Dainavos apygardos vadovybei ir nustatykite naują ryšį su BDPS.

3) Karo Tarybos pasitarimą dėl minėtų aplinkybių, manau reikia atidėti iki atskiro susitarimo ir galimo karininkų iš Vakarų atvykimo. Laukiu Jūsų nuomonės, nes, nežiūrint nieko, aš ruošiuosi.

4) Susitikimą su gerbiamu pulkininku M..., manau, reikia organizuoti, nežiūrint susikomplicavusios padėties. Į nurodytą vietą ateis mano ryšininkė ir perduos laišką, o po to naktį aš galėsiu priartėti prie Kauno ir užmegzti ryšį. Dieną negailu.

5) Prašau nurodyti atskirą ryšį su Jumis, kad galėčiau susisiekti ir perduoti Jums, ką reikia (senu ryšiu naudotis negaliu).

6) Pakeitėme slaptąžodžius. Juos perduosime betarpiškai.

7) Visa ko Jūs prašėte, jau buvo parengta, tik paskutiniai įvykiai kuriam laikui, iki paaiškės aplinkybės, sutrukdė perduoti Jums. Kai tik kas paaiškės- pranešim.

8) Naudodamasis proga pranešu Jums, kad BDPS komitetas paskyrė Jus Pietų Lietuvos srities vadu, o p. Ažuolį- Jūsų pavaduotoju (Įsakymas Nr.3 2,1947 01 02).

9) Gavę siuntą iš Vakarų, operatyviai perduosime jums.

10) Kai tik kas nors paaiškės apie Kazimierą ir kitus- pranešime.

Jei sužinosite Jūs- praneškite mums.

Mes darome viską, kas reikalinga kad išsiaiškintume situaciją ir išvengtume nemalonumų.

Laukiu atsakymo.

Jus gerbiąs J.A.Erelis.

*Kazimieras-J.Lukša ir 3 asmenys, pasitvirtinus įtarimams dėl Erelio veiklos MGB naudai, pasitraukė iš Vilniaus, o ne buvo areštuoti.

** Žygio gatvėje.

(Rusiškame variante pastaba: Laiško tekstą sudarėme mes su ministru pavaduotoju dr. Litkėnu. Jis atspindi bendrą liniją po Kazimiero dingimo. Laiškas išsiųstas per ryšininką Petrą.

LTSR MGB 2-H skyriaus virš. plk. Počkaj.)

/Buv. LTSR VSK arch. Op.b.f. B370. L36-37./

3. 1947m, sausio 15d. kovotojų už laisvę atstovų suvažiavimo protokolas

Visiškai slaptai

Protokolas Nr.1.

Lietuvos kovotojų už laisvę atstovų suvažiavimas.

1947m. sausio 15d.

Siekdami sudaryti stiprią ir centralizuotą visų kovotojų už laisvę vadovybę ir gerai organizuotą pasipriešinimą raudonajam okupantui, laisvės kovotojų atstovai susirinko į Tauro apygardos štabą aptarti svarbiausių ir aktualiausių kovos už laisvę ir nepriklausomybę problemų.

Pasitarime dalyvavo Tauro ap. vadas Žvejas, Tauro ap. politinės dalies viršininkas Gediminas, Geležinio Vilko rinktinės vadas Žaliukas, Žalgirio rinktinės vadas Šturmas, Vytauto rinkt. vadas Vampyras, Dainavos ap. įgaliotinis Rimvydas, buv. VGPŠ II-o skyriaus viršininkas Tautvaiša ir buv. VGPŠ adjutantas Kazimieras.

Buvo pakviesti: J.Kęstučio apygardos vadas arba jo įgaliotas asmuo, 3-os LLA Vytauto apygardos vadas ar jo atstovas, kurie dėl techninių kliūčių negalėjo atvykti, todėl susirinkimas vyko be jų.

Susirinkimą pradėjo ir pirmininkavo Tauro apygardos vadas, sekretoriavo buv. VGPŠ narys Tautvaiša

Pasitarime buvo svarstomi tokie klausimai:

1. Centralizacijos ir vyr. vadovybės klausimas.
2. BDPS ir VGPŠ reorganizacijos klausimas.
3. Ryšių su užsieniu atstatymas.

Išklausius buvusių VGPŠ pareigūnų Kazimiero ir Tautvaišos pranešimus apie tai, kad BDPS narys Erelis- provokatorius, buvo nuspręsta:

1. Eliminuoti Erelį iš bet kokios konspiratyvinės veiklos.
2. Tęsti pradėtą centralizacijos darbą.
3. Nustatyti BDPS instituciją, pakeitus jos sąstatą, laikinai sudaryti iš 3 žmonių, vėliau kooptuojant atstovus iš kiekvienos apygardos.
4. Sudaryti išimtinai iš Lietuvos laisvės kovotojų- partizanų ginkluotųjų pajėgų štabą, sudarytą iš apygardų vadų. Jie iš savo tarpo renka ginkluotųjų pajėgų vyriausiąją vadą ir štabo narius.

5. Kiek galima greičiau nustatyti ryšį su užsieniu.

6. Nuspręsta pasikviesti pasitarime nedalyvavusius apygardų ir formuočių vadus, raštu pranešti Tauro ap. vadui apie savo sutikimą su sausio 15d. rezoliucijomis, ty. apie prisijungimą prie BDPS ir VGPS.

1947m. sausio 15d.

Tauro apygardos štabas.

Šis protokolas išsiųstas apygardų vadams.

Žvejas, Gediminas,

Rimvydas, Šturmas, Kazimieras,

Žaliukas, Tautvaiša

/Buv. LTSR VSK arch. F3. B.36/18. D.4. L.7-8./

4. 1947m. sausio 16d. papildomo Laisvės kovotojų atstovų suvažiavimo protokolas Nr.2

Protokolas Nr.2.

papildomo laisvės kovotojų atstovų suvažiavimo.

1947m. sausio 16d.

Konstatuojant protokolo Nr.1 nutarimus, pasitarimo dalyviai vienbalsiai nutarė reorganizuoti BDPS ir VGPS sekančia tvarka.

Laikiną BDPS vadovybę sudaro 3 asmenys:

1. Tauro apygardos politinės dalies viršininkas Gediminas,
2. senojo BDPS narys Butautas,
3. senojo BDPS narys Žygimantas.

Ginkluotųjų pajėgų štabą (VGPS) sudaro:

1. Vyr. ginkluotųjų pajėgų vadas Gintautas,
2. VGPS štabo viršininkas- Tauro ap. vadas Žvejas,
3. J.Kęstučio apygarda
4. 3-a šiaurės LLA- Vytauto apygarda
5. Dainavos apygarda
6. Didžiosios Kovos apygarda
7. Vytauto apygarda

Numato po vieną kandidatą į vyr. BDPS vadovybę ir po vieną kandidatą į VGPS. Jei neatsirastų dviejų tinkamų kandidatų į minėtus postus, siūloma skirti vieną, kuris tuo pat metu gali įeiti ir į BDPS, ir VGPS sudėtį.

Sutikimą su protokolų Nr.1 ir Nr.2 sprendimais, t.p. kandidatų slapyvardėmis kuo greičiau išsiųsti į Tauro apygardą tuo pačiu keliu, kuriuo bus gauti protokolai.

Paskirti asmenys laikinai lieka savo gyvenamose vietose ir pareigose, palaikydami ryšį raštu: BDPS nariai- su politinio skyriaus viršininku Gediminu, VGPŠ nariai- su Tauro apygardos vadu Žveju.

Kai bus tinkamas momentas, bus parengtos ir sudarytos materialinės sąlygos minėtiems institutams, jie turės atvykti į numatytas vietas.

Pageidavimai ir prašymai klausimais, nagrinėjais protokoluose, skubiai turi būti išsiųsti Tauro apygardos vadui.

Žvejas, Gediminas, Žaliukas,
Šturmas, Tautvaiša Rimvydas,
Kazimieras.

/Buv. LTSR VSK arch. F3. B36/18. D.4. L.9-10./

5. 1947m. sausio 15-16d. laisvės kovotojų atstovų suvažiavimo rezoliucija

Rezoliucija

Lietuvos laisvės kovotojų atstovų suvažiavimo,
įvykusio 1947m. sausio 15-16d.

Bolševikų okupacijos, kiekvieną dieną išplėšiančios geriausius lietuvių tautos sūnus ir dukras, paniekinusios mūsų tautos moralines vertybes ir vedančios mus į dvasinį ir moralinį krachą, akivaizdoje Lietuvos laisvės kovotojai nusprendė kritišku metu sujungti visas pajėgas į vieningą branduolį sėkmingesnei kovai už lietuvių laisvę ir nepriklausomybę.

Tik centralizuotas ir kruopščiai organizuotas visos tautos branduolys sudarys sąlygas tęsti tvirtą ir ryžtingą kovą prieš budelišką komunistinį režimą. Tik tikslūs ir gerai apgalvoti kariniai ir politiniai pasipriešinimo metodai išgelbės mus nuo per didelio kraujo praliejimo, nuo nereikalingų aukų nuo galimų provokacijų ir susiskaldymo, taip silpninančių mūsų mažą tautą. Apjungtomis pajėgomis mes sėkmingai prasimušime sau kelią anapus geležinės uždangos ir galėsime parodyti pasauliui monolitinę ir paskutinei kovai pasirengusią lietuvių tautą. Tik veikiant kartu, rasime būdą ir kelių gauti moralinės ir materialinės pagalbos iš ten, kur ruošiamą lemiamąją kovą prieš raudonąją fašizmą. Ne su kokia viena organizacija ne grupe, o susivienijusia tauta pasiryžusių kovoti už laisvę iki galo, teks susitikti Vakarams. Teks atkreipti dėmesį į mus ir įjungti į tų tautų tarpą, kurios ryžtasi ginti krikščioniškąją kultūrą ir civilizaciją. Tik taip mes pateisinsime 7-erių metų okupacijos aukas, tik tada būsim verti laisvės, kai įrodysime pasauliui, kad galime organizuotai atlaikyti

barbariškos ir godžios imperinės valstybės spaudimą. Tie tikslai ir kylanti laisvės aušra diktuoja mums vienybę ir organizavimosi užduotis. Todėl kviečiame visus ginkluotų partizanų vadus jungtis į centralizacijos darbą. Vardan aukų ir pralieto kraujo, užmiršę bloga, eikime vieningu kovos keliu.

Tepadeda mums Dievas iki galo įvykdyti skirtas užduotis.

Garbė tiems, kurie žuvo anksčiau už mus, vykdydami tas užduotis.

Tegyvuoja laisva ir nepriklausoma Lietuva.

1947m. sausio 15-16d.

Lietuvos laisvės kovotojų suvažiavimo dalyviai.

/Buv. LTSR VSK arch. F.3. B.26/18. D.4. L.1L/

6. J.Kęstučio apygardos vado 1947 01 23 laiškas Nr.72 3-os LLA- Vytauto Didžiojo apygardos vadui

Jūra

3-os LLA- Vytauto Didžiojo apygardos Vadui

1947 01 23 Nr.72

1. Vėl kreipiamės į Jus, nes kai tik mūsų ryšininkas antrą kartą išvyko pas Jus, gavome iš Tauro apygardos Jums adresuotą laišką, kurį siunčiame Jums.

Dar šm. sausio 25d. mes gavome iš Tauro 2 vokus, adresuotus Jums ir Vyties apygardos vadui, kuriuose, ryšininko žodžiais, buvo suvažiavimo, įvykusio sausio 15-16d, rezoliucija ir 2 protokolai BDPS reorganizacijos ir VGPŠ sudarymo klausimais. Mes šiuos dokumentus taip pat gavome. Žinodami, kad Jūs ir Vyčio apygarda informuoti apie įvykius BDPS sausio mėn, mes laukėme Jūsų ryšininko ir minėti vokai buvo pas mus. Š.m. balandžio 10d. įvykusios nelaimės metu tie vokai dingo.

Atstačius su Jumis ryšį, mes laikome savo pirmąją pareigą perspėti Jus apie tai, kad Tauras mus perspėjo dar sausio 11d.

Iš to daryti kokias nors išvadas- Jūsų reikalas. Mūsų nutarimai šiuo klausimu Jums žinomi.

2. Tauro apygardos vadas savo laiške balandžio 29d. vėl mums pasiūlė susitikti, kadangi anksčiau numatytas susitikimas (balandžio 12-15d.) dėl kai kurių kliūčių neįvyko. Gegužės 20d. mes nusiuntėme Tamstai laišką, kuriame paskyrėme susitikimą su mūsų įgaliotiniu birželio 10d. ant mūsų ir Tauro apygardų ribos.

Mes nežinome, ką Tauro apygardos vadas rašė Jums skirtame laiške. Mūsų laiške Jis prašo, kad į šį susitikimą atvyktų ir Jūsų įgaliotinis. Mūsų atstovas išvyksta į susitikimo vietą birželio 1d. vakare lydimas partizanų grupės.

Mes taip pat norėtume, jei tai įmanoma, kad Jūsų atstovas atvyktų į paskirtą vietą birželio 1d. ir kartu su mūsų atstovu vyktų į susitikimą.

Ryšį su Ereliu mes nutraukėme iškart po Tauro perspėjimo, išskyrus vieną prieš tai įvykusį susitikimą, daugiau jokių laiškų ir instrukcijų iš jo negavome. Nors Jūsų turima informacija mus domina, bet, jei esate įsipareigoję tai laikyti paslapyje nuo mūsų, mes ypatingų pretenzijų nereiškiame.

Papildomus faktus, patvirtinančius nepasitikėjimą Ereliu, Jūs galite sužinoti iš to paties šaltinio. iš kurio ir mes sužinojome, o būtent iš Tauro, su kuriuo Jūs, atrodo, turite galimybę susisiekti tiesiogiai arba per mus.

Visiškai suprasdami Jūsų abejones, mes vistiek manome, kad mūsų bendradarbiavimas reikalingas ir netgi būtinas. Manome, kad tokiam bendradarbiavimui reikalingos abipusės pastangos. Aišku, kad skuba retai pasiteisina, vis dėlto, linkime Jums tampraus ir harmoningo tarpusavio ryšio.

Linkime Jums ir visai Jūsų apygardai laimės ir sėkmės.

Jūros vadas
Kopija tikra; Žinkeistis
Jūros org. sk. virš.

/Buv. LTSR VSK arch. Op.b.f. B.320. L.70-7L/

7. Lietuvos BDPS Komiteto (*Erelio- D.K.*) 1947m. kovo 29d. laiškas Nr.64 Tauro ap. vadui Žvejui ir politinio sk. viršininkui Gediminui

Lietuvos BDPS Komitetas
1947m. kovo 29d
Nr.64.

Tauro apygardos vadui p. Žvejui ir
politinio sk. virš. p. Gediminui.

Liečia; mūsų rezistencijos skaldymo, vykdomo Tauro ap. vadovybės iniciatyva, analizė.

Mūsų rezistencijos esmė ir visa eilė supainiotų įvykių mūsų kovoje tp. pasireiškusi kai kurių LLK Tauro apygardos kovotojų veikla dar kartą verčia paanalizuoti:

1. Kai kuriuos Tauro ap. veiksmus, ketinimus ir sumanymus.
 2. Visos priežastys- tos "veiklos" pasekmė.
 3. Sugrupuoti charakteringiausias išvadas ir pažiūrėti: kas ritasi į bedugnę ir veda į žūtį daugelį kitų?
 4. Kaip gydyti žaizdas ir taisyti klaidas?
- Taigi:

1. Greitai besivystant įvykiams, paaiškėjo, kad po ilgos ir sunkios paruošiamosios stadijos koordinuojant ir konsoliduojant mūsų rezistenciją-kai 1945m. pabaigoje ir 1946m. pirmoje pusėje Tauro apygarda pasireiškė kaip blaiviai vertinanti padėtį, protaujanti, garbinga, su gera vadovybe, giliu vienybės supratimu, aukšta krikščioniška morale ir bendrai tobula organizacija ir kovotojų žygiais (čia reikia paminėti didvyrių mirtimi kritusius plk. Kazimieraitį, mjr. Mykolą-Joną, lt. Žiedą ir daugelį kitų)-ir staiga toje garbingoje Tauro apygardoje:

1) susidarė keistas ambicijų ir efuzijos kompleksas, o to pasekmėje keisti gandai ir sumaištis;

2) atsivėrė klastos ir užkulisinių intrigų karai;

3) baigėsi vienybės nuostata, dingo draugiškumo ir pasitikėjimo atmosfera;

4) nebėra duoto žodžio laikymosi ir atsakomybės jausmo;

5) imta toleruoti dezertyrus, neįvertinus jų veiksmų ir panaudojant jų kliesdesius savo tikslams- "kovai dėl valdžios";

6) prasidėjo užkulisinė "veikla"- skaldytojiška "reorganizacija", paremta prieš sąjungininkų liguistais kliesdesiais ir melu;

7) reiškiasi didybė ir begalinis noras kovoti dėl valdžios,

8) atėjo laikas, kai įtarimai iššaukė įtarimus, šmeižtas- šmeižtą; skelbimas visokių mirties nuosprendžių tiems, kuriems nepateiktas joks kaltinimas, jokie klausimai, kurie skirti supainioti ir pražudyti.

Pačioje apygardos vadovybėje prasidėjo nesutarimai ir kai kurių bendradarbių mėtymas "už įstatymo", o prieš du mėnesius prasidėjo šis "nuodų gamybos ir mirties šokis";

9) prasidėjo konvulsiškas ritimasis į melo bedugnę, į žūtį, į priešų nagus.

2. Kaip rodo iš apygardų gautos siuntos (raportai, laiškai, pranešimai) ir įvairūs kiti duomenys, viso to priežastys:

1) vienos "priežastys" pateltkos 1947m. sausio mėn. 15-16d. įvykusiame visų laisvės kovotojų suvažiavime p. Tautvaišos- Tauro ap. vado pavaduotojo ir bendrai visos apygardos iniciatyva;

/.../

Tenka pažymėti, kad svarbiausios šio komplekso "priežastys", Tautvaišos išvardintos Tauro ap. plenumo, tokios:

a) Hektoras-Alfonsas nepasiekė Vakarų, suimtas ir žuvo. Kaltas Erelis.

b) Jokio ryšio su Vakarais nėra. Jokio pašto iš ten negauta. Visa tai Erelio apgaulė, šantažas ir gudrus manevras.

c) Buv. PLP štabo narys Daktaras suimtas, nužudytas. Kaltas Erelis.

d) BDPS peršama taktika- pasyvi, konspiratyvi rezistencija- Erelio išmislas, tarnaujantis priešui ir žudantis rezistenciją.

e) Hektoro-Alfonso brolis areštuotas. Kaltas Erelis.

f) Viskas, kas nurodyta prieš tai išdėstytuose punktuose- Tautvaišai ir Tauro apygardai įrodė kažkoks Alfonso-Hektoro pažįstamas iš Kauno.

g) Žemaitijos ir Aukštaitijos apygardų vadovybės- NKVD bendrininkai, o BDPS, VGPŠ, Užsienio Delegatūra- fata morgana- mirażas ar gauja žudikų, kuriuos reikia skubiai izoliuoti, nužudyti, t.t.

Antra, iš priežasčių komplekso, kas yra Tautvaišos ir jo bendrų širdyse, tenka pabrėžti:

a) ligota ir nesveika p. Tautvaišos siela, išsiskirianti didybės manija, begaliniu ambicingumu, krikščioniškos moralės nepripažinimu, savimeile, antihumanizmu, vampyriškais užmojais; gudriai naudodamasis tėvo titulu ir "veikla LLA", jis bando pridengti savo priešišką veiklą,

b) Kazimiero-Vyčio širdyje, nežiūrint gilaus religingumo ir patriarchališkos krikščioniškos šeimos fono, suvešėjo savimeilės vėžys, noras "vadovauti" ir siekti tikslo beatodairiškai, dažnai per kitų galvas; pasireiškė egoizmas, veidmainystė, nedisciplinuosumas; visiškai neturėdamas patirties, jis pamynė draugystę ir apšmeižė tuos, kurie nei jam, nei jo šeimai nepadarė nieko blogo,

c) Jūsų, ponas vade, atvirai kalbant, asmeninis nenoras blaiviai vertinti įvykius, ieškoti priežasčių, laikytis žodžio ir draugystės, bet kokiais būdais laimėti "kovą dėl valdžios", iššaukė norą pasinaudoti "momentu" (p. Tautvaišos išdėstytais kliedesiais ir melu) ir sutrypti nieko blogo Jums nepadaričius vadovaujančius asmenis ir pačiam tapti centrine figūra,

d) tik nuostabą kelia Gedimino elgesys. Ponas Gediminas- kultūringas žmogus, gilių krikščioniškų principų, garbingas ir toliaregis, atmetęs objektyvumą ir kritišką požiūrį, taip su visais ritasi žemyn, nematydamas, viso to organizatoriaus, mūsų priešo- bolševiko, kuris veikia pagal principą: "skaldyk ir valdyk!"

3. Ekspozė- prieš nagrinėjant visų šių faktų priežastis, būtina paminėti, kad:

1) 1947 01 08 iš jiems pavesto darbo baro dezertyravo Tautvaiša ir Kazimieras.

2) Kaip rodo tyrimo duomenys, tai įvyko po to, kai buvo praveisti užkulisiniai pasiruošimai ir gautas Jūsų, p. Žvejy, 1947 01 04 laiškas.

3) P. Tautvaišos dėka J.Kęstučio apygardoje priešui buvo išduotas ir kankintas BDPS ryšininkas.

4. Tautvaišos pastangų dėka 1947 01 15-16d. Tauro apygardoje buvo surengtas suvažiavimas, kuriame dalyvavo: a) Tauro apygardos ir visų trijų rinktinių vadovybės; b) p. Tautvaiša ir Kazimieras ir c) Dainavos

apygardos stebėtojas. Tame suvažiavime pirmininkavo Žvejys, o sektoriavo Tautvaiša. Remiantis Tautvaišos ir Kazimiero parodymais, buvo priimti sprendimai ir rezoliucija, kurie rodo, kad:

1) Tauro apygarda pati "sudaro" Lietuvos "BDPS" komitetą,

2) Tauro ap. vadas formuoja ir vadovauja VGPŠ,

3) protokole Nr .2 pažymėta, kad į naujai sudarytą VGPŠ įeina: 3-a LLA-Vytauto apygarda, J.Kęstučio, Vyties ir Didžiosios Kovos apygarda, kurios suvažiavime nedalyvavo ir nemano dalyvauti.

5. Po šio suvažiavimo Tautvaiša sugebėjo tapti Tauro ap. vadu, pasivadinęs p.Normantu ir ėmė ruošti kelionei į užsienį, o prieš išvykdamas įsakė: nužudyti DK apygardos vadą Griežtą, poną Erelį ir kitus p. Tautvaišai žinomus BDPS ir VGPŠ bendradarbius: pradėjo reklamuoti, kad visa Žemaitija ir Aukštaitija- sukčiai ir NKVD talkininkai, o su tuo sutiko: p. Kazimieras, Piršlys, Juodvarnis, Žaliukas ir kiti Tauro apygardos žmonės.

6. Į Erelio pasiųstus laiškus nei p. Žvejys, nei p. Kazimieras iki šiol neatsakė, nors, mūsų žiniomis, laiškus gavo.

7. Kaip rodo iš apygardų gauti raportai, p. Žvejys ir Gediminas 1947m. kovo 15d. išsiuntinėjo laiškus, kuriuose prašo kiekvienos apygardos atsiųsti į Tauro ap. sudarytą BDPS komitetą savo atstovą ir, kad p. Tautvaiša dėl nenurodytų priežasčių pašalintas iš pareigų ir (ach, paradoksas) iš rezistencijos apskritai.

Tokia tikroji padėtis, kurios metu p. Tautvaiša apgaulės ir smurto pagalba sugebėjo pastumti į bedugnę Tauro apygardos vadovybę.

Pagal p. Tautvaišos žodžius tie "argumentai" teisingi ir pagrįsti. Galbūt 2-e punkte nurodytos priežastys tikrai teisingos ir tikrai reikia ką nors sušaudyti? Atsakysime į juos, kad parodytume tikrąjį Tautvaišos veidą. Taigi:

a) apie tai, kad p. Hektoras-Alfonsas gyvas, sveikas, laisvas ir dirba kaip didvyris, rodo:

1- p. Alfonso-Hektoro atsiųstos fotokopijos,

2- 1947m. kovo 5d. "Kova",

3- turtingo turinio siuntos kartu su Hektoro laiškais ir pan. Kas netikėtai atsiunčia prityrusius ryšininkus ir mes įrodysime. Skaitykite ir spęskite: ar ta medžiaga prieš darbas, šantažas, utopija?

O gal tą medžiagą mes pasiuntėme į užsienį, o paskui ją atgal atsiuntė Alfonsas-Hektoras? Reiškia Hektoras gyvas ir laiko ryšį.

b) Taigi, ar yra ryšys su Vakaraais? Galbūt visą tą medžiagą atgabeno Rotomskis ir perdavė mums, o mūsų medžiagą perdavė į JAV ir Anglijos spaudą? Ponai, ar visa tai dar laikote apgaule ir miražu?

c) apie tai, kad Žalias Velnias gyvas, sveikas ir laisvas, Jums įrodys DKA štabas ir jo bendradarbiai, kurie gavo atitinkamus įrodymus,

d) apie tai, kad PLP narys Daktaras gyvas, sveikas ir laisvas, Jums įrodys žmona, kurios adresą žino Kazimieras ir galite bet kada patikrinti,

e) BDPS taktika- pasyvios rezistencijos kelias, ne Erelio išmislas, o proto padiktuota, teisinga iš Užsienio Delegatūros gauta informacija paremta taktika, pagal mūsų dabartinę situaciją, leidžianti išsaugoti jėgas, susivienyti, neišsikovėti ir laukti lemiamo mūsų su mažiausiomis aukomis. Kokią naudą atnešė aktyvūs veiksmai? Kiek ašarų, skausmo, kančių? Prie ko gi jie privedė?

f) Hektoro-Alfonso brolis suimtas ne dėl Erelio veiklos, o todėl, kad savo darbo vietoje, malkų sandėlyje. išieškojo keletą tūkstančių kubinių metrų malkų, neįvykdė savo įsipareigojimų, neap rūpino kuru Kauno ligoninių, mokyklų, o tik girtuokliavo, tuščiažodžiavo ir gyrėsi. Be to, kai buvo perspėtas, nusprendė eiti į miestą, tačiau tik dar giliau lindo į spekuliaciją, lingavo į visas puses, susipainiojo per savo pažintis NKVD, tai faktas.

/ - /

Ponai, Aukštaitija ir Žemaitija sudėjo daugiau aukų ant kovos už laisvę aukuro, nei Tautvaiša. Tai patvirtina 3-os LLA Vytauto apygardos, Vyties, DK, J.Kęstučio apygardų, vyr. Žemaitijos štabo didvyriški žygdarbiai, tp. atskirų partizaninių junginių kovos kelias. jų pralietas kraujas, ryžtas, meilė ir viltis*. Ponai, susitikite su p. Žalgiriu iš DK (*Didžiosios Kovos-DK*) apygardos ir pamatysite, kokie tai enkavedistai. Nueikite į Vyties apygardą ir pamatysite, kokia ten NKVD. Nueikite į Žemaitiją ir ten, kaip muilo burbulas sprogs visi įtarimai ir praplaus akis neregiams.

Čia prisimenu žodžius iš šv. Testamentą "turi ausis, bet negirdi, turi akis, bet nemato." Argi Jūs negirdite, kaip kyla balsas iš žemės-iš kapų: "aš kaltinu".

Kodėl skaldote kovotojus? Kodėl padedate priešui? Kodėl nenorite broliškai išsiaiškinti visų klausimų ir tik po to spręsti? Kodėl veikiate prisidengę tamsa ir melu? Kur garbė? Kur idealai? Išeina, kad padėtis tokia, kaip senovės Romos poetas sakė: moralė jau ilsisi, ateina apgaulė, smurtas, melas, šmeižtas, piktavališkumas, žodžio laužymas. Taigi, išaiškėjo eilė antraeilių priežasčių, kurios parodė veidus be kaukių ir atidarė sielų duris. Tokiu būdu:

1- ma ar sąžininga ir garbinga neperspėti savo kovos draugų?

2- a ar gražu, turint įtarimų, neišsiaiškinti reikalo esant įtariamajam, o priešingai- kartu su dezertyru durti peiliu į nugarą?

* Vienas apygardas girti, kitas peikti- tai taktinis skaldymo metodas, Erelio ttin mėgiamas.

3-a: ar garbinga nenurodžius priežasčių, atsisakyti duoto žodžio ir pažeisti discipliną?

4-ta: Kodėl taip klasingai įvykdėte “skaldymą”?

5-ta: Ar gražu kojomis sutrypti Jums parodytą garbę ir brolišką draugystę?

6-ta: Kodėl už Jums parodytą gerą mokate blogu?

Kodėl nenorite stipriau apsijungti, drąsiau ir ryžtingiau nešti kovos vėliavas, už kurias žuvo, kentėjo, kovojo tiek kovos brolių?

7. Garbingas žmogus gali suklysti, bet jis moka ir atsikelti. Tik niekingi kurmiai akiai knisa ir bijo pažiūrėti į akis, tik niekšai nesiryzta pažiūrėti draugui į veidą, tik azijietiškos moralės žmonės vykdo “kraujo kerštą”, o mes esame krikščioniškos moralės ir demokratinių principų. ir todėl-

Sustokite.

Visų šių įvykių ir faktų akivaizdoje mes privalome mokytis, pakilti virš to, tapti idealiais ir kultūringais kovotojais. Mūsų kova nuo to neturi nukentėti, o tą supuvusį vėžį reikia išpjauti. Trumpai tariant

1. Jūsų “veikla” kenkia mūsų kovai ir tikslams. Jūsų “skaldymas” padeda tik priešui, kadangi griaua ir pjudo.

2. Jūsų veikla nepagrįsta

3. Mes įrodinėjame ir prašome įsitikinti mūsų teiginiais.

4. Mūsų taktika teisinga ir pagrįsta

5. Mūsų ryšys su Vakaraais realus, tikslus ir tamprus, duodantis galimybių visai kovai ir kiekvienam kovotojui.

6. Mūsų BDPS yra tikras kovos judėjimas ir vienintelis faktorius, kuris kuria, veda ir nemano dingti ar žūti, kadangi tiek vadovybė, tiek sudėtis sudaryta iš kovojančių asmenų. iš aktyvių partizanų- kovotojų už laisvę ir garbingų lietuvių. Ateis laikas, taps žinomos jų pavardės ir dings nežinomybė.

7. Kviečiame visus, kas suklydo, atsipeikėti, būti kariais ir išdrįsti pakilti, pažiūrėti broliams į akis, širdingai ir draugiškai. Pažiūrėti taip, kad mūsų rankos vėl pajustų gyvą kovos draugystės šilumą, kad dingtų visi įtarimai, klasta ir užkulisinės intrigos. Kviečiame širdingai ir kaip kariai, kurie kovoja už Tėvynės laisvę, nepriklausomybę ir demokratiją, kovoja už krikščionišką moralę. Gana pykčio.

8. Sužinojome, kad Tauro apygarda nutraukusi ryšius, po paskutinių įvykių ieško susitikimo su Ereliu. Jei šiandien Jūs galite kalbėtis be klasotos ir blogos valios, tai BDPS komiteto narys Erelis ar kas nors kitas su Jumis susitiks ir aptars Jus dominančius klausimus.

Sąlygos:

1. Erelis kalbės tik akis į akį su Gediminu.

2. Pokalbis vyks Erelio nurodytoje vietoje ir laiku. Garantuojame, kad Gediminas grįš ir jo atžvilgiu nebus vykdomas šantažas ar prievarta.

3. Prieš pokalbį būtina;

a) Tauro apygarda atsisako "skaldymo",

b) paneigti paleistus gandus,

c) tapti disciplinuotu, nustatyti nuoširdų ryšį,

d) nubausti kaltininkus,

e) raštiškas susitarimas, pasirengimas, svarbiausių problemų išaiškinimas.

4. Laikinai palaikyti ryšį per esamą ryšio kanalą.

5. Jei matote savo klaidas ir jų blogas pasekmes, tada; "Štai jums kovos draugo ranka tebūnie tarp mūsų talka ir ramybė."

Jei Jums atrodo, kad Jūs teisus ir pasirinktas kelias teisingas, eikite juo ir toliau. O mes kaip ėjome, taip ir einame ir eisime į priekį, kovodami už laisvą, nepriklausomą, demokratinę Lietuvą.

Priedai:

1. 1947m. kovo 5d. "Kova".

2. Alfonso-Hektoro atsiųstos nuotraukos.

3. Direktyvinis biuletenis.

Lietuvos BDPS įgaliotinis Dr.J.A.Narutavičius*

/Buv. LTSR VSK arch. Op.b.f. B.370. L.45-5L/

8, Tauro ap. vado 1947.IV. 16. laiškas Nr.356 p.d.J.A.Ereliui (atsakymas į kovo 29d, laišką)

LLK

Tauro ap. vadas

1947.IVJ6.

Nr.856

Patalpa

Ponui d.J.A.Ereliui

Jūsų laišką š.m.kovo 29d

Nr.64 apygardos

vadas gavo balandžio 14d

Kadangi mūsų pirmojo susitikimo metu nutarėme, kad raštu sprendžiant klausimus susidaro daug painiavos ir sunku rasti sprendimus, atsakysime tik į keletą klausimų;

1. Tarp dabartinės sudėties Tauro vadovybės nesutarimų nebuvo, nėra ir nebus.

2. "Kai kurių bendradarbių paskelbimas už įstatymo" (aišku, kad tai liečia Tautvaišą, ne ką kitą). Jūs neteisingai supratote, kadangi nežinote tikrosios padėties apie jo paskyrimą į atitinkamas pareigas ir pašalinimą iš jų.

* vėlesnė J.Markulio-Erelio slapyvardė

3. Apie Jūsų laiške nurodytą faktų teisingumą ar neteisingumą rašte nekalbėsime.

4. Tauro apygarda norėjo ir dabar iš visos širdies nori pasikalbėti su p. Ereliu ir viską išsiaiškinti be klastos, bet su Jūsų sąlygomis nesutinkame:

- a) p. Erelis kalbės akis į akį ne su vienu Gediminu, o su Žveju ir Gediminu. Po vieną nei Žvejys, nei Gediminas su Ereliu nekalbės,
- b) susitikimo vietą nurodys tik Žvejys, o laiką- Erelis,
- c) Erelio neliečiamybę savo gyvybėmis garantuojame tiek Žvejys, tiek Gediminas,

d) Jokių represijų, šantažo ar kokių nors užkulisinių veiksnių nei Žvejys, nei Gediminas, nei bet kas Tauro apygardoje netaikys,

e) prieš pokalbį Tauro ap. griežtai atsisako:

1. Atsisakyti skaldymo (Jūsų terminas).

2. Paneigti šmeižtą (Jūsų terminas).

3. Atsisako nubausti p. Kazimierą (Tautvaiša pas mus nebefigūruoja) iki galutinio išsiaiškinimo.

Tauro apygarda visada paduos Jums ranką, bet tik po to, kai viską išsiaiškinsime.

Teisę ką nors įtarti Tauro apygarda pasilieka ir toliau.

Už Šalnos-Girėno-Tautvaišos veiksmus ar žodžius Tauro apygarda nei anksčiau, nei dabar, nei vėliau neatsako.

Savo tikslų, planų, kovojant už Tėvynės laisvę, Tauro apygarda neatsisakys, ką kiti besakytų.

Apygardos vadas Žvejys
Politinio sk. virš. Gediminas

(Antspaudas)

„Tauro ap.vadas“

/Buv. LTSR VSK arch. Op.b.f. B.370. L.61-62./

9. Lietuvos BDPS Komiteto 1947m, gegužės 22d. laiškas Nr.48 Tauro ap. vadovybei Žvejui ir Gediminui

Lietuvos BDPS Komitetas
1947 V 22
Nr.98.

Tauro apygardos
vadovybei; Žvejui ir
Gediminui.

Remiantis 1947 V 22 Erelio raportu ir Jūsų laišku Nr.356,1947 IV 15, kurį gavo Erelis, pranešame Jums:

1. Reikalai, liečiantys mūsų Tėvynės išlaisvinimo reikalą, rezistencinę veiklą ir kovą, žinoma, susiję ne tik su Tauro apygarda, mūsų BDPS Ko-

miteto nariu Ereliu ir pačiu komitetu, bet ir su visa kovojančia Lietuva, visa rezistencija, visais tautiečiais. Kai kurie Tauro apygardos veiksmams kaip tik palietė šluos kardinalius klausimus ir išryškino kai kuriuos kenksmingus bruožus.

2. Lietuvos BDPS Komitetas, vadovaujantis visam sąjūdžiui, apimančiam visus sąmoningus lietuvius (tame tarpe ir Tauro apygardą), nieko jėga neverčia priimti įstatus, programą ir esminius principus. Kiekvienas gali elgtis taip, kaip jam atrodo geriau, teisingiau, bet jei jau vieną kartą nusprendė, davė žodį, tai jis privalo laikytis to sprendimo ir elgtis taip, kaip reikalauja kario moralė ir dvasia. Neaiškumus, įtarimus būtina išsiaiškinti ir tik neesant patenkinamų paaiškinimų, gali kreiptis į kitus – į visą rezistenciją. Susitarimo atmetimas, duoto žodžio laužymas be perspėjimo, be aiškių priežastčių – ar tai rimta? Ar tai ne nusikaltimas? Ar nepavojinga? Ar neardo tai organizacinių pagrindų ir disciplinos? Ar naudinga tai išsivaduojamajai kovai?

3. Komitetas, turėdamas jam patikėtas kovos už laisvę vėliavas, neša jas ir toliau nei garbingai, pagarbiai, gynė ir gins jas savo gyvenimu ir krauju. Komitetas siekė ir sieks, kad kiekvienas garbingas lietuvis rastų su juo bendrą kalbą ir koordinuotą veiklą bendros kovos labui. Komitetas neskelbia ultimatumų, negrasina (kiekvienas atsakys prieš istoriją, prieš Amžinąsias Taisykles, prieš kovos vėliavas ir prieš priesakus, parašytus didvyrių krauju) ir visada tiesia ranką kiekvienam garbingam lietuviui, pasiryžusiam eiti kovos keliu, norinčiam būti mūsų judėjimo nariu.

Tai taikoma ir Tauro apygardai bei jos vadovybei.

4. Komietas mano, kad:

1) dabartiniu metu, esant tokioms sąlygoms (sustiprėjęs prieš terorą, pavasario darbai mokymo įstaigose, laukiame žinių – pašto iš mūsų užsienio Delegatūros) susitikimas bus galimas truputį vėliau, o iki susitikimo tikimės palaikyti ryšį turimu kanalu, kad būtų galima paruošti susitikimą, perduoti žinias ir pan.

2) Komitetas nemano, kad Tauro apygardos vadovybė norėtų ką nors nurodinėti (susitikimo vietą ir pan.), Komitetas mano, kad Tauro ap. vadovybė ir BDPS Komitetas gali pareikšti savo pageidavimus dėl susitikimo vietos, laiko, dalyvių remdamiesi bendrosios kovos, saugumo ir konspiracijos reikalavimais.

3) Jei Tauro apygarda atsisako, nesutinka ir tęsia savo veiksmus – tai jų reikalas, nes priklauso tik nuo jų, tačiau liečia ir mūsų susitarimus, duotą žodį, karinę discipliną, mūsų kovą ir gresia daugeliu klaidų, tai liečia ir bendrą reikalą.

4) Komitetas neatsisako to, ką su Jumis mūsų pavedimu susitarė p. Erelis, neanuliuoja jam duotų pavedimų ir mano, kad bus galima gera valia, derinant su bendrais kariniais reikalais, nesunkiai išspręsti visus neaiškumus ir vėl žengti kovos keliu, tikintis geriausių rezultatų ir nau-dos išsivadavimo kovoje.

5) Komitetas savo ruožtu paveda Erelui visus reikalus, susijusius su padėtimi, susidariusia Tauro apygardoje, spręsti su apygardos vadovy-be, turint galvoje apygardos vadovybės pažintį su Ereliu ir esančius tarp jų susitarimus.

Lietuvos BDPS Komitetas

Erelis

Šalčiūnas

Vytenis*

/Buv. LTSR VSK arch. Op.b.f. B.370. L.63-64./

10. Rytų Lietuvos štabo laiškas Nr. 15 Tauro apygardos vadui (1947m gegužės 28d.)

Rytų Lietuvos štabas
Nr.15.

Vadavietė- 1947m. gegužės 23d
Slaptai

LGK Tauro apygardos Vadui.

į: a) 1947 III 15 laišką Nr.218

b) 1947 IV 29 laišką.

Dėkoju Jums už informaciją ir nedelsiant rašau atsakymą.

1. BDPS ir VGPŠ sukūrimo protokolų aš negavau, todėl negailu pasa-kyti savo nuomonės tuo klausimu. Dėl tos ir daugelio kitų priežasčių, kurios Jums paaiškės, skaitant šį laišką, net pareiškus savo nuomonę apie nurodytas instrukcijas ir pateikus kandidatų slapyvardes, negaliu išsa-miai atsakyti. Ryšį su Jūra** nutraukiau sąmoningai. Taip pasielgti mane privertė kai kurių tos srities pareigūnų kenksminga veikla dėl kurios mano vadovaujama sritis turėjo daug moralinių ir materialinių nuosto-lių. Aš pats vos nežuvau dėl tos srities atstovų klastos. Vienas iš jų- Tautvaiša Aišku, kad ši pamoka verčia mane ir šiandien būti atsargiam.

2 Tautvaiša-Girėnas-Šalna-Narimantas mano apygardai nebeegzistuoja.

3. Jūsų pastabos apie dr. J.Erelį verčia mane susimąstyti, susirūpinti ir tik vėliau padaryti galutines išvadas, Jūsų pastabas aš vertinu griežtai pasisakyti už ar prieš šiuo metu negaliu.

Priežasčių daug, o pačios svarbiausios:

* 2 paskutiniai asmenys, matyt, išgalvoti, vaizduojant "komitetą"

** Turima galvoje Kęstučio apygarda

a) saugumas,

b) nusivylimas ir nepasitikėjimas įvairiais centrais, ponais karjeristais, kovojančiais tik dėl šiltų ministeriškų krėslų. ieškančiais, plūstelėjus "varkarų vėjui", šiltų vietų per kitų lavonus, kraštui ir partizaniniam judėjimui nešančiais tik nelaimės ir blogį,

c) reikia pasitarti su savo bendradarbiais,

d) mano sena asmeniška draugystė su dr. J.Ereliu,

e) dalies gautų nurodymų realizavimas ir t.t.

Taip elgtis mane verčia taip pat kenksmingi Tautvaišos veiksmai, kuris prieš metus buvo Jūsų vadovaujamos srities atstovas, o šiandien jį pasmerkė toji sritis ir Jūs asmeniškai.

Nesiginčiju, kad dr. J.Erelis yra MVD agentas ir, kad jo sukurta BDPS institucija kenksminga ir tokia bus ateityje. Taip pat nesiginčiju, kad Jūsų pastabos aptariamam klausimui teisingos, kad Jūsų pastangos perspėti mane, sudaryti vyr. vadovybę ir taip užkirsti kelią galimiems pavojams, bet su Jūsų nuomone visiškai sutikti negaliu, bent dabartiniu metu. Tokie perėinamieji momentai yra sunkūs ir skausmingi. Jiems reikia laiko. Nepaisant mano nuomonės, aš dėl bendros naudos nutraukiau ryšius su dr. J.Ereliu

Su Jumis ryšį palaikysime per Jūrą, o jei sutiksime- tiesiogiai. To paties prašau Jūsų.

4. Jūsų nuoširdaus kvietimo dalyvauti apygardų vadų suvažiavime priimti negaliu. Jūsų laišką gavau per vėlai (47 V 27), gyvenu nelegaliai ir labai toli nuo numatytos vietos.

Atvykti legaliai taip pat negailu todėl, kad neturiu reikalingų dokumentų. Mano įgaliotinis dar negrįžo iš kelionės.

Tikiu, kad Jūsų pastangos ir veikla yra teisinga, todėl linkiu sėkmės ir pergalės. Iš savo pusės pažadu padaryti viską, ko reikės ir bus naudinga kovai už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę.

5. Norėčiau, kad atsakytumėte į mano klausimus. Tai padės greičiau išsiaiškinti padėtį:

a) kuo grindžiate savo nepasitikėjimą dr. J.Ereliu,

b) ar dalyvavo Erelis 1947m. sausio 15-16d. Tauro ap. organizuotame suvažiavime ir rašant protokolus ir rezoliucijas,

c) ar dalyvavo dr. J.Erelis vadų suvažiavime 1947m. birželio mėn.,

d) prašau atsiųsti man rezoliucijų ir protokolų, priimtų 1947m. sausio 15-16d. LGK Tauro apygardos organizuotame suvažiavime, kopijas, kuriose atsispindėtų klausimai apie BDPS ir VGPŠ reorganizaciją,

e) kokias apygardas įspėjote dėl dr. J.Erello,

f) ar buvo Tautvaiša Erelio bendradarbiu ir kokie jų santykiai dabar,

g) ar Tautvaiša nušalintas nuo darbo už nedisciplinuotumą, ar už išdavystę,

h) kokia Erelio slapyvardė Jums žinoma šiuo metu.

I) kokios Erelio bendradarbių ir ryšininkų slapyvardės Jums žinomos,

J) su kokiomis apygardomis Erelis dabar palaiko ryšius,

k) kokias apygardas ir kokius nurodymus gavo iš Erelio sudarytas BDPS.

l) bendri nurodymai partizaninio judėjimo Lietuvoje reorganizacijos klausimais- statutai, direktyvos, biuleteniai ir tt

2) kariniai nurodymai,

3) politiniai nurodymai,

4) kokia gauta spauda- atsišaukimai, laikraščiai. jų pavadinimai,

5) informacija ir instrukcijos apie UD (?).

Ir aš nenoriu trukdyti Jūsų pastangų ir veiklos, bet aš noriu išvengti naujų nelaimių. Prašau mane suprasti. Man nesvarbu pareigos. Mano tikslas toks pat kaip ir Jūsų. Tikėkite manimi, nors aš nedalyvausiu vadų suvažiavime, bet remsiu jį.. Tikiuosi, kad tas suvažiavimas duos gerus vaisius. Prašau neužmiršti manęs ir parašyti apie suvažiavimo išpūdžius. Be to, norėčiau kuo greičiau susitikti su Jumis asmeniškai. Tai bandysiu daryti per Jūrą Jei Jūs neprieštaraujate, prašau pranešti man apie tai artimiausiu metu.

Jei galėtumėte atvykti pas mane, aš būčiau labai Jums dėkingas.

Gavęs iš Jūsų atsakymą ir daugiau informacijos apie dr. J.Erelį ir jo sudarytą instituciją BDPS, pasistengsiu pasidalyti savo turima informacija

Linkiu sėkmės.

Srities vadas: /parašas/
Žalgiris

/Buv. LTSR VSK arch. Op.b.f. BS70. L.67-69./

11. LP Algimanto apygardos vado 1948m. sausio 8d.

Nr.P-92 laiškas Tauro apygardos vadui,

LP Algimanto apygardos vadas

Tauro apygardos vadui

1948m. sausio 8d

Nr.P-92.

I Jūsų laiškus Nr.770, 912 atsakau:

1. Artėjant mūsų kovos finalinei fazei, mano apygarda kaip ir kitos, visomis jėgomis stengiamės dirbti partizaninio judėjimo centralizacijos kryptimi. Tai buvo ir yra racionaliausia aksioma kiekvienam nariui. Tam buvo užmegzti santykiai su Ereliu, kaip su pirmuoju iniciatoriumi, pristatytu kai kurių apygardų vadų. Kadangi aplink daugybė vidinių intrigų

ir organizacinių nesusipratimų iki grąsinimų asmeniškai susidoroti, mes su Vytauto ap. vadu nutarėme siekti to, kas svarbu kiekvienam, kovojančiam už laisvę, Lietuvos ateitį. Minėti bandymai nepavyko, buvo nuplėštas ėriuko kailis nuo vilko ir jis buvo demaskuotas ne tik Aukštaitijoje, bet ir kitose srityse. Išsiaiškinome, kad dokumentaliai to padaryta nebuvo. Jei kas domėtusi, galiu pateikti ištisus Erelio istorijos puslapius.

Kaip jau minėjau apie savo mintis centralizacijos klausimais, sveikinu ir branginu kiekvieną sveiką iniciatyvą nukreiptą reikalinga linkme. Džiaugiuosi Tauro apygardos priimtais išipareigojimais ir keliais (palaiko Dainava ir Baltija) vedančiais į centrinės partizanų vadovybės sudarymą /.../

Prie viso to norisi išdėstyti kai kuriuos pageidavimus: kokiais įstatais, pagrindais nustatomas naujos centrinės vadovybės, BDPS Prezidiumo, ribos? Gavę tokią medžiagą ir išanalizavę ją mes su Vytauto apygardos ir Didžiosios Kovos "B" rinktinės vadovybėmis, atsakysime:

- a) mūsų formalus įsijungimas į centrinę vadovybę,
- b) Lietuvos pagrindžio vyriausios vadovybės schema,
- c) siūlomos Dainavos ir Tauro schemos paaiškinimai,
- d) mūsų pasiūlymai,

ir tikėdami Jūsų pasiryžimu dirbti centralizacijos labui, prašome Jūsų nurodyti punktus, per kuriuos būtų galima palaikyti tiesioginį ryšį tarp Algimanto apygardos ir BDPS.

Partizaniškai dėkoju Jums už Jūsų veiklą ir paslaugas, reiškiau nuoširdų troškimą tęsti ir stiprinti bendradarbiavimą

Tepadeda mums Dievas garbingoje kovoje už laisvę!

Šarūnas- apygardos
vadas

/Buv. LTSR VSK arch. F3. B36/15. LJ20-12L/

12. Specpranešimas SSSR MGB Ministrui Abakumov'ui, MGB Vyr. Valdybos 2-o skyriaus viršininkui gen.-mjr. Pitovzanov'ui

Visiškai slaptai
SSSR MGB Ministrui gen.-mjr. dr. Abakumov'ui
SSSR MGB Vyr. Valdybos 2-o skyriaus viršininkui gen.-mjr. dr. Pitovzanov'ui.
Specpranešimas

Apie Tauro apygardos štabą

Vasario 1d. naktį Vilkaviškio apskrities MGB skyrius iš agento "Tiesa" gavo duomenis, kad buožės Baltrušaičio sodyboje yra Tauro apygardos vadas Žvejys su banditų grupe.

Čekistinė-karinė grupė apsupo Baltrušaičio sodybą ir ant šieno esantiems banditams pasiūlė pasiduoti. Pastarieji į tai atidengė ugnį ir padegė kluoną.

Gaisras buvo užgesintas, kluone buvę banditai nužudyti, iš jų:

- Tauro apygardos vadas, save paskelbęs Lietuvos partizanų vyriausiuoju vadu- Baltūsis Antanas, Antano-Žvejys, gim. 1912m. Vilkaviškio apskr., buožė, buv. Lietuvos kariuomenės leitenantas, pogrindyje pulkininkas, vokiečių okupacijos metu buvo baudžiamojame bataljono vadu, vėliau SS bataljono vado pavaduotojas, gaujoje* nuo 1944m.

Norint patikslinti Žvejo likvidacijos faktą, jo kūnas buvo pateiktas atpažinimui jo buvusiam įgaliotiniui Katinui, Vytauto rinktinės ūkio dalies viršininkui Viesului, asmeniniams Žvejo ryšininkams ir bunkerių laikytojams, kur jis slapstėsi. Visi jie patvirtino, kad užmuštas banditas su pulkininko uniforma- Žvejys.

Taip pat nustatyta, kad kiti banditai, žuvę kartu su Žveju:

* palikta originalo terminologija

- štabo apsaugos būrio vadas (rinktinės vado teisėmis), ypatingų užduočių vykdytojas Juozas Balsys, 32m. iš Šakių apskr. Barzdų vlsč, buožė, buv. Lietuvos kariuomenės seržantas, tankistas, pagrindyje turėjo majoro laipsnį, gaujoje nuo 1944m.

- Žvejo asmeninis adjutantas Pranas Žaldaris-Šapalas, g.1912m. Marijampolės apskr. Skardupių km, lietuvis, buožė, pagrindyje- j. leitenantas, gaujoje nuo 1944m.

/-/

/ Buv. LTSR VSK arch. F.10. B. 157/9. T.1. L.191-194./

Nijolė Gaškaitė

Tautos sąvoką- kažkas neapčiuopiama, paslėpta, bet išdavinėti savo draugus, gyvus žmones, kuriuos kiekvieną dieną matai, su jais tą patį darbą dirbi, to aš nesuprantu. (...) Žmogaus prigimties rėmuose tai netelpa.

Čia kažkas velniška, sugadintos žmogaus prigimties išraiška, kurią gali turėti tik bolševikas. Kainas nužudė savo brolių, bet vadovaudamasis aistromis, pavydu Bet kaip šitą jo darbą galima pateisinti? Bėlieka tik vienintelė išvada: žmogus- velnias"

*(Iš part. Justino Lelešiaus
dienoraščio)*

Viena didžiausių MGB agentūrinių kombinacijų pokario Lietuvoje buvo bandymas sukurti agento Juozo Markulio vadovaujamą pagrindžio centrą, siekiant koordinuoti visų Lietuvos partizanų veiklą.

1945m. liepos mėn. į Saldutiškio valsč. Kirdeikių km, pas kun. P.Liutkų, iš Vilniaus atvažiuoja du LLA štabo atstovai: Vilniaus universiteto darbuotojas J.Budrys ir dakt. J.Markulis¹.

*J.Markulis- KGB agentas
Ažuolas, Noreika (pagrindyje-
Erelis, dr. Narutavičius)*

Kun. Liutkaus jie neranda, nes jis nuo birželio pabaigos slapstosi. Jo bute palikta NKVD pasala sulaiko abu atvykusius. Po keleto dienų J.Markulis paleidžiamas. Nuo tada jis tampa agentu Ažuolu (*Kudirka, dakt Noreika*)-lietuvišku Judu.

"Markulis gal- 35-40m, su barzda, akys mėlynos, vidutinio ūgio",- taip jį apibūdina vėliau suimtas kun. Liutkus.

Iš pradžių jis yra vienas iš daugelio masiškai verbuojamų agentų. Tačiau plačios pažintys ir asmeninės savybės (buvo gabus, mokėjo vaizdžiai kalbėti, lengvai įgydavo pasitikėjimą) nulėmė jo kitokią likimą. Iš karto jam įsakoma sekti inteligentus. Jis bendrauja su vysk. M.Reiniu, B.Sruoga. Dėdamasis guodėju ir ramintoju, stengiasi išklausti, ar rašytojas neketinąs vykti pas šeimą į užsienį. Turi ryšių su pagrindžių 1943-1945m. dalyvavęs LLA veikloje, asmeniškai pažįsta partizanų vadus J.Kimštą-Žalgirį ir D.Vaitelį-Briedį, žino, kad patėvio sesers sodyboje Ukmergės aps. yra partizanų slėptuvė.

1946m. MGB pradeda realizuoti vieną savo idėją: prasisverkbtį į partizanų judėjimą, prisidengiant "legenda" apie vieningą pagrindžio vadovybę. Šiam tikslui panaudojama visa grupė agentų, jų tarpe yra ir J.Markulis.

Pirmoji nuo MGB nukenčia ir ypač skaudžiai, Jono Misiūno-Žalio Velnio vadovaujama, Didžiosios Kovos apygarda.

Per ryšininką A.Rumševičiūtę-Narsutę (žuvusią 1948 09 16) MGB, prisidengusi pagrindžio centro vardą užmezga ryšį su J.Misiūnu-Žaliu Velnio ir pasiūlo padėti leidžiant spaudą ir apsirūpinant fiktyviais dokumentais². J.Misiūnas, manydamas, kad pagrindžio centras- tai Lietuvos partizanų vadovybė, paprašo atsiųsti karininką, galintį vadovauti apygardai, nes pats J.Misiūnas teturi viršilos laipsnį. Nuo 1946m. gegužės 19d. apygardai pradeda vadovauti kapitonas Griežtas (*MGBagentas Gediminas, buvęs Lietuvos karininkas, užverbuotas 1942m. Butyrkų kalėjime*). Įsakymą apie naujo vado paskyrimą pasirašo "partizanų junginių vadas" pulk. Vytis (*MGB agentas Vlasov-A.Kamarauskas*). Tada J.Markulis dar nėra toks patyręs ir patikimas, kad galėtų vaidinti legendinio Centro vadovo vaidmenį, tačiau netrukus perima iniciatyvą, agentui Vlasov palikdamas tarsi dublerio pareigas. MGB nurodymu Vlasov turi žinoti visus reikalus, kad esant reikalui, galėtų pakeisti J.Markulį. Abu agentai- Kamarauskas-Vlasov ir Markulis-Ažuolas veikia lygiagrečiai, nė vienas nežinodamas, kad antrasis yra užverbuotas. Taip MGB lengviau juos kontroliuoti ir tikrinti.

1946m. gegužės 28d. J.Markulis, gavęs Aukštaitijos partizanų įgaliojimus, susitinka su Pietų Lietuvos partizanais, kur prisistato kaip Vilniaus pagrindžio- Vienybės komiteto atstovas, slapyvardžiu Erelis. Jis

tariasi, kaip suvienyti visos Lietuvos partizanus ir įkurti bendrą vadovybę. Tada pirmą kartą J.Markulis išdėsto savo samprotavimus apie pasyviosios kovos pranašumą.

Tą pačią idėją Didžiosios Kovos apygardoje pradeda skleisti kpt. Griežtas. J.Misiūnas, tikėdamasis, kad Vakarų valstybės netrukus pareikalaus SSRS pasitraukti iš okupuotų teritorijų ir gali prasidėti karas, nesutinka pereiti į pasyviąją rezistenciją ir demobilizuotis. MGB, kad įtikintų partizanus, išleidžia laikraštį "Vienybė", kuriame įrodinėjama kad reikia išsaugoti jėgas, t.y. demobilizuotis: "Blogai organizuotas puolimas blogiau, nei sumanus atsitraukimas."

Birželio 6d. Tauro apygardoje įvyksta pasitarimas, kuriame J.Markulis atstovauja pogrindžiui, iš Vakarų nelegaliai atvykę J.Deksnyis ir V.Staneika-užsieniui, o Juozas Lukša ir A.Varkala- ginkluotiems kovotojams. Pasitarime įkuriamas Bendras Demokratinis Pasipriešinimo Sąjūdis (BDPS). Tai vieninga organizacija, kurios komiteto pirmininko poste J.Markulis- MGB agentas. Prasideda aktyvi MGB veikla. Norėdamas įtraukti į provokaciją kuo daugiau partizanų vadų, rugpjūčio 12d. J.Markulis Vilniuje organizuoja apygardų vadų pasitarimą, kuriame turi būti įkurtas visos Lietuvos Vyriausias ginkluotųjų pajėgų štabas (VGPŠ).

Į suvažiavimą pakviečiamas ir Žalias Velnias. Kpt. Griežtas- MGB agentas Gediminas pažada atsiųsti net sunkvežimį. Atsargus Žalias Velnias atsisako važiuoti. Rugpjūčio 12d. MGB sunkvežimiu į Vilnių išvažiuoja kpt Griežto adjutantas partizanas B.Trakimas-Genelis, o kitą dieną kpt Griežtui pavyksta įkalbėti ir patį J.Misiūną-Žalią Velnį. Tai paskutinė Žalio Velnio kelionė: po pasitarimo B.Trakimas ir kiti partizanai grįžta į namus, o J.Misiūnas, kaip pavėlavęs į pasitarimą, paliekamas Vilniuje neva susitikti su "komiteto" vadovais. Iš tikrųjų J.Misiūnas suimamas ir netrukus kalėjime nukankinamas. Už šią operaciją kpt. Griežtas- agentas Gediminas apdovanojamas Tėvynės karo II laipsnio medaliu ir karo dalyvio titulu. O Žalio Velnio vardu MGB dar ilgai siunčia iš "Centro", kuriame jis neva dirba, nurodymus ir įsakymus Didžiosios Kovos apygardos partizanams, kol 1948m. iškviesti į susitikimus su kpt Griežtu vieni po kitų žūva paskutiniai apygardos partizanų vadai.

Tuo tarpu J.Markulis intensyviai veikia. Vilniuje, agento Kibirkšties (*pogrindyje žinomo Aitvaro slapyvardžiu*) bute, apgyvendinami darbui VGPŠ iškviesti partizanai J.Lukša, A.Zaskevičius ir A.Kulikauskas. Šeiminkas partizanams pasirodo įtartinas: nesilaiko konspiracijos, išgėrimams ir pramogoms leidžia "pogrindžio" (*ty. MGB*) lėšas, dažnai palikdamas ne tik partizanams, bet ir savo šeimai vien "sausą duonelę".

Tad partizanams reikalaujant po kurio laiko J.Markulis įkurdina VGPŠ "štabą" Vilniuje, Žygio gatvėje, 85a³. Namas dviejų butų, viename gyvena pagyvenusi lenkė. MGB, norėdama įrengti konspiracini butą, nutaria keletui dienų šią kliūtį pašalinti. Čekistas L.Maksimovas, Daumanto "Partizanuose" minimas Antano slapyvardžiu, pasitelkęs vieno enkavedisto žmoną gydytoją, išveža kaimynę į beprotnamį, apšaukęs pamišusia. Namo savininkui J.Kadyšiui paprašius nuomos mokesčio, J.Markulis labai supyksta. Po kurio laiko Kadyšius suimamas.

Pasitelkęs į pagalbą "tamsoje" (t.y. *jiems nežinant*) naudojamus partizanus, J.Markulis pradeda vykdyti pagrindines MGB užduotis. Užmezgęs ryšius su visomis partizanų apygardomis, jis turi įtikinti partizanus pereiti į pasyviąją rezistenciją, ty. įvykdyti vadinamąją partizanų "demobilizaciją"- aprūpinti juos fiktyviais dokumentais ir apgyvendinti legaliai. Dokumentų pagaminimui turi būti reikalaujama visų partizanų sąrašų ir nuotraukų, o demobilizuotų partizanų ginklus nurodoma sunešti į vieną vietą sandėliavimui⁴⁵. Šitaip partizanai būtų buvę nuginkluoti, išaiškinti, o pagal išduotus dokumentus ir suimti. Šias MGB idėjas įgyvendinti pavedama J.Markuliui. Be to, MGB išleidžia net keletą partizanų "demobilizaciją" propaguojančių neva pagrindinių laikraštėlių: "Vienybė" (1946m.), "Kovą" (1947m.), "Šviesa" (1947m, spausdinta užsienyje), "Bočių keliais" (1948m.).

Pats J.Markulis ir A.Kamarauskas kartu su J.Lukša ir A.Zaskevičiumi 1946m. pabaigoje lankosi pas Žemaitijos ir Aukštaitijos partizanus, aiškindami "Centro" įsakymą demobilizuotis.

Partizanų legalizavimosi idėjai dauguma vadų pritaria, matydami čia realią išeitį besislapstantiems vyrams. Tačiau abejojama dėl tos idėjos įgyvendinimo. Pavyzdžiui, Šiaurės Rytų Lietuvos vadas J.Kimštas abejoja ar pora metų praleidę miške vyrai sugebės gyventi legaliai neišaiškinti. Jungtinė Kėstučio apygarda nori pasilikti sau teisę pati spręsti, kuriems partizanams išduoti dokumentus, ty. nenori savo žmonių atskleisti centrui⁴⁶. Nesukalbamiausiais yra Tauro apyg. vadas A.Baltūsis-Žvejys, iš viso nepasitikintis kažkokiu "Centru". Agentas Vlasov konstatuoja, kad bus sunku įvykdyti MGB užduotis, nes Tauro apygardoje "tikra karinė disciplina ir iš 600 partizanų ketina demobilizuotis vos pora šimtų." A.Baltūsis pyksta ant štabo viršininko A.Vabalo-Gedimino, A.Varkalos-Žaliuko ir J.Lukšos-Vyčio (*vėliau JMarkulis jam davė Kazimiero slapyvardį*), kad šie iš viso kalba su Ereliu. Pasak jo, demobilizacija yra "kad ir nežmoniškai, by tik kitoniškai". 1946 10 28 laiške pulk. Vyčiui- VGPŠ viršininkui A.Baltūsis rašo: "Kažkokie vyr. štabai nurodo apygardoms veiksmų kryptį, planus ir tikslus. Iš kažkur ištraukė eilinį apygardos karį

Vytį (*J.Lukšq- N.G.*) kuris, kaip pasirodė, atstovauja Tauro apygardai. (...) Nejau Tauro apygarda tokia bejėgė, kad eilinis apygardos karys, pauostęs vyr. štabo atmosferos, priverstas duoti įsakymus ir nurodymus pačiai vadovybei? (...) Sunku patikėti, kad pats Vytis tai sugalvojo, būtinai kyla mintis, kad jis taip painstruktuo tas paties vyr. štabo"⁷. Čia pat A.Baltūsls rašo perspėjimą J.Lukšai: "(...) Kas Jums leido palikti Tauro apygardą? Jūs man pavaldus ir be mano leidimo ir (sakymo neturite teisės išvykti iš apygardos ribų ir palikti darbą, į kurį paskirtas. (...) Jei toks didelis noras dirbti kitur, jei Jums Tauro apygardoje per mažai erdvės, tai gali suprasti, jog tam reikia sutikimo ir apyg. vado leidimo."⁸.

Patyręs, kad A.Baltūsls gali perprasti jo planus, J.Markulis nurodo, kad jį "reikia iš ten ištraukti gyvą ar mirusį".

Po J.Markulio ir A.Kamarausko kelionių nustatę, kur laikosi partizanai, MGB-istai nurodo: "Pranešti valsčių MGB skyrių viršininkams štabų dislokacijos vietas dėl čekistinių-karinių operacijų įvykdymo ir jų likvidavimo. Per Kazimierą (*J.Lukšq- N.G.*) patraukti Žaliūką (*A.Varkalq-N.G.*) į VGPŠ. ištraukti Vilnių Gediminą (*A.Vabalq- N.G.*)-į "štabą" ir areštui. Legenduoti išsiuntimą į užslenį."⁹.

Čia pat J.Markulis su visa jam būdinga gražbylyste imasi agitacijos: "BDPS sujungė visas partijas. Visi turi būti vieningi. Kas to nesupras, tarnaus lietuvių tautos priešui- bolševikui"¹⁰. Pasigiria, kad turi ryšių su užsieniu, (MGB net turi ketinimų, perėmus J.Deksnio-Hektoro ryšių kanalą, išvilioti į Gdynę M.Krupavičių ar J.Ambrazevičių). Ir priduria: "BDPS ir VGPŠ turi būti kaip povandeninis laivas, kuris iškils esant reikalui." A.Vabalui-Gediminui J.Markulis rašą "(...) Jums kaip broliui ir lietuviui rašau: garantuoju visišką saugumą ir pažadu pats Jus reevakuoti į Švediją su užduotimis, kurios Jus išsaugos ir duos naudos lietuvių ateičiai. (...) šiose sąlygose Jūs neduosite naudos bendrai kovai ir liksite nežinomas. Tai gražu, bet nenaudinga"¹¹

Ačiū Apvaizdai, Gediminas nesusigundė Švedija. Vien A.Kulikauskas-Daktaras, atsisveikinęs su šeima, pasiėmęs J.Markulio suorganizuotus "repatrianto" dokumentus, susiruošė per Lenkiją į Vakarus. Iš mašinos slapčiom jo atsisveikinimą stebėjo MGB, o kelionė truko labai trumpai iki Vilniaus saugumo kalėjimo.

Tuo tarpu J.Deksny-Hektoras, lydimas čekisto L.Maksimovo, apsime-tusso pagrindininku Antanu, sėkmingai pasiekia Vakarus, atverdamas čekistams ryšio punktus Lenkijoje ir galimybę kontroliuoti ryšius bei telkti MGB sufabrikuotą informaciją Vakarams- valdyti J.Deksnio sukurtą išeivijoje Vyriausio Lietuvos Atstatymo Komiteto (VLAK) užsienio delega-tūrą¹².

1946m. lapkričio mėn. iš apygardų dar nėra jokių partizanų sąrašų. Net Vaitelis, kuris asmeniškai pažįsta J.Markulį, sąrašų su adresais neduoda. Tad J.Markulis nutaria visas pastangas sutelkti A.Baltūsio-Žvejo įtikinimui. Jis rašo jam laišką, kuriame teigia "Ginkluoti partizanai yra tik rezistencijos dalis. (...) Dabar BDPS dirba vis plačiau, giliau ir stovi arčiau tikslo. (...) Jūsų pažemintas batalijono vadas ne savo valia pabėgo iš Tauro apygardos, bet buvo iškviestas užsienio delegatūros ir BDPS įgaliotinio su buvusio Tauro apygardos vado žinia (...) Erelis taip pat pagal galimybes ir intelektą dirba laisvės kovai nuo 1939m. Kaip šiuos žmones, taip ir Jus, mielas pone, įvertins ateitis¹³." Tuo pačiu J.Markulis klastingai numato, kad jei A.Baltūsis nepripažins VGPŠ ir nepaklus, jį nuims nuo apygardos vado pareigų "Nepaklusę vadai bus nušalinti, izoliuoti, paskelbti dezorganizatoriais ir ginklu sunaikinti, tam panaudojant į VGPŠ paklusnumą perėjusius partizanus¹⁴."

1946m. gruodžio 5d. J.Markuliui-Ereliui J.Lukšos tėvo sodyboje Švogerinėje pavyksta susitikti su A-Baltūsiu¹⁵. MGB duoda agentui užduotį gauti Tauro apygardos štabo koordinatas.

Gruodžio 12d. J.Markulis laiške prašo A.Baltūsį atsiųsti numatytą apdovanoti partizanų sąrašą¹⁶. Sveikina šv. Kalėdų progą ir patikina; "(...) tie patys jausmai ir tie patys linkėjimai teka ir mano gyslomis, kaip ir Jūsų, kaip ir daugelio lietuvių, kurie rūsčiausiomis okupacijos sąlygomis kovoja ir siekia galutinės pergalės kovoje už laisvę."

Tuo tarpu gruodžio pabaigoje Kaune suimamas Hektoro brolis Juozas Deksnys. Į Vilnių atvykęs Kauno universiteto docentas B.Barzdžiukas praneša apie tai J.Lukšai. Aptarę visus įtartinus faktus, J.Lukša, A.Zaskevičius ir B.Barzdžiukas padaro išvadą, kad J.Markulis yra provokatorius ir MGB agentas. Tai rodo ne vien Hektoro brolio areštas, bet ir nuolatiniai kariuomenės siautimai ten, kur lankęsis J.Markulis, ir daug kitų faktų. J.Lukša skuba į Tauro apygardą pranešti įtarimą ABaltūsiui-Žvejui. Baisus nusivylimas apima partizanus, o ypatingai jaunąjį Juozą Lukšą, taip patikėjusį J.Markuliu. Kapelionas J.Lelešius svarsto, kad tik velnias gali sugalvoti tokią klastą. A.Baltūsis pamena kad Markulis jam pasisakė dešimtį metų nebuvęs išpažinties. Jam atpildu tegali būti partizanų karo lauko teismas. J.Lukša kuria planus, kaip būtų galima provokatoriui įvykdyti mirties nuosprendį. Blogiausia yra tai, kad J.Markulio iniciatyva yra jau pradėtas organizuoti sausio 18 dieną numatytas partizanų vadų suvažiavimas. MGB turėjo planą šioje vadinamoje karinėje Taryboje patvirtinti VGPŠ štabo viršininku agentą Vlasov, o partizanų vyriausiąjį vadą padaryti pavaldų BDPS ir naudoti "tamsoje". Paties pasitarimo trukdyti "ekscesais-

areštais ir mūšiais" J.Markulis nepatarė, nes tai būtų sukliudę įgyvendinti tolesnius planus¹⁷. MGB žinojo, kad vieniems vadams žuvus, į jų vietą stoja kiti, tad siekė kontroliuoti visą judėjimą.

Tauro apygarda nutaria suvažiuoti sušaukti anksčiau ir kitoje vietoje. A.Zaskevičius buvo likęs Vilniuje, kur turėjo perspėti ryšininkes dėl galimos provokacijos ir suvažiuavimo, todėl J.Lukša, kad nesukeltų Markuliui įtarimo, taip pat grįžta į Vilnių. Jis atveža Markuliui Žvejo laišką, kuris taip pat yra tam tikra priedanga, kad čekistai kol kas nežinotų, kad jų provokacija išaiškinta. Tačiau įvykiai pakrypsta kiek kitaip: sausio 6d. suimama ryšininkė Ožka- kpt. Griežto adjutanto B.Trakimo-Genelio sesuo. Bijodami suėmimo, J.Lukša ir A.Zaskevičius pasitraukia iš Vilniaus.

Kai sausio 7d. J.Lukša nebeateina į susitikimą su J.Markuliu, MGB labai sunerimsta. J.Markulis rašo laišką Žvejui, kad "tenka galvoti, kad jie suimti" ir siūlo nustatyti naujus ryšio punktus, kurių nežinotų J.Lukša¹⁸. Karinės tarybos posėdį rekomenduoja atidėti "iki ypatingo susitarimo ir karininkų iš Vakarų atvykimo". Dar siūlosi "atvykti vakare netoli Kauno" į susitikimą su pulk. M." (*MGB visą laiką norėjo legendinio Centro priedangai į VGPŠ įtraukti aukštus Lietuvos kariškius-pulk. Mačioką, Vidugirį ir kt Taip pat ir A.Baltūsis puoselėjo planus pritraukti daugiau kariškių į partizaninį judėjimą, vedė derybas su generolu St.Giedriu ir kt*)

1947m. sausio 10d. emgebistų Litkens ir Počkaj sukurtu laišku, kurį pasirašo BDPS prezidiumo pirmininkas Erelis, Žvejas paskiriamas Pietų Lietuvos srities vadu, o Ažuolis-D.Jėčys- jo pavaduotoju.

Taip BDPS demonstravo savo veiklą ir stengėsi paglostyti partizanų vadų savimeilę. Po poros dienų J.Markulis išsiunčia panašų laišką J.Kimš-tui,, kuriuo jį paskiria Šiaurės Rytų srities partizanų vadu. Čia pat priduria kad jis tapo J.Lukšos-Kazimiero ir A.Zaskevičiaus-Tautvaišos šmeižto ir intrigų auka; prisigerindamas siunčia dažų rotatoriui, matricų ir kt, taip pat praneša, kad keičia savo pagrindinį Erelio slapyvardį į daktaro Narutavičiaus (*tu pačiu MGB keičia ir jo kaip Ažuolo slapyvardį į Noreikos*)¹⁹. Taip pakeltus slapyvardį, lengviau užmaskuoti BDPS: partizanų vadai, žinantys, kad Erelis provokatorius, gavę BDPS raštus, pasirašytus Narutavičiaus, many, kad tai tikrasis pagrindžio Centras.

Po kiek laiko MGB supranta kad per J.Markulį vykdyta provokacija žlugo. Padarę kratą konspiraciniame bute Žygio gatvėje, malkų dėžėje jie rado A.Zaskevičiaus numestą raštelį, kuriame J.Lukša Naujųjų metų išvakarėse buvo išdėstęs savo įtarimus.

Spaudžiamas šeimininkų, agentas J.Markulis imasi karštligiškų žygių savo "pagrindininko" reputacijos išgelbėjimui: rašo laiškus, siunčia MGB leidžiamus "pagrindinius" laikraštėlius ir kt. 1947m. kovo 29d. laiške

A.Baltūsiui ir A.Vabalui rašo: “Kazimiero (*J.Lukšos, N.G*) sieloje, nepaisant jo religinio jausmo gilumo ir patriarchalinės krikščioniškos šeimos fono, įsigalėjo garbėtroškos vėžys. (...) Neturėdamas patirties, jis paniekino draugystę ir apšmeižė tuos, kurie nei jam, nei jo šeimai nieko blogo nepadarė. (...) P.Gediminas- kultūringas žmogus, gilių krikščioniškų principų mėgėjas, kilnus ir toliaregis žmogus. (...) nemato viso to organizatorių priešobolševiko įsikišimo ir visos tos “veiklos” panaudojimo savo tikslams- naikinti lietuvius pačių lietuvių rankomis pagal principą “skaldyk ir valdyk!”“. Čia pat patelkdamas savo nekaltumo įrodymus, visai demagogiškai tvirtina kad Hektoro brolis “neišpildė savo pareigų, neap rūpino malkomis Kauno ligoninių, mokyklų”, todėl areštuotas už išeikvojimus.

Iš Aukštaitijos partizanų, dar tikinčių Markuliu, MGB sužino, kad sausio 15-16d. Tauro apygardos iniciatyva “buvo sušauktas partizanų pasitarimas” ir gauna šio pasitarimo protokolą. J.Markulis kaltina ABaltūsį ir A.Vabalą, kad jie kuria savo VGPŠ ir nori likviduoti provokatorius Erelį ir Griežtą, vadindamas tai “konvulsišku riedėjimu į melo bedugnę, į žūtį ir prieš nagus”.

Tad Tauro apygarda norėdama gauti tikrą J.Markulio išdavystės įrodymų, siunčia per “geležinę uždangą” į Lenkiją J.Lukšą ir K., Pyplį. Lenkijoje susitikę J.Deksnį-Hektorą ir atnaujinę MGB perimtus ryšio su užsieniu kanalus, partizanai sužino, kad J.Markulio vardu jau perduota Vakarams tokia informacija: pinigų nereikia, ginklų nereikia, partizanai demobilizuojasi.

Belieka perspėti Lietuvos partizanus, kad nustotų bendrauti su J.Markuliu. O tai gana sunkus uždavinys, ne tik dėl to, kad labai sunkiai palaikomi ryšiai su atskiromis apygardomis, o ir dėl to, kad MGB imasi atsakomųjų veiksmų. Daugelyje MGB sufabrikuotų leidinių smerkiami partizanų vadai, “užsiimančys politiniais ginčais ir šmeižtu”, įrodinėjama, kad “mes einame pagrįstu keliu, realiai galvodami, realiai pasirinkdami kovos taktiką ir žinome, ką reikia daryti²¹.”

Sumaniai manipuliuojamas patriotiniais šūkiais, J.Markulis ilgai išlaiko ryšius su Aukštaitijos partizanais. Jis teikia jiems spausdinimo priemonių, rūpinasi jų šeimų nariais, aprūpina fiktyviais dokumentais. 1947m. balandžio mėn. J.Kimštui-Žalgiriui išduoda dokumentus tokiu tikslu; “Siekiant panaudoti Žalgirį “tamsoje” dezorganizuojant jo vadovaujamą apygardą, vėliau išvesti jį iš miško ir areštuoti²²”. BDPS vardu siūlo J.Kimštui du žmones- MGB agentus apygardų viršininkais. A.Baltūsis-Žvejys pakartotinai perspėja Aukštaitijos partizanus: “Tikėkit mūsų žodžiu. Erelis (*dr. Markulis*) yra tikrai provokatorius. Jei atvyks,- sulaikykite ir praneškite

mums, o jei ne,- tai likviduokit. Atsakomybę prisiimu aš pats asmeniškai. (..) Perspėkit ir kitus²³." Parašo laišką ir Kęstučio apygardos vadas Jonas Žemaitis, kuriame rašo, jog Erelis pražudė Kęstučio apygardą.

Tuo tarpu MGB nesiliauja siųsti į apygardas BDPS komiteto vardu prisidengusių agentų ir "tamsoje" naudojamų ryšininkų, kurie patelkia raportus Markuliui, o šis juos apdoroja savo gražiu literatūriniu stiliumi:

"(...) Išvykau į Žalgirio karalystę. Kelionė traukiniu, arkliais, pėsčiomis ir štai- žavėdamasis pavasariška naktine gamta, klausydamas pasakojimų apie neseniai praėjusius rusų siautimus, aš atsidūriau Šimonių girioje.

- Mes jau namie,- rodydama į pušų kamienus, atsidususi pasakė ryšininkė Kregždė.

Viešėjau ir Žaibo požeminėje karalystėje, trijų kovos brolių draugėje. Žibalinės lemputės spinduliai apšvietė stovintį ant stalo kryželį ir ant sienos pakabintame portrete Vytauto akis. Čia pat ginklai, rašomoji mašinėlė, smulkios rašymo priemonės, patalas²⁴."

Intensyvių MGB ir Markulio pastangų dėka jam pavyksta toliau vaidinti vadovaujančio "Centro" vaidmenį. 1947m. balandžio 24d. J.Markulis raportuoja kad pirmo etapo užduotis įvykdė ir dabar prasideda antroji fazė: "eiti ne iš apačios į viršų, o iš centro žemyn²⁵."

Čia pat MGB 2N valdyba surašo tokį veiksmų planą: "Būtina sušaukti suvažiavimą, pradžioje Vyčio, Vytauto, Algimanto ir Didžiosios Kovos apygardų, kad jos sudarytų bendrą štabą o po to pamatysim. (...) Po suvažiavimo (...) galutinai baigti su Tauro apygarda, izoliuoti juos ir, uždarius maiše saugoti, o ne lankstytis ir žemintis, kai buvo iki šiol. (...) Briedį (Vyčio apyg. vadas D. Vaitelis, N.G), dar tikintį J.Markuliu, izoliuoti po suvažiavimo, kadangi jis dar bus naudingas ir palaikys BDPS²⁶".

Tuo tarpu MGB skuba pasinaudoti Markulio pateiktais duomenimis. 1947 06 24 netoli Kupiškio, Šimonių girioje, Erelis paskiria susitikimą su J.Kimštu. Miškas apsupamas MVD kariuomenės. Tačiau J.Kimštas į susitikimą neatvyksta. Čekistams pasiseka suimti ryšininkes, tarpe jų- Kimšto žmoną. Markuliui "padedant", ji apgyvendinama agento Nemuno bute, įpareigojama prikalbinti vyrą legalizuotis. Ją naudojant "tamsoje", J.Markulis teikia partizanams dezinformaciją, apkaltindamas nekaltus žmones išdavimu ir pridengdamas tikruosius išdavikus. (Pvz, 1950m. MGB šiuo kanalu perdavė informaciją, kad dėl Šiaurės Rytų Lietuvos štabo sunaikinimo kaltas Vidmantas. Prisikėlimo apyg. partizanai jam įvykdo mirties nuosprendį, tuo tarpu tikrasis išdavikas yra agentas Mikas. Be to, apkaltina ryšininkę izabelę Vilimaitę, kad ji išdavusi Šarūno rinktinės partizanus Montę ir Tigrą. Iš tiesų Montė ir Tigras buvo nužudyti dviejų agentų-smogikų dėka.)²⁷

Nors Markulis, kuriam partizanai paskelbė mirties nuosprendį, labai rizikuoja, tačiau MGB verčia jį vėl ir vėl vykti į apygardas ir stengtis, kad partizanų veikla priklausytų legendiniam "Centrui". Pagal MGB 2N V-bos viršininko Počkaj sudarytą planą rugsėjo mėn. susitikti su Vyčio apygardos partizanais siunčiama visa agentų brigada, vaizduojanti BDPS komitetą, jos ir Didžiosios Kovos apygardų partizanų atstovus. Išliko J.Markulio raportas apie šią kelionę, iš kurio matyti visa jo veidmainystė ir demagogija

Susitikimas įvyko Lėno miške. Agentai atvažiavo mašina "Kai iškilo kategoriškas klausimas: laimėti ar prisipažinti pralaimėjus, kilo būtinybė greičiau atlikti tai, kas sugalvota nesiskaitant su nenumatytais kliūtimis, savo pergyvenimais ir gresiančiu pavojumi. Todėl buvo numatyta akis į akį susitikti su banditais jų irštvoje²⁸." Apie vietinį ryšininką Markulis rašo, kad jis padeda partizanams "ne iš patriotizmo, o iš baimės prarasti gera įgyta svetimu prakaitu. (...) Tai tikra kiaulė, tikriau-laukinis šernas, tunkantis svetimo prakalto ežere. (...) Kas jam svetimas vargas, kas jam samdinių poreikiai? Jo namas geriausiais rajone (...) Tai tipiškas katalikiško gyvulio pavyzdys. Taip niežti rankos, taip norisi šį gyvulį nutverti už gerklės ir įgrūsti snukį į purvą." D.Vaitelį Markulis apibūdina "sadistiniu vampyru" ir "alkanu lokiu".

Susitikime dalyvauja D.Vaitelis, Blėka ir apie 20 partizanų. Iš agentų-J.Markulis, "kapelioną" vaizduojantis Šviesa, Nurmis, Uosis, dėdė Petras ir vairuotojas. Vyčio apygardos vadas Vaitelis nori išsiaiškinti visus Markuliui keliamus kaltinimus. Tačiau Markulis pavaišina partizanus, pasiūlo pasimelsti, o pokalbį atidėti rytojui. Partizanas Blėka tiesiai sako, kad netiki kaltinimams, nes "Jūs toks nuoširdus".

Nueina miegoti į palapinę, kur Markulis atsigula kartu su Vaiteliu ir "kapelionu". Pastarajam Vaitelis pasako: "Kažin, ar tu kunigas, ar moki sakyti pamokslą? Nepanašu."

"Stovykla užmigo ir rodosi, kad miegantys niekada nežudė nekaltų moterų, vaikų, senelių, kad jie tokie geri ir ramūs, kaip jų kvėpavimas. Bet iš medžių šešėlių žiūri kruvini veidai šimtų nukankintų žmonių ir neduoda kai kuriems gulintiems užmigti. Visa ši stovykla primena plėšikų lizdą ar baltųjų meškų irštą, tiksliau- kruviną gyvenimo nuolaužą, kurią greit nuneš nauja tėkmė."

Rytas prasideda malda "Pastatė beržinį kryžių, kapelionas apsirengė liturginiais rūbais. (...) Iškilminga valanda. Visi be kepurų. Kunigas skaito maldą. Rodos, čia nėra nei vieno tokio, kuris žudė ir dar žudys. Kai kurie verkia ir rimtai meldžiasi."

Tačiau J.Markuliui rūpi ne maldos. MGB yra įsakyta priimti dokumentus, sutelkiančius BDPS komitetui įgaliojimus vadovauti partizanų sritims, palaikyti ryšius su užsieniu ir leisti direktyvinį spaudos organą. Todėl jis skaito paskaitą tema "Gyventi ar žūti, laimėti ar būti nugalėtu? "Kapelionas" jam padeda "Daug blogio, daug egoizmo, daug intrigų ir šlykštaus šantažo tik tam, kad suskaldytų mūsų gretas, kad užsiundytų lietuvių prieš lietuvių, kad jie smaugtų, būtų vienas kitą. Tai priešo darbas. (...) Ir čia pat priduria "Visiems reikia stengtis išlikti gyviems, neuždusti, išsaugoti save. Tam reikia išnaudoti visas galimybes ir būdus. (...)"

Tartum stebėdamas save iš šalies, J.Markulis aprašo susitikimą: "Daktarui išdžiūvo burna nuo 9.30 iki 4.30 jis vis kalba ir kalba. Visą laiką sėdi, sušalo. Bet ką daryti? Reikia atlaikyti. Todėl jis įtempia visas jėgas, valią ir gudrumą, kad būtų pasirašyta rezoliucija, sudaryta vyriausybė, priimta "nauja taktika". Esmė- užteks kraujo, visa kita- fonas, buljonas, skystis."

Po pasitarimo "gerasis daktaras" apžiūri ligonius. Blėka jam sako: "Daktare, aš jums tikiu, turiu žmoną ir dukrą. Ar nepadėtumėt?"

Pažadėjo padėti, pasibučiavo su Briedžiu ir Blėka paspaudė dvi- dešimčiai partizanų rankas.

"Velniška jūsų kantrybė, daktare - sako Markuliui su juo atvykęs "dėdė Petras". "Sėdint žvėries urve, reikia turėti kantrybės,- pagalvoja daktaras. Ir pralinks mėja kai "mašina pajudėjo į priekį, toliau nuo košmaro ir mirties nešėjų".

Romantiškas raporto stilius pavirsta agento informacija: J.Markulis nubraižo vietovės, kur vyko pasitarimas, schemą ir praneša apie savo giminaičio Bundoriaus, turinčio 9 valkus, namuose įrengtą partizanų slėptuvę.

Pulk. Počkaj konstatuoja, kad užduotis įvykdyta.

Tačiau toliau panaudoti J.Markulį darosi nebeįmanoma. J.Kimštas nutraukia ryšius su juo 1947m. spalio mėn. Vėliau, 1952m. Kimštas parašys: "Falsifikuojant dokumentą, parašą nesunku pagaminti. Tačiau stilių sufabrikuoti sunku. Pavyzdžiui, Erelis pasirašinėjo ir prof. Narutavičiumi, ir prof. Šalčlūnu ir kt, tačiau "markuliško" stiliaus negalėdavo pakeisti (pvz. vartojo žodį "košmaras")²⁹."

Tik didelių aukų kaina buvo įgyta ši kontržvalgybinė patirtis.

1948m. vasario- kovo mėnesiais Didžiosios Kovos apygardoje buvo suimta 13 partizanų. Šia proga MGB ministras Kapralovas rašo: "Visi šie banditai 1947-1948m. buvo išvesti iš gaujų pagal mūsų per agentūrą išduotus dokumentus ir iki paskutinio laikotarpio buvo naudojami "tam-soje", naikinant gaujas ir rengiant areštus.

Šių kombinacijų pagalba likviduotas apygardos štabas, "A" rinktinės štabas ir svarbiausios teroristinės grupės^{30,31}."

Dar lieka J.Markuliu tikintis Vyčio apygardos vadas D.Vaitelis. Tačiau J.Markulis, bijodamas partizanų nuosprendžio (nepatikrintais duomenimis, buvo pasikėsinta jį nužudyti), nori išvykti iš Lietuvos. 1948m. vasario mėn. jis parašo Vaiteliui laišką, kuriame praneša išvažiuojąs iš Vilniaus ir norįs perduoti ryšį su "Vilniaus vadovybe" kitiems asmenims. Vaitelis atsako, kad palaikys ryšius, tačiau pasyvios kovos taktikos nepripažįsta ir išeiti iš miško nesutinka.

MGB planuoja pakišti D.Vaiteliui kitą agentą, sužinoti jo slapstymosi vietą ir "sučiupti ar sunaikinti."

1948m. pabaigoje ryšius su Vytauto apygarda "BDPS prezidiumo" vardu palaiko agentas Akmuo (*pogrindyje žinomas Gintauto slapyvardžiu*). Akmuo pasisiūlo dirbti Vytauto apygardos štabe.

Taigi istorija kartojasi. Paskutinį kartą BDPS vardu susisiekti su partizanais MGB bandė 1952m. pradžioje. Tačiau tuo metu Lietuvoje jau veikė vieninga partizanų vadovybė- LLKS Prezidiumas, ir partizanų vadai S.Staniškis-Litas ir K.Labanauskas-Justas į provokacinius MGB laiškus nebeatsiliepė.

O 1948m. visoms apygardoms nutraukus ryšius su J.Markuliu, MGB pasiunčia jį "tobulintis" į TSRS MA fiziologijos institutą Leningrade. Ten jis išbūna iki 1952m. Grįžęs į Lietuvą, dirba Respublikinės teismo medicinos laboratorijos vedėju ir dėsto universitete. 1956m. KGB jį kaip išsišifravusį "perveda" iš veikiančių agentų į archyvinius. 1968m. J.Markulis tampa mokslų daktaru, nuo 1977m. dirba universiteto patologinės fiziologijos ir anatomijos katedros vedėju. 1982m. jam suteikiamas LTSR nusipelnusio kultūros veikėjo vardas. Be specialybės dalykų, universitete dėsto oratorinį meną kurio pradmenis buvo įgijęs teologijos fakultete, o praktiką atliko sakydamas ugningas kalbas partizanų apygardose.

Grįžęs iš lagerio buto šeimininkas J.Kadyšius kartą sutikęs gatvėje profesorį paklausė apie tą butą kurį kadaise J.Markulis buvo išsinuomojęs "laboratorijai" ir apie tuos žmones, kurie ten lankydavosi.

- Neprimink, neprimink tų laikų, nedraskyk man širdies!- desperatiškai sušuko J.Markulis.

Tačiau jo širdis buvo kieta. Jis eksperimentavo žmonių likimais. Teismo medicinos paskaitas pradėdavo žodžiais: "Silpnų nervų studentai ir nėščios moterys geriau iš karto išeikite."

Jį traukė teismo medicina ir patologinė anatomija Ne veltui 1947m. Tauro apygardos partizanai jį praminė Pesliu.

Po jo buvo dar daug išdavysčių, klastos ir kraujo. Bet nei viena MGB agentūrinė kombinacija neprilygo šiam šantažo, demagogijos, fariziejiškumo ir smurto modeliui.

Peslys sugebėjo veikti pagal jį. Turbūt ir tarp išdavikų yra savų genijų?

Literatūros sąrašas:

1. Buv. KGB arch. F3- B4/25. T.1. L.178.	15. Ten pat. L.31.
2. Ten pat. KGB 10 skyr. atakaitos rankraštis "Valsybė saugumo organų agentūros panaudojimo patirtis tiriant ir likviduojant ginkluotą banditinį pagrindį Lietuvos TSR teritorijoje", 1957. L.65-72	16. Ten pat. L.34.
3. Buv. KGB arch. F operatyv. bylų B.127. D.2. L.2.	17. Ten pat. L.43-44.
4. Ten pat. B.107. D.2. L.49.	18. Ten pat. L.36-37.
5. Ten pat. B.4685. D.2. L.3L	19. Ten pat. B.107 T.2. D3. L.1.
6. Ten pat. B.4685. D.2. L.44.	20. Ten pat. B.370. L.45-49.
7. Ten pat. B.370. L.19	21. Ten pat. B.107. T.2. D3. L.6.
8. Ten pat. L.2L	22. Ten pat. B.107. T.1. D.4. L.2.
9. Ten pat. L.10.	23. Ten pat. B.107. T.2. D3. L.50.
10. Ten pat. L.4-17.	24. Ten pat. B.107. T.1. D.2. L.54.
11. Ten pat. L.22	25. Ten pat. L.51
12. L. Maksimovo raportai VSK prie LTSR MT pirminkui / Laisvės kovų archyvas. Nr.5. L.49-60.	26. Ten pat. B. 107. T.1. D.3. L.106
13. Buv. KGB arch. F opentyv. bylų B.370. L.24-26	27. Ten pat. B.107. T.2. L.64.
14. Ten pat. L.17-18.	28. Ten pat. B.370. L.95-105.
	29. Ten pat. B.107. T.3. D3. L.19.
	30. Ten pat. F.10. B5/9. T.1. L.92
	31. Ten pat. F.3. B.33/13. L.8.
	32. Ten pat. F.10. B5/9. T.1. L.93

Laisvės kovų pradžia antrosios rusų okupacijos metu - 2

Kęstutis Kasparas

(Istorinės apžvalgos metmenys)

Tqsa. Pradžia t. 9.

Šalies gynimo planas

Lietuvos Gynimo Komiteto (toliau- LGK) planas išlaikyti lietuvių rankose dalį šalies teritorijos, atstatyti joje nepriklausomybę (valstybingumą) ir čia organizuoti tolesnį kaip valstybės pasipriešinimą, atrodytų, buvo nerealus, neįgyvendinamas ir netgi atitrūkęs nuo tikrovės. Netgi partizaninės kovos galimybe kai kas abejojo: ltn. K.Veverskis-Senis kviesdamas liepos mėn. Kaune buvusius Savisaugos bataliono karininkus su daliniu prisijungti prie LLA, pasitraukus į miškus pradėti parti-

zaninę veiklą prieš rusus, susilaukė neigiamo atsakymo. Frontininkai teigė, kad „saujelė lietuvių partizanų ne ką tepadarys“, manė, kad Lietuvos vietovės tokiai veiklai netinkamos, nes „giras rusai galėjo per porą savaičių išdegti ir visus mūsų partizanus išspirginti“⁷³.

Vienok, kaip ir pats partizaninis sąjūdis, taip ir minėtas planas buvo ne beviltiškumo, bejėgiškumo ar neišmanymo išraiška, o liudijo apie LLA vadovybės politinę-karinę išmintį, esamos tikrovės supratimą, nekalbant apie patriotizmą. Kariniai specialistai turėjo numatyti, kad Lietuvos „Išvadavimas“ ir „paleckių“ atgabenimas į Vilnių nėra pirmaeilis rusų kariuomenės uždavinys. Pastarosios generolų akyse Lietuva tebuvo priešovokiečių kariuomenės užimtos teritorijos dalis, fronto linija, kurią reikėjo atkovoti iš anksto suplanuotos karinės operacijos metu, nesirūpinant ką patars Sniečkaus „partizaninis štabas“ Maskvoje ar LSSR „vyriausybė“. Palaužus vokiečių pasipriešinimą prie Minsko, rusų kariuomenė 1944m. birželio pabaigoje išėjo į operatyvinę erdvę prie Baltijos bei Vokietijos sienų. Lietuvoje faktiškai nebuvo jokių vokiečių kovinių pajėgų, tad tarp Šiaurės ir Vidurio (Centro) armijų grupių susidarė maždaug 200 km neginamas plyšys, į kurį siūbtelėjo iki dantų ginkluotos, tankų ir aviacijos gausiai remiamos rusų divizijos. Joms sulaikyti vokiečiai privalėjo skubiai atitraukti Šiaurės armijų grupę iš Estijos, tačiau Hitleris įsakė priešintis nesitraukiant. Priešas netruko pasinaudoti akivaizdžia strategine klaida ir liepos 5d. rusų generolams buvo nurodytos pagrindinės puolimo kryptys- Daugpilio- Utenos ir Vilniaus- Gardino⁷⁴. Jos buvo nukreiptos palei geležinkelius ir orientuotos į Rygą bei Varšuvą. Vokiečių generolai susidūrė su taip vadinama „strategine vėduokle“, kuomet smogiamųjų grupuočių giluminiai smūgiai derinami su frontaline ataka. To pasekoje priešui sutrinkdama organizuoti gynybą bei apsupamos didelės kariuomenės grupės- atsiranda „katilai“, kurie vėliau sunaikinami.

Vienas tokių „katilų“- Kuršo- buvo sunaikintas ir ten esanti kariuomenė pasidavė tik 1945m. gegužės mėnesį, jau po Vokietijos kapituliacijos. Jame gynėsi ir latvių SS divizijų likučiai bei keletas tūkstančių vokiečių prievarta mobilizuotų lietuvių. Iš viso to seka išvada, kad jeigu Lietuvą būtų gynusios lietuviškos karinės pajėgos (Vietinė rinktinė), tai jos, kartu su panašiomis latvių formuotėmis būtų sustumtos į Žemaitiją ir Kuršą. Lietuviai būtų turėję pakankamai laiko organizuoti sukilimą, paskelbti nepriklausomybę, bandyti įsijungti į karą prieš Vokietiją sąjungininkų pusėje, užsitikrinant anglų-amerikečių paramą, ar pasiskelbti neutraliais (Jaltos konferencija, palaidojusi Rytų Europos tautų viltis, įvyko tik 1945m. vasario mėn.). Kažką panašaus bandė daryti ir visos vokiečių okupuotos

tautos, gelbėdamosios nuo bolševikų; vienoms tai nepavyko (lenkams Varšuvos sukilimas), kitoms baigėsi sėkmingiau (Jugoslavijai, nors ir komunizacijos kaina).

1944m. liepos mėnesį tokias šalies gynėjų pajėgas sudarė LLA Vanagų bei kitų pagrindinių organizacijų partizanų būriai ir Tėvynės Apsaugos Rinktinė.

Tėvynės Apsaugos Rinktinė ir jos steigimosi aplinkybės

Dar 1944m. balandžio pradžioje Vietinės Rinktinės štabas slapta pradėjo organizuoti Tėvynės Saugą, taip vadinamus saugūnus. Į ją buvo numatoma įtraukti 1918-1922m. Nepriklausomybės kovų dalyvius, šaulius, 1940~41m. partizanus, patriotinį jaunimą. Kiekviename valsčiuje ar miesto rajone buvo kuriami būriai, apskrityse jungiami į bataljonus, vadovaujamus apskričių karo komendantų. Saugūnų organizavimas buvo pavestas komendantūrose esantiems žinių karininkams, jie buvo apginkluojami turimais paslėptais ginklais. Daugumoje apskričių tai buvo pradėta sėkmingai vykdyti⁷⁸. Saugūnų organizavimas galėjo būti viena iš priežasčių, dėl ko vokiečiai ėmėsi naikinti Vietinę Rinktinę, nors jų nežavėjo pagrindinės rinktinės (kaip bendrai savisaugos) tikslas: kaip nors išsilaikyti ginkluotiems, kad atėjus laikui, lengviau būtų nusikratyti okupanto. 1944m. gegužės mėn. apie 1500-2000 "plechavičiukų" su ginklais išsislapstė, o vėliau dalis jų pradėjo Pasipriešinimą su ginklu, neskaitant tų, kurie užsirašė į Rinktinę, bet nebuvo spėti pašaukti.

Veltui Mobilizacinio štabo viršininkas plk. Adolfas Birontas skelbė ir pratęsino ultimatumus (iki gegužės 31, birželio 5, 15, 20d.) Vietinės Rinktinės kariams grąžinti "valdinius ginklus, amuniciją, vežimus ir kitas važiavimo priemones", o karininkams registruotis mobilizaciniuose skyriuose. Pagrindžio veikiama lietuvių visuomenės nuotaika buvo aiškiai jokių mobilizacijų ir paramos vokiečiams, o be to buvo ir svarbesnių reikalų- netekus Vietinės Rinktinės, savigynos nuo plėšikavimų bei rusų diversantų ar lenkų partizanų teroro reikalas neišnyko. 1944m. vasarą labiausiai nuo to kenčiančiose Lietuvos vietovėse ima masiškai steigtis, daugumoje net nežinant vokiečiams, savigynos būriai, turintys tikslą apsaugoti kaimų ir miestelių gyventojų gyvybę bei turtą.

1944m. birželio mėn. pabaigoje savigynos kūrimas buvo legalizuotas; 24d. spaudoje buvo paskelbtas gen. Petro Kubiliūno pareiškimas, kad savisaugos sumetimais prie apskričių vietos komendantūrų sudaromos būrio

dydžio (30-40 vyrų) Apsaugos Komandos. Jos turėjo "kovoti su banditais ir palaikyti tvarką savoje apskrityje"⁷⁶. Be abejo, šis vokiečių leidimas Lietuvai apsaugos nesuteikė, bet jo priedangoje leido, rusams puolant lietuviams trauktis su ginklu rankose ir net organizuoti pasipriešinimą.

Pirmieji kovą su rusų agresija pradėjo Šiaurės Rytų Lietuvos gyventojai. Naktį iš birželio 28d. į 29d. iš Naručio ir Kazėnų miškų įsiveržusi rusų "Spartako" diversinė brigada užėmė Vidžius ir čia susijungusi su Sniečkaus štabo junginiais patraukė link Vilniaus-Daugpilio geležinkelio. Liepos 3d. jie užėmė Ignaliną ir kitos dienos pvakare susitiko su reguliariosios rusų armijos daliniais. Liepos 5d. priešas veržėsi link Vilniaus, kur vokiečiai bandė organizuoti kažką panašaus į gynybą, bet 13d. jis buvo užimtas. 1944m. liepos viduryje rusai jau buvo pasiekę Drūkšių ežero- Anykščių-Kaišiadorių- Birštono- Alytaus- Veisiejų ribą⁷⁷.

Vokiečiams vis nesugebant organizuoti tinkamos gynybos, liepos 14d. Stalino būstinės direktyva pagrindinė puolimo kryptis buvo nukreipta link Panevėžio ir Šiaulių, o liepos 25d. pradėtas puolimas neginamo Kauno ir Užnemunės kryptimi⁷⁸. Po pasikėsینimo į Hitlerį įvykdyti kadriniai vokiečių kariuomenės vadovybės pakeitimai įgalino pastaruosius sėkmingiau organizuoti gynybą. Panaudojus iš Estijos ir Šiaurinės Latvijos dalinius bei Rytų Prūsijos gynybinę sistemą, vokiečiai sugebėjo Žemaitijoje sukurti ištisinę fronto liniją. 1944m. rugpjūčio pabaigoje rusai buvo okupavę Lietuvą iki Žagarės- Kuršėnų- Šakių- Kudirkos Naumiesčio- Vilkaviškio-Liubavo ribos, kur mėnesiui nusistovėjo frontas⁷⁹.

Pafrontės zonoje atsidūrusių apskričių antinacinio pogrindžio kariniai padaliniai- Kęstutėnai, Laisvės kovotojai, Vanagai bei saugūnai vienijosi, organizavosi į karininkų vadovaujamus būrius bei kuopas. Apsaugos būrių priedanga leido ne tik apsirūpinti maistu, transporto priemonėmis, bet atskirais atvejais ir gauti iš vokiečių ginklų. Liepos mėn. pradžioje LLA narys lttn. Danielius Vaitelis, padedamas brolių Alfonso ir Tado, slapta iš Kauno į Pagirius atgabeno keletą vežimų gautų iš vokiečių ginklų bei šaudmenų⁸⁰. Platelių-Šateiklų-Plungės miškų masyve susitelkę Vanagai per Kretingos apskrities komendantūrą gaudavo reikiamas žinias, ginklus, susisieکimo priemones⁸¹.

Nesant vieningos centrinės Pasipriešinimo vadovybės, o pagrindiniam kovos tikslui esant neapibrėžtam ("kovoti prieš bolševikus"), kiekvienas kautynių vieneto vadas buvo priverstas savarankiškai pasirinkti kovos taktiką. LLA štabų nurodymu Vanagai turėjo telktis į būrius, išeiti į miškus ir ten slapstytis. LF štabas patarė neiti būriais į miškus, nes susidariusiomis aplinkybėmis partizanai galėjo patekti į besitraukiančių vokiečių ir puolan-

čių rusų dalinių ugnį. LF nariams buvo nurodoma pereiti į nelegalią padėtį priklausomai nuo aplinkybių bei esamų sąlygų ir slapstytis ne daugiau kaip po 2-3 žmones, vengiant kautynių⁸². Tačiau Šiaurės Rytų Lietuvos kovotojai minėtų nurodymų negalėjo įvykdyti: LLA Įsakymų- dėl objektyvių fronto lavinos keliamų pavojų stambiems būriams, o LF- dėl ryžto priešintis su ginklu bolševikams. Dėl to pagrindininkai jungėsi arba patys organizavo Apsaugos būrius, su kuriais traukėsi link Žemaitijos.

Pirmieji pajudėjo Zarasų apskrities saugūnai, suorganizuoti Zarasų aps. viršininko kunigo Jono Steponavičiaus, Tautos Tarybos nario nuo krikdemų ir Vietinės Rinktinės iniciatoriaus bei organizatoriaus šioje apskrityje. Apie 100 vyrų būrys, vadovaujamas lt. A. Garsio, iš Zarasų per Antalieptę, Dusetas, Jūžintus, Salas traukėsi Šiaulių kryptimi⁸³. Pakeliui visą laiką jungėsi papildomi saugūnų būriai iš Rokiškio, Biržų, Panevėžio apskričių. Kai kurie iš jų savarankiškai ar vokiečių prievarta surikiuoti bandė stoti į ariergardines kautynes su rusų kariuomenės daliniais: tarp Jūžintų ir Užpalių apie 200 vyrų dalinys bandė sutrukdyti rusų persikėlimą per Šventosios upę (Linkučių- Davainių kautynės, žuvo apie 40 vyrų, daugiausia užpaliėčių ir jūžintiškių)⁸⁴; prie Salų (Salagirio kautynės)⁸⁵; prie Biržų⁸⁶; Panevėžio aps, kur gynėsi lt. Antano Gogelio būrys⁸⁷.

Saugūnai buvo ginkluoti įvairiais ginklais, išimtinai savo įsigytais ir paslėptais okupacijos metais. Kaip skiriamą ženklą dėvėjo ant rankovės baltą raištį. Vienok apsaugos būrių dalyvių skaičius (ginkluotų vyrų) jau liepos mėn. pradžioje žymiai peršoko vokiečių saugumo gen. P. Kubiliūno savivaldai leistą ribą. Kita vertus, Lietuvai jau grėsė ne paskirų diversantų ar plėšikų būriai, bet reguliarioji kariuomenė, todėl jau 1944m. liepos 10d. Mažeikiuose įvykęs Apsaugos būrių atstovų suvažiavimas svarstė šalies gynybos klausimus ir lietuviškų karinių pajėgų problemą⁸⁸. Buvo dvi galimybės- organizuotis slapta (kurti partizanų armiją) arba atvirai, Vietinės rinktinės pavyzdžiu, bet pastarajam veiksmui buvo reikalingas vokiečių leidimas ir parama ginkluote. To liepos mėn. pradžioje nebuvo. Su panašiu pasiūlymu- apginkluoti Apsaugos ir kitus lietuviškus savanorių būrius ir perimti fronto ruožą prie Dubysos upės-kreipėsi LF štabo įgaliotiniai, tačiau derybos irgi baigėsi be rezultatų⁸⁹.

Lietuviškų ginkluotųjų pajėgų legalizaciją skatino objektyvūs veiksniai: buvo tikima separatinės talkos tarp Vokietijos ir Vakarų sąjungininkų prieš bolševikus galimybe, vokiečių okupuotos teritorijos likutyje buvo neįmanoma slapstytis keliems tūkstančiams partizanų, ypač vykstant fronto mūšiams, ir, galiausiai, nuolatinės mobilizacijos į Vermachtą pavojus. Padėtis iš esmės pasikeitė tik liepos mėnesio antroje pusėje, kai apie Šiaulius

susitelkė daug pasitraukusių su frontu ginkluotų lietuvių. 1944m. liepos 29d. Vieکشniuose, valsčiaus Apsaugos būrio būstinėje įvyko steigiamasis Tėvynės Apsaugos Rinktinės (*toliau- TAR*) susirinkimas, kuriame dalyvavo 14 vyrų iš Joniškio, Meškuičių, Pasvalio, Pašvitinio, Rokiškio, Svėdasų, Utenos, Zarasų ir kt. valsčių⁹⁰. Rinktinės vadu tapo kpt Izidorius Jatulis, štabo viršininku kpt Česna. Pradžioje štabas buvo Vieکشniuose, vėliau perkeltas į Plinkšių dvarą netoli Sedos.

Iš karto buvo organizuojami du pulkai- 1-sis pėstininkų, vadovaujamas mjr. A. Urbono, ir 2-sis pėstininkų, vadovaujamas plk.ltn. Mečio Kareivos (rugsėjo pab. jam mirus, vadu tapo plk.ltn. M.Naujokas). Kunigui dr. J.Steponavičiui pavyko įtikinti vermachto vadovybę savarankiškų lietuvių dalinių steigimo būtinybe bei išspręsti maitinimosi bei aprūpinimo problemas⁹¹. Liepos pabaigoje TAR buvo paskirtas fronto ruožas prie Ventos upės tarp Papilės ir Kuršėnų. Čia kad ir menkai ginkluoti, lietuviai pajėgė gintis: fronte nusistovėjo santykinė ramybė. Apsiribota tik įprastais susišaudymais, nes pagrindinės bolševikų smogiamosios jėgos buvo nukreiptos Rygos kryptimi. Maždaug po mėnesio fronto ruožą perėmė vokiečių kariuomenė, o lietuvių pulkai buvo atitraukti į Sedos apylinkes, kur Plinkšių dvare buvo apmokomi, perrengti kariškomis vokiečių uniformomis, perginkluoti. Rugsėjo pabaigoje rinktinė užėmė įsirengtas kautynių pozicijas ties Seda⁹².

Tėvynės Apsaugos Rinktinės atsiradimą sąlygojo karo pabaigoje atsiradusi vokiečių karinės-politinės mašinos dezorganizacija. Tai nebuvo tiesioginis organizacinis Vietinės Rinktinės tęsinys- vokiečių SS ir saugumo policijos vadui pavaldūs pastarosios tarnybos likučiai tebeveikė ir toliau. Atvykęs į Kretingą kpt L.Jatulis, siūlė vietos komendantūros komendantui pereiti į jo vadovybę ir eiti TAR Kretingos aps. komendanto pareigas, įjungiant Apsaugos būrį į rinktinės sudėtį, tačiau gavo neigiamą atsakymą⁹³. Rinktinė buvo pakankamai savarankiška ir velkė greičiau kaip sąjunginis, o ne pavaldus vermachtui dalinys: vokiečiai rūpinosi tik ginkluotės ir kitu kariniu aprūpinimu bei skyrė tam tikrą gynybos ruožą. Telšiuose TAR leido laikraštį "Už Tėvynę", kvietė savanorius ginti šalį. Siekta sudaryti ištisą diviziją. Telšiuose pradėtas formuoti 3-sis pulkas, kurį turėjo sudaryti vokiečių perduoti lietuvių savisaugos fronto bataljonai. Visai tikėtina, kad buvo išgauti pažadai leisti perimti į savo pavaldumą vokiečių fronte kovojusias lietuvių formuotes, o taip pat visą Žemaitijoje esančią karinę techniką⁹⁴.

Vienok Lietuvių savisaugos fronto bataljono vadas kpt. Pranas Počebutas (vėliau žuvęs prie Sedos), atvykęs į Telšius paruošti butų savo kariams, taip ir nesulaukė jų. Pietų Lietuvoje kovojo 2-sis, 253-sis, 257-

sis ir prie Kauno dislokuotas 4-sis bataljonai liepos 13-14d. Kudirkos Naumiestyje sujungti į I-mą lietuvių policijos pulką, panaudoti ten pat fronto mūšiuose, o vėliau Tilžėje internuoti, išskirstyti po vokiečių karinės dalis. Šiaurės rytų fronte kovoję trys Lietuvių savisaugos fronto bataljonai vėliau pateko į apsupimą Kurše, kur 1945m. vasario mėn. buvo išformuoti. Daug lietuvių apsupime žuvo, dalis pateko į rusų nelaisvę ir tik nedaugelis miškais stengėsi pasiekti Lietuvą. 1945m. gegužės pabaigoje iš Kuršo pasitraukę savisaugininkai įsijungė į partizanų gretas, tame tarpe ir 13-ojo bataljono vadas mjr. Jonas Semaška⁹⁵.

Tačiau ne tik vokiečių kliudymai (nacių fanatizmas niekais griovė tą menkutį ryšį tarp vokiečių karinės vadovybės, organizavusios net pasikėsinimą prieš Hitlerį, ir lietuvių, norinčių apsiginti nuo sovietinės invazijos), bet ir kiti veiksniai nulėmė Tėvynės Apsaugos Rinktinės tolesnį likimą. Nežiūrint organizacinių pasiekimų dalinio formavimo eigoje, jis vis dėlto nebuvo pakankamai kovingas. Pagal ginkluotę (trūko automatinų ginklų ir kulkosvaidžių, granatų, prieštankinių ginklų, artilerijos ir ryšio priemonių), tai buvo antrojo ešelono apsaugos karinis dalinys, o ne pirmųjų linijų koviniai pulkai. Karių apmokymas vyko pagreitinomomis fronto sąlygomis, o jų daugumą sudarė 18-20m. jaunuoliai. Katastrofiškai trūko karininkų, ypač aukštesnio rango ir su fronto patirtimi. 2-jo pulko vadas plk.ltn. M.Kareiva buvo karinis inžinierius ir Nepriklausomoje Lietuvoje vadovavo priešcheminės apsaugos tarnybai. Rinktinei vadovavo kapitonas, o kuopoms- jaunesnieji leitenantai. Tad taktinės klaidos buvo neišvengiamos. Į Tėvynės Apsaugos Rinktinę dėl susiklosčiusios karinės-strateginės padėties negalėjo įsilieti Pietų Lietuvos Apsaugos būriai bei savigynos savanoriai, kurie buvo priversti pasklisti rusų užimtoje teritorijoje arba buvo išstumti į Vokietiją, o informacija apie steigimąsi apsiribojo tik Žemaitija

Galų gale, istorinio atsitiktinumo išdavoje, rinktinei atiteko fronto baras, pasuktas ne nuo Kuršo, o ginantis Klaipėdą- vokiečių įtvirtintą atsparos punktą ir rusų karinės vadovybės iš anksto numatytą strateginį tikslą. Spalio 5d. 1-jo Pabaltijo fronto kariuomenė, pralaužusi vokiečių gynybą, puolė Klaipėdos kryptimi, nužygiuodama per dieną 20-30 km.⁹⁶ 6-oji smogiamoji gvardijos armija, vadovaujama gen.plk. I.Čistiakovo puolė kairiuoju Ventos krantu ir spalio 7d. ryte keliasdešimt rusų tankų pasirodė Tėvynės Apsaugos Rinktinės ginamose Sedos miestelio prieigose. Paskui tankus puolė 67-oji gvardijos šaulių divizija vadovaujama gen.mjr. ABaskovo⁹⁷. Lietuviai neatlaikė puolimo ir po kautynių buvo priversti pasitraukti Kretingos kryptimi. Prie Barstyčių bandyta persigrupuoti, bet trauktis teko toliau link Palangos. Spalio 10d. rinktinės likučiai jau buvo

Klaipėdoje, iš kur mažesnioji dalis, daugiausia gurguolės, per Rusnę, o didesnioji, apie 1000 vyrų, per Neriją pasitraukė į Rytprūsius. Iš jų vokiečiai sudarė 8 statybos- pionierių kuopas, be paliovos naudojo įtvirtinimų darbams prie Lomžos, Gdansko. Keletas kuopų buvo perkeltos į Liubeką, kur sulaukė karo pabaigos⁹⁸.

Kautynės prie Sedos buvo įnirtingos ir, nepaisant lietuvių bejėgiškumo prieš tankus, rusai sutiko deramą pasipriešinimą; Seda minima J.Stalino spalio 8d. įsakyme Nr.193 kaip svarbus gynybos atsparos mazgas, už kurio pralaužimą reikėjo pažymėti sovietų karius⁹⁹. Nepaisant smarkaus lietuvių pasipriešinimo, nuostoliai negalėjo būti labai dideli ir galėjo siekti kelis šimtus vyrų (broliškame kape Sedoje yra palaidota apie 70 žuvusių karių) nukautais. Menkas apsiginklavimas turėjo išeiti į naudą. Neturėdama ginklų atsilaikyti prieš mechanizuotas dalis, rinktinė buvo priversta trauktis kautynių tvarka, o staigus tankų prasiveržimas į lietuvių pozicijas išskaidė gynybą į atskirus židinius, kurie, vienok, nešė didesnius nuostolius ne prieš technikai; o jo gyvąjį jėgą. Daugelis vyrų, anksčiau laikytų žuvusiais, iš tikro atsidūrę apsuptyje, išsisklaidė ir grįžo į gimtąsias vietas. Daug karių išsigelbėjo pasitraukimo metu persivilkę civiliniais drabužiais.

Tėvynės Apsaugos Rinktinės sukūrimo ir kovos istorija parodė ne tik lietuvių patriotizmą bei pasiryžimą priešintis, bet ir įrodė kad buvo galima ir būtina priešintis net 1944m. vasarą. Po fronto kautynių ne mažiau pusės kovojusio dalinio galėjo pasklisti ir pereiti į partizaninę veiklą. Kita vertus, iš šio pavyzdžio matyti, kad tokiame Pasipriešinimui brangiausias laikas buvo prarastas. Tai gerai suprato ir gen. Povilas Plechavičius, kurį kvietė vadovauti Tėvynės Apsaugos Rinktinei. Motyvuodamas Salaspilio koncentracijos stovykloje palaužta sveikata, jis atsisakė

Vienintelis teisingas Pasipriešinimo organizavimo kelias buvo partizaninė kova

Vanagai ir saugūnai

Istorinėje literatūroje yra pareikšta klaidinanti mintis, kad vykstant kautynėms prie Sedos, Tėvynės Apsaugos Rinktinei į pagalbą atėjo Vanagų būriai, kurie po kautynių pasiliko Lietuvoje ir pradėjo partizaninę kovą¹⁰⁰. LLA ir Tėvynės Apsaugos Rinktinės, partizanų Vanagų ir savanorių saugūnų santykiai klostėsi toli gražu ne taip vienareikšmiškai.

Rinktinės organizavime pagrindinį vaidmenį vaidino krikščioniškojo sparno pagrindininkai, nors buvo ir LLA narių. Bet pastarieji turėjo gauti tam LLA vadovybės leidimą, o kartu su saugūnais pasitraukusieji LLA daliniai turėjo savo susirinkimo punktą Alsėdžių girininkijoje ir perpasklirstymo stovyklą Plungės-Platelių-Šateikių miškų masyve. Čia

jie priimdavo priesaiką, užsiimdavo kariniais pratimais, ruošė pašarą arkliais ir maisto produktus. iš čia, apmokyti, ir suorganizuotų būrius Vanagai turėjo pereiti frontą ir pradėti partizaninę kovą. Rugpjūčio pabaigoje įsakymą su tokiais nurodymais LGK ir LLA vadovybės vardu perdavė gen. M.Pečlūnionis-Miškinis¹⁰¹.

Organizuoti būrių persiuntimą per fronto liniją buvo pavesta LLA Panevėžio apygardos vadui plk. Vytautui Sakalul-Girėnui, o perėjimo vieta buvo pasirinktas Tėvynės Apsaugos Rinktinės ginamas ruožas¹⁰². Iki rugsėjo mėnesio buvo permesta keletas tokių grupių, bet vėliau šis procesas dėl fronto tankumo sustojo. Fronto linijos nepavyko pereiti lt. Morkaus-Lukošiaus, lt. Stepo Girdžiūno-Gegužio 30 vyrų būriams: priartėję prie fronto, pateko į artilerijos ugnį ir buvo priversti grįžti¹⁰³.

(Bus daugiau)

Nuorodos į šaltinius ir literatūrą

73. Vytintas A. Dėl Kazio Veversklo. //Karys 1972-Nr.8-P302
74. Tutkus V. Armija išvaduoja V. 1984-P.11.
75. Gen. Povilas Plechavičius. Karys 1978. P.99
76. Sudaromos Apsaugos Komandos. Gen. Kubiliūno pareiškimai //Žemaičių žemė- 1944 Birželio 24
77. Tutkus V.Armija išvaduoja P.14
78. Ten pat P.15,19.
79. Ten pat. P..25.
80. Niekšams tylint, broliams raudant—//Laisvas žodis-1990.Kovo 23-31.
81. Žadvydas O. Kretingos apskrities komendantūra 1944 metais.//Karys. 1962-Nr.9.P.268.
82. Archyviniai dokumentai.-V rinkinys. P.29
83. LPKTS.A. Organizacijos B.Tėvynės Apsaugos Rinktinė. L.1 Jarmalavičius V.Lietuvių savanorių pulkai.1944-ji metai.
84. Ramojus V. Kritusieji už laisvę. -T2. -P.65.
85. Ten pat.-P.69.
86. Butrimas B. Jaunystė karo liepsnose: Nuo Jakėnų iki Londono //Karys-1994-Nr..2-P18.
87. Hitleriniai parašutininkai.-P.156.
88. Karys-1961-Nr.6-P.177.
89. Archyviniai dokumentai. V rinkinys-P.28.
90. Karys-1961.Nr.6.-P.177
91. Kazlauskas V. Kunigas, mokytojas, karys //Gimtas kraštas-1993. -Liepos 15-21.
92. Ten pat;Kazlauskas V. Paskutinė pagalba.//Gimtas kraštas-1993 Sausio 21-27;LPKTS.A. Organizacijos B.Tėvynės Apsaugos Rinktinė.-L.1-2
93. Žadvydas O Kretingos apskrities komendantūra. -P.270
94. Kazlauskas V. Kunigas, mokytojas, karys.
95. SS tamyboje .V.1968.P108.
96. Tutkus V. Armija Išvaduoja-P.22
97. Ten pat. P.40,47,66>
98. Lietuvių enciklopedija.T.1L-P.30
99. Tutkus V. Armija išvaduoja.P.77.
100. Lietuvių enciklopedija .T.II. P30.
101. Hitleriniai parašutininkai, P38.
102. Vilutis 1. Likimo mozaika P.105
103. Hitleriniai parašutininkai.-P.74

LIETUVOS JAUNIMO VYČIŲ SĄJUNGA

Juozas Bagušauskas

Dėl laisvės ir nepriklausomybės sovietų okupuotoje Lietuvoje buvo kovojama ne vien ginklu. Jaunimas kūrė pagrindines organizacijas, kurios svarstė krašto ateities klausimus, skleidė laisvės idėjas. Vienos jų veikė savarankiškai, kitos – bendradarbiaudamos su partizanais ir jiems padėdamos. Pirmaisiais kovų metais nemažai jaunimo organizacijų įsteigė partizanų vadai. Tokių sambūrių nariai buvo ne tik jų pagalbininkai, bet ir laisvės kovotojų rezervas. Slopstant partizanų judėjimui, šios organizacijos tapo savarankiškesnės. Jas kūrė pats jaunimas. Vadinamaisiais atlydžio metais jų veiklą ėmė skatinti buvę Nepriklausomos Lietuvos politinių organizacijų ir partijų, valstybės veikėjai.

1950m. vasarą Šakių rajone susikūrė, o vėliau savo veiklą išplėtė Kaune Lietuvos Jaunimo Vyčių Sąjunga. Steigiamasis susirinkimas, kuriame dalyvavo Algimantas Urbštas, Albinas Vaičiūnas, Vytautas Žitkauskas, Antanas Vaičiūnas, įvyko Šakių rajono Švigailių kaime. Aptarus statuto ir veiklos klausimus, buvo nutarta organizaciją pavadinti Lietuvos Jaunimo Vyčių Sąjunga¹. Tardomas Antanas Vaičiūnas pasakė: 1950m. liepos mėnesį, grįždami iš bažnyčios, susibūrėme nuošalesnėje kaimo vietoje ir, sugulę ant žolės, visi kartu aptarėme būsimosios organizacijos kūrimo ir veiklos klausimus².

Vadu buvo išrinktas Algimantas Urbštas-Šviedrys, pavaduotoju tapo Antano Vaičiūno pusbrolis Albinas. Organizacijai daugiausia priklausė Kriūkų vidurinės mokyklos vyresniųjų klasių moksleiviai. Priimant naujus narius atkreipta dėmesį į tuos, kurie buvo atsisakę stoti į komjaunimą. Stojantieji į Vyčių Sąjungą rašė pasižadėjimus, buvo supažindinami su statutu, mokėjo nario mokesčių.

Daugumai narių 1950m. rudeni išvykus mokytis, organizacijos veikla persikėlė į Kauną. Tenai jaunuoliai susibūrė į Perkūno grupę. Jos vadu tapo Antanas Vaičiūnas-Vainis, pavaduotoju buvo paskirtas Albinas Vinča-Rimantas³. Perkūno grupei priklausė ir Albinas Vaičiūnas-Šarūnas. Įvyko maždaug šeši grupės susirinkimai, kurie buvo protokoluojami: nariai aptarinėjo ryšių su partizanais, nario mokesčio, laikraščio, lapelių leidimo ir platinimo klausimus.

Šakių rajone likęs Vytautas Žitkauskas-Vytenis, tęsdamas Vyčių Sąjungos veiklą, iš vietos jaunimo subūrė Sakalų grupę: jis tapo grupės vadu. Į tą grupę buvo priimti Jonas Masteika-Rupeikis, Antanas Stanis-

lovaltis⁴. J.Masteika mokydamasis Kriūkų vidurinėje mokykloje, stebėjo komjaunuolius, platino pagrindinę spaudą.

Lietuvos Jaunimo Vyčių Sąjungos nariams A.Urbštas pagamino skiriamuosius ženklus, organizacijos antspaudą. Deja, antspaudu organizacija nepasinaudojo, nes jame buvo įvelta klaida⁵. Lietuvos Jaunimo Vyčių Sąjunga vadovavosi partizanų pritartu statutu. Manoma, kad jis buvo parengtas iki 1950m. rugsėjo 28d, nes buvo pažymėtas tokia data. Statutą pasirašė Vainis, Šarūnas, Giedrius, Šviedrys. Tekstas buvo parašytas pieštuku dešimtyje popieriaus lapų.

Išliko tik kelios statuto pastraipos, tačiau iš jų galime spręsti apie kai kuriuos Sąjungos veiklos momentus. Tame dokumente pažymėta kad organizacijos nariai "platina gautą spaudą, leidžia savo spaudą. Kiekvienas narys turi tvirtai laikytis savo duotojo žodžio. Turi būti punktualus, teisingas, atviras. Turi mokėti kritiškai vertinti savo ir savo draugų pažiūras. Turi auklėti savyje savigarbos, savitvartos ir pareigos jausmą. Privalo galimai daugiau šviestis, lavintis"⁶.

Organizacija buvo parengusi ir savo programos metmenis, kuriuose pabrėžtas ryžtas kovoti dėl Lietuvos laisvės ir valstybingumo atkūrimo. Ši kova turėjo būti dvejopa. Taikos sąlygomis numatyta propaguoti Lietuvos valstybingumo atkūrimo idėją tarp gyventojų, priminti jiems svarbiausius tautos istorijos puslapius, trukdyti komunistų partijai ir sovietinei vyriausybei sovietizavimo užmačias. Galimo karo sąlygomis ketinta su ginklu kovoti prieš režimą⁷. Vykdydami savo tikslus, Vyčiai susisiekė su partizanais. A. Urbštas 1950m. rudenį per Juozą Kmieliauską užmezgė ryšius su Ažuolo vadovaujamu Tauro apygardos būriu. J.Kmieliauskas tapo nuolatinio organizacijos vado ryšininku: perdavė Ažuolui Vyčių Sąjungos korespondenciją, gaudavo platinimui laikraštį "Laisvės žvalgas", kartu sprendė įsijungimo į LLKS gretas klausimus. Organizacijos nariai rinko partizanams reikalingą informaciją, charakterizavo komjaunuolius, kartu su laisvės kovotojais aptarinėjo organizacijos kūrimo bei veiklos klausimus, supažindindavo su savo parengtais dokumentais (statutu ir kt)⁸. Kai kurie Vyčių Sąjungos bendradarbiavimo su partizanais klausimai atsispindi žemiau patelkiamuose dokumentuose.

Organizacijos nariai siekė, kad Lietuvos jaunimas suprastų laisvės kovų būtinumą ir ruoštųsi šioms kovoms. Išleistame laikraštyje Šarūno slapyvardžiu buvo paskelbtas kreipimasis į jaunimą, kurį parašė A.Vinča. Čia raginama nestoti į komjaunimą ir būti pasiruošusiam kovoti dėl Lietuvos laisvės⁹. Tačiau kovos tikslais kai kuriems organizacijos nariams vadas, suderinęs su partizanų vadovybe, netgi rekomendavo tapti komjaunuoliais¹⁰- taip tikėtasi gauti daugiau ir vienus, ir kitus dominančios informacijos.

Organizacijos nariai rengė ir platino lapelius. iš pradžių rašyta ranka o vėliau- partizanų duota rašomąja mašinėle. Organizacija išleido laikraščio "Laisvės keliu" numerį. Jį platino tarp jaunimo, siuntinėjo valdžios pareigūnams ir komjaunimo aktyvui. 10-12 egzempliorių tiražu mašinėle atspausstas leidinys pasirodė 1951m. vasario 16d. proga. Šio laikraščio pavadinimas ir žodžiai "LJVS organas" išspausdinti žalia spalva pačių pasigaminta klišė.

Laikraštyje atsispindėjo organizacijos tikslai ir siekiai, narių požiūris į Lietuvoje vykstančius politinius procesus. Buvo paskelbti šie straipsniai: "Vasario 16-oji". "J.Basanavičiaus atminimui", "2000 kilometrų", "Tarybinis agitatorius", "Džiaugsminga diena", eilėraštis "Naktis", kreipimasis į Lietuvos jaunimą¹¹.

Vedamąjį "Vasario 16-oji" parašė organizacijos vadas A. Urbštas. Jis reiškė nepasitenkinimą Lietuvos kaimo griovimu, kolektyvizacija. Eilėraštis "Naktis" pasirašytas Algimanto slapyvardžiu. Straipsnio "Džiaugsminga diena" autorius Albinas Vaičiūnas prisidengė Tiesos korespondento slapyvardžiu. Jis taip pat parašė straipsnį J.Basanavičiaus atminimui, siedamas šį atminimą su jaunimo kova dėl laisvės. Straipsnyje "Tarybinis agitatorius" pasisakyta prieš sovietinę rinkimų sistemą.

Organizacijos narys Antanas Ambrulaitis rašė partizanams dainas, kurios buvo skelbiamos jų laikraštelyje "Laisvės žvalgas". Per kratą pas Antaną Stanislovaitį buvo rasta programa ir sąsiuvinis su dainomis, kurios prasideda žodžiais: "Naktis netikras tėvas tavo...", "O kai pavasaris ateis...", "Audringą tylią gruodžio naktį..." ir kt

1951m. balandžio mėnesį MGB atskleidė Lietuvos Jaunimo Vyčių Sąjungos veiklą. Karo tribunolo 1951m. rugpjūčio 23d. ir Kauno srities teismo baudžiamųjų bylų kolegijos 1951m. lapkričio 20d. nuosprendžiais A. Urbštas, V.Žitkauskas, J.Kmieliauskas, Albinas Vaičiūnas, A.Vinča, Antanas Vaičiūnas, J.Masteika, A.Stanislovaitis, P.Kielius, A.Ambrulaitis buvo nuteisti kalėti nuo 25 iki 7 metų, kai kuriems, be to, buvo pridėta po keletą metų tremties ir konfiskuotas turtas.

Nuteistieji Lietuvos Jaunimo Vyčių Sąjungos nariai 1990m. liepos 9d. buvo reabilituoti.

Nuorodos

1. Algimanto Urbšto 1951m. balandžio 28d. tardymo protokolas //VSKA. BP-16416-U. T.1.L.25; Antano Vaičiūno 1951m. gegužės 7d. tardymo protokolas //VSKA. BP-16416-Li. T.2.L.19.
2. Antano Vaičiūno 1951m.. gegužės 7d. tardymo protokolas //VSKA. B.P-16416-Li. T.2 L.19.
3. MGB Kauno srities valdybos 1951m balandžio 27 d. nutarimas dėl Albino Vinčos suėmimo //VSKA. BP-16416-Li..Sekimo byla.L13.

- 4 . Vytauto Žitkausko 1951m. balandžio 29d. tardymo protokolas //VSKA. BP-I6416-LL T.1. L.90.
5. Algimanto Urbšto 1951m. gegužės 9d. tardymo prntokolas //V5KA.BP-16416-Li..T.1.L39-41; Algimanto Urbšto 1951m. gegužės 17d. tardymo protokolas //Vska. B.P-I6416-Li. T.1.L..42
6. Lietuvos Jaunimo Vyčių Sąjungos dokumentų 1951m. gegužės 2d. ekspertizės aklas Nr.201 //VSKA. B.P.16416-Li.T.3.L.152; Lietuvos Jaunimo Vyčių Sąjungos dokumentų, rastų likviduojant partizanų būrį "Ažuolas",apžiūros 1951m. gegužės 11d.protokolas //VSKA.BP-16416-Li.T3.L.123.
7. Antano Vaičiūno 1951m. gegužės 9d. tardymo protokolas //VSKA. BP-I6416-Li.T.2.L.25-26.
- 8.Lietuvos Jaunimo Vyčių Sąjungos bylos 1951m. birželio 27d. kaltinamoji išvada //VSKA. BP-I6416-Li. Sekimo byla. L.97.
- 9.Albino Vinčos 1951m. gegužės 10d. tardymo protokolas //VSKA. B.P.16416-Li.T.1.L.243.
- 10.Antano Vaičiūno 1951m. gegužės 7d. tardymo protokolas //VSKA. BP-16416-Li.. T2.L.21
11. Lietuvos Jaunimo Vyčių Sąjungos dokumentų, rastų pas A.Urbštą, apžiūros 1951m. gegužės 11d. protokolas //VSKA. B.P-1641-Li. T.3.Li119.

LIETUVOS JAUNIMO VYČIŲ SĄJUNGOS DOKUMENTAI

1. Lietuvos Jaunimo Vyčių Sąjungos 1951 m. ataskaita Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungai

Vieta nenurodyta

1951m. balandžio 13d.

Lietuvos Jaunimo Vyčių Sąjungos ataskaita LLKS

1951m. balandžio mėn.

LJVS organizacija pagal statutą, yra susiskirsčiusi į grupes.

Grupėje nedaugiau 7 asmenų ir ne mažiau 3 asmenų.

Iki balandžio mėnesio LJVS buvo sekanti sudėtis:

I.grupė- "Perkūno" grupė, veikianti Kauno mieste susideda:

- 1.Vainis- grupės vadas
2. Rimantas- pavaduotojas
3. Algimantas
4. Šarūnas
5. Giedrius
6. Šviedrys

Vienas kandidatas

II.grupė- "Sakalų" veikianti Šakių rajone, susideda:

1. Vytenis- grupės vadas
2. Rupeikis
3. Skirmantas

Keturi kandidatai

Balandžio mėnesį įvyko pasikeitimų,

iš "Perkūno" grupės išvyko:

1. Vainis-į Prienų kinofikacijos skyrių dirbti.

2. Giedrius

3. Šarūnas- į Šakių rajono kinofikacijos skyrių dirbti

Šarūnas priskirtas prie "Sakalų" grupės

LJVS vado pavaduotoju V.R. paskirtas Algimantas (vietoje Šarūno)

Pagal gautą 1951m. IV. 7. Jūsų informaciją nuo spaudos susilaikyta.

Esame patenkinti LJVS prijungimu prie LLKS ir pasižadame, kad į mus dedamas Tėvynės viltis pateisinsime ir savo Lietuvos vardui gėdos nepadarysime.

Kas link organizacijos narių, tai yra ir senesnių amžiaus žmonių, kurie jau yra šiek tiek kovoję su okupantais vienu ar kitokiu būdu, o ir esantys jaunieji yra moraliai stiprūs.

Charakteristikas naujų narių t.y. kandidatų jums prislūsime, kad būtų galima visapusiškai juos patikrinti.

Kitų pagrindinių grupių, ar organizacijų tuo tarpu neradome. Apie mūsų organizacijos vadovaujantį sąstatą galiu pranešti:

I. "Perkūno" grupės- Vytenis- Žitkauskas Vytautas, Juozo, gim. 1930m., mokosi Kriūkų vidurinėje mokykloje. Mano leidimu įstojo į komjaunimą, tikslu vesti sekimą komjaunimo organizacijoje. Jis prisiuntė charakteristiką komjaunuolių Eimučio Sigito, Lebežinsko Vytauto ir Blado Algimanto. Jie pagal charakteristikas yra: ty. komjaunuoliai pilna to žodžio prasme, VLKJS organizacijos ir jos vadovo VKP(b) užgaidų vykdytojai, egzistuojantys mokykloje savo nepasotintos garbės troškimu ir mokinių bei savo motinų ašaromis. Jiems pasiūsti išpėjimai.

II. LJVS vado pavaduotojas V.R. Algimantas-Kurauskas Česlovas, s. Alfonso, gim. 1924m.

III. LJVS vadas Šviedrys-Urbštas Algimantas, s. Stasio, gim. 1931m., mokosi Kauno politechnikume IV arch. kurse.

Apie Arnoldą pažymiu tiek, kad jis nėra vadas, bet LJVS kandidatas ir jo kandidatūra baigiasi gegužės mėn. Jis yra išvykęs į Šiaulius dirbti. Su juo palaikomas ryšys. Asmeninių žinių kol kas neturime. Jo charakteristiką pasiūsiame šio mėnesio gale.

LJVS vadas Šviedrys

1951.IV.13d.

IV "Perkūno" grupės vadas Vainius-Vaičiūnas Antanas, s. Jono, gim. 1931m. Apie šį asmenį žinote, nes turite jo autobiografiją (*prierašas pieštuku J.B.*)

2. Lietuvos Jaunimo Vyčių Sąjungos vado Šviedrio laiškas LLKS vadovybei

Kaunas,

1951m sausio 27d.

LLKS vadovybei nuo LVJS

Tėvynės sūnūs, laukiame iš Jūsų atsakymo į pirmąjį mūsų laišką, laukiame grįžtant mūsų "Statuto", laukiame žinių ir pagalbos. Tas laukimas manau yra kankinantis, nes mes negalime pradėti veikti, o turime kažko laukti. Todėl prašome, kaip galint greičiau duoti galutinį atsakymą dėl mūsų likimo. Stovėti vietoje, reiškia žengti atgal, o pirmyn mes negalime, kadangi nesame tokie pajėgūs ir neatsargūs. Reikia veikti bendrai, tik tuomet pasieksime geriausių rezultatų.

Dar kartą prašome nevaržyti mūsų jaunos energijos ir galiai greičiau leisti veikti, leisti pradėti statyti Lietuvos Laisvės pamatus, nes mes vergais būti nenorime.

Aš, kaip vadas, norėčiau iš Jūsų pusės susitikti žmogų, su kuriuo rimtai galėčiau pasikalbėti ir kuris galėtų man duoti bendrą direktyvą ir patarimų, nes man mažai šiame darbe patyrimo, yra sunku dirbti vadovaujantis vien tik savais išprotavimais. Prašau Vadovybę mano norą išpildyti. Kad tam nesugaišti daug brangaus laiko, aš iš savo pusės galiu nurodyti susitikimo laiką ir vietą. Laikas 17d. vasario mėn., vieta-pirmoji mūsų delegatų susitikimo vieta

Jeigu jums šis laikas negalimas ar nepatogus, o taip pat ir vieta tuomet prašau kokių nors būdu pranešti vietą ir laiką savo nuožiūra. Tik prašau, laiko atžvilgiu, kaip galima greičiau.

Geriausios sėkmės kovoje su raudonaisiais budeliais.

LJVS vadas Šviedrys

Kaunas, 1951.02.27.

Rankraštis, originalas. Š:VSKA BP-16416-Li.. T3- L 160.

3. Tauro apygardos Vytauto rinktinės vado 1951 m. vasario 4d. laiškas Ažuolo tėvūnijos vadui p.Jūreiviui

124

1951m. vasario 4d

TAp

Vytauto RnV

51.02.04.

Nr.62.

Ažuolo TvV

p. Jūreiviui

Šiuo grąžinu gautus iš Jūsų statutą ir visus kitus LJVS raštus turint tikslą užmegzti ryšį su tos organizacijos atstovu, kad jiems paskiau vadovauti bendrai kovai su okupantu mūsų miestuose.

Pranešu, kad aukščiau išvardintų raštų nuorašai yra pasiųsti LLKS vadovybei dėl užtvirtinimo ir įtraukimo LJVS į LLKS eiles. Apie tai prašau atkreipti dėmesį į savo darbo slaptumą. Sekite LJVS atstovo elgesį.

RnV(neįskaitomas parašas)

5L02.05.

Mašinraštis, originalas. Š:VSKA BP-16416-Li. T3. L.148.

Ar galėjau likti abejingas ?

(atsiminimų ištrauka)

Vincentas Seliokas

*BDPS Prezidiumo faktiškasis
pirmininkas Vincas Seliokas
(suimtas 1947m. rudenį)*

-Mačiau kaip naikinamas Lietuvos laisvės kovų atminimas, sprogdinami paminklai nuo laisvės kovų didvyrių, savanorių kapų nuiminėjami betoniniai paminkliniai kryželiai, toje pat vietoje laidojami žuvusieji raudonarmiečiai. Mačiau, kaip buvo susprogdintas paminklas visiems žuvusiems laisvės kovų dalyviams. Jis vaizdavo Motiną Tėvynę ant ištiestų rankų laikančią pagarbos simbolį- laurų vainiką. Pirmas sprogdintojų užtaisas paminklą sužalojo nežymiai, o nuo pakartotinio- ne tik paminklas sutrupėjo, bet ir viso kvartalo langai išbyrėjo...

Vėliau tuo pat būdu nusiaubtos ir Kauno karių kapinės, ir paminklas "Nežinomajam kariui" prie Karo muziejaus...

Visas šias ir dar daugelį čia nepaminėtų okupanto daromų niekšybių jau žinojau.

Jau buvau matęs tremtinių- nekaltų kūdikių ir amžių bebaigiančių senelių ašaras, beveik kasdien matydavau prie kalėjimo vartų ilgas eiles vargstančių moterų su džiūvėsių maišeliais. Daug kartų jau buvau matęs surištomis rankomis varomus nekaltus žmones. Pagaliau ir savųjų randų ant rankų, kaktos bei kitų kūno vietų nebuvau pamiršęs...

Tad ar galėjau likti tam abejingas?

Ne!

Aš negalėjau likti abejingu tautos kančioms ir okupanto daromoms niekšybėms. Žavėjausi tais, kurie viską palikę išėjo kovoti, kuriuose buvo gyva ta praėjusių amžių Pilėnų dvasia ir jokiais išskaičiavimais neaptemdyta Tėvynės meilė. Kai kas išėjo aplinkybių verčiami- bijodami lagerinės “šimtasiulės” ar nenorėdami būti mobilizuotais- kovoti už raudonosios imperijos interesus. Bet daug buvo ir tokių, kurie, dar nespėję okupantui “prasikalsti”, paliko liūdinčias motinas ar sužadėtines, paliko mokyklas ar darbo įrankius, vilkosi paprasto namų darbo milines ir išėjo... išėjo kovoti už žmogaus vertą gyvenimą, už tautos laisvę, prieš šimtą kartų gausesnį ir technika turtingesnį priešą. Nieko nebudami. jie ėjo žūtbutlėn kovon su šūkiu: “Mirsim, bet nevergausim!” Jų lavonus ne kartą mačiau pamestus aikštėse, kojomis spardomus- niekinamus...

Matant tokį okupanto barbariškumą, buvo sunku valdyti savo jausmus... Aš buvau su kovojančia tauta, jaučiau kovos būtinumą, o kovotojams- pagarbą ir meilę... Žinojau jų vargus ir didžiuosius rūpesčius.

Okupantas prieš partizanus naudojo ne tik ginklą, bet ir jokios moralės nevaržomą propagandinį aparatą, kuris turėjo juos diskredituoti visuomenės akyse. Okupantas savo agentų- strībų įvykdytas žudynes, plėšikavimus stengdavosi primesti partizanams. Pastarųjų moralei sugniuždyti ir jų pertemptiems nervams dirginti dažnai buvo skleidžiami prieštaraujantys gandai. Taip vieną dieną paleidžiami gandai apie greit kilsiantį karą. Po keleto dienų iš tų pačių šaltinių jau girdime apie “prtešhitlerinės sąjungos” amžinumą, apie “krauju užantspauduotą” draugystę... Geriau informuoti ir giliau protaujantieji nei tą draugystę laikė amžina nei greito karo galimybe tikėjo. Jie laukė “taikos konferencijos” ir joje sprendžiamo sienų klausimo. Visi buvo tos nuomonės, kad čia nebus aplenkta ir pavergtų tautų klausimas. Tada niekas (išskyrus pasaulinio masto sukčius) negalėjo ir pagalvoti, kad, nesudarius talkos sutarties, bus tik kalbama ir net “kvojama” už talką.

Lietuvos rezistencija tos konferencijos irgi laukė, gal daugiau, negu bet kas, ir galvojo apie savo kovojančios bei kenčiančios tautos atstovavimą- Lietuvos interesų gynimą.

Taip brendo reikalas ieškoti kelių ir galimybių pažvelgti plačiau ir išgirsti daugiau, negu tai mums leido okupanto "malonė".

Brendo reikalas turėti ne tik objektyvios informacijos centrą, bet ir atstovybę, galinčią kalbėti tautos vardu.

Nors ir supratau informacinio ar rezistencinio centro reikalingumą, organizacinio darbo imtis neskubėjau. Jau buvo žinomi Pietų Lietuvos partizanų ir kun. A. Yliaus bandymai sudaryti platesnės apimties rezistencijos centrą. Buvo žinomas ir to centro tragiškas likimas- jis buvo greit susektas ir likviduotas. Antra, žinojau apie Vilniuje Erelio sudarytą Centro Komitetą ir apie jį sklindančius gandus, tačiau kol tai nebuvo patikrinta, nenorėjau tapti skaldytoju. Trečia, nesijaučiau tam darbui pakankamai pasiruošęs. Anksčiau visuomeninį darbą dirbau tik iš pareigos, ir atrodė, kad kitiems. iš "pašaukimo" visuomenininkams. ir kalbėti sklandžiau ir organizacinį darbą dirbti geriau sekdavosi. Tačiau, frontui artėjant daug veiklių visuomenininkų vokiečiai išvežė, kiti, 1940-41 metų žiaurumus prisimindami, patys į vakarus traukėsi. iš pasilikusiųjų labiau pastebimi jau buvo okupanto "sutvarkyti", kiti, norėdami čekistinių "glamonių" išvengti, į kiautą traukėsi, apsiribojo buitinais reikalais ir tylėjo. Tylėjo, kai atrodė, kad jau negalima tylėti.

Matydamas tautos kančias ir mūsų partizanų neapsakomus vargus, negalėjau, kaip jau minėta, likti abejingas. Buvau įsitikinęs, kad reikalingas visas pozityvias tautos jėgas apjungiantis ir aktyvios rezistencijos pasitikėjimą turintis centras. Supratau, kad reikia veikti, parodyti pasauliui, kad mūsų tauta gyva, kad ji turi savo siekius, skirtingus nuo okupanto. Reikia veikti, nes priešingu atveju kovojanti tauta pasmerks mus, kaip ji savo laiku pasmerkė didikus ir bajorus.

Malonu gero vado protingų įsakymų klausyti ir juos vykdyti. Bet kai "aklas aklą veda"- kai tūkstančiai nevilties apimtų ar pagarsėti norinčių per kraujo klanus veržiasi į beviltiškas kautynes, reikalinga tvarka, drausmė, vienybė. Juk beprasmės žudynės, neprotingas drąsos demonstravimas yra nusikalstamas. Bet... ar mano įsakymai būtų protingesni? Reikalingas "smegenų trestas", kuris viską ir visapusiškai galėtų apsvastyti. Tačiau, kad šiame milžiniškame "beprotnamyje" būtų galima orientuotis ir svarstyti, reikalinga objektyvi informacija.

To reikėjo visiems, bet ypač tiems, kurie kasdien stijo akistaton su mirtimi.

Reikėjo žinoti apie laisvės kovų eigą, kas padaryta kas daroma ir kas darytina. Turėjome orientuotis, kas vyksta tarptautinėje plotmėje, ką veikia į vakarus pasitraukusieji broliai, dar išlikusios mūsų Respublikos atsto-

vybės. Bet ir ten kovojantiems nemažiau buvo reikalinga tikra nesuklastota informacija apie padėtį ir nuotaikas Tėvynėje.

Tik turėdami patikimą ir nepasenusią informaciją, galėjome derinti savo pastangas taip, kad su mažiausiomis aukomis artėtumėme prie mūsų didžiojo siekio- laisvės atgavimo.

Edmundas grįžo arba “Kodėl jūs nesikreipiat į policiją?”

Edmundas Akelis augo neturtingoje amatininko šeimoje. Dar paaugliu būdamas neteko tėvo ir sužinojo, kad Lietuvoje duona ne ant medžių auga ir kad paties uždirbta ji dar skanesnė- kartais net "su medumi"...

Dirbdamas mokėsi, o į karo mokyklą įstojo jau darbo ir nepriteklių užgrūdintas.

Baigęs karo mokyklą, dirbo ir liuoslaikiu vėl mokėsi. Po keleto sėkmingų darbo metų kapitonas Akelis gavo ir aukštojo mokslo diplomą. Kai gen. P. Plechavičius organizavo Vietinę Rinktinę, o prie jos lietuviškų vadų "kalvę"- karo mokyklą, dėstytoju į šią mokyklą buvo pakviestas ir Akelis. Vokiečiams įsitikinus, kad Vietinei Rinktinei labiau rūpi maža Lietuva, negu "didysis reichas" ar "Naujoji Europa", rinktinę likvidavo. Vokiečiai tada gaudė kariūnus ir vežė į Vokietiją- į priešlėktuvinę gynybą, o karininkus. kaip įkaitus, vežė į naikinimo stovyklas. Akelis laiku pasitraukė į pogrindį ir tuo būdu išvengė vokiškos milinės, o gal net krematoriumo. Karo pabaigoje E. Akelis su žmonele ir trejetu mažamečių atžalų pasitraukė į užmiestį. Frontui vėžlio žingsniu bejudant į vakarus, kažkieno paklydusi kulka "nusinešė" jo keturis dantis ir lūpą... Tada buvo daugiau pasitikima vokiečių gydyklomis, todėl jis pralenkė frontą ir mes atsiskyrėme. Taip jis pateko į Vakarus.

Pribaigus rudąjį slibiną, nutilo didieji bombardavimai, nutilo patrankų salvės, baigėsi karas. Žemėje vis dar rūko griūvėsiu krūvos, nebuvo visų pasiilgtos talkos ir ramybės. Daugelis tikėjosi, kad šios, antros, pasaulinės, vėl dešimčių milijonų gyvybių pareikalavusios balsios pamokos, pasaulis savo ateitį patikės išvalgiems ir šviesaus proto žmonėms. Visi laukė, kad ir po šio karo, kaip ir anksčiau, bus šaukiama taikos konferencija, kad skaudžiai pasimokus, visi sieks teise bei teisingumu pagrįstos talkos. Tačiau rusų "išlaisvintuose" kraštuose nebuvo jokių artėjančio laisvės pavasario požymių. Maironio žodžiais tariant, "...ją laikė erelis, suspaudęs nagais..."

Visas TSRS vyriausybės dėmesys buvo sutelktas kovai prieš tautinį lietuvišką pogrindį, o visokios kriminalinės padugnės naudojosi neribota

laisve. Vakaraais, tik pritemus, būdavo nesaugu išeiti net didesniuose miestuose, nes gatvėse siautėjo plėšikai.

Tačiau dar balsesnė buvo KGB savivalė. Rusai daugelį gerai ginkluotų divizijų iš Vakarų fronto perkėlė kovai prieš Lietuvos pogrindį. Ne tik miestuose, apskrityse, bet ir valsčiuose įkurdino po 200-300 kareivių dalinius- "garnizonus", kurie turėjo sekti kiekvieną Lietuvos partizanų krustelėjimą ir su šimteriopai gausesnėmis jėgomis juos naikinti. Partizanams reikėjo dar giliau kastis į žemę, maskuotis. Bet toks gyvenimas, neveikli, bei susikaupusi energija stūmė ieškoti susidūrimų su priešu. Juk daug lengviau yra prasmingoje kovoje sutikti mirtį, negu, netekus ryšio su visu pasauliu, sėdėti. "Jei mes taip sėdėsime,- kalbėjo kai kurie,- tai visi mūsų vargai netenka prasmės. Mes turime veikti- tegul grobikas žino, kad jis, apgavęs vyriausybę, negalės apgaudinėti laisvę pažinusios ir jos kalną žinančios tautos." Kiti kalbėjo, tegul pasaulis žino, kad lietuvių tauta dar gyva, kad ji turi savą laisvės ir demokratijos supratimą.

Vis tiek bus kokia nors taikos konferencija,- kalbėjo tretieji,- ir mes turime veikti, turime "balsuoti"- tegul pasaulis sužino apie mūsų tautai daromas skriaudas. Tegul Vakarai pažįsta savo "sąjungininką", o ir grobikas nežino, kad jo melo visą laiką vien suklustotais "rinkimais" dangstyti nebus galima. Taip pasvarstę partizanai, kartais su nemažomis aukomis, užiminėjo miestelius, sudraudavo galvas pakėlusias padugnes, padrąsindavo gyventojus. Jie tikėjosi, kad jų žygiai paskatins ir pagreitins tikros taikos įgyvendinimą. Kaip tik tuo laiku, lyg skardus trimitas vakaro tyloje, pasigirdo garsioji Čerčilio kalba Fultone. Mažiau politiką išmanantieji tai suprato kaip seniai laukiamo "laisvės žygio" signalą. Juk daugelis tikėjo ne tik Vakarų turima jėga, o svarbiausia. jų tauriu principingumu.

Ta nauja gaida buvusių sąjungininkų chore žadino viltis, kėlė nuotaikas. Net ir iš tremtinių ešelonų kartais pasigirdavo drąsūs ir viltingi šūktelėjimai: "Iki greito pasimatymo laisvėje!..."

Mano labai atsargų optimizmą sudrumstė netikėtas svetys: į duris pasibeldė anksčiau minėtas "bėglys"- E. Akelis.

- Sakyk greičiau,- klausinėčiau jį,- kaip praleidai tą laiką? Ar pasisėkė patekti į vakarus?

- Sėkmingai perėjau fronto liniją,- kalbėjo jis.- Pirmąją pagalbą suteikė vokiečių karinis dalinys ir pasiuntė į užfrontę gydytis. Pagijus, protezavo dantis ir pasiuntė į darbus, nes pasveikus pačiam reikėjo rūpintis pragyvenimu. Vėliau darbų ieškoti vykdavau į vakarus, kiek tik tai būdavo galima. Mačiau lavonų bei griuvusių krūvas. Paskutinėmis karo dienomis didokas tautiečių būrelis, nebodami pavojų bei sunkumų patekome į išsvajotą amerikiečių zoną.

Čia aš jį pertraukiau;

- Tai ką? išvarė iš ten. grąžino?.

- Ne! Neišvarė...

- Tai ką, ar taip stipriai žmonelės pasiilgai,- bandžiau pašiepti visada kareiviškai kietą suvalkletį - užsispyrėlių.- Sakyk, kas atsitiko, kodėl nepalaukei... gal kokio nors (jau nedrąsiai ištariau)... žygio?...

- Grįžau nusivylęs tais, iš kurių dar buvo galima pagalbos tikėtis. Dabar, pabuvęs ten, įsitikinau, kad bent keletui dešimtmečių- mūsų kartai- jokių vilčių... Tik nenorėjau visa užmiršęs važiuoti "aukso kasti", nei lįsti į Elbę žudyti, kaip tai darydavo daugelis rusų išprievartautų vokiečių moterų... Sugrįžau, kad bendromis jėgomis surastume būdą prasmingai žūti.. Gyvenimo nėra, nes nėra laisvės prošvaisčių...

Supratau, kad šaipytis iš jo netinka. Jau visai rimtai pradėjau klausinėti, kas atsitiko. Juk mes vis dar gyvenome viltimis, o po jau minėtos Čerčilio kalbos tos viltys buvo dar sustiprėjusios.

- Netikiu tauškalais. Vakarai supuvę. Nežinau, ar tai laikyti kvailu naivumu, ar pelnų besivaikančių grobuonių aklumu. Jų net aukštai stovintieji pareigūnai nesorientuoja žodžių painiavoje. Jie klauso rusų propagandos ir tiki tuo, ką jų "sajungininkas" rašo ir kalba.

- Gal taip nėra,- bandžiau prieštarauti,- vis tik jie dar nepripažino, kad Lietuva laisvai į Tarybų Sąga įsijungė. ir atstovybę pripažįsta.

- Tik to formalumo dar trūksta O kiti sajungininkai- Anglija ir Prancūzija jau pripažino "faktiškąją padėtį"- O Jaltoje, nors tarp kitko ir prisiminė Pabaltijį, bet tik taip, kad Stalinui nuotaikos nesugadintų. Tas pats ir Potsdamo konferencijoje- nors Trumenas priminė Stalinui jo pasirašytą Atlanto chartą (ten buvo susitarta: "Šiuo karu nesiekti sienų praplėtimo"- užkariavimo), bet jo niekas nepalaikė- išsigando Stalino grasinimo:"Toks Pabaltijo klausimo svarstymas gali pakenkti kitų klausimų sėkmingam išsprendimui"- Tą klausimą, Etliui pasiūlius, atidėjo iki taikos konferencijos su Vokietija. Bet tą pat dieną Trumenas, gal į klausimą neįsigilinęs, davė Stalinui mums pražūtingą pažadą: pažadėjo būsimoje taikos konferencijoje palaikyti rusų pretenzijas į Karaliaučiaus sritį...

- Todėl tos srities gyventojai baigiami badu išmarinti, likučius gal dar išveš. O ten jau veža barzdotus rusus su šeimomis.

- O kaip tada Lietuvai išlikti?

- Lietuva tada bus lyg spaustuvuose tarp Rytinės ir Vakarinės Rusijos. Niekas nesukliudys Lietuvą ir nutautinti. ir nužmoginti...

Tad ir taikos konferencija mums nedaug gero žada.

- Ar nėra žinių, kada bus ta konferencija?

- Potsdame susitarė, kad “kai Vokietija turės savo vyriausybę”... Praktiškai tai įvyks. kai Tarybų S-ga ekonomiškai sustiprės ir atitinkamai apsiginkluos. Tada ji “taikiu būdu” suvienys Vokietiją ir Vakarams diktuos savo teisę ir savo taiką... Bet tada jau ne mus, o juos veš į Vorkutą...

- Matau, Edmundai, tavo nusivylimą, bet vis atrodo, kad per mažai žinau apie jo priežastis. Jei gali, papasakok dar, kad geriau suprasčiau.

- Kai jau anksčiau mano minėtas lietuvių būrelis pamatėme amerikiečių kariuomenę, džiūgavom, vieni kitus sveikinom su tikra laisve, bučiavomės. Mums buvo tai nepaprasta šventė, nes tikėjome, kad mūsų didieji vargai baigėsi. Mes tikėjome, kad pasaulis dar nepamiršo Stalino draugystės su Hitleriu, žino jų grobuoniškus Europos dalinimosi planus bei tikruosius to balsauso karo kaltininkus.

Tada mums, nepažįstantiems “aukštosios diplomatijos”, viskas atrodė nesudėtinga ir paprasta; “Amerika primins Stalinui Atlanto chartą, o tas, nenorėdamas, kad jam dar primintų ir 1939 metų Europos dalybas, greit sutiks ir pirmiausiai leis atsikurti buvusioms neutralioms Pabaltijo valstybėms, vėliau Lenkijai, Suomijai, o pabaigoje- bendromis jėgomis sutriuškinti Vokietijai...

Tačiau po keleto dienų mūsų viltys ėmė blėsti. Pirmas smūgis mums buvo, kai amerikiečiai, matyt, pagal išankstinį susitarimą savo kariuomenę atitraukė nuo Berlyno ir piečiau toli už Elbės, jos aukštupyje. Tas sritis jie užleido rusams... Greit mes įsitikinom, kad net prieš penketą metų buvusius įvykius- naujausią istoriją jau jie pamiršo. Jie nežino ir žinoti nenori, kad, vieną pabaisą sunaikindami, leidžia kitai, dar baisesnei, įsigalėti...

Atrodė, kad jų akyse vertę turi tik tai, kas lengvai paverčiama pinigų, kas lengvai gali praturtinti ar išgarsinti.

- Visur ir visais laikais buvo viskam abejingų bukaprotėlių ir politinių trumparegių, bet niekas iš protingųjų į Elbę dėl to lįsti negalvodavo.

- Jie tie bukaprotėliai ar politiniai akliai stovi nuošaliai ir savo uždirbtą duonėlę gadina tai dar ne tragedija bet kai tokie akliai iškyla į viršūnes ir pasaulio galybėms vadovauti imasi, tai jau baisu..

- Pasakyk, kas tave į tokį pesimizmą pastūmėjo?

- Ar prisimeni juokingą pasakojimą iš I-jo pasaulinio karo laikų apie rusų caraites?

-!?

- Tada, vokiečių kariuomenei spaudžiant ir frontui į rytus slenkant Rusiją užplūdo minios pabėgėlių. Susidarė keletas komitetų pabėgėliams šelpiti. Tuos šalpos komitetus globoti Caras Nikolajus II-sis pavedė savo dukterims Olgai ir Tatjanai. Kaip pasakojama. iš vienos didelės pabė-

gėlių susitelkimo vietos pas kilmingas globėjas nuvykusi delegacija. Jos nariai aiškino, kad stovykloje esanti baisi padėtis, kad reikalinga skubi pagalba kad ten jau visai nesą duonos ir žmonės miršta bado... Caraitės labai maloniai ir su dėmesiu išklausė pasakojimo, bet kai įgalotiniai baigė aiškinti, joms dar nebuvo aišku. Tada jaunesnioji, Tatjana paklaususi: "Aš suprantu, kad negerai, jei nėra duonos, bet man neaišku, kodėl jie miršta bado- kodėl jie nevalgo ką nors kitą, pavyzdžiui, biskvitus ar tortą?"...

Nors tai juokinga, bet lengvai suprantama. Mergaitė, augusi izoliuotoje aplinkoje, mačiusi tik prabangą, negalėjo bado ir skurdo įsivaizduoti. Bet mes buvome sukręsti ne mažametės mergaitės, o vadovaujančių visuomenininkų politinio analfabetizmo ar net aklumo.

- Pasakok plačiau.

- Kaip jau minėjau, patekome į amerikiečių zona Mums Auchvolfz'e paskyrė didelę, buvusią belaisvių, stovyklą. Karas greit baigėsi. Ten mūsų, pabėgėlių, prisirinko apie dešimtį tūkstančių. Ten mes būdavome laisvi, tik maisto paketą reikėdavo pasiimti nustatytu laiku. Pakete- pilnas maisto davinsys dienos, viskas, kas gyvybei palaikyti reikalinga. Kas nemokėjo, ar neturėjo valios tinkamai tą maistą visai dienai paskirstyti, suvalgydavo iškart už visą dieną, o vėliau jausdavo alkį. Bet žinoma tai ne bėda ir daugelis rasdavo išeitį- eidavo į darbus. Bet neilgai mes ramiai gyvenom. Pradėjo lankytis įvairios komisijos. Atvažiuodavo parinktos gražios rusaitės karininkų uniformomis- su blizgančiais antpečiais ir žvaigždėmis. Ką jos su mūsų stovyklos viršininku ir kitais karininkais kalbėdavo, mes negirdėdavom, bet iš toliau matant būdavo aišku, kad jie nenuobodžiauja... Paprastai po tokių "malonių viešnių" apsilankymo prasidėdavo įkalbinėjimai "grįžti į tėvynę", o kartais net gąsdindavo, kad mus prievarta išvešią...

Lankėsi įvairios labdaros "perkeltųjų" šelpimo ir apgyvendinimo organizacijų komisijos. Kaip vienos tokios komisijos vadovė mus aplankė ir garsioji visuomenininkė bei oratorė ponja Eleonora Ruzvelt'ienė. Ji, kaip spaudoje buvo rašyta už savo paskaitas, straipsnius ir įvairiomis progomis pasakytas kalbas gaudavo didesnius honorarus, negu jos vyras, JAV prezidentas.

Sutikome ją su prideramu dėmesiu ir pagarba.

Mes tikėjome, kad bus galima atvirai, nuoširdžiai pasikalbėti, tikėjome, kad ji mus supras ir mes iš kompetentingo asmens sužinosime visa kas mums labiausiai rūpi.

Kad būtų suprantamiau, bandysiu sutrumpintai atkurti jos kalbą:

- Gerbiamieji įvairių šalių ir tautybių perkeltieji! Neabejotina jūs žinote tą visiems mums malonią ir džiugią naujieną kad baisusis hitlerizmas sunaikintas ir šis kruvinasis karas baigtas. Bet jūs žinote ir tai, kad tą

mūsų visų seniai lauktąjį taikos ir pergalės džiaugsmą temdo baisus to karo palikimas. Milijoniniai kapai, klanai kraujo ir ašarų, sugriauti miestai, sunaikinti milžiniški žmonijos genijaus šimtmečiais kurti kultūros lobiai. O kas įkainuos suluošintųjų prarastą sveikatą, milijonų pavienių žmonių ir šeimų sugriautą laimę!.. Kas paguos milijonus našlių, našlaičių netekusių savo globėjų ir maitintojų. Kas paguos tuos milijonus netekusiųjų sveikatos... Bet ar reikia jums apie karo paliktas nelaimės kalbėti? Jūs patys jas savo akimis matėte- jūs patys esate tų balsių įvykių liudininkai. Dar daugiau- jūs patys esate to balseus karo aukos, nublokšti į svetimą kraštą, netekę pragyvenimo šaltinių netekę kūrybos ir gyvenimo džiaugsmo. Jūs buvote priversti, visa palikę, ieškoti užuovėjos šioje skurdžioje pastogėje ir, būdami sveiki bei kūrybingi, čia gyventi iš malonės...

Aš, kaip ir daugelis kitų jautrių vyrų ir moterų, matydami milijonus nelaimingųjų, negalėjome likti abejingais jų kančioms bei ašaroms.

Mes savo noru susiorganizavome ir įsijungėme į dabar jau pasauline tapusią pagalbos organizaciją UN-Ra kad per tą organizaciją palengvintume milijonų kančias, nušluostytume jų ašaras. Per šią organizaciją ir jus pasiekia gerų žmonių aukos. Jūs turite, nors ir kuklią pastogę, bei maisto minimumą. Tačiau aš gerai suprantu kaip sunku sveikam ir darbingam žmogui gyventi iš kitų malonės. Aš suprantu kad jūs visi norite dirbti, būti naudingais visuomenei, naudingais savo tėvynei. Jūs norite patys kurti sau geresnę ateitį ir gėrėtis savo darbo ir kūrybos vaisiais.

Tarpvalstybiniu mastu buvo daromi žygiai jūsų ir daugelio jūsų nelaimės draugų bei jūsų šeimų gerovei. ir dabar jau galime džiaugtis, kad visur pasiekta geriausių rezultatų.

Mes susisiekėme su visomis karo veiksmų paliestomis valstybėmis. ir visur sėkmingai. Todėl aš gailu jus pasveikinti, mes galime džiaugtis, nes visos kliūtys pašalintos. Visi su jūsų repatriacija susiję klausimai išspręsti. Nėra jokio reikalo delsti ir atidėlioti- visi jūs galite ruoštis ir važiuoti namo, kiekvienas į savo tėvynę. Ten jūsų laukia ne tik pasiilgę artimieji, bet ir palikti griuvėsiai. Tad be jokio atidėliojimo ruoškitės, važiuokite, dirbkite, kelkite savo krašto gerovę, gydykite šio balseus karo padarytas visokeriopas žaizdas,- baigė Eleonora Ruzvelt...

Šios kalbos visi klausė tylūs ir susikaupę. Jei pradžioje dauguma su viltimi žvelgė į kalbėtoją, tai pabaigoje nusivylę žiūrėjo į žemę...

Dauguma buvo apstulbinti tuo, kad gerai informuota visuomenės veikėja lyg "dramblio nepastebėjo"... ji džiaugėsi hitlerizmo sunaikinimu, bet atrodė, lyg nieko nebūtų girdėjusi apie tai, kad fašizmas atsirado kaip

"priešnuodis" bolševizmui. Kalbėjo apie sukulto karo baisumus, bet atrodo, jau buvo viską "pamiršusi" apie 1939 metų "dviejų draugų" našų bendradarbiavimą- Europos dalybas ir jų planus, atvedusius į baisų karą.

Auditorija tylėjo, nustebusi tylėjo ir kalbėtoja, nesulaukusi jai įprastų aplodismentų.

Po keletos minučių nemalonios tylos ji paklausė, gal kas ko nors nesuprato ir kodėl niekas nesidžiaugia tuo, kas jau pasiekta?

Paaiškinti ryžosi vyresnio amžiaus buvęs mokytojas.

- Malonu- kalbėjo jis,- kad jūs rūpinatės mūsų vargais, mūsų nelaime ir grąžinimu į mūsų tėvynę. Bet kaip mes, lietuviai, latviai, estai, gudai, ukrainiečiai ir daugelis kitų galime grįžti. Jei mūsų tėvynė yra bolševikų okupuota. Visi žino. kad hitlerinė okupacija buvo baisi, bet mes savo akimis matėm ir bolševikinę okupaciją, o tai dar baisiau. Hitlerininkai masiškai naikino žydus, o kitiems dar buvo galima kentėti. Bolševikai savo stovyklose badu marina milijonus visai nekaltų įvairių tautybių žmonių.

Vokiečiai mums nedraugai, bet mes bėgome į vakarus, kad tik daugiau nepamatyti bolševizmo baisių.

- Jūs, atrodo,- kalbėjo su šypsena E. Ruzvelt- esate labai vokiečių propagandos įbaugintas. Nereikia bijoti rusų- bolševikų, juk dabar jie mūsų sąjungininkai...

Po šio E Ruzvelt "paaiškinimo" kalbėjo dar keletas. Paskutinis iš jų sakė

- Kaip mes galime grįžti? Juk tai būtų savižudybė savęs pasmerkimas paniekinimui vergų stovyklose ir bado mirčiai. Mano šeimą- žmoną ir keturis mažamečius vaikus išvežė. Aš tuo laiku buvau išvažiuavęs, manęs nesurado. Net seneliams, sunkiai sergantiems ligoniams, gimdančioms moterims jie išimčių nedaro. Kaip gyvulius į prekinis vagonus sugrūdę veža. Pakelyje motinos savo mirusius naujagimius per traukinio langelį mėtė... Žmonės išvežę čekistai ir jų padėjėjai visokie niekšai girtuokliavo, džiūgavo ir išvežtųjų likusį turtą dalinosi... Tai nepamirštama ką esame patyrę ir matę.

- Taip,- kalbėjo Eleonora Ruzvelt- tai balsūs dalykai, bet aš negailu jūsų suprasti. Kodėl jūs tokiais atvejais nesikreipiat į policiją?

- Dabar gal suprantama- kalbėjo Edmundas,- kodėl aš parvažiavau ieškoti prasmingos mirties...

Ko mes galime laukti ir tikėtis, jei tik tiek apie mūsų nelaimes žino ir taip kalba Vakarų pasaulio "pažiba", garsi visuomenininkė, galingiausias pasaulio valstybės prezidento žmona ir demokratų partijos "ramstis"...

- O po šio "paaiškinimo" tai jau visai džiūgavote,- juokais paklausiau.

- Lygiai taip, kaip per Pilėnų kunigaikščio Margio vestuves...

Sapnas ir... tikrovė (“Vestuvės”)

Šventadienis, vidurdienio pamaldos. Bažnyčia pilna žmonių. Žinau, kad turiu žmoną, turiu vaikus, bet taip pat gerai žinau, kad šiandien mano vestuvės... Įeinu pro plačiai atvertas didžiąsias duris. Žmonės prasiskiria-platus takas. Einu tiesiog prie didžiojo altoriaus, kur jau apsivilkęs liturginiais rūbais laukia kunigas. Presbiterijoj, prie pirmo altoriaus laipto stovi suoliukas, kaip sutuoktiniams. Priėjęs paruoštą suolelį, atsiklaupiu. Kunigas atsigręžia. Garsiai sakau: “Aš turiu žmoną ir ją myliu.” Kunigas nusigręžia į altorių meldžiasi, bučiuoja altorių ir vėl atsisuka Aš vėl garsiai kalbu: “Aš turiu žmoną, turiu tris vaikus ir juos myliu.”

Kunigas pasisuka į altorių ir, atrodo, pakeltomis rankomis meldžiasi. Kai kunigas trečią kartą atsisuka aš vėl garsiai kartoju- “Turiu žmoną, turiu šeimą ir juos myliu!...”

Tada kunigas klausia-

- O ar myli tėvynę?

- Taip,- atsakau- Aš myliu tėvynę,- ir klūpodamas palenkiu galvą.

Kunigas ištiesia virš mano galvos abi rankas, kaip sutuoktinius laimindamas. ir kažką patylom kalba. O stiprus choras užgieda himną į šv. Dvasią: “Venį Creator Spiritus...” Groja vargonai, atrodo, visa bažnyčia pripildyta- gaudžia himno garsais... Žinau kad laiminama mano nauja santuoka ir man darosi gaudu kad tai lyg atskiria mane nuo šeimos... Ar dar pamatysiu juos kada?... Rieda nesulaikomai rieda ašaros...

Pabudęs ašarotomis akimis. ilgai negalėjau užmigti. Vėl ir vėl grįždavo ta iškilminga nuotaika ir visas neįprastas sapnas lyg kino ekrane slinkdavo prieš akis. Buvau kažkur girdėjęs, kad sapnuose atsispindi atvirkščia tikrovė arba ateitis negatyve- kuo malonesnis sapnas, tuo didesni nemalonumai laukia... Nors aš sapnais netikėdavau bet šį kartą pagalvojau: "Neduok Dieve, tokias iškilmes negatyve..." Gal tai bereikšmis, paprastas sapnas, raminau save, bet mintis apie tai vis sugrįždavo, vis nedavė ramybės...

Kaip būtų malonu, galvojau jei čia būtų inž. Butkevičius, Vilniaus KGB kalėjime mūsų pramintas "Orakulu". Jis beveik kiekvieną sapną sugebėdavo "išaiškinti" taip, kad net tamsiausioj priespaudos naktį atsirasdavo šviesesnės vilties kibirkštėlė.

Bet nei ilgai laukti, nei spėlioti nereikėjo. Aplinkybės klostėsi taip, kad reikėjo apsispręsti: “užsidaryti savo kiaute” ir dangstytis proletariška kilme, ar okupanto žvėriškumų akivaizdoj, paniekinus jo siūlomą “meduolį”, eiti su kenčiančia bei kovojančia tauta. O tai reikė gauti okupanto gausiai

dalinamą "bandito" titulą ir rizikuoti patekti į kančios viršūnę: "vergų nužemintųjų" stovyklą, badmirių kategoriją, o gal ir ant duobės krašto...

Tačiau apsispręsti nebuvo sunku.

Apie vidurdienį, gal porą valandų eilė prastovėjęs, gavęs pagal korteles duonos kepalėlį ir lyg pamiršęs "vestuves", atsitiktinai sutikau atvykusį nuo Marijampolės man gerai pažįstamą K. Matulevičių. Sutiktasis be jokios įžangos pasisakė esąs partizanų Tauro apygardos ryšininkas ir atvažiavęs pas mane. Jis perdavė man seno pažįstamo Jono Pileckio raštelį, kuriame buvau prašomas paskirti laiką ir vietą pasikalbėjimui su Tauro apygardos vadu Žveju.

Sekančios dienos pavakare, Žvejas, palikęs motociklą pas patikimus žmones, pasibeldė į mano duris.

Prieš mane, kariškai pasitempęs, stovėjo aukštas, Lietuvos Karo Mokyklos tiesintas, kovų grūdintas, su kaimiečio aprėdu gal apie 30-ties metų Lietuvos kariuomenės karininkas Antanas Baltūsis. Nors mes jau buvome pažįstami, bet pasisakė savo slapyvardį. Po to pradėjome atvirą ir nuoširdų pokalbį.

- Štai jau beveik du metai,- kalbėjo Antanas,- kai visa tauta nešame negirdėtos priespaudos jungą. Okupantas įvairiomis represijomis-mobilizacijomis, duoklėmis, trėmimais ir gaudynėmis į pogrindį "sumobilizavo" net tokius, kurie kitomis aplinkybėmis būtų išlikę abejingais stebėtojais.

Nėra ir negalima sudaryti jokių sąrašų, negalima patikrinti kiek ir kur nuo priešo slapstosi, bet spėju, kad iš viso bus apie 150-200 tūkstančių.

Reta šeima reta pastogė. iš kurios nebūtų kas nors "išnykęs." Gamtinių priedangų- kalnų, džiunglių neturime, o prieinamose vietose slėptis jau nėra kur, nes okupanto sekliai, jų šnipai ir šunys atseka bei iššifruoja visas mūsų slapstymosi gudrybes. Kasdien didėja sunaikinimo pavojus.

Mes negalime tikėtis atviroje kovoje nugalėti Raudonąją armiją- dabar ne 1919-II metai. Tada juos iš visų pusių sivilino įvairūs "kontrevoliucionieriai ir interventai". O dabar jie ginkluoti Amerikos technika ir gerai

*Tauro apygardos vadas,
BDPS Prezidiumo
organizatorius prt.
pulkininkas A. Baltūsis-Žvejys*

tas "centras". Erelio apsilankymai mums neša nelaimės ir mes juo nepasitikim. Manome, kad jis "bendradarbiauja" ne tik su mumis, bet ir su... "organais"...

Taigi susitarėme, kad šiuo gyvybės ar mirties klausimu negali būti dviejų nuomonių. Taip pat abu pripažinome, kad negali būti jokios veiklos, kai tarp centro ir atskirų organizacijos vienetų nėra pasitikėjimą. Sutarėme, kad reikia steigti centrą neatidėliojant, o senąjį stebėti ir, palaikant minimaliausių ryši, išsiaiškinti, kam jis tarnauja. Jei įtarimai nepasitvirtins, abu centrai bus sujungti ir darbas pasidalintas.

- Tikiuosi,- juokavo Antanas,- kad tarp tikrų kovotojų nebus trinties-kovos dėl "šiltų vietų" ar "medalių".

- O tuo labiau dėl "garbingesnės vietos" ant duobės krašto ar storesnės viršės prie kartuvių,- pratęsiau.

- Greit ir vieningai vieną klausimą išsprendėm. Liko antras ir daug sunkesnis. Tikiuosi neatsisakysi mums padėti. Abiejų apygardų atsakingi pareigūnai nutarė prašyti, kad tu sudarytum tokį Centrą.

Aš sutikau padėti tik savo galimybių ribose. Supratau, kad reikalingas geras organizatorius ir patyręs visuomenininkas. O aš niekad į organizacijų priekį nesiveržiau ir šios rūšies "karjerai" nesiruošiau. Visada norėjau pasilikti visuomenine veikla "nesusitepusiu" inžinierium.

- Mes, svarstydami jūsų kandidatūrą, sužinojome keletą biografijos faktų: būdamas moksleiviu, atrodo, nepriekaištingai vadovavai moksleiviskoms organizacijoms, vėliau, kartu su kitais, suorganizavai pavyzdinę Šaulių būrį, o ir antivokiškame pogrindyje, mūsų turimomis žiniomis, N. apygardos veikla netoli jūsų sukosi...

- Jei tame ir yra dalis tiesos,- atsakiau,- tai tik todėl, kad leisdavau manimi "užkimšti kokią nors spragą". Sakoma: "Kai nėra žuvų, tai ir vėžys-žuvis". Tad aš kai kada sutikdavau būti tokiu "vėžiu". Tačiau šiuo atveju reiktų paieškoti labiau žinomų veikėjų. Dabartinis okupantas yra suktėsnis ir klastingesnis, negu vokiškasis. Todėl veiklai vadovauti turėtų žmogus, ne tik vertas pasitikėjimo, su tvirtais įsitikinimais, bet ir turintis tokius vado privalumus, kaip aštrų protą, tvirtą valią ir žaibišką orientaciją.

- Savo proto aštrumo mes visi nei svėrėme, nei matavome. Dažnai nuvilia tie, kurie patys save laiko genijais ir tuo giriasi. O dėl žaibiškos orientacijos, tai daug kas priklauso nuo aplinkybių, tp. žmogaus charakterio. Pasi-taiko, kad paprastai lėtai protaujantieji kritiniais momentais- pavojų akivaizdoje, sprendžia tiksliai ir žaibiškai.

Kai didelė jėgų ar technikos persvara, žaibišką klaidą pridengia pergalės laurai- nugalėtojų niekas neteisia. Mūsų sąlygomis,- kalbėjo Antanas.- geriau veiklus "smegenų trestas", negu koks nors "Napoleonas".

- Tačiau tokiam "trestui" reikia "smegenų", o juk nemaža jų nutekėjo į Vakarų, o likusieji arba šaldomi Šiaurėje, arba traukiasi į kiautą...

- Per jus mūsų ryšinininkai gavo keletą, įvairiomis slapyvardėmis pasirašytą, aktualių ir visiems patikusių straipsnių. Visus autorius įkinkius į darbą jau ir būtų pradžia.

Neišdaviau paslapties, kad tuos straipsnius rašė vienas ir tas pats autorius.

- Esu prastas organizatorius, nemoku įgyti žmonių pasitikėjimo. Bijau kad gali nukentėti toks svarbus reikalas. Antrą po jums žinomą "meškos glamonių" jau netekau visko, ką buvau įgijęs, ir kas galėjo sudaryti mano šeimai šokią tokią užuovėją Dabar mano šeima išblaškyta. Man gaila, kad mano valkai auga be tėvo. Labai dažnai sau priekaištauju kad esu blogas tėvas (nors tai ne vien nuo manęs priklauso), negaliu jų auklėti ir tėviškai jiems vadovauti... Giliau išitraukęs į pagrindžio darbą turėsiu dar rečiau matytis su šeimą kad neužtraukčiau jiems nelaimės...

- Apie organizacinius sugebėjimus jau kalbėjom. Kaip mums nupasakėjo vienas štabo pareigūnas, esi nelengvo gyvenimo, darbo ir kovos grūdintas. Neseniai susipažinai su bolševizmu "Iš arti"... Tai irgi gerai. Jau žinai, kad tai baisus, visa ryjantis ir net į žmogaus sielos gelmes savo nuodus leidžiantis slibinas, nuo kurio turime ginti savo tautą... Dėl šeimoms- tai labai aštri ir skaudi tema... Bet ji visuotinė. Tik pažvelkime į mūsų buvusias gražias, pavyzdingas šeimas, ar daug jų išliko nepaliestų? 1940 VII 9/10 išvežė apie 2000, 1941 VI13/14 dienomis išvežė apie 35000, tarp jų daug gražių šeimų. Šeimas išskirstė. Tėvai bado ir šalčiu išmarinti, vaikai bado ir rachito fiziškai suluošinti prieglaudose ir dvasiškai luošinami- pionierių ir komsomolo organizacijose "janičarais" auklėjami... Ne tik tremtinių, bet ir kovotojų šeimos kenčia: neseniai mūsų štabo pareigūno J.Pileckio-Buroko žmona atėjo pasimatyti su vyru ir atsivedė į kaimų tris valkus. Buvo sutarta vaikams nesakyti, kad vienas iš tų barzdotų vyrų- jų tėvelis. Pažaidė tėvas su jo neatpažinusiais valkais, o kai reikėjo skirtis, sūnus "kaip paslaptį" pasakė motinai: "Mamyte, tas barzdotas dėdė man atrodo toks pat geras, kaip mūsų tėvelis"... Matant suardytą šeimos laimę, buvo sunku sulaikyti ašaras... Ir tokių suardytų šeimų, sugriautų laimingų gyvenimų- tūkstančiai, dešimtys tūkstančių...

- Žinai,- toliau kalbėjo Antanas,- ir man buvo atvežę dukrelę... Kaip sunku buvo skirtis, kaip sunku buvo sulaikyti ašaras... Vis klausiau savęs, kodėl nelaimės užplūdo mūsų laisvą nepriklausomą ir taikingą Tėvynę? Kas juos atnešė, tuos kraujo ir ašarų klanus?... Visi žinome, kas dangaus keršto vertas, šėtono išpera su savo statytiniais...

Tad baisių nelaimių, kasdien kovojančių ir mirštančių akivaizdoj, ar gali likti pasyviu stebėtoju?

Jau sakiau, kad vien mūsų apygardoje kasdien vidutiniškai žūva 2-3 kovotojai. ir jie visi ne inkubatoriuose auginti- kiekvienas jų turėjo motiną, o gal ir sužadėtinę ar žmoną- savo šeimą. Ne vieno iš jų laukia palikti našlaičiai- Tad ar gali viso to akivaizdoje likti pasyviu stebėtoju?.

- Ne! Ne tik žodžiais, bet ir visa savo būtimi, visa savo sąmoninga veikla į tą klausimą jau esu atsakęs.

- Svarstydami kandidatūras tik dėl to prie tavęs ir apsistojome. Dar vienas ir paskutinis klausimas: ar myli Tėvynę?

Tai buvo triuškinantis klausimas. Lyg prieš Aukščiausiąjį Teisėją stovėdamas, peržvelgiau visą savo gyvenimą: nuo 1919 metų, kai 13-14 metų paaugliu būdamas platinau atsišaukimus, kuriuose buvo kviečiami savanoriai į atsikuriančios Lietuvos valstybės kariuomenę Tėvynės ginti. Prisiminiau, kad 1920 m. ir pats buvau padavęs pareiškimą į savanorius, kaip pirmasis mano straipsnis, atspausdintas "Laisvėje" (1920m.), buvo kreipimasis į inteligentus, kad jie įsteigtų Šaulių s-gos skyrių, nes yra daug jaunuolių, norinčių Tėvynę ginti... Prisiminiau Klaipėdos sukilimą, antivokišką pagrindį ir pagaliau praėjusios nakties sapną... Kiek išsikeičęs atsakiau:

- Taip. Net per sapną šiandakt į tokį klausimą teigiamai atsakiau...

- Tai gražu,- pasakė Antanas.

- Tai- romantika- toliau kalbėjom,- bet ko jūs konkrečiai iš manęs norit?

- Suorganizuok centrą, kuris įprasmintų tautos kančias ir mūsų vargus. Tada mūsų kraujo ir gyvybės aukos nebus vien priešo džiaugsmui- jos mus artins prie naujos Aušros ir naujo Prisikėlimo...

- Tai visų mūsų bendras siekis ir tikslas. Apie tai nesunku svajoti ir kalbėti, bet kaip įgyvendinti?

Kova ir kraujo aukos įvertinamos iškovota laisve, pergalės paradu, triumfo maršu- O mes?

Mūsų pokalbio pradžioj paminėjai, kad jėgų santykis yra toks, jog visai pagrįstai reikėtų klausti- ar mūsų kova turi prasmę, ar mes esame savižudžiai?

- Atviroje- vienas prieš vieną kovoje- taip,- kalbėjo Antanas.- Nugalėti SSSR ir pastatyti prie gėdos stulpo nėra vilties. Tačiau tai dar nereiškia kad mūsų kova beprasmė. Mes turime rykliui parodyti, kad "ryti" tokį grobį kaip Lietuva jam neapsimoka kad lietuvių tauta supranta laisvės

kalną ir už tarybinio "rojaus" pažadus jos neatsisakė ir neatsisakys, kad dėl laisvės kovos ir amžiais gadinis šio "taikdario" ir "laisvintojo" reputaciją laisvų tautų tarpe bei tarptautiniuose forumuose.

Mūsų kova turi atverti akis aklam pasauliui- parodyti bolševizmą be kaukės, be vaidybinio grimo.

Iš šio pokalbio ėmė ryškėti mūsų bendradarbiavimo gairės.

1. Pirmiausiai reikia siekti visos tautos santarvės ir vienybės, gal net ginklo brolybės visiems bendrą laisvės ir demokratijos siekių pagrindu. Ieškoti to, kas mus visus jungia ir, respektuojant kito įsitikinimų laisvę, ginčus palikti tolimesnei atečiai.

2. Siekti visų pozityvių jėgų Tėvynėje ir už jos ribų veiklos koordinavimo. O tai taps įmanoma tik nustačius lankstų ir patikimą ryšį tarp krašte savo teises ginančios ir Vakaruose ją atstovaujančios tautos dalių.

Norint kad naujasis centras apjungtų visas laisvės, nepriklausomybės ir demokratijos įlekiančias jėgas, reiktų į jį įtraukti pagrindinių Nepriklausomos Lietuvos visuomenės srovių atstovus. Kita vertus, įvedus tokį atstovavimo principą, gali nukentėti darbo našumas ir, kas dar svarbiau, pasitikėjimas. Taigi svarbiausia buvo pasitikėjimo, o ne partijų atstovavimo problema.

Po principinių klausimų svarstymo, ėmėmės praktinės veiklos klausimų.

Pagaliau sutikau centrą organizuoti, tačiau tik vicepirmininko pareigose.

- Darysiu viską, ką pajėgsiu ir sugebėsiu,- kalbėjau,- tačiau laikykit mane tik vicepirmininku ir ieškokite tinkamesnio pirmininko, kurį, atsiradus galimybei, galėtų demokratiniu būdu išrinkti ir patvirtinti visa tauta, o ne kelios apygardos.

Buvo sutarta, kad pirmiausia reikia išsiaiškinti, kam tarnauja Erelio vadovaujamas BDPS centras. Jei įtarimai nepasitvirtintų, bus galima svarstyti abiejų centrų veiklos koordinavimo, darbo pasidalijimo ir jų sujungimo klausimus. Priešingu atveju pirmininko vietą laikysime vakuojančia ir ieškosime kandidato.

Nutarėme, kad kiekviena apygarda ar tarpusavy susitarusios kelios apygardos, deleguos po vieną įgaliotinį, kuris palaikys ryšį su savo apygarda (ar apygardomis).

Tiesioginis ryšys turėjo būti nustatytas tarp centro ir kiekvienos apygardos vado. Nustatytas ir šifruotas ryšys- ypač svarbiais klausimais.

Nustatytas periodinės korespondencijos (radijo žinių santraukų, biuletenių ir kt) pasikeitimo tvarka slaptavietės.

Pokalbio pabaigoje apygardos vadas Antanas paprašė pareikšti ginkluotą jam pagrindžiui savo, kaip centro pirmininko, pageidavimus ir nurodymus. Juos formulavau taip:

1. Esame neskaitlinga tauta- mūsų tik trys milijonai. Turime labai branginti kiekvieną gyvybę, nes nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimui yra ir bus reikalingi gyvi žmonės. Be reikalo neprovokuoti žudynių ir žaidimų gyvybėmis laikyti nusikaltimu.

2. Kovai su išdavystėmis prie apygardos štabo reikia organizuoti teismą. Šie teismai turėtų vadovautis Nepriklausomos Lietuvos Karo lauko teismo statutu. Niekas neturėtų būti baudžiamas, juo labiau aukščiausia bausme, be šio teismo nuosprendžio.

3. Jau pačioje partizaninio sąjūdžio užuomazgoje buvo, atrodo, kun. A. Yliaus suredaguotas "Partizaninės veiklos statutas". Teko pastebėti, kad kai kurie partizanų daliniai pagal jį tvarkosi. Reikėtų šį statutą peržiūrėti ir papildyti. Jį patvirtinus, pasižadėti ar net duoti priesaiką jo laikytis.

4. Teko matyti, kad kaimo gyventojai partizanus gerbia ir kuo galėdami vaišina. Tos vaišės dažnai būna su svaiginančiais gėrimais. Tai sumažina partizanų budrumą ir neša tik betikslis nuostolius. Bendrai dažnas alkoholinių gėrimų vartojimas smukdo tautos moralę. Todėl reikėtų kovoti su šios rūšies "vaišingumu".

5. Partizanų moralės palaikymui ir tikinčiųjų kovotojų dvasiniam aptarnavimui prie apygardos štabo reikėtų įvesti kapeliono pareigybę...

Užsidedu jungą...

Taigi, įsipareigojau Tauro ir Dainavos apygardų įgaliotiniui, kuris sakėsi veikias ir su Kęstučio apygardos pritarimu, organizuoti informacijos Centrą (IC).

Ieškant kandidatų darbui, pirmiausiai mano žvilgsnis kryo į tuos, kurių veikla anksčiau žavėdavausi. Suprantamą ir tarp jų reikėjo rinktis tik tuos, su kuriais rišo abipusis pasitikėjimas. Bet ir su patikimiausiais kalbant reikėjo laikytis konspiracijos gerai "atsijoti" žodžius, kad per anksti neatskleistum savo planų bei užmojų. Tai galėjo palaidoti dar nepradėto darbo sėkmę.

Mano atmintyje dar buvo gyvi KGB tardymai, tad ir būsimiems bendradarbiams jokių geresnių perspektyvų pasiūlyti negalėjau... Bet niekas jų ir nesitikėjo. Žmonės suprato reikalo esmę ir ryžosi aukotis.

Po keletos bandymų sudarėme informacijos Centrą. Pradėjus klausyti užsienio žinių ir kaupti vidaus informaciją, gaudavome vis blogesnių žinių apie Erelio sudarytą komitetą. Pagaliau buvo nuspręsta organizuoti darbo prezidiumą kitu, LLKS, vardu ir toliau zonuoti bendradarbiavimo galimybes su vilniečiais.

Prezidiumas buvo sudarytas tokios sudėties:

*BDPS štabo narys, kapelionas,
kun. J. Stankūnas (suihtas 1948m.)*

*BDPS Prezidiumo narys,
poetas A. Miškinis-Kaukas*

V. Seliokas-Gintautas- Vicepirmininkas, i.e. pirmininko pareigas
(Vėliau paėmęs ir ryšių su užsieniu reikalus).

Kun. J. Stankūnas- Sekretorius, religinės kronikos vedėjas, o vėliau-
vyr. kapelionas.

Ed. Akelis- karinės kronikos, o vėliau karinio sektoriaus vedėjas.

A. Miškinis-Kaukas- Vidaus informacijos tarnyba ir politinio gyvenimo
apžvalgos.

V. Bazilevičius-Taučius- Švietimo ir informacijos reikalai.

Kiekvienas šio prezidiumo narių rinkosi sau patarėjus ir pagalbininkus.
Pagalbiniams pareigūnams visa prezidiumo sudėtis nebuvo žinoma.

Kaip jau minėta gaudavome vis daugiau žinių apie Vilniuje veikiantį
ir daug paslaptinių galių turintį jo pirmininką Erelį-J. Markulį. Pagal mūsų
surinktus duomenis, Erelis gabus, iškalbus, bet silpnavalis ir mėgstantis
gerai ir nenuobodžiai pagyventi... Gal bus pravartu keletą jo asmenybės
bruožų paminėti:

1. Lankė kun. seminariją ir, iš jos išėjęs, po keleto mėnesių vedė už save
vyresnę moterį. Įstojo į Kauno VDU medicinos fakultetą ir jį sėkmingai
baigė.

*BDPS Prezidiumo narys,
informacijos centro darbuotojas
V. Kučingis-Kalvaitis*

*BDPS Prezidiumo spaudos
skyriaus viršininkas
V. Bazilevičius-Taučius*

2. Dalyvavo antivokiškoje LLA veikloje ir, "laisvintojams užplūdus", keletui dienų buvo sulaikytas. O po tų trumpų "rekolekcijų", vienam iš savo artimųjų prasitarė "Ši kartą laisvė man brangiai kainavo..." Mes su-
pratom, kaip tada jis sau laisvę "pirko". Po šio įvykio viskas jam pradėjo
geriau sektis. Kaip tik tada jis pradėjo dažniau lankyti partizanų dalinius.
Užmezgė ryšius su užsienyje veikiančiais rezistenciniais centrais. Priimi-
nėjo ir pakartotinai siuntė į užsienį Hektorą, sėkmingai išgaudavo reikia-
mus dokumentus.

3. Kelionėse, vykdamas pas partizanus su jį pasitikusiu ryšininku,
būdavęs labai drąsus ir ryšininką drąsindavęs: "Nebijok, su manimi tavęs
niekas neareštuos..." O atsitiktinai patekęs į valymų zoną ir su partizanais
pasislėpęs bunkeryje, būdavęs labai bailus.

4. Su partizanais ir jų vadais kalbėdamas apie būsimą Nepriklausomo
Lietuvos santvarką sakė, kad tai ne kariškių, ne partizanų reikalas,
ir kad, atėjus laikui, tuo pasirūpinsią kvalifikuoti pareigūnai.

5. Norintiems legalizuotis partizanams sakė galės gauti pasų su
originaliais parašais, bet tik su sąlyga kad fotografija ir gimimo vieta
būtų tikra... Mums buvo žinoma, kaip griežtai vedama pasų blankų

apskaita-net labai materialiai suinteresuoti pareigūnai negalėdavo "nukombinuoti" vieno tuščio blanko. O čia net 400-500 gatavų pasų per savaite... Sunku patikėti, kad toks pasų kiekis galėtų praslysti KGB nepastebėtas. Antra dar ta "mažutė" sąlyga mums atrodė blogai pridengta Bartašiūno pinkle. Juk, turint fotografiją ir tikrą gimimo vietą, nesunku sužinoti ir tikrą pavardę, "sutvarkyti" jo šeimą bei surasti patį naujo paso savininką. Todėl mūsų pasitikėjimas Ereliu, tp. bendradarbiavimo su juo galimybė vis mažėjo.

Tuo pat metu dauguma apygardų, kiekviena savo keliu, kaupė medžiagą apie vilniškio "Komiteto" veiklą. Pagaliau visi, išskyrus Didžiosios Kovos apygardą nuo jo atsiribojo.

Vėliau, jau būdamas "Gulago kurortuose", sutikau vieną tos apygardos rinktinės vadą. Jis prisipažino ilgai klydęs, kol vieną kartą tik laimingai aplinkybėms susiklosčius jam pavykė pasinaudoti langu ir iš Erelio buto sveiką kailį išnešti.

Buvo dar vienas vilniškio BDPS veiklos planas, kurį partizanai laikė užmaskuota išdavyste. Pagal tą planą visi Lietuvos partizanai, ar bent 30-50 tūkstančių, privalo paskirtu laiku susirinkti vienoje vietoje ir ginklų prasiskinti kelią į laisvus Vakarus. Kovotojų nuomone, tai būtų buvęs lietuviškas ir dar kruvinėsnis "Waterlo"... Šiam projektui pasipriešino net Didžiosios Kovos apygardos kovotojai, todėl tai ir nebuvo plačiai išgarsinta.

Išaiškėjus Erelio išdavystei, tapo suprantama ir viso vilniškio BDPS veikla. Visa šio centro veikla išskyrus užsienyje esančius "skrajūnus," dabar vyko tik per jo pirmininką. Kiti steigėjai, Erelio "profesorai", niekur nepasireiškė. Tada pradėjome tą "Centrą" ignoruoti, stengėmės "medalius" už savo veiklą atiduoti vilniečiams- veikti tuo pačiu, BDPS, vardu. Laikėme, kad priešui tarnauja tik tos organizacijos pirmininkas.

Apie pirmąsias sėkmes ir nesėkmes.

Organizacinio darbo pradžia buvo sunki. Bandžiau kviesti neblogą organizatorių V.K. Jo atsakymas buvo trumpas ir aiškus. Jis pasakė tai, ką aš jau žinojau: "Tai savižudybė." Tačiau tada tokių "savižudžių" buvo pilni miškai. Daugybė tūkstančių. O mes turėjome tų "savižudžių" vardu kalbėti, šaukti, rékti. Mes norėjome tas "savižudybes" įprasminti, kad apie jas, nors po mūsų mirties sužinotų pasaulis.

Antrojo iš mano pasirinktų kandidatų V.J. atsakymas irgi buvo neigiamas: "Tai kova, kurios negalima laimėti".

Trečiasis, J.L. buvo labai užimtas "komunizmo statybomis". Jis aiškaus atsakymo nedavė- delsė. Aš tai įvertinau kaip neigiamą atsakymą nes laukti kažkada būsimo apsisprendimo nebuvo galima.

Ketvirtasis, J.Boruta, pilnai suprato tautos tragišką padėtį ir pripažino kovos už laisvę būtinumą. Jis sutiko rizikuoti savo visuomenine padėtimi, o, reikalui esant paaukoti laisvę ir net gyvybę. Pasižadėjo tą kovą remti ir pavestus uždavinius atlikti, bet į prezidiumą įeiti nesutiko. Po patirtų nesėkmių šis jo įsipareigojimas buvo didelė paguoda ir padrąsinimas. Tad, žinodamas jo plačias pažintis, paprasčiau surasti užsienio radijo "klausytoją." Reikia pripažinti, kad šį savo įsipareigojimą jis atliko labai gerai. Po keleto dienų pranešė, suradęs iš buvusių "kairiųjų" bloko, šešetą užsienio kalbų mokantį ir nuo "rusiškos milinės" besislapstantį visiškai patikimą, sąžiningą ir rezistencinėj veikloj bendradarbiauti sutinkantį žmogų- V.Kaunecką. Greit buvo įsigytas I-os kl. radijo imtuvas ir mūsų "klausykla" pradėto veikti.

Sutarėme, kad bus klausomos anglų, prancūzų, amerikiečių, švedų bei turkų radijo laidos ir kad bus daromos savaitinės santraukos, o, esant reikalui, ir ekstra pranešimus gausime...

Tat, kad į bendrą darbą įsijungė A.Miškinis-Kaukas ir V.Bazilevičius-Taučius buvo lyg savaime suprantama tuolaikinių tautos nuotaikų išraiška.

Iš vakarų sugrįžęs E.Akelis-Aklys pranešė mums liūdnas žinias apie ten priešų pasėtą nesantaiką, asmeninio pobūdžio kivirčus, susiskaldymą. Jis noriai ėmėsi darbo ir kiek tik pajėgdamas skatino kitus.

Tikėdamasis sužinoti apie Bažnyčios padėtį Lietuvoje iš "pirmųjų šaltinių", o gal net pastovų šios srities korespondentą įsigyti, nuvykau pas savo seną pažįstamą, tada jau kunigų seminarijos dėstytoją J.Ragauską. Aš jį laikiau ištikimu ateitininkiškiems- Dievui ir Tėvynei-idealams. Norėdamas pasirodyti šį tą žinančiu, nunešiau jam, kaip "lauktuvę", paskaityti knygelę "Lietuvių Kongreso nutarimai ir rezoliucijos" (vertimas iš anglų kalbos). Po keletos dienų mes vėl susitikome. Jis sakė tos knygelės turiniu sužavėtas ir prašė ją dar bent penketui dienų palikti. Sakė norįs ją dar vienam prieteliui duoti paskaityti. Vėl po keletos dienų užėjęs, radau jį su savo auklėtiniu klieriku bekortuojantį.

Palūkėjęs, kol šios "dvasinės pratybos" baigsis ir klierikas išeis, sužinojau netikėtą "naujieną". Ta mano branginama ir jam taip labai patikusi knygelė- "nežinau, kur dingo"... Toks staigus jo pasikeitimas man lyg sakyte sakė, kad jis jau "dviems ponams" tarnauja Džiaugiausi, kad nebuvau sulaikytas, ir kad turėjau pasidaręs tos knygelės kopiją. Tuo pat tikslu užėjęs pas kitą kunigų seminarijos profesorį, radau jį su tokiu pat apkūniu "apaštalų" bebaigiančius tuštinti konjako butelį. Mūsų kalba nesirišo, nes jie jau kalbėjo kaimo pusbernių ar net karčiaminių žodynu. Jie apie tautos kančias bei kovas nieko žinoti nenorėjo.

Tie, po kunigų seminarijos stogu šiltai įsikūrę “šiaudiniai” patriotai ir išblėsusio tikėjimo katalikai mums buvo svetimi. O žinių apie gyvą-kovojančią Bažnyčią mums būtinai reikėjo.

Šią spragą greit ir gerai užpildė kun. J.Stankūnas. Po to, kai NKGB nesėkmingai bandė verbuoti gabų, pareigingą, uolų kunigą. jis nuėjo į pogrindį. Taip mes įgijome ne tik Bažnyčios padėtį gerai žinantį, uolų bendradarbį, bet ir prezidiumo sekretorių, o vėliau- vyr. kapelioną.

Čia bus pravartu paminėti, kad vyr. kapelionas savo lėšomis bei pastangomis išleido kun. St.Ylos sudarytą maldaknygę “Lietuvių Maldos ir giesmės”, ir visą laidą, apie 10 000 egz., partizanams išdalino. “Tegul partizanai bendrauja su Dievu. Būtų gerai,- sakė jis,- kad bent kas dešimtas partizanas šią gražių lietuviškų maldų knygelę turėtų.”

Pirmieji žingsniai.

Kai iš Vakarų atvyko pasiuntiniai- Daunoras ir Lokys- mūsų IC dar nebuvo įgijęs “pilietinių teisių”- jis dar buvo organizacinėje stadijoje. Be to ir svečiai savo nekorektiška laikysena (kažkuris iš jų pasišaipė iš partizanų nešiojamų religinių insignijų) sukėlė partizanų įtarimą. Vis tik, susisiekus su apygardos vadovybe ir nustačius atvykėlių tapatybę. jie buvo palydėti į Vilnių pas Erelį. Svečiai apie steigiamą I.Centrą nežinojo. Per ryšininkus mus pasiekė žinios, kad pas Erelį svečius labai mielai priėmė, gausiai vaišino. Kadangi Erelio veikla jau buvo sukėlusį įtarimą, šešėlis krito ir ant svečių.

Mūsų informacijos Centrą pasiekė Daunoro ir Lokio atvežta medžiaga:

1. Lietuvių delegacijos pas JAV prezidentą H.Trumen'ą fotografija su prof. K.Pakštu.

2. Kažkurios didžiųjų valstybių (atrodo Didž.Britanijos) žvalgybinio pobūdžio žinių rinkimo anketa.

3. Jau minėta knygelė “Lietuvių Kongreso Amerikoje nutarimai ir rezoliucijos” (anglų k.). Ji buvo išversta į lietuvių kalbą ir išplatinta.

Anketos klausimu buvo nutarta, kad mums netinka susirišti su bet kuria specialiąja tarnyba. Visi pritarėme, kad reikia rinkti žinias ir keistis informacija, tačiau manėme, jog tikslingiau mūsų surinktas žinias perduoti savo tautos atstovybei VLIK-ui arba bet kuriai mūsų reikalus ginančiai Respublikos atstovybei, nes tai mūsų, kaip Lietuvos Respublikos piliečių, pareiga

Iš svečių žodžiu perduotos informacijos mus pasiekė, kad su buvusiais mūsų Nepriklausomos Lietuvos veikėjais Vakaruose niekas nesi-skaito. Kad galėtų kalbėti kovojančios tautos vardu, jiems reikalingi partizanų įgaliojimai.

Pietų Lietuvos partizanų vadovybė tokius įgaliojimus davė buv. Neprikl. Lietuvos veikėjams M.Krupavičiui ir St.Kairiui bei antivokiškos rezistencijos veikėjams: J.Brazaičiui-Ambrasevičiui, adv. Mockui-Mockevičiui, dr.A.Damušiui ir dar kažkam. Kaip vėliau teko girdėti, J.Deksnys iš šių asmenų sudarė, ar tik bandė sudaryti Lietuvai atstovaujančią Delegatūrą.

Sunki okupacijos našta mus, likusius okupuotoje Tėvynėje, jau buvo pastūmėjusi vlenybėn. Vardan tautos laisvės, demokratijos ir žmogaus verto gyvenimo mes buvome pasiryžę aukoti savo asmeninius bei grupinius interesus. Visi mes, buvusieji “kairieji” ir “dešinieji”, kovojome ir dirbome kartu. Mus pasiekusios žinios apie Vakaruose vykstančius kivirčus laikėme pikta okupanto pasėta bet platesnio pritarimo negavusia sėkla. Tuomet negalėjome įsivaizduoti, kad tarp tikrų, už Tėvynės laisvę kovojančių patriotų, galėtų būti bendrus siekius nuvertinanti nesantaika ar kova dėl primato. Visus tremtyje esančius įvairių srovių rezistencijos dalyvius norėjome laikyti kovojančios tautos ambasadoriais. Negalėjome leisti, kad kas nors mūsų perduodamas žinias panaudotų ne bendram kovos reikalui, o savo asmeninio politinio kapitalo krovimui ar savo primato įrodinėjimui.

Iš Vakarų atvykusių pasiuntinių atgabentoji rašytinė informacija buvo negausi, žodinė gi mums atrodė tendencinga. Tuo tarpu aktyvią jai rezistencijai reikėjo plačios ir objektyvios informacijos, nes nuo to priklausė veiklos perspektyvos.

Todėl buvo nutarta siųsti į Vakarus kovojančios Lietuvos pasiuntinius, kurie patikslintų gautas žinias. Tokiu pasiuntiniu buvo parinktas jaunas, energingas, aktyvus partizanų veikėjas Juozas Lukša. Atrodė priimtinas ir jo pasirinktas palydovas Rimvydas- J.Kriščiūnas. Pradžiai buvo atrinktos bendro pobūdžio informacijos ir mūsų pasiuntiniai iškeliaavo. Mes tikėjome, kad už “geležinės uždangos” jie suras žinomus kovotojus ar kovų sąjūdžius ir jiems, be mums abejones keliančių tarpininkų, perduos informaciją ir gaus autentiškų žinių mums rūpimais klausimais. Tačiau po netikėtai trumpo laiko (gal po dviejų mėnesių) mūsų pasiuntiniai grįžo. Pasirodo, ryšio taške jie sutiko vieną iš tų pačių, Lietuvoje buvusių tarpininkų, J.Deksnį. Šis įkalbėjo mūsų pasiuntinius toliau nekeliauti, paskeisti su juo paketais ir grįžti. Tada mes sužinojome ir apie anksčiau minėtą, Erelio paruoštą, sėkmingą Hektoro “repatriaciją”. Buvo aišku, kad tai vyko su KGB palaiminimu, ir kad jie to “repatrianto” iš savo akiračio jau nepaleis. Buvo svarbu, ar Hektoras sąmoningai ar nesąmoningai vykdo KGB pavedimus. Jo elgesys su Skirmantu- J.Lukša buvo jo naudai.

Kiek prisimenu, Skirmantas mums parvežė:

1. Du numerius "ELTA" biuletenio (anglų k.),

2. St.Lozoralčio laišką, kuriame jis rašė, kad į jo užklausimą dėl karo galimybių su Tarybų S-ga, D.Britanljjos URM pareigūnas jam atsakė, kad teksią palaukti,

3. D.Britanijos žvalgybinių žinių anketa,

4. Lyg lašelės drėgmės į perdžiūvusią žemę-1000 dolerių- dalinai padengiantis ryšininkų kelionės išlaidas. Pusė šios sumos per Tauro apygardos ryšininkę Žibutę buvo pasiūsta Kęstučio apygardai.

Ši siunta toli gražu nepatenkino mūsų informacijos troškulio. Negavome atsakymo į daugelį gyvybiškai svarbių klausimų. Nieko nesužinojome apie organizuotos išeivijos- VLIK-o- veiklą, apie jos ryšius su didžiosiomis pasaulio galybėmis ir su kitų pavergtų tautų emigrantais. Taip pat nesužinojome, ar mūsų viltys turi pagrindą, ar galime tikėtis realios paramos ir kada? Liko neišaiškintas ir įtarimą keliančių tarpininkų vaidmuo.

Tad, mes šio sunkaus ir rizikingo žygio rezultatais nebuvome patenkinti. Jei iš Vakarų atvykę ryšininkai "tarnauja dviems ponams", tada visi mūsų pagalbininkai, visi ryšio taškai Respublikoje ir už jos ribų yra pasmerkti pražūčiai.

Buvo ieškoma ir kitų kelių pasiekti JAV atstovybę ir užsienio korespondentus. Buvo paruoštas plačios apimties "laiškas broliui", skirtas perduoti JAV atstovybei. Tą laišką nuvežęs A.Milukas buvo šaltokai priimtas ir atliko tik savo asmeninius reikalus. Gaila bet "laiškas broliui" buvo sunaikintas.

Prezidiumas, pritardamas abipusės informacijos reikalui, nutarė rinkti visokias žinias ir per mūsų ryšininką perduoti už "geležinės uždangos". Dėl kandidato ryšiui palaikyti buvo tariamasi su Pietų Lietuvos partizanų vadovybe. Vėl buvo pasirinktas jau patyręs ir turintis pažinčių J.Lukša Šį kartą buvo nutarta prie bendro pobūdžio informacijos bei einamosios korespondencijos pridėti okupuotos, bet kovojančios tautos atsišaukimų.

Buvo paruošti memorandumai:

1. Suvienytųjų Tautų Organizacijai (rodos, prancūzų kalba),

2. Keturių Ministrų konferencijai (prancūzų k.),

3. Popiežiui Pijui XII-jam (lotynų k.).

Pastarajame memorandume, po informacijos apie kenčiančios Bažnyčios padėtį, buvo prašoma moralinės paramos- paguodos žodžio per Vatikano radiją mūsų gimtąja kalba (iki tol laidos lietuvių kalba buvo transliuojamos tik kartą per dvi savaites).

4. Žudomos tautos atsišaukimas į laisvojo pasaulio sąžinę. T.p. buvo dar keletas mažesnės apimties atsišaukimų, skirtų laisvojo pasaulio

spaudai. Šių raštų turinys buvo bendrai aptartas, o jų galutinę redakciją paruošė sekretorius- J.Stankūnas-Stonis.

Vertimus į prancūzų k. padarė A. Vabalas- Gediminas, į lotynų k.-J.Stankūnas- Stonis, prezidiumui reikalingus vertimus iš anglų k. darė A.Milukas.

Visi paminėti ir nepaminėti dokumentai su Prezidiumo narių parašais turėjo būti mūsų pasiuntinio J.Lukšos nunešti į Vakarus ir be jokių tarpininkų perduoti užsienyje veikiančiai mūsų tautos atstovybei- VLIK- ui arba kitai Respublikos atstovybei. Ši turėjo juos išplatinti.

Kiti Prezidiumo nutarimai bus aptarti vėliau...

Viena diena su partizanais.

1946m. rudenį vyko eilinis ataskaitinis Tauro apygardos rinktinių vadų susirinkimas. Į tą susirinkimą buvau pakviestas ir aš.

Pirmiausiai, pagal ryšininko duotą adresą, nuvykau į Šakius. iš ten su vietos ryšininke dviračiais vykome pas kitą, gal už poros kilometrų esantį ūkininką. Ten ryšininkė mane pavedė šeimininkės globai ir išvyko savo keliais.

Šeimininkė pagrindžio veikloje ne naujokė, nieko manęs neklausinėjo. Laikui praleisti pasiūlė paskaityti, nes teksią ilgokai palaukti.

Spintelėje buvo "Ūkininko patarėjo", "Šaltinio" komplektai ir apie 25-30, gražiai sudėtų, įvairaus turinio knygų.

Beskaitinėjant laikas greitai bėgo. Pradėjus temti, šeimininkė uždarė į tvartą šunį, uždangstė langus ir uždegė žibalinę lempą. Dar po pusvalandžio priemenėje pasigirdo žingsniai, tylaus pokalbio garsai. Prasivėrus durims, žibalinės lempos šviesoje pažinau buv. teatro direktorių, Tauro apygardos štabo viršininką J.Pileckį-Buroką. Jis pakvietė mane eiti į svirną. Ten radome apie trisdešimt įvairaus amžiaus barzdotų ir iki dantų ginkluotų vyrų. Tarp jų buvo apygardos vadas Žvejas, apygardos kapelionas J.Lelešius-Grafas, polit skyriaus viršininkas A Vabalas- Gediminas, rinktinių vadai arba jų pavaduotojai.

Apygardos vadas paaiškino, kad apie dešimt dalyvių iš toliau dar neatvyko- jie atvyks po valandos. Buvo nutarta jų nelaukti- palikti jiems vadovą ir žygiuoti į susitikimo vietą. Netrukus Žvejas vietinės rinktinės vadui davė slaptažodį ir įsakė pasiūsti žvalgus, būrį apsaugai ir nustatyti ryšio taškus. Po pusvalandžio išžygiavome.

Priekyje ėjo trys automatais ginkluoti žvalgai ir apie 20 metrų atstume, vorelės priekyje- vadas, jo adjutantas, ryšininkas ir keletas štabo pareigūnų, mes su štabo viršininku ir paskui mus dar apie 25-30 kovotojų. Artėjant prie vieškelio, kurį mes turėjome perkirsti, išgirdome perduodamą komandą: "Vieškelį pereiti atbuliems..."

- Tai paprasta atsargumo priemonė sekliams suklaidinti,- paaiškino man Burokas.

Gal po valandos žygio, apie 23 val. pasiekėm medžiais apaugusią, gražiai tvarkomą sodybą. Čia iš anksto niekam nežinomoje vietoje, rytojaus dieną buvo numatyta praveisti minėtą susirinkimą.

Sodyba svečius priimti buvo pasiruošusi- šunys uždaryti tvarte, seklyčios langai uždangstyti ir ne vieno pašalinio žmogaus- tik šeimininkai.

Po vakarienės vietinės rinktinės vadas patikrino, ar visi kovotojai ir svečiai savo vietose ir, gavęs teigiamą atsakymą, įsakė šeimininkei: "Rytoj, apie 10 val, 45 žmonėms kareiviški pusryčiai, žinoma be svaigalų, ir apie 15 val.- pietūs. ir antra: perspėkit visą šeimyną, kad iki atskiro parėdymo be apsaugos viršininko leidimo niekas iš namų neturi teisės išeiti. Į šio įsakymo nesilaikančius bus šaudoma."

- Ar reikalingos tokios drakoniškos priemonės?- paklausiau štabo pareigūną.

- Atėjus pas koki nors "veikėją", tai yra būtina Šį kartą atėjom pas gerus žmones ir tai darome ne dėl savęs, bet norėdami savo rėmėjus nuo didesnių bėdų apsaugoti. Juk už suteiktą pastogę partizanams ūkininkus įkalina o jų trobesius nugriauna ar sudegina. Vien už tai, kad "žinojo ir nepranešė", duoda iki dešimties metų...

Greit pasirodė ir likusieji susitikimo dalyviai. Buvo išstatytos sargybos ir visi išsiskirstėme poilsio- vieni seklyčioj ant grindų, kiti- į kluoną ant šieno.

Sekantį rytą, sekmadienį, visi sukilo apie 7-tą val. ir nors jau buvo vėsoka- rugsėjo pabaiga bet visi, iki juosmens nusirengę, sode prausėsi, trynėsi rankšluosčiu ir rinkosi rytiniam patikrinimui bei maldai. Kapelionas pranešė, kad 9 valandą bus laikomos šv.Mišios, o prieš jas seklyčioje galima atlikti išpažintį.

Iš anksto numatytu laiku ant baltai užtiesto ir prie sienos pristumto stalo pastatė kryželį, uždegė dvi žvakes. Kapelionas, ant kariškos uniformos užsidėjęs miniatiūrinę stulą, pradėjo pamaldas. Jam patarnavo jaunas kovotojas ir vienas štabo pareigūnas J.Pileckis-Burokas.

Prieš pamaldas šeimininkai paklausė, ar ir jiems galima pamaldose dalyvauti. Kapelionas leido, bet perspėjo, kad pamokslas būsiąs skirtas kovotojams ir kad jie jo gali neklausyti.

Per pamaldas buvo jaučiama rimtis ir susikaupimas. Šv. Komuniją priėmė apie 12-15 kovotojų. Pamaldas užbaigė giesmė "Apsaugok Aukščiausias-" ir "Marija Marija."

Po pamaldų ir pusryčių, apygardos vadas Žvejas pradėjo ataskaitinį susirinkimą. Rinktinių vadai ir jų pavaduotojai pranešė apie kovotojų

morale, per metus vykusių kovų balansą (žuvusių kovotojų ir žuvusių priešų skaičių).

Iš pranešimų aiškėjo, kad okupantas metė į kovą naujas pajėgas- tris specialiai kovai prieš partizanus paruoštas divizijas. Visur valsčiuose garnizonai, prie kelių budi slapukai- "zasados". Todėl partizanų nuostoliai didėja. Susumavus išėjo, kad Tauro apygardos nuostoliai per nepilnus š.m. devynis mėnesius- 796 žuvusių ir antra tiek sužeistų. Priešo nuostoliai per tą patį laiką buvo apie 52 karto didesni. Pastebėta kad 1945m. žuvusių priešų ir mūsų kovotojų santykis buvo žymiai didesnis- jis siekė 8. Pranešėjai sakė, kad valsčiuose apgyvendinus garnizonus ir sutelkus daug didesnes pajėgas, priešas dažniau šukuoja miškus, vis dažniau mums primetamos kautynės.

Diskusijose kai kurie vadai pasakojo apie savo patirtį kovoje su slapukais. Vieni bando iš anksto atsekti slapukų lizdus ir juos sunaikinti, kiti rengia pasalas ir "medžioja" slapukus išvežiojančias mašinas, bando jas sunaikinti, nepasiekus paskyrimo vietos.

Dėl svaigalų vartojimo, tai daugelis pranešėjų kaltino išsigimstantį vaišingumą. Retas ūkininkas nepasiūlo ar net verčia svečius išgerti.

Susumavus pranešėjų statistiką aiškėjo, kad iš ankščiau minėtų žuvusiųjų apie 65-70% prieš kautynes buvo gėrę svaigalų. Konstatuota, kad alkoholio vartojimas padidina drąsą, bet sulėtina partizanų kovose labai reikalingą reakciją, sumažina orientaciją, atsargumą ir, daugeliu atvejų, neigiamai paveikia kautynių eigą. Alkoholis buvo pripažintas "mūsų priešų sąjungininku" ir rekomenduojama su juo ryšius nutraukti ar bent sumažinti iki minimumo. Šiaip kovotojų moralė esanti gera tik visus slegia nežinia ir veiklos stoka. Vadovybės direktyva buvo aiški-neproprovokuoti kautynių, kaupiti jėgas ir laukti momento, kai kiekvieno jėgos bus reikalingos.

Vienos rinktinės vadas šiuo klausimu kalbėjo: "Štai mes atsидūrėme aklavietėje- tragiškoje aklavietėje. Mums vadovybė įsako: neprovokuoti kautynių, taupyti jėgas lemiamoms kovoms. Tai, be abejo, protingi įsakymai, nes mums visiems aišku, kad vieni, nors ir pilėnišką ryžtą turėdami, galime laimėti vienas kitas kautynes. Suprantamą kad mums reikia laukti patogaus momento, kad vėl, kaip 1919m. ar 1941m., tokiam momentui atėjus, galėtume iš savo slėptuvių išlįsti ir dar energingiau, negu atmintinomis birželio dienomis "balsuoti" už mūsų Tėvynės laisvę.

Bet mus slegia ir neveikla. Be veiklos mes trūnijame slėptuvėse.

Kovotojai negali to pakęsti, jie veržiasi iš slėptuvių ir ieško progų susikauti su priešu. Padidėję nuostoliai tai ne tik dėl priešo suaktyvėjimo. Prie to prisideda ir mūsų beišsenkanti kantrybė. Nes ir mes, vadai, ne-

žinome, kada kas nors pasikels. ir kada įvyks tas laukiamas "balsavimas". O kol tai paaiškės, mes negalime išeiti nei į kalnus, nei į džiungles poilsui... Buvo nusiskundimų, kad greit gali pritrūkti ginklų ir šaudmenų. Dėl priešo aktyvėjimo jų vis daugiau tenka eikvoti, vis dažniau turime vesti mums primestas- gynimosi kautynes. Vis mažiau trofėjiniais ginklais pasipildo mūsų arsenalai" Visi kalbėjusieji vieningai atmetė Bartašiūno kvietimą registruotis. Tai esą ne amnestija, kaip jie skelbia bet žmogų žeminanti apgaulė- stūmimas į išdavystę. Iš atėjusių registruotis reikalaujama ne tik padėti ginklus, kaip jie skelbia bet ir išduoti kovos draugus, rėmėjus ir ryšininkus. Tik savo draugus ir geradarius pardavęs, gali nusipirkti labai ribotos tarybinės laisvės, o ir tai abejotina Juk visi žinome, ko verti jų pažadai. Kai jiems patogų. jie gali kaip bevertį niekalą, net tarpvalstybines sutartis sumindžioti.

Pabaigoje kalbėjome ir dėl būsimos Nepriklausomos Lietuvos santvarkos. Šie klausimai, be abejo, atskiruose būreliuose buvo išsamiai svarstyti ir sukėlė gyvų diskusijų.

Daugelis kalbėtojų pasisakė už tikrą, ne "popierinę demokratiją". Būsimoje laisvoje Lietuvoje lietuviai patriotai neturi būti rūšiuojami pagal įsitikinimus. Uždaros "kastos" valdžia remiasi ne tautos dauguma, bet tik saulele pataikūnų ir kritiniais momentais netenka atramos.

Po šių diskusijų buvo nutarta- dabar visi turime kovoti už laisvę. Dar kažkas, norėdamas išvadas patikslinti, kalbėjo: busimoji demokratija neturėtų duoti visiems neribotų laisvių. Visi pasidavėliai, kurie šiandien padeda okupantui terorizuoti mūsų tautą žudo už laisvę kovojančius brolius, grobsto represuotųjų turtą vykdo areštus ar trėmimus, turėtų netekti pilietinių teisių- teisių lemti mūsų tautos ir valstybės ateitį. Tos organizacijos, kurios okupanto jėga laikosi ir jo užduotis vykdo, turėtų būti paskelbtos už įstatymo ribų. Kiti juokdamiesi prieštaravo: "Tegul jie nors šiandien, tie rusų padlaižiai, komunistai, leidžia laisvus rinkimus. Tad pamatytumėm, kiek tos "liaudies", kurios vardu jie vis bando kalbėti, už juos balsuotų..."

Sugiedojus "Lietuvos himną" ir "Mariją Mariją", suvažiavimas buvo užbaigtas.

Kadangi skirstytis buvo ankstoka, prasidėjo "laisvalaikis." Apygardos vadas rinktinių ir kuopų vadams davė patarimų, nurodymų, įsakymų bei atsakinėjo į tarnybinius klausimus. Kiti šnekučiavo grupėmis, dalijosi išpūdziais, pasakojo įvairius kovų ir partizaninio gyvenimo nuotykius, pasakojo anekdotus, rūkė ir t.t.

Mes su štabo pareigūnu J.Pilecklu pasitraukėme į nuošalesnį kampą pasikalbėti.

- Ar ilgai čia pasiliksit?- paklausiau.

- Ne! Dar ši vakarą rinktinių, kuopų vadai turi sugrįžti į savo dalinius, nes nežinome nei dienos, nei valandos... O ir mes vykstam į savo slėptuvę.

- Kaip susisiekiate, įsakymus perduodate ir gaunate?

- Čia sudėtinga technika,- kalbėjo juokdamasis Jonas.- Pradžioj bandėme radijo ryšį, turėjome mažo galingumo siųstuvus. Bet mūsų sąlygomis, kai tenka į bunkerį įlindus pagyventi, tai ne visada patikima, o dažnai ir nelaimės nešanti priemonė. Jų pelengatoriai dieną naktį budi, greit nustato darbo vietą ir skaito tekstus, nors ir šifruotus. Radijo siųstuvu bent pusvalandį padirbėjus, virš galvų pradeda burbti “kukurūznykas”, o jau sekančią dieną prasideda “šukavimai”... Todėl šios priemonės vietiniam ryšiui atsisakėme. Jei bus galimybė patikimą ryšį užmegzti su užsieniu, gal tada rizika pasiteisins.

Vietinį ryšį dabar palaikome paprasčiausiai per ryšininkus ir įvairius sutartinius signalus.

Jei reikia vienoje vietoje didesnį kovotojų skaičių sutelkti, “užimam” kokią nors kaimą. Išslsklirstome būriais ar grandimis pas gretimus ūkininkus. Pirmiausiai nutildome šunis (paprastai ūkininkai uždaro į tvartą), išstatome sargybas, žvalgus ir ryšį palaikome “krivulės” tvarka. O esant bent mažiausiems pavojaus ženklams, išleidžiame šunis. Jų lojimas-bendras pavojaus signalas. Sargybiniai apie tai praneša savo daliniams. Didesnių pavojų atveju šaudome raketas. Kai reikia veikti žaibiškai, šiuo būdu perduodame ir keletą sutartinių signalų, pvz- “Pasiruošti kautynėms”, “Trauktis N. kryptimi” ir kt

Iš Prezidiumo nutarimų potvarkių bus pravartu paminėti bent keletą reikšmingesnių:

1. Kol bus sušauktas visos Lietuvos apygardų atstovų suvažiavimas ir patvirtintas visai Lietuvai bendras Partizanų Statutas, buvo rekomenduojama įvesti ir vadovautis laikinu Partizanų Statutu. Nurodoma į Skardupių- Pietų Lietuvos Partizanų Statutą, kuris, kiek pataisius ar papildžius, galėtų būti suvažiavime patvirtintas.

2. Apygardose sudaryti Tribunolus iš 3-5 asmenų kurie veiktų pagal Lietuvos Karo Lauko Teismų Statutą.

3. Niekas neturi būti baudžiamas be paminėto Tribunolo sprendimo.

4. Apygardose įvesti kapelionų pareigybes ir sudaryti sąlygas tikintiems partizanams (tokių buvo dauguma) atlikti savo religines pareigas.

5. Partizanų vadus ir kapelionus įpareigoti auklėti kovotojus, aiškinti besaikio vaišingumo žalą.

Buvo nutarta leisti nedidelės apimties laikraštėlį “Laisvės varpas.” Tam numatėme panaudoti antivokiškos rezistencijos laiku naudotą spaustuvėlę. Bet pirmiausia spaustuvėlę reikėjo perkelti į naują- geriau įslaptintą vietą.

Tai buvo pavesta atlikti Povilui Malinauskui. Tačiau tą "palikimą", matyt, žinojo NKGB, nes, tik pradėjus pavedimą vykdyti, P.Malinauskas buvo sulaikytas ir įkalintas 25 metams.

Po šios nesėkmės buvo apsiribota informacijos biuletenių rengimu, o visuomenės informavimas- laikraštėlių leidyba- buvo paliktas apygardoms.

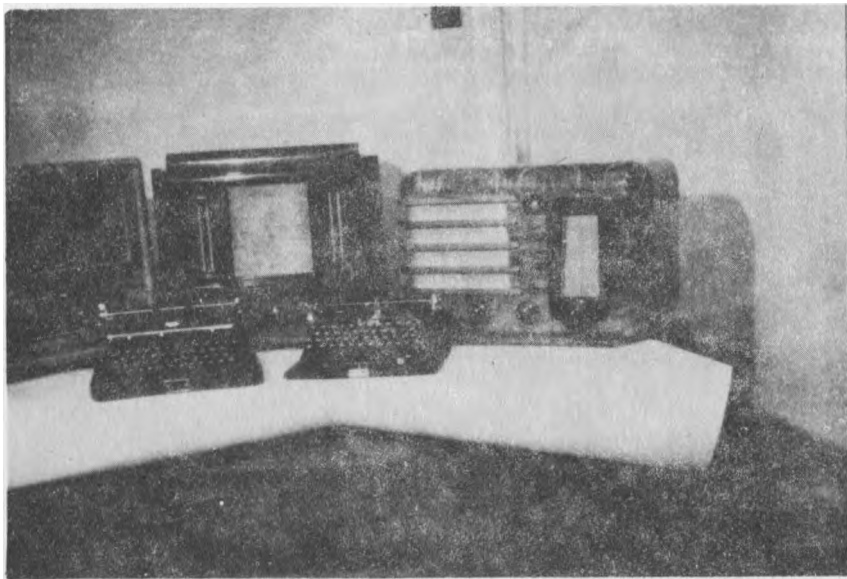
Reikėjo kuo skubiau per savus ryšininkus užmegzti ryšį su į užsienį pasitraukusia kovojančios tautos dalimi, t.p. informuoti apie mūsų tautos kovas Suvienytųjų Tautų Organizaciją, Keturių Min.Konferenciją. Popiežių Pijų XII-jį.,

Bendras pasitarimas (Išsilaikymo ir atstovavimo klausimais)

1947-jų balandžio pabaigoje įvykusiame Prezidiumo ir Pietų Lietuvos partizanų atstovų susirinkime buvo svarstoma:

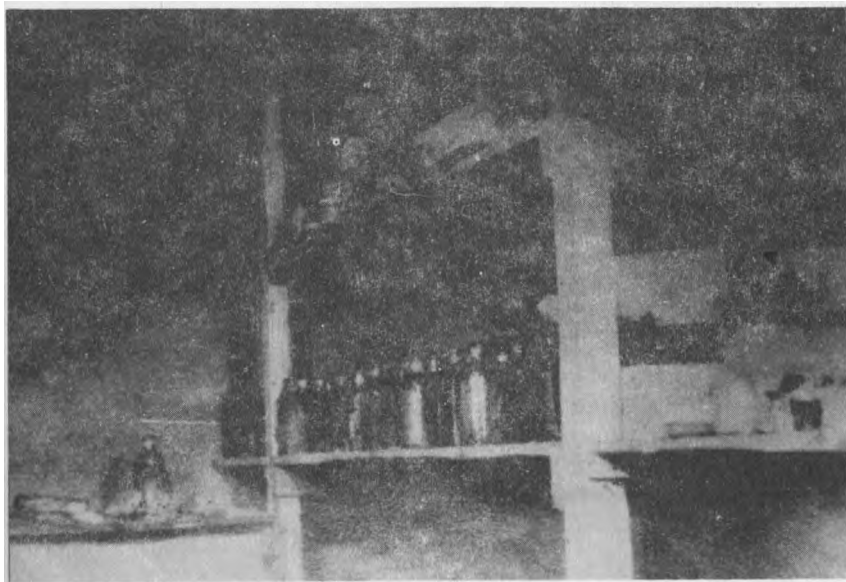
1. Ginkluotos rezistencijos išsilaikymo klausimas
2. Atstovybės užsienyje klausimas.

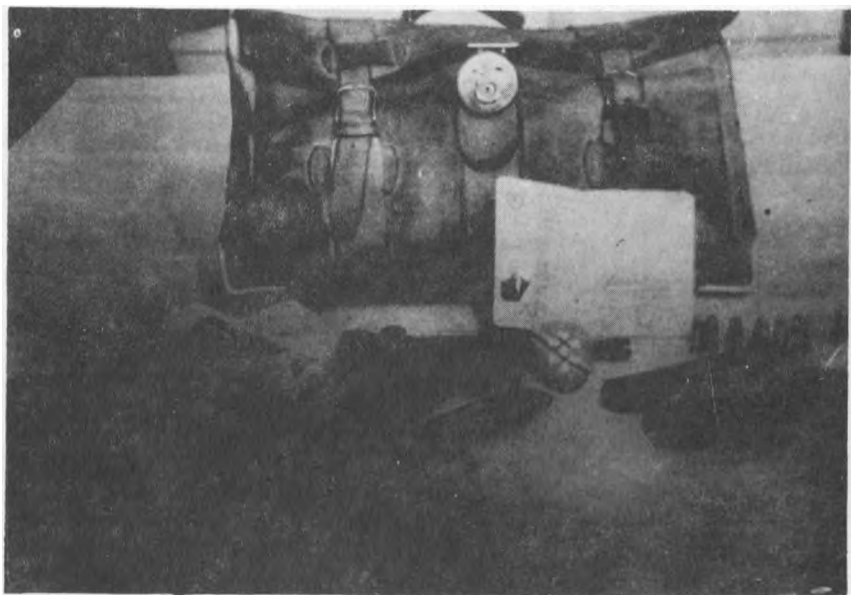
Pirmuoju klausimu kalbėjo Pietų Lietuvos partizanų atstovas Žvejas. Jis apžvelgė sunkią ginkluotos rezistencijos padėtį. "Nors mus visuomenė visapusiškai remia,- kalbėjo jis,- bet jau greit bus trys metai, kaip nežinome nei normalios mitybos, nei žmoniško poilsio. Dažnai, po naktinių žygių, peršlapę, net kojų nenusiavę, gulame bent trumpalaikio poilsio, norėdami bent valandėlę numigti, bet ne visada ir tai pasiseka Neretai okupanto ruošiami "šukavimai" verčia mus lįsti į slėptuves arba pasitikti mirtį nešantį priešą. Nereti atvejai, kai ant kūno supūva drabužiai, avalynė... Kasdien akis į akį su mirtimi, bet jau apsipratome, jau nebebijome mirties. Mūsų gyvybės "atpigo" po tiek vargų ir pergyvenimų. Tik bijome beprasmės mirties. Mūsų visų vienas troškimas- kad mūsų kasdieninė, o jei reikės ir kraujo ar gyvybės auka nors kiek sumažintų tautos kančias, priartintų trokštamą laisvę. Po garsiosios Čerčilio kalbos Fultone ir po jo naujametinio sveikinimo karalių rūmuose, jau buvome bepradedą atsitiesti. Atrodė, kad Vakarai jau pradeda suprasti savo buvusio "sąjungininko" planus ir pradės kalbėti vienintele grobuoniui suprantama kalba. Bet laikas bėga priešas lipa mums ant kulnų... Anksčiau prieš mus kovojo trys divizijos. Dabar į kovą metė dar tris, specialiai kovai prieš partizanus paruoštas, divizijas. Jų dispozicijoj artillerija šarvuočiai ir aviacija. O mes neturime atitinkamų apsigynimo priemonių. Todėl turime vengti aštresnės akistatos su priešo jėgomis, slėptis ir maskuoti savo pėdsakus, nes neturime savo Tėvynėje techniškai nepasiekiamų vietų. Tačiau ir vengiant atviros

BDPS Prezidiumo radijo aparatūra, paimta arešto metu

BDPS informacinio centro bunkerio centrinis aukštas

BDPS narių daiktai

konfrontacijos, mums kasdien tenka susidurti su garnizonų judėjimu ar jų išstatytomis slapukų pasalomis. Kiekviena diena iš mūsų reikalauja aukų. Pietų Lietuvos apygardose, kaip jau minėta kasdien netenkame 2-3 kovotojų. O visoje Lietuvoje tas skaičius apie 5-6 kartus didesnis. Taigi apytikriai kasdien netenkame 12-20 geriausių kovos draugų...

Labai skaudu kad mūsų žuvusieji patenka į priešo rankas. Tada juos mėto gatvėse, niekina o paskui naktimis užkasa pelkėse ar žvyruobėse. Jei suranda mūsų palaidotus, tai irgi visaip niekina kapus. Kai kur atbaidėme užminavimais, bet bijome, kad nuo sprogimų nukentės geri žmonės, atėję kapų papuošti. O su sužeistais padėtis dar skaudesnė. Kartais gydytojams tenka daryti sudėtingas vidaus operacijas ar sprogstamų kulų sužalotus sąnarius tvarstyti antisanitarinėmis sąlygomis ir paprastos žibalinės lempelės šviesoje. "Šukavimo" pavojui iškilus, pirmiausia turime slėpti sužeistuosius ir ligonius. O kaip skaudu po sunkios operacijos pradėjusį taisyti nešti į slėptuvę, kur ir sveikiems greit pritrūksta oro. Ne visos apygardos turi kvalifikuotų gydytojų. Kartais chirurginės pagalbos prašome legaliai gyvenančių gydytojų.

Tai balsi ir šiuo metu plačiai neskelbiama mūsų tikrovė,- kalbėjo pranešėjas. Mūsų padėties tragizmo negali įsivaizduoti net balsių karo našta nešusieji. Ką jau kalbėti apie tuos, kurie, sėdėdami minkštuose foteliuose, sklaido laikraščius ir ieško sensacijų apie priešbolševkinę rezistenciją... Tačiau, nors labai balsi mūsų kasdienybė, kovotojai negali priimti tarybinės "amnestijos," nes tai- šlykšti apgaulė. O ją atmetus. jokio pasirinkimo nelieka- kova iki laisvės arba mirties... Todėl mes kovosime vis dar gaivinami vilties, kad Vakarai praregės. Bet... kada gi jie praregės? Gal tada, kai jau žolė ant mūsų kapų bus sužaliavusi..."

Diskusijose buvo pasisakyta dėl partizanų kokybės ir kiekybės. Buvo priekaištų, kad kai kur partizanai per daug įprato vartoti svaigalus. Taip pat konstatuota kad dabartinėmis sąlygomis partizanų yra per daug. Tokį kiekį sunku paslėpti ir dar sunkiau aprūpinti kovos priemonėmis bei apranga. Lietuvai užtektų 5-6 apygardų su tūkstančiu kovotojų kiekvienoje. Tokio skaičiaus užtektų komunikacijoms. Taip būtų daug lengviau slėptis ir gintis. Tai būtų didelis palengvinimas mūsų rėmėjams. O lemiamu atveju tai būtų branduoliai, apie kuriuos galėtų telktis "dėkinga liaudis" ir atitinkamai palydėti "laisvintojus..." Bet čia iškilo sudėtingi registracijos, įsidarbinimo, pasų blankų ir kiti klausimai.

Diskusijose buvo pasisakyta dėl laukiamų įvykių datos. Tarptautinėje politikoje altruizmo nėra Mes neturime pagrindo tikėtis, kad kuri nors didžioji valstybė dėl mūsų laisvės aukotų savųjų žmonių gyvybes. Tačiau jų pačių savisauga padiktuos būtinybę veikti- apriboti savo "sąjungininko" grobuonišką "apetitą." Jei Vakarai laiku nepasakys "gana", tai rytoj sustiprėjęs "laisvintojas" padiktuos jiems savo sąlygas bei savą laisvės ir demokratijos sampratą.

Tai turėtų įvykti greitai.

Tokie samprotavimai buvo grindžiami sekančiais motyvais:

- Tarybų Sąjunga šiame kare neteko daug gyvosios jėgos, bet sustiprėjo ekonomiškai, įgijo daug šiuolaikinės technikos. Ji gavo iš JAV apie 12 milijardų dolerių, dar daugiau- iš nugalėtos Vokietijos. Jiems atiteko ne tik didelė modernios vokiečių karo technikos dalis, bet ir daugybė Vokietijos fabrikų. Vokiečių specialistai savo fabrikus demontavo, ir ešelonai, pakrauti mašinomis, specialistais, važiuoja į "plačiąją tėvynę". Po keleto metų tie fabrikai pradės duoti produkciją. ir Tarybų Sąjunga pradės sparčiai vyti Vakarus. O pasivijusi Vakarus civilizacijos srityje, T.S-ga bus nesukalbama.

Gal Vakarai bent kiek prisimena kokių būdu T.S-ga iki šiol plėtė savo valdas? Jei jie turi patikimą informaciją, tai žino, kad Tarybų S-ga iki šiol neatsisakė pasaulinės revoliucijos planų ir ruošiasi visus, taigi ir juos,

“išlaisvinti”. O jei Vakarai tai žino, tai padarys jų pačių padiktuotas išvadas- baigė kalbą mūsų bendražygis.

Mes tada tikėjome, kad jie jau pažįsta savo "sąjungininkus", ir kad ne koks nors sentimentas dėl mūsų kančių, bet sveikas protas privers juos prabilti grobuonims suprantama kalba.

Čerčilio kalbą Fultone ir jo naujajam sveikinimą Karalių rūmuose mes visi laikėme tos naujos- "laisvintojams" suprantamos kalbos prologu.

Taip samprotaudami tikėjome, kad ne vėliau minėto laikotarpio turi pasikartoti 1941m. birželio įvykiai- masinės (gal dar balesnės) deportacijos ir dar iškilmingesnės "laisvintojų" palydos...

Pirmoji šio mūsų spėjimo dalis su kaupu išsipildė- 1948m. T.S-ga iš Pabaltijo respublikų deportavo daugiau, negu šešis šimtus tūkstančių "liaudies priešų" (iš Lietuvos daugiau negu 400 000)...

Manėme, kad lemtingi įvykiai, kaip 1941m. birželyje, taip ir ateity vyks vietoje, o tik vėliau konferencijose- "už žaliojo stalo". Todėl visi pasisakėme už tai, kad valstybinės organizacijos branduolys lemtingomis valandomis pačiame kovų sukuryje turėtų būti Tėvynėje. Apie tą branduolį, kaip ir 1941m, turėtų telktis visos pozityvios tautos jėgos ir, kai tik bus galima skelbti nepriklausomybę ir vykdyti suverenios valstybės funkcijas. Tik kovų uraganui praėjus, prie to branduolio turėtų prisijungti ir už Tėvynės ribų veikusios jėgos.

Kol Lietuva yra okupuota už jos ribų veikiančios jėgos dirba pagal kovojančios tautos įgaliojimus ir tarptautiniuose forumuose kalba Jos vardu

Nesėkmingi bandymai.

Daugkartinės pastangos sušaukti visų apygardų atstovų pasitarimą ir išrinkti Vyriausią GP vadą vis būdavo nesėkmingas. Paskutinis man žinomas bandymas buvo 1947 VI 13.

Iniciatyvos ir ši kartą ėmėsi Pietų Lietuvos GP štabas. Pagal Prezidiumo Pirmininko pasiūlymą buvo organizuojama taip, kad apie susirinkimo laiką ir vietą žinotų tik apygardų GP štabai. Galutinį adresą turėjo nurodyti atstovus pasitikę ryšininkai. Tačiau ir šios atsargumo priemonės nepadėjo-Pietų Lietuvos atstovams nuvykus į susitikimo vietą, jau buvo rasti "SOS" signalai...

Tada pakliuvo du ryšininkai, o apygardų atstovai išnešė "sveiką kailį" tik dėka iš anksto numatytų atsargumo priemonių...

Tik daug vėliau sužinota kad Žemaitijos, Aukštaitijos ir Dainavos apygardų štabuose tada jau buvo infiltruoti KGB bendradarbiai...

Ryšininkų areštas buvo lemtingas, nes KGB turi priemonių "prakalbinti". "Prakalbino" ir šiuos jaunus kovotojus- ryšininkai kankinimų neišlaikė... Prasidėjo nelaimės civiliniame sektoriuje...

spaudos platinimas

Kestutis Lakickas

Ne kartą organizacijos nariai ėjo iš susitikimų su miško broliais prisikišę antyje, kišenėse ir dviračių rėmuose įvairiausios literatūros. Tai buvo laikraščėliai bei atsišaukimai į dorus Lietuvos piliečius: sabotuoti pylia-vas, neiti į rengiamus rinkimų į aukščiausiąją ir vietines tarybas farsus, atsišaukimai į tautą, prašant vienytis ir neišduoti savo Tėvynės. Kiekvienas toks žygis nešančiam literatūrą galėjo būti paskutinis, nes žygiuojant per kaimus, miškelius ir pamiškes, galėjai užėti ant stribų bei enkavedistų pasalos, galėjai eidamas snaudžiančio Prienų miestelio gatvėmis pakliūti į saugumiečių nagus, o šie panaudos visus savo sugebėjimus ir kankinimų mechanizmą, idant sužinotų spaudos įsigyjimo šaltinius. Kiekvieną kartą eidamas sugalvodavai vienokią ar kitokią legendą jiems apgauti. Baisiausia buvo tai, kad galėjai kankinimų neišlaikyti ir išduoti draugus, kurie už tave buvo pasiruošę mirti.

Gautą spaudą pirmiausia skaitydavome patys. Ryte rijome kiekvieną žodį, tikėdamiesi rasti žinių, jog mums jau mažai liko vergauti. Visi laikraščėliai šaukė į kovą ir kėlė kiekvieno doro lietuvio dvasią. Juose rasdavome aprašymus apie stribų, bei NKVD-stų nusikalstamus veiksmus prieš žmogų ir žmoniją Lietuvos kaimuose, miestuose ir miesteliuose. Gaudavome "Partizaną", "Laisvės žvalgą", "Varpą" ir kitais pavadinimais miško brolių leidžiamus laikraščėlius. Dalį literatūros išplatindavome gimnazijoje, sukišdavome rūbinėje į gimnazistų paltų kišenes, palikdavome suoluose ir pan, kitus pasiūsdavome mokytojams ar partiniams darbuotojams. Kitą atsišaukimų dalį, stengdavomės nedelsiant išplatinti miestelio gatvėse ir skelbimų lentose. Prisimenu, kaip mūsų organizacijos atspausdintus atsišaukimus išklijavome miestelyje ne kaip paprastai su kvietiniais miltais, bet su stalių klėjais. Ir kiek mums buvo juoko ir džiaugsmo, kai stribai, padedami vietinių kolaborantų peiliais skuto tuos lapelius.

*Partizanų spaudos platintojai:
1-as iš kairės- Pranas Kižys-
Vilius (žuvo 1952m.); 2-as-
Kęstutis Lakickas-Uraganas
(areštuotas 1951m.)*

Vieną rudenį vyko agitacija už "partinių ir nepartinių" bloką rinkimuose į aukščiausiąją LTSR tarybą. Naktį aš ir mano bičiuliai išklijavome visą F.Vaitkaus gatvę įvairiausiais miško brolių atsišaukimais. Eidamas gimnazijon gėrėjausi savo naktiniu darbu. Ši gatvė buvo gana ilga ir ėjo miestelio pakraščiu, todėl sovietiniai šunes dar buvo neužuodę, kokia literatūra per naktį pasipuošė namų sienos ir elektros bei telefono stulpai. Po pietų mokytojas Damaroda, kuris buvo mūsų agitatorių grupelės vadovas, sukvietęs mus, liepė nunešti į F.Vaitkaus gatvę ir išklijuoti sovietinius kreipimuisis į tarybinę liaudį, raginančius atiduoti savo balsus, už "geriausius sūnus ir dukras". Kai man pasiūlė atlikti tą darbą, aš atsisakiau, įrodinėdamas, kad man labiau reikia nueiti pas rinkėjus ir priminti jiems, kad rytoj bus balsavimas. Kadangi aš šioje gatvėje gyvenau nuo kūdikystės, mokytojas nusileido ir klijuoti kreipimuisis pasiuntė mano bendraklasį Albiną Krasnicką ir dar vieną moksleivį. Man labai rūpėjo, ką darys klijuotojai, pamatę mūsų išklijuotus atsišaukimus, ir kaip jie pasielgs su jais. Vaikščiodamas iš vieno gyventojų namelio į kitą, visą laiką stebėjau vyrus. Jie, priėję prie stulpų, ant kurių buvo priklijuoti partizanų atsišaukimai, kviečiantys boikotuoti rinkimus, paskaitydavo, po to išsitraukdavo sovietinį kreipimąsi, skelbiantį, kad visi gyventojai vieningai atiduotų savo balsus už iškeltus kandidatus ir prilipindavo jį apačioje. Širdyje juokiausi, matydamas, kaip priėjęs miestelio gyventojas paskaitydavo pirmiausia partizanų, o vėliau sovietinius raštus, pasikrapštydavo pakaušį, padarydavo išvadas ir keliaudavo savais keliais. "Nuagitavęs" daugiau kaip pusę gatvės, pamačiau apie 15 žmonių, ginkluotų kulkosvaidžiais, automatais, apsikarsčiusių įvairiausio kalibro rankinėmis granatomis. Juokingai atrodė visa ši eiseną, kuri atstačiusi savo "pabūklus" bailiai dairėsi į šalis, laukdami, kada bus pavaišinti švinu. Nepraėjus nei 20-čiai minučių, pamačiau visą šią rują, grįžtančią atgal, bet jau padidėjusią, mat jų tarpe buvo ir abudu "klijuotojai". Vienas nešėsi paspaudęs po pažastimi atsišaukimus, gi kitas- kareivišką katiliuką su kvietinių miltų koše. Praeidamas pro mane, A.Krasnickas kaltai šyptelėjo ir lydimas visos iki dantų ginkluotos svitos, nupėdino tolyn.

Mano agitacija pas žmones baigdavosi žodžiais: "Neikite balsuoti". Tas "neikite" buvo tariamas taip, kad žmogelis nesuprasdavo, ką pasakiau-eikite ar neikite. Grįžęs į Prienų pradžios mokyklą, turėjau vyriausiam agitatoriui atraportuoti, kad agitacija baigta ir nieko blogo neatsitiko, kiek namų aplankyta, kiek žmonių sužinojo, kad sekmadienį rinkimai. Deja suteikti Domarodai informacijos negalėjau, nes laukė du kareiviai. Jie greitai mane apčiupinėjo ir liepė eiti "vperiod". Šešiolikmetį vaikinuką jie varėsi kaip didžiausią nusikaltėlį, atkišę automatus ir pasiruošę kiekvienu momentu nuspausti gaiduką. Buvau atvartytas į raudoną

Lisajukės mūrą, kur tuo metu buvo vienas iš keletos Prienų MVD. saugumo pastatų. Šį pastatą vadino stribitelnia, tai yra stribų būstine. Visą šį kadaise buvusį taikų mūrą juosė 4-5 metrų aukščio aklina lentų tvora. Dieną ir naktį jį saugojo du sargybiniai, kurie naktimis priklausomai nuo skubančio šaligatviu piliečio krypties, žvėriškas balsais užkaukdamo:

- Prinimat v lievo!

- Prinimat v pravo!

Jeigu žmogelis, nekreipdamas dėmesio, tęsdavo savo ėjimą, pasigirdavo užtaisomo automato metalinis barškėjimas ir žvėriškas klyksmas:

- Prinimatj v lievo. streliatj budu!

Ir sukdamo pavargęs žmogelis į gatvės vidurį baugiai dairydamasis į šalis. Ko ne ištisą parą visuose languose žibėdavo šviesa Ten vyko darbas. Kartais girdėdavosi riksmi, dejonės. Kartkartėmis į šio namo kiemą įvažiuodavo brezentu dengtos mašinos, parveždamos “nukeptus” stribus ar kareivius. Atvežtus partizanus numesdavo kieme, o po kurio laiko jų palaikus nuvežę numesdavo aikštės viduryje- atpažinimui, žmonių įgausdinimui ir pasityčiojimui.

Ir štai atbrazdino mane į “Lisajukės mūrą”. Įvedė į kabinetą, pasodino prie rašomojo stalo ant taburetės. Už stalo sėdėjo kariška palaidine vilkintis žmogus. Jis pradėjo manęs klausinėti: pavardė, vardas, tėvo vardas, gimimo metai ir t.t. ir t.t. Tuoj pasakė, kad saugumas turi žinių. jog aš Vaitkaus gatvėje išklįjavau banditiškus atsišaukimus. Kai jis baigė savo griežtą kalbą, painiodamas lietuviškus ir rusiškus žodžius, pagražindamas juos penkiaaukščiais keiksmazodžiais, kurių reikšmės tuomet nežinojau, aš jam ramiai paaiškinau, kad jis kalba gryną nesąmonę, nes kur rasi tokį durnių, kuris apklijuotų atsišaukimais savo gatvę, lyg tų gatvių miestelyje daugiau nebūtų.

Tada jis manęs paklausė:

- Kada pamatei išklijuotus banditų lapelius?

- Agituodamas.

- Kodėl nenuplėšei?

- Bijojau, nes jei banditai sugebėjo juos miestelyje išklijuoti, tai jiems nesudarys sunkumų ir mane sudoroti.

Pašaukė kareivį, ginkluotą šautuvu- “kačiarga” ir pusbalsiu jam davė kažkokius nurodymus. Tas, nieko nelaukdamas, nutraukė nuo mano pečių švarkelį ir numetė ant tardžiusio mane “draugo” stalo. Viena ranka laikydamas savo “patranką”, kita apčiupinėjo mano šonus, liepė viską išimti iš kišenių ir sudėti ant stalo. Įkišęs ranką į kišenės dar patikrino, ar jo įsakymas tinkamai įvykdytas. Patraukęs už rankovės liepė eiti kartu. Koridoriuje atidarė sienoje esančią spintą ir liepė įeiti. Užrakino. Už grotelių virš durų blausiai švietė elektros lemputė, siauras suolelis- štai ir visas

šios lauko išvietės įrengimas. Sėdžiu ir džiaugiuosiu, kad su savo atsišaukimais padariau tiek nemalonumų Prienų stribams ir enkavedistams. Galiausiai atidarė duris, liepė pasiimti savo "turtą" ir nešdintis. Tardęs "ponas" pareiškė, kad apie tai, ką mačiau ir girdėjau niekam nepasakočiau, nes bus labai blogai. Ir dar pabrėžė, kad jeigu nesubalsuos Vaitkaus gatvės gyventojai, tai mokytojas Domaroda ir mes, agitatoriai, kaip tarpininkavę banditams, būsime nubausti visu griežtumu.

Į namus grįžau tik paryčiui. Tėvukas nemiegojo ir laukė, nes jam buvo pranešta, kad mane mongolai nusivarė į "Lisajaus mūrą". Tik rytą apsižiūrėjau, kad dingo buvęs atlake lietuviškos trispalvės ženkliukas.

Sekančią dieną, susikvietęs visus nelaimingus "tarybinės agitacijos" vykdytojus, vienaip ar kitaip nukentėjusius nuo sovietų valdžios, mokytojas Domaroda pareiškė:

- Vyrai, padarykite viską, kad žmonės 100% subalsuotų, nes priešingu atveju. Na, patys žinote...

Aš vėl ištraukiau pas savo rinkėjus ir labai nuoširdžiai jų prašiau ateiti pabalsuoti ar įmesti popierių, kai atneš urną, nes mes neteksime savo mokytojo, na ir mums patiems bus rieta.

Nežinau, ar patys žmonės, ar "padedant" agitatoriams, mūsų gatvės rinkėjai prabalsavo 100%. Beje tuomet visur ir visada žmonės "prabalsuodavo 99,99%".

Kai paklausiau Krasnicko, kas jam "Lisajaus mūre" buvo nutikę, jis, nieko nesakęs, mostelėjo ranka ir nuėjo. Aš tada dar nežinojau, kad už valstybinės (saugumo) paslapties išdavimą- pagarsinimą grėsė nemažai metų tarybinių speplagerių.

Išklijuoti atsišaukimus eidavome poromis, dažniausiai su mūsų mergaitėmis. Kol vienas klijuodavo, kitas stebėdavo ar kas nors neateina. Kiekviena pora imdavo ne daugiau kaip po porą lapelių, kad būtų galima kuo greičiau išklijuoti ir neliktų įkalčių. Namuose buvo griežtai draudžiama laikyti bet kokią miško literatūrą. Klijavimą pradėdavome tiksliai nustatytą valandą, giliais vakarais ar naktį ir tik paskirtose gatvėse.

Po daugelio metų, vartydamas savo baudžiamąją bylą, radau raštą, kuriame Prienų raj. MGB vyresn. operįgallotnis kapitonas Gusichin ir majoras Sviridenko- Prienų raj. MGB viršininko pavaduotojas 1951 04 14 rašė: "Nuo 1947 metų Prienų mieste ir jo apylinkėse buvo platinami antitarybiniai lapeliai, nukreipti prieš partijos ir tarybinės vyriausybės pravedamas priemonės. Tik 1950,1949 ir 1951 metų du mėnesius (*iki mūsų arešto- K.L.*) buvo užregistruoti 33 atvejai.." Tai tik saugumo organų užregistruoti atvejai, o kiek buvo neužregistruotų- nežino tik vienas Dievas.

Reikia pažymėti, kad kiekvienas lapelių platinimas buvo surištas su didelia rizika. Tačiau niekas to nepaisė, nes reikėjo, o jei reikėjo, tai ir darė...

BUVUSIO LTSR KGB ARCHYVO 18-ojo FONDO DOKUMENTŲ RINKINYS

Iš viso šiame fonde buvo 279 bylos, 191 byla sunaikinta, liko 88 bylos. Pirmieji dokumentai yra rašyti 1945m. birželio mėn, paskutiniai-1946m. balandžio mėn. Tai keturių opersektorlių: Vilniaus (Vilniaus, Trakų, Alytaus aps.), Kauno (Raseinių, Kėdainių, Kauno aps.), Marijampolės (Marijampolės, Lazdijų, Šakių, Vilkaviškio aps.) ir Utenos (Utenos, Ukmergės, Švenčionių, Zarasų aps.) įvairaus tipo ataskaitos, pranešimai ir nurodymai. (Be šių opersektorlių, dar buvo Šiaulių, Panevėžio, Memello-Tauragės (?) opersektoriai, tačiau jų dokumentų nėra). Daugiausia yra apskričių NKVD-NKGB skyrių ataskaitų ir spec. pranešimų opersektoriams, o šių- ataskaitos NKVD-NKGB vadovybei Vilniuje. Ataskaitos yra kelių pakopų- kasdieninės, penkiadienės ir mėnesinės. Kasdieninių ataskaitų liko tik keletoje bylų.

Visi dokumentai yra labai vertingi, tiriant pokario kovų istoriją. Parinkau keletą iš tūkstančių, kurie paaiškins kai kuriuos represinių struktūrų veiklos aspektus.

Štai kokias išvadas iš šių dokumentų padariau: 1.Mūsų nacionalinio pasipriešinimo, ypač ginkluoto, slopinimui vadovavo ir apie jį buvo detaliai informuoti patys aukščiausi Maskvos represinio aparato šulai, iki pačio Berijos: 2.Nežiūrint informuotumo, Maskvos bonzos nesuprato ir neįvertino lietuvių pasipriešinimo esmės ir mastų. Kai kuriuose dokumentuose nurodoma, kad su pasipriešinimu reikia baigti per kelis mėnesius, kituose (Berijos nurodymas)- net per 2-3 savaites. Matyt laimėję karą prieš Vokietiją, sovietai pamiršo partizaninio karo specifiką. Ypač, kai šį karą remia tautos dauguma. 3.Norėdami greičiau užgniaužti partizaninį judėjimą, Maskvos vadai be pasigailėjimo spaudė Vilniaus, šie-opersektorių vadus, pastarieji apskričių. Tas spaudimas nebuvo vien žodinis. Pvz.: iš darbo buvo pašalintas Marijampolės opersektoriaus vadovas gen. Byčkovskis, keliems apskričių NKVD-NKGB vadams buvo grąšinama teismu.

Noras greičiau palaužti ginkluotą pasipriešinimą ir tam eikvotos didžiulės pastangos paneigia kai kurių mūsų tyrinėtojų nuomonę, kad patys sovietai eskalavo- šaukimais į kariuomenę, trėmimais ir kt. lietuvių pasipriešinimą, norint jų kiek galint daugiau sunaikinti. Manau, kad tarp sovietų vadų ir vadukų buvo įvairių nuomonių, buvo kuriami įvairūs planai. Vieni jų manė, kad būtų patikimiau, jei tokioje strategiškai svarbioje vietoje kaip Pabaltijys gyventų rusai arba bent jie sudarytų gyventojų daugumą, kiti- kad ne taip svarbu, kokia kalba gyventojai kalba ir kokiai tautybei jie save priskiria,- svarbiau, kad jie sovietiskai mąsto. Vėliau buvo elgiamasi ir taip, ir kitaip- ir rusinama, ir sovietinama. Latvijoje ir Estijoje buvo ryškesni rusinimo bruožai, Lietuvoje- sovietinimo.

Opersektorlal buvo įkurti Berijos nurodymu, norint priartinti vadovavimą arčiau kovos vietų. Vadovaujama buvo griežtai centralizuotai, tačiau taktiką leisdavo pasirinkti vietoje.

Šiuo laikotarpiu (nuo 1945m. vidurio iki 1946m. vidurio) saugumas dar nebuvo apraizgęs partizanų šnipų tinklą. Šnipinėjo tik vienetai. Dar tik buvo kuriamas didysis voratinklis, kaustęs daugelio mūsų tautiečių veiksmus ir mintis. Voratinklio "pynimą" saugumo vadai kiek galėdami skatino, net įdiegdami kitų sovietinių kraštų patirtį.

Šiame laikotarpyje partizanai keičia taktiką; atsisako didelių atvirų mūšių, didelius būrius išsklaido į mažesnius, pradeda geriau maskuotis ir kurti daug sunkiau randamas slėptuves- bunkerius. Kagėbistai į tokią taktiką greitai reagojo.

Be įprastų NKVD-NKGB struktūrų, tuo metu Lietuvoje siautėjo karinė kontržvalgyba "Smerš", kuri po karo veikė tol, kol įsitvirtino NKVD-NKGB aparatas.

Kaip Suslovas buvo visos Lietuvos generalgubernatoriumi, taip NKVD-NKGB irgi skyrė savo įgaliotinį- saugumo komisarą generolą leitenantą Tkačenko, kuris faktiškai ir vadovavo visam represiniam aparatui Lietuvoje.

Patelkiamų dokumentų autentiškumas nekelia abejonių. Nors nėra pirmųjų asmenų parašų, tačiau yra dokumentus priėmusiųjų parašai. Dokumentai versti iš rusų kalbos. Palikti vartoti originaluose sutrumpinimai.

Patelkiamie keletą Maskvos- Vilniaus saugumo vadovų ir keletą opersektorių vadų dokumentų. Norime, kad susidarytų vaizdas apie įvairių saugumo grandžių veiklą.

Dokumentus iš rusų kalbos vertė Regina Vencaitė.

Parengė Juozas Starkauskas.

Nr.I. Lietuvos TSR NKVD-NKGB Kauno operatyvinio
sektorius VS pulkininko Nesiolovo 1946 06 06 raštas
Kauno aps. KGB aparatui dėl "nacionalistinio"
pogrindžio triuškinimo

Griežtai slapta
Saugoti kaip šifrą.

Tik Liet SSR Kauno m. NKGB-NKVD skyrių viršininkam
Kauno, Kėdainių, Raseinių NKVD-NKGB apskričių skyrių viršininkam
NKGB vandenų skyriaus ir NKGB Techninio skyriaus viršininkam
NKVD kariuomenės 298 pulko vadui

Užduotis

Gauta š.m. birželio mėn. 04d. Kauno NKVD-NKGB operatyvinių pasitarimo metu iš SSSR Valst Saugumo Liaudies komisaro pavad. draugo Kobulov ir iš SSSR Vidaus Reikalų Liaudies Komisaro pavad. draugo Apolonov:

SSSR Vidaus Reikalų Liaudies Komisarams, Generaliniams Valstybės saugumo Komisarams draugas Berija iškėlė uždavinį sutriuškinti Lietuvoje banditų būrius, išaiškinti ir likviduoti nacionalistinius vadovaujančius centrus ir išvalyti Lietuvą nuo antitarybinio nacionalistinio elemento per 2-3 savaites.

Šių užduočių įvykdymui NKVD-NKGB organams būtina atlikti šias priemones:

1, Operatyvinei apskaitai

a) Peržiūrėti visas agentūrines bylas, bylas-formuliarus, apskaitos stebėjimo bylas ir pagalbinę apskaitą. Pagal jas paruošti konkrečias priemones, kurios padėtų įvykdyti operatyvinę likvidaciją iki š.m. lapkričio 20d.

Kiekvienai bylai atskirai paruošti trumpą, bet aiškią pažymą, atskleidžiančią tiriamojo kaltę įrodančius duomenis, paryškinti medžiagos esmę trumpomis, bet aiškiomis ištraukomis iš agentūrinių pranešimų, areštuotųjų ir liudytojų parodymų ir kitokių dokumentų, patvirtinančių priešišką tiriamųjų veiklą.

Informaciją pateikti man kiekvieną dieną.

b) Dėl banditų formuočių ir grupių ruošti tokias priemones, kurios padėtų iki birželio 25d. operatyviai jas likviduoti.

Ypatingą dėmesį, planuojant operacijas prieš banditų formuotes, reikia skirti agentų verbavimui iš pačių gaujų narių.

Gera ištirti areštuotus banditus ir jau turimą agentūrą galimam įdiegimui į gaujas. Numatyti ryšio pobūdį su agentu- jei reikia, panaudoti

ir giminaičius, „pašto dėžutes“ ir slaptavietes. Ruošti priemonės kiekvienai banditų formuotei atskirai ir pranešinėti man kiekvieną dieną.

Kad būtų aiškiau, surašyti trumpus paaiškinimus apie gaujas kiekviename valsčiuje atskirai, nurodant žmonių skaičių, vadus ir praktinę gaujos veiklą.

Terminas- 1945m. birželio 10d.

c) birželio 10d. surašyti trumpus paaiškinimus apie vadovus ir nacionalistinio antitarybinio pagrindžio aktyvą bei parašiutininkus, nurodant, kaip jų bus ieškoma. Tam tikslui turi būti išskirtas patyręs darbuotojas.

Skiriu Liet. SSR NKGB operatyvinio skyriaus viršininko pavaduotoją valstybės saugumo majorą draugą Čvanovą kontroliuoti paiešką ir telkti operatyvinę pagalbą.

d) Birželio 18 dienai paruošti bylas ir sudaryti sąrašus pagal Liet SSR NKVD-NKGB direktyvas tokiam kontingentui:

1. Šeimoms, kurių galvos yra vadai arba aktyvūs veikiančių gaujų dalyviai, nuteistiems ir areštuotiems:

2. Šeimoms- aktyvioms gaujų pagalbininkėms, kuriančioms joms materialinę bazę, duodančioms savo namus ir pagalbinius pastatus banditų ir ypač jū vadeivų slėpimuisi. Šių šeimų galvoms surašyti trumpas pažymas, nurodant konkrečių jų veiklą.

3. Nelegalių piliečių šeimoms- nacionalistinio pagrindžio dalyviams ir kitų antitarybinių organizacijų vadovams ir aktyviems dalyviams, o taip pat parašiutininkams, nuteistiems ir areštuotiems.

4. Šeimoms- Tėvynės išdavikams, aktyviems išdavikams ir bendrininkams, bėgusiems su vokiečiais, besislapstantiems nuo Sovietų valdžios organų ir represuotiems.

Apie šios užduoties vykdymą pranešinėti man kiekvieną dieną.

2. Apie agentūrą.

a) iki liepos 1d. peržiūrėti visų agentų-informatorių tinklą, apsivalyti nuo netinkančių atlikti mūsų užduotis.

Išdavikams ir dviveidžiams sudaryti atskiras pažymas jų areštui.

Kasdieniniame darbe kreipti dėmesį į kvalifikuotos agentūros, sugebančios trumpiausiu laiku išaiškinti ir padėti operatyviai likviduoti nacionalistinio antitarybinio pagrindžio bei banditų formuočių centrus, verbavimą.

Apie vykdymą pranešinėti man kiekvieną dieną.

Draugai Kobulov ir Apolonov ypatingai domėjosi NKGB-NKVD Kauno m.organų veikla išaiškinant organizuojančius antitarybinius centrus.

b) Sutvarkyti agentūrinį darbą tarp katalikų dvasiškių, per 3 dienų laikotarpį parengti konkrečius planus verbuojant naują agentūrą, pagrindinis dėmesys- kokybei.

Kauno m. NKGB organų vadams kiekvieną dieną pranešinėti apie atliktą darbą taip, kad būtų galima atsiskaityti prieš vadovybę.

3. Dėl legalizacijos

Per agentūrą stiprinti gaujų pakrikimą ir skatinti eilinius banditus, ypač tuos, kurie yra iš artimo mums socialinio sluoksnio, legalizuotis.

Tiems tikslams pagal 1945m. gegužės 24d. Liet SSR NKVD-NKGB nurodymus ir VKP(b) CK Biuro nutarimus panaudoti vietinius autoritetingus žmones ir partinį-tarybinį aktyvą.

Apie legalizacijos rezultatus pranešinėti man.

4. Dėl dezertyrų ir besislapstančių nuo šaukimo į armiją.

a) Vadovaujantis Liet. TSR NKVD-NKGB nurodymais, sutvarkyti dezertyrų ir išsisukinėjančių nuo šaukimo į Armiją apskaitą, paiešką, sureguliuoti miestuose ir apskričių centruose režimą, kad būtų neleista prasiskverbti į miestus socialiai pavojingiems elementams.

b) Sustiprinti nelegalų, dezertyrų, vengiančių šaukimo į Armiją ir antitarybinio elemento paiešką, areštus geležinkeluose ir vandens transporte.

Operatyvinė atskaitomybė

a) Apie visus gaujų likvidavimo, gaujų išpuolių, ir diversinių aktų (įvykusių ar ruošiamų), antitarybinių lapelių ir atsišaukimų, dauginimo aparatų, sandėlių su ginklais ir šaudmenimis suradimo, masinių neramumų ir išstojimų, tame tarpe ir religinių (antitarybinio pobūdžio) ir kitų aktyvių antitarybinių pasireiškimų, išaiškintų ir likviduotų antitarybinių nacionalistinių organizacijų ir grupių atvejus- pranešti man nedelsiant nurodant pasireiškimo pobūdį, vietą, laiką, aplinkybes, konkrečius kaltininkus ir priemones.

Kėdainių ir Raseinių apskričių NKVD-NKGB organai praneša šifruotai per NKVD kariuomenės 298 pulko 1 ir 2 batalijonų radio siųstuvus.

b) Pranešimus apie agentūrinį-operatyvinį tyrimo darbą ir visus klausimus, numatytus šiose užduotyse, patelkti man kartą per 5 dienas- 4, 9, 14, 19, 24 ir 29 mėnesio dieną, 12-tai valandai dienos.

Visas darbas turi būti atliekamas prisilaikant griežto slaptumo. Apie visus darbuotojus, pastebėtus plepant, nedelsiant man pranešti.

Jei manęs nebus, spręsti visus klausimus, apie Kauno NKVD-NKGB operatyvinio sektoriaus darbą palieku vyresniems operatyviniams vadams:

Kauno mieste:

a) NKGB organams- NKGB skyriaus viršininką valstybės saugumo papulkininkį draugą Voroncovą;

b) NKVD organams- NKVD miesto skyriaus viršininką valstybės saugumo papulkininkį draugą Serebriakovą;

c) Raseinių apskrities NKVD-NKGB organams- valstybės saugumo pulkininką draugą Siniciną; Kėdainių apskrities NKVD-NKGB organams- valstybės saugumo majorą draugą Todesą; kariniams reikalams- mano pavaduotoją- pulko vadą, papulkininkį draugą Gricajevą.

Vietinių kuopų čekistinių-karinių operacijų planus, likviduojant banditų gaujas tvirtina vyresnieji operatyviniai vadai ir bataljonų vadai, o planus likviduojant didesnes banditų formuotes tvirtinu aš ir pulko vadas.

Likviduojant banditų grupes ir banditų formuotes apskričių mastu, planai bus patelkiami SSSR NKVD-NKGB vadovybei tvirtinti.

Liet. SSR NKVD-NKGB Kauno operatyvinio sektoriaus viršininkas,

Valstybės saugumo pulkininkas Veslolas

1945m. birželio 6d.

Š: Buvęs LTSR VSK archyvas. F.18. Ap3. B.12.

Nr.2. Kobulovo raštas Nr.23, 1945 06 08 LTSR NKVD-NKGB aparato darbuotojams apie agentūrinio-operatyvinio darbo stiprinimą

Visiškai slaptai

Liet. SSR NKVD-NKGB operatyvinių sektorių viršininkams

Liet SSR NKVD-NKGB valsčių skyrių viršininkams

NKVD Vidaus kariuomenės NKVD pulkų vadams

NKVD pasienio būrių viršininkams,

4-osios NKVD vidaus armijos vadui

tik drg. Rudyko.

Paskutinėmis dienomis eilėje valsčių pastebėti aktyvūs banditų veiksmai. Jie vykdo teroristinius aktus prieš žemesnįjį partinį aktyvą, neturtinguosius valstiečius, mūsų organų darbuotojus, užpuldinėja tarybines įstaigas ir įmones.

Vienok, banditų veiksmai dažniausiai lieka nenubausti. Po išpuolių banditai ir teroristai nepersekiojami, banditų pagalbininkai neareštuojami.

NKVD daliniai, pašaukti kovoti su banditais, nerodo reikiamo aktyvumo.

Toliau taip tęstis negali.

Siūlau:

Maksimaliai sustiprinti agentūrinį-operatyvinį darbą kovoje su banditizmu, aktyvinti NKVD dalinių ir naikinimo būrių, skirtų persekioti ir likviduoti banditus, kovinį aktyvumą.

Nė vieno banditų pasireiškimo nepalikti be atsako. Banditus, kurie atliko teroristini aktą arba su ginklu užpuolė tarybines įstaigas, įmones ir tarybinius piliečius, persekioti ir naikinti, o asmenis, kurie padeda banditams- areštuoti. Tyrimo metu turi būti išaiškinti banditų ryšiai, konspiraciniai butai ir slapstymosi vietos, būtina atlikti reikiamus verbavimus, agentūrines kombinacijas likviduojant būrius ir pagrindines nacionalistines organizacijas.

Operatyviniuose pranešimuose turi būti išdėstytas ne tik banditų veiksmų pobūdis, bet taip pat nurodyta, kokių konkrečiai priemonių imtasi likviduojant būrį, kas vadovauja operacijai, ir kiekvienos operacijos rezultatai.

Perspėju apie asmeninę operatyvinių sektorių vadovų, NKVD-NKGB valsčių skyrių viršininkų pulkų vadų, batalijonų vadų ir NKVD pasienio armijos būrių viršininkų atsakomybę už kiekvieną banditų išpuolį arba sužlugus persekiojimo operacijai.

Kobulov

Nr.23

1945m. birželio 8d.

Š: Buv. LTSR VSK archyvas. F.18. A.3. B.12. L.6.

Nr.3. Generolo-majoro Golovko 1945 06 21 raštas operatyvinio sektoriaus viršininkui dėl aviacinės žvalgybos

Visiškai slaptai

Vilniaus operatyvinio sektoriaus viršininkui

Ryšium su aviacinės žvalgybos vykdymu atliekamų operacijų palai-
kymu kulkosvaidžių ugnimi:

1. Į vyriausiosios vadovybės štabą laiku siųsti paraiškas dėl lėktuvų naudojimo Jūsų sektoriuje.

2. Įrengti lygias be pašalinių objektų 800 ant 400 metrų nusileidimo aikštes su atvirais priėjimais.

3. Lėktuvui pasirodžius ištiesti audeklą ir išsiųsti patikimą apsaugą.

Generolas-majoras Golovko

Perdavė: operatyvinis budėtojas- majoras Nikolajev

Priėmė: LTSR NKGB atsakingojo budinčiojo padėjėjas valstybės

saugumo jaun. leit /Bobin/

1945 06 21

Buv. LTSR VSK archyvas. F.18. A.3. B.12. L.19.

**Nr.4. SSSR Vidaus reikalų LK pavaduotojo gen. plk.
Apolonovo raštas visiems NKVD-NKGB opersektorių
viršininkams, NKVD kariuomenės dalinių vadams, NKVD-
NKGB valsčių skyrių viršininkams dėl kovos prieš
pogrindį suaktyvinimo**

Draugui Rudyko
Visiškai slaptai

Iš Maskvos:

Visiems NKVD-NKGB operatyvinių sektorių viršininkams,
Vidaus, pasienio ir užnugario apsaugos NKVD dalinių viršininkams.
Valsčių skyrių NKVD-NKGB viršininkams,
NKVD dalinių pulkų vadams

NKVD-NKGB operatyviniai sektoriai ir NKVD daliniai, dislokuoti Lietuvoje, penktą birželio mėnesio penkiadienį ir ypatingai birželio mėn. 25-26 dienomis dirbo nepatenkinamai.

Per šias dvi dienas banditai išpuolių metu respublikoje nužudė, sužeidė ir išsivedė 31 žmogų, tuo tarpu banditų buvo užmušta tik 47.

Ypač blogai dirba Kauno, Panevėžio, Marijampolės ir Tauragės operatyviniai ir armijos generolo Avizovo bei pulkininko Romanovo sektoriai.

Per penkiadienį Kauno sektoriuje nužudyta 25 ir areštuota 11 banditų, Marijampolės atitinkamai- 9 ir 11, Tauragės- 9 ir (...).

Likviduojant nacionalistinį pogrindį šiuose sektoriuose per penkiadienį taip pat nieko nepadaryta.

Toks požiūris į Jums pavestą darbą toliau nebus toleruojamas.

Perspėjame operatyvinių sektorių ir NKVD-NKGB valsčių skyrių viršininkus, NKVD dalinių viršininkus ir pulkų vadus apie jų asmeninę atsakomybę dėl neatsakingo ir nesavalaikio draugo Berijos užduočių vykdymo.

Siūlome nedelsiant sustiprinti darbą triuškinant būrius, likviduojant banditus, išaiškinant pagrindinius banditų centrus ir represuojant nacionalistinio pogrindžio dalyvius.

Darbą organizuokite taip, kad kiekvienas operatyvinis darbuotojas, kiekvienas armijos pogrupis kiekvieną dieną turėtų konkrečias užduotis, kurių vykdymą Jūs ir Jūsų pavaduotojai privalo asmeniškai kiekvieną dieną kontroliuoti.

Apie rezultatus pranešti kiekvieną dieną.

SSRS Valstybės Saugumo komiteto liaudies komisaro pavaduotojas

Saugumo tarnybos komisaras Kobulov

SSRS Vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojas

Generolas-pulkininkas Apolonov

1945m. birželio 28d.

Š: BuV. LTSR VSK archyvas. F.18. A3. B.12. L.45.

**Nr.5. Gen. mjr. Kapralovo 1945 06 26 direktyviniai
nurodymai Ukmergės aps. NKVD skyriaus virš. Nikitinui ir
mjr. Nikonovui verbuojant agentūrą**

Ukmergės apskrities NKVD skyriaus
Valstybės saugumo kapitonui-
draugui Nikitinui
Ukmergės apskrities NKVD skyriaus
Valstybės saugumo majorui-
draugui Nikonovui

Siunčiu SSRS Valstybės Saugumo Liaudies Komisarą pavad. draugo Kobulovo ir SSRS Vidaus reikalų Liaudies Komisarą pavad. draugo Apolonovo direktyvinius nurodymus, kuriais reikia vadovautis ir būtinai vykdyti.

Ypatingai pažymiu, kad labai blogai Jūs dirbate likviduojant banditų grupuotes ir ypač blogi reikalai išaiškinant nacionalistinį pagrindį. Čia Jūs visiškai nieko nepadarėte.

Gavęs šį raštą, sudarykite praktinių veiksmų planą drąsiau (asmeniškai pats) verbuokite agentus ir siųskite juos prie konkrečių asmenų, kurie įtariami pagal operatyvinę apskaitą ir esantys pirminiuose dokumentuose. Tikėtina, kad sekimo keliu bus galima išaiškinti pagrindį ir banditų būrius.

Apie rezultatus ir atliekamus veiksmus pranešti man kiekvieną dieną. Prašau turėti mintyje, kad tai yra paskutinis perspėjimas. Saugumo Liaudies komisaro ir SSRS Vidaus reikalų komisaro pavaduotojų direktyvinių nurodymų nevykdymas turės atitinkamų pasekmių.

Valstybės Saugumo komisaras
Kapralov

1945m. birželio 28d.

Š: BuV. LTSR VSK archyvas. F.8. B.4/5.

**Nr.6. Gen. mjr. Kapralovo raštas NKVD kariuomenės
dalių vadams apie kovos su ginkluotu pagrindžiu
suaktyvinimą**

NKVD kariuomenės dalių vadams

Jūsų darbo rezultatai per pirmąsias rugsėjo penkias dienas gėdingi, o kai kurių darbuotojų požiūris į savo pareigas tolygus nusikaltimui.

Nacionalistinis pagrindis ir gaujos suaktyvino savo veiklą, gaujų veiksmai lieka nenubausti, banditų nenaikinate, banditų pagalbininkų neareštuojate, nacionalistinio pagrindžio neišaiškinate.

Štai, pavyzdžiui, dislokuotas Švenčionių apskrities teritorijoje 137 NKVD batalionas per penkias dienas nenužudė nė vieno bandito, tuo tarpu tarybinių piliečių toje apskrityje netekta 3-jų.

Utenos apskrities teritorijoje per penkias dienas kariuomenė užmušė 3 banditus, o netekta 4-rlį (*tarybinių piliečių-red.*)

Zarasų NKGB per penkias dienas nieko neareštavo. Užmušti tik 3 banditai. Per tą laiką mes netekome 8 tarybinių žmonių o antrasis penkiadienis dar daugiau nuostolių mums atneša.

Jūs ir Jums paklūstantis aparatas praradote bet kokią atsakomybės jausmą ir tikriausiai laikote, kad kalbos apie Jūsų atsakomybę liks tik kalbomis.

Siunčiu Jums SSRS NKVD-NKGB įgaliotinio generolo-leitenanto draugo Tkačenko nurodymus, paskutinį kartą reikalauju:

1. Po kiekvieno banditų išpuolio vykti į įvykio vietą NKVD dalių ir dalinių vadams, apskričių NKVD arba NKGB skyrių vadams.

2. Imtis visų priemonių surasti gaują, įvykdžiusią tuos ar kitus veiksmus, ir sunaikinti ją, išaiškinti gaujos rėmėjus ir juos areštuoti.

3. Asmeniškai patiems dirbti su agentūra, parinkti vidaus agentūrą, išaiškinti gaujas.

4. Kaip galint dažniau vykti į valsčių NKVD-NKGB, o dalių vadams į batalijomis, kuopas, komendantūras, užkardas. Vadovauti ir kontroliuoti jų darbą.

5. Pulkų, batalijonų vadams asmeniškai kurti planus ir dalyvauti akcijose, likviduojant gaujas.

6. Ateityje įpareigoju Jus pranešti apie gaujų išpuolius, būtinai nurodant apie išvykimo į įvykio vietą rezultatus, pranešti, ar gauja likviduota ar nustatyti ir areštuoti gaujos pagalbininkai.

Su šiais nurodymais supažindinkite kiekvieną operatyvinį darbuotoją.

Generolas-majoras Kapralov

Š: Buvęs LTSR VSK archyvas. F.8 B. 4/5.

Nr.7. SSSR NKVD-NKGB įgaliotinio Lietuvoje gen. mjr. Tkačenko raštas opersektorių, apskričių NKVD, vidaus ir pasienio kariuomenės dalių vadovams skatinant stiprinti karinę ir operatyvinę veiklą kovoje su pogrindžiu

Visiškai slaptai

Visiems operatyvinių sektorių viršininkams

Visiems apskričių NKVD-NKGB skyrių viršininkams

Visiems kariuomenės viršininkams ir NKVD vidaus pasienio kariuomenės

pulkų vadams

Per paskutines penkias dienas respublikoje labai padaugėjo banditų išpuolių. Tuo tarpu mūsų operatyvinės-čekistinės veiklos rezultatai sumažėjo 5-6 kartus.

Draugai Kobulov ir Apolonov mano, kad toks blogas mūsų organų ir kariuomenės darbas paskutiniu laiku buvo todėl kad operatyvinių sektorių ir apskričių NKVD-NKGB skyrių viršininkai, kariuomenės vadai ir pulkų vadai po šio tokio nedidelio smūgio banditams ir pagrindžiui apsiramino, pradėjo mažiau dirbti, liovėsi tiesiogiai vadovauti operatyvininkams ir armijai, vėl susilpnino agentūrinį darbą, reikiamai nereaguoja į banditų išpuolius, nepersekioja ir nenalkina banditų būrių.

Tokios padėties toliau pakęsti negalima. Jūs turite nedelsiant kartu su sričių ir valsčių NKVD-NKGB organų viršininkais suplanuoti konkrečius veiksmus kaip likviduoti banditų būrius, per artimiausias dvi-tris dienas griežtai sustiprinti operatyvinę ir karinę veiklą, operatyvinius organus ir armiją laikyti pastovioje įtampoje.

Iki rugpjūčio 23d. atvažiuokite į Vilnių su ataskaita apie darbą, kurią išklauskys draugai Kobulov ir Apolonov. Kartu dalyvausite CK plenumė, kuris šaukiamas siekiant aktyvinti darbą kovoje su banditais ir antitarybinio pagrindžiu.

SSRS NKVD-NKGB įgaliotinis Lietuvoje
generolas-leitenantas
Tkačenko

1945m. rugpjūčio 17d.

Šį Buv. LTSR VSK archyvas. F.18. B.4/5. L.68.

**Nr.8. SSSR KGB-NKVD įgaliotinio Lietuvoje gen. ltn.
Tkačenko 1945 09 08 raštas NKVD-NKGB aparatui,
kariuomenės dalių vadams, skatinantis dar aktyviau
kovoti su partizanais**

Asmeniškai
Visiškai slaptai
draugui Romanovui
NKVD valdybų ir armijos divizijų Lietuvoje vadams
Generolams Liubovui, Bičkovskiui, Vetrovui, Krilovui
Pulkininkams Romanovui, Maloi, Skorodumovui, Golovkinui.
“Smeršo” viršininkams ir NKVD valdybų ir
armijos divizijų kariniams prokurorams
NKVD-NKGB operatyvinių sektorių ir apskričių skyrių viršininkams

Tokių gėdingų mūsų armijos ir organų darbo rezultatų, kaip per pirmas penkias rugsėjo mėn. dienas, dar nebuvo nuo pat respublikos išvadavimo nuo vokiečių.

Dvidešimt pulkų per penkias dienas užmušė tik 56 ir areštavo 158 banditus. iš viso paėmė 187 ginklus. Kai kariuomenė tokia neveikli, banditai suaktyvino priešišką veiklą. Tik per 4 rugsėjo dienas jie nužudė ir išsivedė 27 tarybinius aktyvistus.

Tokio gėdingo mūsų armijos darbo priežastys išdėstytos Saugumo Liaudies komisaro pavaduotojo draugo Kobulovo šių metų rugsėjo 1d. įsakyme.

Galų gale, Jūs turite suprasti, kad negalima toliau kęsti išsišaknijusio neatsakingumo kariuomenėje ir organuose, kai po armijos nosimi banditai ramiausiai gyvena namuose ir nebaudžiami vykdo teroristinius išpuolius.

Vadovaujantis draugo Kobulovo įsakymu būtina;

Armijos viršininkams. jų pavaduotojams ir pulkų vadams asmeniškai važiuoti į visas įvykių vietas ir negrįžti tol, kol nusikaltėliai, įvykdę nusikaltimą, nebus sunaikinti arba areštuoti.

“Smeršo” viršininkams ir armijos valdybų bei divizijų kariniams prokurorams reikia vykti į kiekvieno išpuolio vietą, atlikti tyrimus ir pagal draugo Kobulovo įsakymo 6 punktą, nekreipiant dėmesio į užimamą padėtį patraukti atsakomybėn už dykaduoniavimą ir nesiėmimą jokių priemonių likviduojant banditus, poskyrių vadus. Tuo atveju. jei armijos viršininkas atsisako duoti sankciją atsakomybei už užduočių nevykdymą, sankciją išduosiu aš.

Operatyvinių sektorių ir Liet SSR NKVD “Smeršo” viršininkams, draugui Gusevui, už neveiklumą ir jokių priemonių nesiėmimą likviduojant banditus, patraukti atsakomybėn operatyvinius viršininkus ir operatyvinius NKVD-NKGB darbuotojus su Liet SSR NKVD-NKGB Liaudies Komisarų sankcija.

Armijos viršininkai privalo su draugo Kobulovo įsakymu ir šiuo nurodymu supažindinti kiekvieną kareivį ir karininką, o operatyvinių sektorių vadovai- kiekvieną operatyvinį darbuotoją. Būtina imtis nedelsiamų priemonių pagerinti susidariusią padėtį.

Kontroliuoti įsakymo vykdymą SSRS NKVD-NKGB vadovybė pavedė man ir generolui-majorui draugui Golovko.

Tkačenko

SSRS NKVD-NKGB Įgaliotinis Lietuvoje generolas-leitenantas

1945m. rugsėjo mėn. 8d.

Š; Buv. LTSR VSK archyvas. F.18. B.4/5. L.98.

Nr.9. SSRS NKVD-NKGB įgaliotinio Lietuvoje gen. itn.
Tkačenkos 1945 09 22 įsakymas dalinių, kovojančių su
partizanais Lietuvos teritorijoje, vadams dėl drausmės ir
atsakomybės neįvykdžius užduočių.

Visiškai slaptai
Vilnius

Įsakymas

Daliniams kovojantiems su banditizmu Lietuvos TSR teritorijoje.
1945m rugsėjo mėn. 22d. Nr. 004. Vilnius.

1. Generolo-pulkininko draugo Kobulovo rugsėjo 1d. (sakyme Nr. 003 pažymėti pagrindiniai armijos darbo trūkumai, kovojant su banditizmu ir duoti nurodymai, kaip organizuoti tarnybinę veiklą, kad artimiausiu laiku būtų sumušti banditų grupių likučiai ir Liet. SSR teritorijoje įvesta tvarka. Tuo pačiu būtų įvykdyti Sovietų Sąjungos Maršalo draugo Berijos nurodymai.

2. Per 20 rugsėjo dienų kai kurie NKVD kariuomenės pulkai pastebimai ištaisė klaidas ir sustiprino kovą su banditizmu savo tarnybinės veiklos teritorijoje. Bet ne visos dalys visiškai įvykdė draugo Kobulovo (sakymo reikalavimus. Blogai kovoja su banditizmu 266 šaulių pulkas, 134,132,217 šaulių pulkai ir Lietuvos apygardos pasienio kariuomenė.

Ypatingai blogai dirba 31 pulkas. Kėdainių ir Raseinių apskričių teritorijoje, kur šis pulkas dislokuotas, per 20 rugsėjo dienų nukauti 5 ir sužeisti 4 banditai, tuo tarpu banditai per tą patį laikotarpį nukovė 15, sužeidė 13 ir išsivedė į mišką 2 tarybinio-partinio aktyvo ir valstiečių naujakurių žmones. Š.m. rugsėjo 16d. per 5 kilometrus nuo 31 pasieniečių pulko štabo ir per 6 kilometrus nuo 12 užkardos garnizono banditai užpuolė tarybinį ūkį ir iš granatsvaigčių ir automatų nukovė 8 ir sužeidė 12 žmonių- neturtinųjų jaunuolių ir tarybinio ūkio darbuotojų, grįžo nenubausti ir iki šiol nesurasti.

Toks gėdingas atvejis su pulku galėjo atsitikti tik praradus budrumą ir neprincipingai žiūrint į karininko tarnybą- ypatingai į karininko-žvalgybininko tarnybą.

3. Tikrinant dalinius nustatyta:

a) Su draugo Kobulovo įsakymu blogai supažindinti vykdytojai- kuopų vadai, užkardų viršininkai.

b) Dalinių vadai mažai rodo gudrumo ir čekistinio sumanumo banditų paieškose. Organizuodami tarnybą daugiausiai naudoja betikslus paieškojimus, mažai organizuoja pasalų galimose banditų veiklos vietose.

c) Karininkai-žvalgybininkai dirba blogai, neverbuoja agentūros ir daugiausiai užsiima tik žinių rinkimu iš vietinių NKVD organų, o patys su agentūra ir informatoriais nedirba.

d) Dalis karininkų aplaidžiai žiūri į tarnybines pareigas, girtuokliauja
Įsakau:

1. Kariuomenės vadams, junginių vadams geriau ir dažniau kontroliuoti tarnybinę dalių veiklą, betarpiškai užkardose ir kuopose, o ne pulkų ir batalijonų štabuose, kaip dabar. Ypač kontroliuoti žvalgybininkų darbą. Išaiškinti jų tarpe tinginius, dykinėtojus ir griežtai nubausti, ir net atiduoti karinio tribunolo teismui.

2. Dalių vadams konkrečiai daliniuose organizuoti draugo Kobulovo įsakymo vykdymą, nukreipti visus į konkrečių banditų grupių ir pavienių banditų paieškas. Pareikalauti iš dalinių vadų konkrečių praktinių priemonių išgaudant pavienius banditus ir nelegalius asmenis.

3. Žvalgybos organų dalims daugiau ir geriau dirbti su agentūra ir informatoriais, pasiekti, kad per juos armija būtų perspėjama apie banditų pasirodymą ir ruošiamus banditų išpuolius.

4. 31-ojo pasienio pulko vadui draugui Kotovui už blogą pulko darbą kovoje su banditais reiškiu papeikimą ir perspėjimą, kad jeigu artimiausiu laiku pulkas nepagerins tarnybinės-kovinės veiklos, jis bus atleistas iš pareigų ir patrauktas atsakomybėn.

5. Perspėjau visus dalių vadus, kad už blogą dalies darbų atlikimą griežtai bausiu, o karininkus, aplaidžiai atliekančius tarnybines pareigas, perduosiu karinio tribunolo teismui.

SSRS NKVD-NKGB Įgaliotinis Lietuvoje
generolas-leitenantas Tkačenko

Pabaltijo apygardos Vidaus armijos vadas
generolas-majoras Golovko

Š: Buv. LTSR VSK archyvas. F.18. B.4/5. L.76.

Nr.10. Gen, itn, Tkačenko: ir LTSR VRLK gen. mjr, Bartašiūno raštas Operatyvinių NKVD-NKGB sektorių vadams ir apskričių skyrių vadams dėl agentūrinio- operatyvinio darbo suaktyvinimo

Visiškai slapta

Operatyvinių NKVD-NKGB sektorių vadams
Apskričių NKVD-NKGB skyrių vadams

Siunčiame betarpiškam vykdymui ir vadovavimuisi darbe SSRS
Vidaus reikalų Liaudies komisaro draugo L.P.Berijos 1945m. spalio
12d. direktyvinius nurodymus Nr.497

LietSSR NKVD-NKGB

draugams Tkačenko, Bartašiūnui, Efimovui

Likę laisvėje antitarybinio pagrindžio dalyviai ir gajos tęsia aktyvią priešišką veiklą. Kad būtų visiškai likviduotas antitarybinis pagrindis ir ginkluotų gaujų likučiai, veikiantys Lietuvoje, siūloma:

1. imtis būtiniausių priemonių agentūrinio darbo sustiprinimui ir agentūrinių tinklo išplėtimui apskrityse ir valsčiuose, kur yra banditų. Užtikrinti, kad kiekvieną dieną NKVD-NKGB ir NKVD kariuomenė bendradarbiautų. Ypatingai svarbu, kad būtų sugauti arba likviduoti veikiančių gaujų vadeivos ir diversinių-teroristinių "LLA" grupių dalyviai.

2. Kartu su agentūriniais-operatyviniais veiksmais, naikinimo batalionų jėgomis plačiau praktikuoti pasalų išstatymą. išsiųsti kariuomenės žvalgybines grupes į gaujų buvimo rajonus ir jų judėjimo kelius.

3. Čekistines-karines operacijas likviduojant lietuvių nacionalistinę pagrindį ir jų ginkluotas gaujas vykdyti tik pagal konkrečius agentūrinius duomenis apie gaujų buvimo vietas, skaitlingumą, vadovus,apsiginklavimą.

Prieš vykdant čekistines-karines operacijas, iš anksto pasidarbavus agentūrinei žvalgybai ir gerai organizavus pačias operacijas, esamos NKVD kariuomenės pakanka įvykdyti iškeltiems uždaviniams.

Apie šios direktyvos vykdymą atsiskaityti Jūsų pateikiamose suvestinėse.

L.Berija

Šiuos draugo Berijos nurodymus vykdyti ir kiekvieną dieną vadovautis darbe.

Būtina imtis visų priemonių artimiausiu laiku vykdyti agentūrinius nurodymus ir pastabas dėl nacionalistinio pagrindžio ir gaujų. Ruošti ryšių būdus su vidaus agentūra ir pagal jų pranešimus nedelsiant imtis priemonių sugauti arba likviduoti banditus ir pagrindžio dalyvius.

Vidaus agentūra ir patikimi informatoriai turi išaiškinti legalizavusiuosius nelegalius banditus, nes pagal turimus duomenis nemaža jų dalis gyvendami legaliai- yra banditų gaujose, veda antitarybinę, teroristinę veiklą. Pagal anksčiau Jums duotus nurodymus turite atimti iš legalizavusiųjų ginklus.

Paskutiniu laiku pastebima gaujų koncentracija prie apskričių ribų. Ryšium su tuo, Jums būtina kurti tarp apskričių bendras operatyvines grupes, kurios būtų dislokuotos prie apskričių ribų. Šios grupės turi būti atsakingos už žvalgybą ir gaujų likvidavimą. Jūs turite vadovauti ir kontroliuoti šių grupių darbą.

Apie draugo Berijos direktyvų vykdymą atsiskaitykite penkiadieniuose pranešimuose.

SSRS NKVD-NKGB įgaliotinis Lietuvoje
generolas-leitenantas Tkačenko

Liet SSR Vidaus reikalų liaudies komisaras
generolas-majoras Bartašiūnas

Einantis Liet SSR Saugumo Liaudies komisaro pareigas
generolas-majoras Efimov

Nr.60 1945m. spalio 15d.

Š: Buv. LTSR VSK archyvas. F.18. B.4/5. L.90.

**Nr.II. NKVD-NKGB Kauno operatyvinio sektoriaus
viršininko plk. Vesiolov 1945 11 03 raštas Kauno aps.
skyriaus vadui mjr. Kerinui dėl agentūrinio darbo
tvarkos**

Visiškai slaptai

LSSR NKVD Kaimo apskrities skyriaus vadui majorui draugui Kerinui
LSSR NKGB Kauno apskrities skyriaus vadui majorui draugui Aleksejevui

Tuo pačiu siunčiu besąlygiškam vykdymui karinei daliai Nr.310 generolo-leitenanto draugo Tkačenko 1945m. spalio 25d. raštą apie agentūrinio darbo sustiprinimą. išaiškinant antitarybines formuotes ir gaujų likvidavimą.

Siūlau:

1. Per trumpiausią laikotarpį perorganizuoti visą operatyvinio-čekistinio aparato darbą, remiantis SSRS Vidaus reikalų Liaudies Komisaro draugo Berijos direktyvomis ir generolo-leitenanto draugo Tkačenko nurodymais. Darbą visiškai nukreipti nacionalistinio pagrindžio ir banditų formuočių išaiškinimui ir likvidavimui

2. Pareikalaukite iš NKVD ir NKGB karinių skyrių darbuotojų asmeniškos atsakomybės už banditizmo likvidavimą valsčiuose.

3. Įpareigokite karinių NKVD skyrių vadovus ir NKGB darbuotojus valsčiuose apgalvotai planuoti nacionalistinio pagrindžio ir banditų grupuočių likvidavimą.

Planus tvirtinkite asmeniškai ir kontroliuokite jų vykdymą.

4. Ne vėliau kaip 1945m. lapkričio 10d. išsiųskite man pažymą apie kiekvieną banditų grupę atskirai, nurodykite jos skaitlingumą, apsiginklavimą, personalinę vadų sudėtį ir galimus judėjimo kelius arba bazavimosi vietą, taip pat apie veikiančią agentūrą.

Kartu su pažymomis išsiųskite konkretų planą apie numatytus Jūsų renginius likviduojant šias banditų grupes, nurodant faktus ir konkrečius vykdytojus.

Apie agentūrinio-operatyvinio tardymo ir čekistinio-karinio darbo rezultatus atsiskaitykite penkiadienėse ataskaitose.

NKVD-NKGB Kaimo operatyvinio sektoriaus viršininkas
pulkininkas Vesiolov

1945m. lapkričio 3d.

Š: Buv. LTSR VSK archyvas. F.18. A3.12. L.159.

SKIRMANTO ŽŪTIS

Daug rašyta ir kalbėta apie Lietuvos partizanų majoro J.Lukšos-Skirmanto žūtį. Nagrinėjant KGB archyve esančius dokumentus, turime galimybę paaiškinti ir paryškinti šios istorijos detales, atskirus faktus. Taigi, šiek tiek priešistorės.

Viena iš kontraversiškiausių figūrų šioje istorijoje- J.Kukauskas. Jo byloje randame daug mus dominančios medžiagos.

J.Kukauskas buvo suimtas 1951m. gruodžio 27d. kaip užsienio žvalgybos agentas. Keletas biografijos faktų iš kaltinamojo protokolo: "... Nustatyta, kad 1943m. J.Kukauskas Vilniuje įstojo į nacionalistų organizaciją "Vieninga Kova".

1944m. bėgo į Vokietiją, Miurės miestelį. Ten įstojo į žvalgybos mokyklą, kurios nebaigė. Vakarų Vokietijoje susirijo su prancūzų, vėliau amerikiečių žvalgyba (1951m.). 1951m. balandžio 19d. baigęs žvalgybos mokyklą, išmestas į Lietuvos TSR žvalgybos tikslais.

Buvo panaudojamas operatyviniuose veiksmuose. Ryšium su tuo byla sustabdoma." (Byla Nr.19174. T.II. LJ8-19.). Iki 1952m. kovo 8d. bylą vedė TSRS MGB, po to buvo perduota Lietuvos TSR MGB (Ten pat L.31).

Kaip jau minėta, J.Kukauskas, turėjęs ryšį su amerikiečių žvalgyba, buvo radinys KGB. Tuo metu jau buvo išeita į ryšio kanalus su anglų ir švedų žvalgyba (panaudojant J.Deksnį, "Jūrati", "Šilaiti" operacijose "Miškas", "Banga"). Buvo sudaryti operatyviniai planai ryšiui su amerikiečių žvalgyba užmegzti, panaudojant J.Kukauską (operacija "Nemunas"). Pagrindinis šios operacijos tikslas buvo- iškviesti kiek galima daugiau desantinų grupių, sustiprinti patelkiamos informacijos patikimumą.

Kaip tik tuo metu buvo vykdoma operacija pirmosios- Daumanto-desantinės grupės sunaikinimui.

Su J.Lukša-Daumantu Kukauskas ir Kupstas užmezgė ryšius 1948m. vasarą. Kaip tik tada ir prasidėjo jų visų mokslas Paryžiuje, prancūzų žvalgybos mokykloje, Il-e skyriuje. (Byla Nr19174. T1 L.77.). Jau tada buvo aišku, kad baigę šią mokyklą, jie bus permesti į Lietuvą.

1950m. spalio mėn. Lukšos, Širvio ir Trumpio grupė buvo Lietuvoje. Jiems perdavus pirmąsias radiogramas (1951m. pradžioje), buvo užpelnęguotas jų laikymosi rajonas. Tada jiems pasisėkė pabėgti, tačiau buvo prarastos radijo ryšio priemonės. Ilgai KGB negalėjo prieiti prie Lukšos, nes buvo laikomasi griežčiausios konspiracijos. Iš operacijos metu paimtų dokumentų paaiškėjo, kad laukiama naujos desantininkų grupės. Tada

buvo sudarytas planas į tą patį rajoną "išmesti" desantininkais apsimetusių smogikų grupę. Tokiu būdu turėjo būti išaiškintas Lukšos ryšių kanalas. Kontaktui buvo pasirinktas ryšininkas Maščinskas. Kai pas jį atėjo menami "desantininkai", jis sutiko padėti susirišti su Daumantu. Taip buvo pradėtas susirašinėjimas su dalinio, kurio rajono ribose laikėsi Lukša vadovybė, o vėliau ir pačiu Lukša. Viename iš savo laiškų Lukša uždavė klausimus, į kuriuos galėjo atsakyti tik tas, kas mokėsi su juo žvalgybos mokykloje Prancūzijoje. Tada ir buvo panaudotas J.Kukauskas. Susirašinėjant atsirado galimybė pakviesti Lukšą į susitikimą su agentūrine grupe. Buvo numatyta Lukšą imti tik gyvą (Toks nurodymas buvo gautas ir iš Maskvos).

Tuo tarpu 1951 IX 4 P.Pečiulaitis-Lakštingala per ryšininkus buvo iškviestas pas Geležinio Vilko rinktinės vadą Žilviną. Rinktinės štabe jis rado Žilviną Skirmantą, Spyglį, Pipirą, Karį ir Gediminą. Skirmantas įsakė Lakštingalai, Pipirui ir Spygliui pasiruošti lydėti jį į susitikimą su desantininkais, o taip pat atstatyti ryšį su Tauro apygardos vadu Demonu ir kartu su juo atskridusiu Sakalu. Čia pat parašė laiškus Demonui ir Sakalui ir įsakė, atstačius ryšį, juos įteikti.

Vakare (1951IX 4d.) Skirmantas, Pipiras ir Lakštingala išėjo į susitikimą.

Pirmoje nakties pusėje jie atvyko pas Spyglio ryšininką Maščinską ir kartu su juoėjo toliau į Novynos mišką kuris buvo už 5 km. Priėję mišką prie griovio sustojo. Skirmantas parašė laišką ir perdavė ryšininkui, kad nuneštų jo laukusiems partizanams. Po 5min. ryšininkas grįžo su atsakomuoju laišku ir laukusios grupės atstovu. Skirmantas įsakė saviškiams laukti jo griovy, o pats su atėjusiuoju nuėjo į susitikimą Po 2-3min. prasidėjo šaudymas. Skirmanto laukę partizanai, nepaleidę nei šūvio. išlakstė į visas puses. Tą naktį Lakštingala atbėgo pas ryšininką Vl.Černecką, Rašnavos km. ir papasakojo kas įvyko. Liepė surasti Žilviną ir pranešti jam apie įvykį, o pats nuėjo į savo bunkerį. Bunkeryje rado Sūkurį su Klemensu ir jiems viską papasakojo. Žilvinas atsirado po 3 savaitių. Jis atėjo su Karlu. Visi priėjo išvados, kad Skirmanto iškvietimas buvo paruoštas MVD ir jis tikriausiai žuvo, nes iki šiol niekur nepasirodė. Žilvinas Lakštingalą ir Klemensą išsivedė pas Litą. Litas Lakštingalą ir Spyglį atskirai išklausinėjo visų įvykio smulkmenų, po to liepė kuo greičiausiai atstatyti ryšį su Demonu ir Sakalu ir perduoti jiems, kas įvyko. Litas buvo pasiryžęs ieškoti būdų, kaip atstatyti ryšį su Vakaraais ir norėjo su Sakalu aptarti radijo siųstuvo pagaminimo galimybes. (Buv. VSK arch.B.bf. B.P16928 LL).

Kadangi J.Lukšos nepavyko paimti gyvo, visuose dokumentuose operacija vertinama, kaip nepavykusi. Be jokios abejonės galima teigti,

kad paskutinė grandis, suvaidinusi lemiamą vaidmenį šioje operacijoje, buvo J.Kukauskas. Neneigia to ir jis pats.

Po šios operacijos vėl imta naudoti J.Kukauską radijo žaidimuose su amerikiečių žvalgyba. Jam buvo pasiūlyta sudaryti radijogramos tekstą, reikalaujant iškviesti naują desantininkų grupę. Rugsėjo 10d. J.Kukauskas pasiuntė radijogramą, kurioje prašė atsiųsti į Lietuvą Ursų- Kupstą ir Girėną (Išgalvotą asmenį). Kadangi KGB žinojo šifrų raktus, saugumo grupes, tai buvo vienintelis būdas perduoti, kad jis dirba saugumo rankose. (Ten pat LJ225.) Iš atsakymo pasirodė, kad amerikiečiai suprato perspėjimą.

1951m. lapkričio mėnesį J.Kukauskas, lydimas sugumiečio Kovalenkovo,ėjo į pirtį ir pabėgo (Ten pat L.231.). Po to faktiškai ir buvo pradėtas jo tardymas. Iki 1956m. jis buvo laikomas Vilniaus KGB uždarame kalėjime. Kovo mėn. parašė malonės prašymą, birželio mėn. buvo paleistas.

Lyginant šias dvi- J.Lukšos ir J.Kukausko asmenybes- išryškėja pirmojo stiprybė, gi antrojo- menkystė.

Galima kaltinti sistemą laužiusią ir žalojusią žmogų, tačiau dabar jau žinome- pasirinkimo galimybė visada yra. Svarbu, ką pasirinksi...

Parengė **Dalia Kuodytė**

Visiškai slaptai

Lietuvos TSR Valstybės saugumo generolui- majorui

dr. Kapralovui

Pranešu, kad prarastos agentūrinės kombinacijos rezultate, š.m. rugsėjo 5-osios naktį užmuštas 1950m. atvykęs į Lietuvą amerikiečių šnipas, užsienio lietuvių nacionalistinio centro emisaras Juozas Lukša Simono- g,1921m, Juodbūdžio kaime, Kazlų Rūdos raj, iš valstiečių- buožių, pagal specialybę- inžinierius- statybininkas, lietuvis, nepartinis, pagrindinis slapyvardis: Skirmantas, Vytis, Skrajūnas, Mikas, Mykolaitis, Stasys, Mickevičius.

1941m. Lukša buvo suimtas ir karo pradžioje išlaisvintas.

1945m. Lukša, besimokydamas Kauno universitete, įstojo į nacionalistinę "Lietuvos išlaisvinimo Tarybą".

1946m, likvidavus šią organizaciją Lukša perėjo į nelegalią padėtį, įstojo į ginkluotą nacionalistinę gaują ir Žvejo buvo paskirtas Tauro apygardos štabo nariu.

1947m. pabaigoje Lukša buvo pasiųstas į užsienį užmegzti ryšį su nacionalistiniu centru ir užsienio žvalgybomis.

Būdamas užsienyje, Lukša per buv. Lietuvos pasiuntinį Paryžiuje S.Bačkį, užmezgė ryšį su prancūzų žvalgyba ir metus mokėsi Paryžiuje, žvalgybos mokykloje, o po to dirbo ir su amerikiečių žvalgyba.

Juozo Lukšos-Skirmanto palaikai

Į Lietuvos TSR teritoriją Lukša buvo perverstas 1950m. spalio 3d. Kartu su juo buvo išmesti dar 2 amerikiečių šnipai: Trumpys-Rytis ir Širvys-Sakalas.

Lukša su Trumpiu ir Širviu gavo užduotį užmegzti ryšius su banditiniu pagrindžiu, jo vadovybe ir organizuoti informacijos kaupimą.

Ryšiui su amerikiečių žvalgyba Lukšos grupė gavo slaptaraščio reikmenis, 3 portatyvines radijostotis.

Užmezgęs ryšį su banditinio pagrindžio vadovybe, Lukša buvo paskirtas taip vadinamojo Prezidiumo Tarybos nariu ir viso pagrindžio žvalgybos skyriaus viršininku.

Ieškant Lukšos ir su juo atvykusių asmenų, įvairiu metu rasta 3 portatyvinės radijostotys su radijolakaciniu priedu, šifrai, kodai, slaptaraščio reikmenys, antitarybiniai lapeliai ir kt.

Per tą laiką buvo išaiškintos ir sunaikintos kelios banditų ir nacionalistų grupės, kurios talkino Lukšai jo darbe.

Pagal agentūrinius duomenis, gautus gegužės 20d, buvo pravesta operacija kurios metu turėjo būti suimtas šnipas Trumpys, besislapstantis Kazlų Rūdos miškuose bunkeryje. Apsupus bunkerį, Trumpys spėjo nusišauti.

Toliau vykdant Lukšos paieškų planą, buvo panaudotas balandžio mėn. perverstas į Lietuvą ir gegužės 22d. suimtas amerikiečių šnipas Gardenis, kurį Lukša tikėjosi panaudoti žvalgybiniame darbe.

Tuo tikslu Gardenis buvo panaudojamas kombinacijoje, kurios metu Lukšai turėjo būti pakišta agentų-smogikų grupė.

Per nustatytą kanalą Lukšai buvo pasiųsti 3 laiškai, parašyti Gardenio, ir taip atsakyta į klausimus, kuriuos galėjo žinoti tik asmenys, buvę su Lukša užsienyje.

Visa tai įtikino Lukšą mūsų legendos teisingumu. Vis dėl to iki pasutinio laiko Lukša elgėsi labai atsargiai, per banditų ryšininkus tikrino, ar Gardenis tikrai laisvėje.

Šm. rugpjūčio 16d. buvo organizuotas Gardenio susitikimas su banditu Spygliu, per kurį buvo palaikomas ryšys su Lukša.

Greitai po šio susitikimo iš Lukšos Gardenio vardu buvo gautas laiškas, kuriame prašoma kuo greičiau susitikti. Taip atsirado galimybė išvesti Lukšą su smogikų grupe.

Rugsėjo 4d. Lukša lydimas 4 automatais ginkluotų banditų, atvyko į susitikimo vietą. Deryboms ir lydėti Lukšą į susitikimą buvo pasiųstas patyręs agentas Aušra. Lukša ir jį lydintys banditai kruopščiai tikrino, ar Aušra ne provokatorius. Kadangi agentas elgėsi labai apgalvotai, Lukša

nusprendė eiti susitikti su Gardeniu, bet iki paskutinės minutės elgėsi labai atsargiai- nepaliko galimybės paimiti jį gyvą, jei tai saugumo kombinacija. 20 metrų nuo susitikimo vietos Lukša paliko 4 banditus ir nurodė jiems šaudyti, pastebėjus jo signalą. T.p. Lukša perspėjo agentą, kad pastarasis bus nušautas, jei su Gardeniu išeis bent vienas žmogus.

Eidamas į susitikimo vietą, Lukša ėjo paskui agentą atstotęs užtaisytą automatą. Kadangi buvo tamsu, Aušra pasiklydo, nukrypo 8 metrus ir atvedė Lukšą tiesiai ant pasalos. Smogikas, sėdėjęs pasaloje, nieko nelaukdamas, šūktelėjo: “Kas eina?” po to, kai Aušra atsakė, kad jis eina su Petro (Gardenio) draugu, Lukša paklausė: “Kur jis?” Atsakymo nebuvo, kadangi Gardenis pasimetęs tylėjo. Aušra, pajutęs, kad Lukša pasiruošė, šoko į šalį, o agentai, buvę pasaloje, matydami susidariusią kritišką situaciją, atidengė ugnį į Lukšą ir kitus banditus.

Agentas Aušra ir smogikas, į kurį išėjo Lukša, negalėjo šokti ant jo ir paimiti gyvo, nes pastarasis prie diržo turėjo pritvirtintą granatą F-1, paruoštą susprogdinimui.

Po šūvių į Lukšą, banditai, buvę su juo, atidengė ugnį į agentus ir prasidėjo susišaudymas.

Banditai, naudodamiesi tamsa, greitai pabėgo.

Tuojuo buvo blokuotas visas rajonas. Tame dalyvavo 600 kareivių. Karinė operacija tęsėsi.

Rytą buvo aptiktas ir paimitas gyvas banditas- ryšininkas Maščinskas, dalyvavęs lydint Lukšą į susitikimą su Gardeniu.

Tuo pat metu suimtinėjami aktyvūs banditų ryšininkai ir rengiamos pasalos galimose banditų pasirodymo vietose.

Lukšą atpažino: Gardenis ir rugpjūčio mėn. areštuotas Lukšos ryšininkas Vaitkevičius Fillmonas.

Lukša turėjo: automatą, pistoletą, granatą, slaptaraščio reikmenis, antitarybinių lapelių, 6 lapus žvalgybinių duomenų, pagrindinio darbo instrukciją, pasą, komjaunimo bilietą, raudonarmiečio knygelę, karinį bilietą, medalio pažymėjimą- visi dokumentai Samuolio vardu. Ant vieno dokumento- Lukšos fotografija, 20 Amerikos dolerių ir kt. asmeniniai daiktai.

SSRS MGB brigados vadovas pulkininkas Miakotnych

Lietuvos SSR MGB 2-N valdybos viršininkas plk. Počkaj

1951m. rugsėjo 4d.

/Buv. LTSR VSK arch. Op.b.f. A.3. B.109/16. L.135-139./

Vertimas iš rusų k.

ŽMONĖS BE DIEVO: NKVD AGENTAI SMOGIKAI

Nijolė Gaškaitė

Lietuvą Sovietų Sąjunga okupavo pasiekusi patį blogio imperijos brandumą. Represiniai metodai, nuspėti F.Dostojevskio,- jeigu Dievo nėra, tai viskas leista,- buvo ne tik sugalvoti, bet ir su nežabota fantazija bei energija įgyvendinti.

Vienas iš tų šėtoniškų metodų, ne tik pats klastingiausias, bet ir palikęs tragiškiausius pėdsakus Lietuvos partizaniniame judėjime- MVD spec. grupių veikla. Greta reguliariosios kariuomenės, greta sribų, partizanus

Agentai-smogikai prieš žygį.

naikino užsimaskavę MVD smogikai. Ir baisiausia tai, kad į jų tarpą buvo įtraukiami buvę partizanai- išdavikai. Šis metodas išbandytas 1928-1929 metais Vidurinėje Azijoje įtvirtinant socializmą. Tai- basmačiais persirengusios čekistų grupės, vykdžiusios nežabotą terorą. Ši patirtis po Antrojo pasaulinio karo pritaikyta naujai okupuotose kraštuose- Vakarų Ukrainoje ir Baltijos šalyse.

Jau 1945m. pavasarį kai kurie LSSR NKVD skyriai besislapstantiems vyrams susekti panaudojo "melagingas gaujas". Tai civiliais drabužiais apsirengę, kartais užsirišę baltus raiščius MVD sribai ir operatyviniai darbuotojai¹. Tačiau tokios vietinės grupės trukdo stambesnėms NKGB organizuojamoms akcijoms, tad 1945 06 12 komisaras Kobulovas perspėja be centro žinios tokių grupių nesudarinti.

1946m. visiems LSSR NKVD operatyvinių sektorių viršininkams išsiuntinėjamas nurodymas vadovautis "efektyviais kovos su nacionalistiniu pagrindžiu" metodais, taikytais Ukrainoje. Tai tardymo būdas, kurį atlieka NKVD darbuotojai, persirengę partizanais². Kartu su šia instrukcija 1946 05 01 į Lietuvą iš Ukrainos atvažiuoja majoras A.Sokolovas, kuris tampa spec. grupių organizatoriumi ir idėjiniu vadu. Atrodo, kad su juo iš Ukrainos atvažiuoja ir eilinių smogikų: toks yra dideliu sadizmu Vakarų Ukrainoje pasižymėjęs baudėjas M.F.Žaba slapyvardžiu Krak.

1946m. viduryje prie daugelio apskričių MVD skyrių jau veikia spec. grupės, kuriose "darbuojasi" apie 90 sribų (žr. *lentele*). Beveik visos šios periferinės smogikų grupės išsišifravo: savo gyvenamuosiuose rajonuose žmonės atpažindavo sribus, be to, beveik visi sribai vogė ir plėšikavo, ko nedarė tikrieji partizanai. Kaip rašo raporte pats Sokolovas, iš 18 sribų 12 buvo vagys ir vogė viską³. Todėl jis rekomendavo kurti centrinę smogikų grupę, į kurią siūlė įtraukti buvusius partizanus išdavikus. "Aš geriau dirbsiu su banditais, nei su sribais",- teigė Sokolovas, nors savo metu Temopollo srityje pats apiplėšinėjo aukas.

1946 08 16 sukuriamas Kovos su banditizmu valdybos ypatingasis būrys, kurį sudarė 20 asmenų; jame buvo 7 lietuviai, 5 buvę partizanai, išdavę daug bendražygių⁴. Šis būrys- "skrajojantis": jo bazė yra Vilniaus apylinkėse, o į operacijas smogikai važinėja po visą Lietuvą. Dieną būna sovietinių kareivių uniforma, o naktį persirengia "pagal legendą": lenkiškomis, vokiškomis ar lietuviškomis uniformomis. Tačiau maskaradas ne visada sėkmingas. Pvz., Švenčionių apylinkės žmonės jais nepasitiki, nes tokių didelių AK būrių jau nebėra. Nepasitiki ir tariamais vokiečiais: 1946 12 04 Eržvilko valsčiuje išklijuojami atsišaukimai, kuriuose rašoma jog Butkaičių km. apsistojo karinis dalinys, vaizduojantis matininkus, o

naktimis vaikstantis po kaimus vokiškosiomis uniformomis⁵. Apie tai perspėja partizanų spauda: Jungtinės Kęstučio apygardos laikraštis "Laisvės varpas" ir LLA Vytauto apygardos "Varpas"⁶. Tai skatina dar labiau užsimaskuoti, smogikus būtinai aprengti partizanų uniforma ir grupę komplektuoti iš buvusių partizanų, žinančių jų įpročius.

Kokios spec. grupės užduotys?

Oficialiuose dokumentuose nurodoma kad agentų smogikų tikslai tokie⁷:

- suimti ar fiziškai sunaikinti centrų vadovus, atskirus vadus ir aktyvą;
- nukreipti partizanų būrius į kariuomenės ar NKVD pasalas;
- nutraukti ir suardyti ryšius tarp būrių;
- rinkti žvalgybos duomenis apie partizanų štabus, jų ryšius;
- išaiškinti štabų ir būrių ginklų sandėlius, spaustuves ir kt.
- prasiskverbti į pogrindžio vadovybę ir štabus.

Visa spec. grupės veikla vyksta visiškai slaptai, apie ją neturi žinoti net apskričių, kuriose ji veikia MVD-MGB viršininkai. Toks slaptumas ne tik garantuoja MGB veiklos metodų konspiraciją, bet ir leidžia suvers-ti MGB žiaurumus partizanams, nes iš tikrųjų spec. grupės turi neribotą laisvę vykdyti bet kokias teroristines akcijas.

Lentelė

Spec. grupių formavimasis Lietuvoje 1946-1959 metais

(neišsamiais duomenimis)

Metai	Pavaldumas	Grupių kiekis	Narių skaičius	Pastabos
1946 01	Tauragės MVD	2	10	stribai
	Lazdijų MVD	1	4	
1946 04	Utenos MVD		11	- " -
	Mažeikių MVD		9	- " -
	Zarasų MVD		10	- " -
	Telšių MVD		5	- " -
	Panevėžio MVD		16	- " -
	Švenčionių MVD		31	- " -
	Joniškio MVD		7	- " -
	Iš viso	11	89	

Metai	Pavaldumas	Grupių kiekis	Narių skai- čius	Pastabos
1946 08 16	Įkurtas kovos su banditizmu ypatingas būrys	1	20	15- sribai, 5- buvę partizanai, 7- lietuviai, 2 ukrainiečiai, 11 rusų
1947 02 05	MGB 2N valdyba	1 centrinė	20	tik lietuviai: bazė Tur- niškėse prie Vilniaus, Žuvėdrų g-vė Nr.2.
	apskričių MGB skyr.	?	?	
1950 06 09	Įkurta 2-tra centrinė SG	SG Nr.1	16	Beveik visi
	prie MGB 2N valdybos	SG Nr2	15	buvę partizanai, 5 sribai, 3 agentai smogikai iš SG Nr.1.
1951	MGB 2N valdyba	2 centrinės	35	
		3 sričių SG	?	
1953	MGB 4 valdyba	2 centrinės	36	Bazės Pavilnyje, Taporiš- kių gatvė Nr5 ir Jeruza- lėje, Mokyklos gatvė Nr.15
	Kauno MGB	1	?	
	Šiaulių MGB	1	12	
	Klaipėdos MGB	1	10 / 12	
Iš viso			90	
1953 12 03	Išformuojamos sričių SG			atleisti 48 asmenys
	MGB 4 valdyba	1	35	
1954		1	32	54 01 16- uždrausti tardy- mai "operatyvinės kombi- nacijos" taikant fizinio poveikio priemonės
1955		1	21	5 buvę partizanai
1957		1	21	
1959	MGB 2 valdyba	1	13	

Kad neišsišifruotų, agentai smogikai žudo visus savo veiklos liudytojus. Dažniausiai tai sodybų kuriose įvyksta susitikimai su partizanais, šeiminkais⁸. Po spec. grupės operacijos netoliese dislokuotas kariuomenės dalinys inscenizuoja kautynes ir tokiu būdu užmaskuoja smogikų pėdsakus.

Plačiausiai vykdytos smogikų akcijos yra dviejų rūšių: atskirų partizanų grupelių klastingas išžudymas ir turinčių ryšių su partizanais asmenų ištardymas. Apsimetę iš toliau atklydusiais partizanais, agentai smogikai vaikšto po kaimus. ieškodami ryšio su vietiniais partizanais. Pavykus susiršti, pastarieji iškviečiami į susitikimą, kurio metu. nutaikę patogų momentą, smogikai juos sušaudo.

Viena iš pirmųjų majoro Sokolovo "operacijų", įvykdyta 1946 09 02 Trakų apskrities Onušio valsčiaus Grendavės km. iškviatę į susitikimą partizaną Joną Dambrauską-Siaubą, Stasį Legatavičų-Aušrą, Joną Dulių-Klevą ir Vaclovą Budrevičių-Lietų, smogikai, vaizduodami pabėgusius nuo siautimo Ukmergės krašto partizanus, patelkia Siaubui ir jo vyrams paskaityti MVD sufabrikuotą Žaliojo Velnio įsakymą. Beskaitančius vyrus iš pasalų nušauna o kad neliktų liudytojų, iššaudo šeiminkų Blažonių šeimą: Petrą Blažonį, Zofiją Blažonienę, sūnų Kazimierą Blažonį ir septyniolikmetę dukrą Moniką⁹. Lieka vienintelė gyva liudininkė- kluone miegojusi keturiolikmetė Antanina Blažonytė. išgirdusi triukšmą ir pasislėpusi, ji tik rytą pamato kieme šeiminkaujančius sribus ir karėivius- plėšiančius turtą. Blažonių šeimą jie irgi pavadina "banditais", net nurodo, kad tėvas virė vakarienę su šautuvu.

Tų pat metų kovo 31d. Tauragės spec. grupė Naujamiesčio valsčiuje sutikusi 4 vyrus, ketinančius išeiti partizanauti, "pamoko" juos šaudyti: suguldo ir liepia taikytis, o tuo metu vienas smogikas juos visus iššaudo. Taip žuvo broliai Bonifacas ir Zenonas Vaičiuliai, Albinas Degutis ir Vytautas Balzytis¹⁰. 1947 11 26 užmezgę ryšį su Vytenio būrio partizanais, vaišėse vieno vyro išėjimo partizanauti progą, Mažeikių spec. grupės smogikai nusigeria bet nepamiršta užduoties: iššaudo miško trobelėje esančius Juozą Stonį, Kostą Vaitnorą, Stepą Ružą, Gedvilą ir Genę Dargaitę. Netyčiomis peršauna ir savą smogiką, slapyvardžiu Stirna¹¹.

1948 08 06 Tirkšlių valsčiuje Mažeikių spec. grupės smogikai nušauna kartu apsistojusius miegančius Alkos rinktinės partizanus Kazį Venckų, Juozą Jakumą, Gerulskį ir Strazdauską¹². 1948 06 22 Kauno Babtų plento 12-ajame kilometre spec. grupės smogikai nušovė A.Grumado-Vlesulo vadovaujamus 7 Tauro apygardos partizanus. Smogikas Kirvis apsimetė aiškinąs, kaip naudotis kulkosvaidžiu, tuo tarpu kitas smogikas į susibūrusius

partizanus paleido šūvių seriją. 1946 06 11 Švenčionių apskrityje Kaltanėnų valsčiuje Pašvenčio km. nušauti Kazimieras Aukėnas ir trys Kamarausko-Karijoto būrio partizanai tuo metu, kai jie atsiklaupė priimti priesaiką.

1951 04 10 Utenos apskrityje "operacijos" metu nužudyti 7 partizanai ir namų šeimininkai. Spec. grupės vadas taip aprašo šią operaciją¹³: "4 smogikai susitiko su Liuberto grupės 4 banditais. (...) Banditams pavyko iššifruoti spec. grupę. (...) Nusprendžiau juos likviduoti, išeinant iš namo, kur kartu vakarieniauome. Banditai visi buvo likviduoti. Kadangi smogikai šaudė iš kulkosvaidžio ir automatų namo kryptimi, tai nušovė namo šeimininko žmoną ir sužeidė dar vieną moterį (*Pauliną Čibirienę- N.G.*), kurią po operacijos nušovė smogikas Sakalas, apie ką jis pats pasakojo."

Partizanus smogikai žudo iš pasalų civilius- šaudant tiesiai į kaktą. Išlikusiuose smogikų raportuose aprašomos tokios "operacijos": " Kai tik Galiūnas grįžo, Benamis (*smogikas- N. G.*) žengė tris žingsnius atgal, o aš, lyg ir rinkdamasis vietą kur atsigulti, pakėliau automatą ir į Miškinį paleidau ugnį; tuo pat metu Klevas (*smogikas- N.G.*) paleido ugnį į banditą Galiūną"¹⁴

Pažaislio valsčiaus Naujasodžio kaime J.Černiausko-Vaidoto vadovaujami partizanai, vedami ryšininkės A.Ruševičiūtės-Narsutės, Jurgio Griškelio sodyboje susitinka su smogikų, apsimetusių ypatingą užduotį vykančiais partizanais, grupe. Agentai smogikai turėjo užduotį sunaikinti partizanus. Šeimininkų- tėvo, motinos, septyniolikmetės dukros ir senos močiutės- likimą išsprendė paprastai¹⁵: " Norėdamas nustatyti rėmėjų nusikaltimo laipsnį, kap. Švedrys (*spec. grupės vado slapyvardis- N.G.*) nuoširdžiai pasikalbėjo su šeimininkais ir jų šeimos nariais ir nustatė, kad visai nesivaržant galima likviduoti visą sodybą nes ten gyvenantieji nėra banditų įbaugintos aukos, o tiesiog banditai, sovietų santvarkos ir valstybės priešai."

Smogikas Kirvis taip aprašo šią operaciją:

"Kovotojas Šalna (*smogikas Chainauskas- N.G.*) užsilipo ant šiaudų, po jo- aš, ir su mumis esantį banditą Varpą sunaikinom be garso (*pasmaugė- N.G.*). Atėjęs į kluonų Sakalas klausė, kur Varpas, ir norėjo lipt ant šiaudų jo ieškot, tuo laiku kovotojas Serbentas (*smogikas- N.G.*) paleido iš automato į jį ugnį. (...) Aš pradėjau šaudyti į banditus Bevardį ir Vaidotą ir juos sunaikinau. Taip pat sunaikinau norinčias pabėgti ryšininkes. Buvo sunaikintas batalijono vadas Vaidotas, kovotojai Sakalas, Bevardis ir Varpas, ryšininkė Narsutė ir šeimininko duktė, rėmėjai: šeimininkas, šeimininkė ir sena boba"

Po šios taikliai atliktos "operacijos" spec. grupės smogikai apiplėšė vienkiemį, "valgė trofėjinius produktus ir gyrė."

Agentas-smogikas

1948 0812 Žiežmarių valsčiaus Pavuollių kaime spec. grupės smogikai nušovė Didžiosios Kovos apygardos vadą A.Proškevičių-Narsuolį, K.Proškevičių-Lokį ir P.Čepulionį-Sakalą. Kartu nušovė ir netoliese miške buvusius kaimo gyventojus tėvą ir sūnų J. ir A.Venckus. Sūnus, kuris buvo nebylys, teturėjo vos 17 metų. Juos ten pat užkasė¹⁶.

Reikia manyti, kad spec grupių smogikai nužudė daugiau partizanų, negu jų buvo nukauta atvirose kautynėse su NKVD kariuomene Tačiau po smogikų akcijos toje vietovėje tuojau būdavo inscenizuojamos kautynės-tai buvo daroma tam, kad žmonės neįtartų partizanus vaizduojančių smogikų.

Greta pagrindinio amato- žudymo- smogikai atlikinėjo vadinamąsias “operatyvines kombinacijas”. Tai buvo tardymas su šėtoniška inscenizacija. Scenarijus buvo labai paprastas: suimtajį ar sulaikytąjį veža tardyti į kitą vietą. Pakeliui mašina “sugenda”, ir tuo metu ją užpuola “partizanai” ,ty. spec. grupės smogikai. Partizanai “nušauna” kareivius ir paima visus vežamus dokumentus. Iš jų aiškėja, kad suimtasis yra užverbuotas. Kartais vykdomas kitoks scenarijus: “Išvaduotojai” parodo su savimi turimus “partizanų” apygardos įsakymus, kuriuose rašoma, kad šis suimtasis yra daug išdavęs ir nuteistas partizanų teismo myriop. Nusivedę nelaimingąjį į specialiai šiam tikslui skirtą bunkerį, jį tardo ir liepia įrodyti lojalumą partizanams. Pvz.1947 06 20 vykdant “operatyvinę kombinaciją” B.Siliūnytei, jai parodomas MVD sufabrikuotas Tauro apygardos vado Žvejo įsakymas, kuriame rašoma, kad ji ir jos brolis Vincas Dačkus (*Sillūnas iš Raseinių aps-N.G.*) yra provokatoriai, verti karo lauko telsmo¹⁷.Tardoma žiauriausiai mušant ir kankinant. Nelaimingasis turi pats parašyti savo autobiografiją, nurodyti, ką per tardymą išdavė ir ko neišdavė, nors žinojo, ką gero yra padaręs tautai ir tėvynei, kokius turi ryšius su partizanais, kas gali paliudyti apie jo patriotiškumą ir pan. Po to suimtajį veda neva pas vadą, o bevedant įvykdomas atvirkštinis scenarijus: tariamuosius partizanus užpuola kareiviai juos “nušauna”, vėl suima

tardytąjį žmogų ir paima visus jo ranka rašytus pasiaiškinimus. Taip NKVD turi visus klasta išgautus parodymus, kurių nesugebėjo mušte išmušti NKVD rūsiuose.

Kartais šis scenarijus pajvairinamas: tariamieji partizanai paima ir nusiveda į mišką žmogų tiesiai iš namų, pasakę, kad partizanai jį įtaria ryšiais su MGB. Arba štai 1946 m. rudenį suėmus ryšininkę mokytoją Zofiją Baranauskienę ir nieko iš jos per tardymus neišgavus, ji „išvaduojama“ partizanais apsimetusių smogikų ir porą dienų tardoma¹⁸. Patikėjusi tariamais partizanais, ryšininkė pasako 42 asmenų, susijusių su partizanais, pavardes, tarp jų ir vyskupo Pranciškaus Ramanausko. Ji paleidžiama, susitarus palaikyti ryšius su naujaisiais partizanais. Smogikai dar kelis mėnesius susitikinėja su šia mokytoją gaudami iš jos reikalingų žinių. Tuo tarpu pagrindis įtaria ją išdavyste. Toks nieko neįtariančio ir nesuprantančio žmogaus panaudojimas savo tikslams MBG terminologijoje vadinamas „panaudojimu tamsoje“.

Vienoje iš pirmųjų operatyvinių kombinacijų Lietuvoje 1946 06 29 spec. grupė tardo Vytauto apygardos ryšininkę Oną Katinytę-Mirtą. Kartu išsivedamas iš namų ir Tauragnų valsčiaus Muiliškių kaimo gyventojas septyniolikmetis Stasys Ivonis-Kovas ir jo sesuo. Išardžius smogikų tardytojas liepia jį išvesti, tačiau smogikui Lobovui pasigirsta žodis „užmušti“. Lobovas trenkia kulkosvaidžiu į galvą ir užmuša S.Ivonį. Užkasa ten pat miške. Sokolovas gerai įvertina šią operaciją¹⁹, tik truputį pabara smogikus, kad jie, prisiplėšę kaime ir pardavinėdami turguje daiktus, gali išsišifruoti.

1947 08 09 Vilkaviškio spec. grupė tardo teikiantį partizanams žvalgybos žinias mokytoją Bronių Ripkevičių-Spindulį. MGB tardytojams mokytojas nesuteikia jokios informacijos ir nieko neišduoda. Tačiau pakliuvęs į spec. grupę, nesusivoktą kad tai yra persirengę tokie pat emgėbistai. Atskleidęs jiems visus ryšius ir vėl „atmuštas“ emgėbistų, supratęs, kad per klastą tapo išdaviku, puola tardytoją, bando atimti pistoletą ir žūsta²⁰.

Itin tragiškas įvykis atsitiko 1950m. Pakruojo rajone. Šešiolikmetis Vacys Dveilys vakare palydi į namus užėjusią kaimynę. Pakeliui pasigiria, kad gali drąsiai naktimis vaikščioti, nes jo motina augina partizano vaiką. Kaimynei agentei paskundus, berniuką paima tardyti spec. grupės smogikai. Visą naktį kankinamas, berniukas išprotėja. Smogikai jį nušauna ir ten pat miške užkasa²¹. Motinai pranešamą kad jos sūnų nužudė partizanai. Vacys Dveilys buvusiam KGB archyve įtrauktas į partizanų nužudytų asmenų kartoteką. Tai rodo, jog MGB falsifikavo duomenis ir kai kuriuos savo nusikaltimus priskirdavo partizanams, tuo labiau kad

veikė prisidengę realiai egzistuojančių būrių vardais. Galima daryti prielaidą, kad išžudydavo ir partizanų ryšininkų bei rėmėjų šeimas- taip pasiekdavo dvigubą "efektą": susidorodavo su partizanų rėmėjais ir pakirsdavo pasitikėjimą partizanais bei kompromituodavo jų vardą.

Apie tai, kad smogikai žudė ir sovietinius aktyvistus, liudija partizanų spauda. Jungtinės Kęstučio apygardos laikraštyje "Laisvės Varpas" 1947 10 01 rašoma apie Sokolovo smogikus: "Nuėję pas gyventoją, vaizduoja partizanus iš Latvijos, atvykusius iš toliau, išblaškytus po kautynių ir t.t. Jie teiraujasi apie vietinius partizanus, pasakoja jų slapyvardžius ir kt. Kad įtikintų gyventojus nesą provokatoriai, jie sunaikina vieną kitą tarybinį pareigūną, dešimtkiemio įgaliotinį, apylinkės pirmininką, sekretorių ir pan."²².

Kokiu būdu spec. grupės smogikai tardydavo "operatyvinės kombinacijos" metu suimtuosius, matyti iš leitenanto Rimkevičiaus raporto MGB ministro pavaduotojui Kapralovui²³:

"(...) Kartu su kovinėmis savybėmis drg. Sokolovas ugdė per didelį smogikų žiaurumą. Kalba, kad "laikai įvairūs, ir metodai įvairūs". Taip, bet šaudyti senokus, moteris, kankinti tardomuosius įkaitinta geležimitam būtinybės nebuvo, o jei buvo, tai reikėjo smogikams paaiškinti, kad tai ne metodas, o išskirtinis atvejis. Majoro Sokolovo atkakliai kultivuojamas per didelis žiaurumas giliai įsirežė į smogikų sąmonę.

1951m. pavasarį man teko dirbti su spec. grupe Nr.1. likviduojant balandžio desantą. (...) Buvo suimtas banditas Žilvitis. Pulkininko Burdino nurodymu Žilvitis buvo perduotas į grupę, nes tardant parodymų apie desantininkus nedavė. Smogikai nuvedė Žilvitį į tankų eglėną, paguldė, užkūrė laužą ir pradėjo kaltinti geležinį laužtuvą. Kai paklausiau, kam to reikia smogikai atsakė, kad jie "kepins" banditą. Čia pat smogikas Liūtas papasakojo, kad 1950m. pavasarį jį tardė irgi "pakepindami". Aš uždraudžiau tai daryti. (...) Posk. viršininkas drg. Sokolovas dalyvavo "kepinant" Liūtą ir po to nesiėmė priemonių išgyvendinti inkvizitoriškus polinkius, (...) kurstė plėšikavimą ir grobimą."

Tai leitenantas rašė ne iš humanizmo, o teisindamasis, nes už besaikį žiaurumą net MGB norėjo jį pažeminti pareigose.

Po penkerių metų nuo spec. grupių veiklos pradžios Lietuvoje Rimkevičius rašo: "Aš laikau, kad kartą reikia nuspręsti: kada, kokiais atvejais leistinos fizinio poveikio priemonės ir kokios apimtys; ką ir kada reikia imti iš gaujų rėmėjų; ar galimi nereikalingų liudytojų sušaudymai; jei ne, tai ką su jais daryti; ar galima šauti į banditą be perspėjimo, kokiu atveju šauti į bėgantį areštuotąjį (juk jis bėga nuo "banditų"?!)."

Tik po Stalino mirties, 1954 01 16, SSRS MVD uždraudė tardyti spec. grupėse žmones, 'taikant įstatymu nenumatytas priemones'. "Operatyvinę kombinaciją" vien per 1951 metų 6 mėnesius spec. grupės atliko daugiau kaip šimtui suimtųjų. Kartais ta pati spec. grupė per dieną "apdorodavo" du "objektus". Remiantis šiais išlikusiais duomenimis, manytume, kad toks tardymo būdas praktikuotas ne mažiau kaip tūkstančiui Lietuvos gyventojų.

"Operatyvinė kombinacija" dažniausiai taikoma žmonėms, gerai žinantiesiems, kur yra bunkeriai, ir turintiems su jais ryšių, tačiau to nepasakiusiems tardytojams. Tad svarbiausia taip suvaidinti visą scenarijų, kad suimtas nesuprastų esąs tų pačių enkavedistų "tardomas". Todėl smogikai turi gerai mokėti partizanų dainas, eilėraščius, žinoti įpročius, turėti suklastotų partizanų štabų įsakymų, tikros ar falsifikuotos spaudos.

Sokolovas planuoja net sudaryti tris grupes: aukštaičių, žemaičių ir suvalkiečių, kad smogikų tarmė nesiskirtų nuo vietinės tarmės. Smogikai aprenjami žuvusių partizanų uniformomis. Tačiau kartais suimtieji vis dėlto atskirdavo, kad tai smogikai, iš paprastų detalių: rūkydami jie išmesdavo ne iki galo surūkytas nuorūkas, kartais pasišviesdavo žibintuvėliu, dėvėdavo naujais batais ir pan. Tiesa, Sokolovas guodžiasi tuo, kad smogikų išsišifravimas irgi gali būti MGB naudingas: juos tuojau reikia perrengti kareiviška uniforma ir paskelbti, jog partizanai perėjo į valdžios pusę-tokiu būdu žmonės nustotų pasitikėti ir remti tikruosius partizanus.

Užšifravimo sumetimais nuo 1947m. į spec. grupes priimami tik gerai mokantys lietuvių kalbą. Kartu pradedama vengti priimti stribus, nes jie įpratę plėšikauti, o be to, tarp stribių ir išdavikais tapusių partizanų buvo tam tikro priešiško ir nepasitikėjimo, o tai galėjo pakenkti karinių operacijų metu. Tad visa MGB energija nukreipiama į buvusių partizanų verbavimą. Verbuojama dviem stadijom. Pradžioje partizanas "operatyviai panaudojamas", ty. išduoda ryšius, bunkerius, bet pats vaikšto be ginklo ir pats nešaudo savo kovos draugų. Tą atlieka jį lydintys čekistai. Vėliau, jei yra tinkamas, pats tampa agentu smogiku: gauna užtaisytą ginklą ir pats šaudo sutiktus partizanus.

Palaužiant partizaną, į apyvaratą paleidžiamos visos priemonės: kankinimas, grasinimai, šantažas, pažadai. Išgavus parodymus, buvęs partizanas įtikinamas, kad jau yra tapęs išdaviku ir nebegali grįžti pas savuosius. Jei reikia, parodo sufabrikuotą štabo įsakymą, nuteisianti šį partizaną myriop. Be to, verbuojamasis "auklėjamas": pristatoma net

alkoholio, įrodant kokia gera sovietinė valdžia, viską jam dovanojanti. Gegužės ir spalio paradų metu verbuojamieji atvedami į KGB rūmų kabinetus, pro langus matomos demonstracijos, aiškinama kad visa tauta džiūgauja ir sveikina komunistų partiją. Jei suėmimo metu yra žuvusių, verbuojamąjį nufotografuoja čekistų uniforma šalia žuvusio kaip išdaviką ir šia nuotrauka jį šantažuoja.

Nuotraukų klastojimas irgi MGB plačiai praktikuojamas. Pvz, Lietuvoje plačiai paplitusi Juozo Lukšos-Skirmanto nuotrauka kur jis nusifotografavęs su K.Širviu-Sakalu ir B.Trumpiu-Ryčiu. MGB vietoj K. Širvio ir B.Trumpio veidų įmontuoja dviejų agentų smogikų veidus ir nuotrauką išplatina Lietuvoje. Tuo metu Širvys jau suimtas, o Trumpys ir Lukša- žuvę. Ši nuotrauka dviem smogikams sukuria J.Lukšos bendražygių įvaizdį.

Kad užverbuotas buvęs partizanas nepabėgtų siunčiant į pirmąją užduotį, jam išduodamas neužtaisytas ginklas, užverbuotąjį saugo ne mažiau kaip du patyrę smogikai ir netoliese užsimaskavusi kariuomenės grupė su šunimi. Tamsiu paros metu naujokas net viela pririšamas už kojos, kad netikėtai nepabėgtų arba ant kojos uždedamas specialus apkaustas. Už paslaugas žadama grąžinti ištremtus giminaičius (taip buvo pažadėta A.Kalniečiui- agentui Traktorist) arba leisti išvykti gyventi į Vilnių (taip buvo sutarta su Salako gyventojais broliais A. ir J. Jotkomis- agentais sl. Vanagas Nr.1 ir Vanagas Nr.2) ir pan. Užverbuotieji įvairiai sugrąžinami į partizanų gretas. Pvz, po keletą mėnesių trukusio verbavimo suimtą partizaną išdaviką J.Valantiną-Granitą išleidžiant į laisvę inscenizuojamos kautynės, kurių metu J.Valantinui “pavyksta” pabėgti, o jo bendražygis- kartu su juo suimtas prieš kelis mėnesius V.Šniuolis-Vytvytis- tariamai suimamas iš naujo.

Įdiegiant į partizaninį judėjimą buvusius stribus, dažnai praktikuojama tokia taktika; jie “suimami” ir laikomi kameroje kartu su partizanų ryšininkais. Kai pakankamai susipažįsta, sudaromos galimybės kaliniams “pabėgti”. Po kiek laiko “pabėgusieji” ateina pas tuos ryšininkus jau kaip geri pažįstami, kito partizanų būrio atstovai.

Ir vis dėlto, kodėl iš partizanų atsirado išdavikų nuėjusių “dirbti” į spec. grupę? Kaip teigia patys partizanai²⁴, “tie asmenys einantys budelių keliais, į mūsų laisvės kovos sąjūdžio gretas įsijungę ne dėl tėvynės meilės, ne iš neapykantos bolševizmui ir noro su juo kovoti, bet aplinkybių verčiami arba su išskaičiavimu pagyventi palaidu gyvenimu, pasiplėšti ir, jei tai greit įvyktų sulaukus laisvės, naudotis tėvynės parama ir privilegijomis, nieko jai neduodant. Šie niekšai, negalėdami mūsų greto-

se patenkinti savo egoistinių tikslų nuėjo į šėtono Sokolovo pragarą velnio pareigoms." iš tokių galima paminėti agentą smogiką Ramojų-buvusį Vytauto apygardos štabo viršininką Bronių Kalytį-Siaubą, kuris vokiečių okupacijos metais išdavinėjo žydus, o pakliuvęs į MGB rankas,-savo kovos draugus lietuvius.

Tačiau buvo ir tiesiog silpnesnės valios žmonių, neatsilaikiusių prieš MGB spaudimą. 1946 metais spec. grupės smogikai Beržas, Dobilas, Liūtas po operacijos Telšiuose, kurios metu nužudė žmogų, verkė ir atsisakinėjo dirbti. Pritaikę momentą, pasakė tardomajam, kad jie ne partizanai, o NKVD agentai. Tačiau žmogus, kuriam jie tai pasakė, irgi buvo agentas, ir apie tai jis pranešė spec. grupei. Beržas, Dobilas ir Liūtas išsisteisino, tad, liko spec. grupėje ir toliau vykdė NKVD užduotis²⁵. O žmogus, juos apskundęs, spec. grupės buvo nužudytas- ne dėl kokių nors agentūrinių motyvų, o tiesiog todėl, kad smogikai nenorėjo aiškintis su juo dėl pavogto turto. Mat spec. grupė buvo įpratusi, išsivedant į mišką tardyti žmogų, apiplėšti jo namus.

Buvo ir ištrūkusių iš spec. grupės. Štai 1951 04 20 Petras Bielskis-Aras nušauna smogikus Maskvą ir Muzikantą ir pabėga pas partizanus. 1952m. taip pat pasielgia Raseinių apskrities partizanas Našlaitis, Vilniaus apskrities partizanas Beržas²⁶.

1950-1953m. Lietuvoje veikla dvi centrinės spec. grupės ir trys- sričių. Jose "darbuojasi" apie 90 smogikų. Po Stalino mirties sričių spec. grupės išformuojamos, ir lieka tik centrinė spec. grupė. Nuo 35 smogikų 1954m. pradžioje ji sumažėjo iki 13 agentų smogikų 1959m. Atleistieji iš spec. grupės smogikai toliau lieka MGB agentais. Jiems sutelkiami butai, jie įdarbinami, gauna dokumentus (dažnai kita pavarde). Tačiau jei smogikas turi MGB reikalingų ryšių, jis siunčiamas į užduotis, nepaisant jo noro ar sveikatos. Buvo atvejis, kai į susitikimą su pažįstamu partizanu buvo siunčiamas smogikas, kuriam po sužeidimo buvo amputuota koja. Yra smogikų, susirgusių psichine liga (Šalna-Chainauskas), bandžiusių nusižudyti (Jurginas-J.Kimštas) ar nusižudžiusių (Mokytojas-Povilas Puodžiūnas).

Keičiasi ir specialios funkcijos bei sudėtis. Vis mažiau vykdoma "operatyvinių kombinacijų", suimtųjų tardymų, vls dažniau bandoma užmegzti ryšius ir prasiskverbti į partizaninę vadovybę. Pavieniai partizanai, "neviešai" (ty. niekam nežinant) suimti, visi be išimties verbuojami.

Kruvina grandinė nusidriekia iki 1951 metų gruodžio, kai buvo suimtas Vytauto apygardos štabo viršininkas Bronius Kalytis-Siaubas. Iš karto išdavęs 6 partizanus, kurie visi žūsta (iš viso su jo pagalba nužudyti ar

suimti 35 partizanai³⁷. Siaubas, tapęs agentu smogiku Ramojumi, 1952 08 14 Šimonių girioje sušaukia Šiaurės Rytų Lietuvos partizanų pasitarimą. Po pasitarimo smogikai slapta suima ŠRL srities vadą Joną Kimštą-Žigūną, kuris irgi užverbuojamas agentu smogiku. Pastarasis išduoda keletą bunkerių. Viename iš jų žūsta partizaninių laikraščių „Aukštaičių kova“ ir „Laisvės kova“ redaktorius poetas Bronius Krivickas.

Verbuojant vis naujus suimtus partizanus, 1952m. sunaikinami šie štabai: Šiaurės Rytų Lietuvos srities, Vytauto ir Vyčio apygardų Tigro, Liūto, Žaliosios, Gedimino ir Didžiosios Kovos rinktinių ir tėvūnijų. Vietoje jų sukuriama agentų vadovaujami legendiniai štabai, rašomi laišakai ir kviečiami susitikimai- užmezgami ryšiai su visos Lietuvos partizanais. Ši grandinė tęsiasi iki 1959 metų, kai spec. grupės agentai nušauna vienus iš paskutiniųjų partizanų- kuliškius Petrą Oželį-Jaunutį, išėjusį partizanauti šešiolikos metų Feliksą Urboną-Algirdą. O juk tuo metu-1952 metų pabaigoje- be spec. grupių agentų- Lietuvos partizanus dar persekiojo 5 MGB vidaus kariuomenės daliniai- 4850 kareivių ir 31 strībų dalinys, susidedantis iš 4613 asmenų³⁸. Vienam partizanui teko 30 baudėjų.

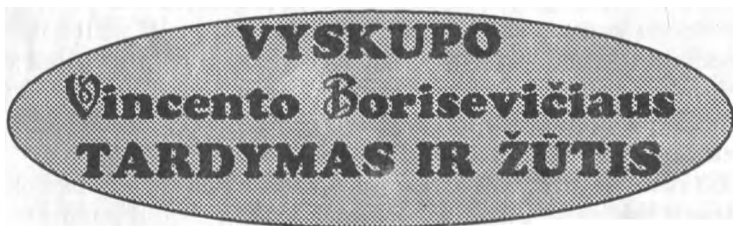
Prasidėjo tragiškiausias partizaninės kovos laikotarpis, kai atvykę į susitikimą partizanai įdėmiai žvelgdavo vieni kitiems į akis, stengdamiesi atspėti, ar kovos brolis dar nėra pardavęs sielos.

1953 metų gegužės 23 dieną Juozas Palubeckas-Simas susitinka su partizanu Narbutu-Rolandu. Šis jį apkabina, ir Simui pasirodo, kad apkabinimas per stiprus. Jis pagalvoja, kad Rolandas juokauja, nori pasigalynėti. Tačiau Rolandas nejuokavo: jis jau buvo tapęs spec. agentu Vaidila. Broliškas apkabinimas reiškė išdavystę. Savaitę tardytas, Simas patiki MVD ministro Vildžiūno pažadais. Surašomas garantinis raštas-sandėris, pagal kurį jisai- Juozas Palubeckas- įsipareigoje išduoti LLKS Prezidiumo pirmininką Joną Žemaitį, o ministras garantuoja gyvybę ir laisvę jam ir jo išduotiems asmenims. Simas pareikalauja kad voką su šiuo dokumentu jo akivaizdoje įteiktų Šimkaičių klebonui Stasiui Tvarijonui. Naktį atvežus pas kunigą Simas paprašo atleisti jam nuodėmes. Kunigas paklausia- ar jo žygis nesukels kraujo praliejimo. „Ne“,- atsako Simas. Jis tiki ministro pažadu ir tuo, kad atplėšę voką žmonės sužinos, jog šį žingsnį jis žengė prieš savo valią garantiniame rašte jis išbraukė žodžius „visiškai laisva valia“²⁹. Nes Lietuvos patriotams nebuvo laisvos valios: buvo prievarta ir klasta Net garbingai žūti jiems buvo nevalia: juos stengėsi paimti gyvus.

Laimingi tie, kurių sunkią išbandymų valandą neapleido Dievas.

Šaltiniai

1. LTSR VSK archyvas. F.18. B1/40. L.24; B.1/5-L92.
2. Ten pat B.1/27. L4
3. Ten pat B22/4 L21.
4. Ten pat Ll.
5. Ten pat L.164
6. Ten pat B31/10.L48; B22/8.L.196.
7. Ten pat B31/6. L.104
8. Ten pat B33/13 L.8,17,29.
9. Ten pat B22/6. L.46.
10. Ten pat B22/4 L.65.
11. Ten pat B31/S. L.149,167.
12. Ten pat B31/II-L.202
13. Ten pat B33/13 L.29.
14. Ten pat B31/11 L41
15. Ten pat B33/13 L8.
16. Ten pat L.17
17. Ten pat B31/3 L.41
18. Ten pat Oper. bylų fondas. B5333 L20.
19. Ten pat F3 B22/4 L.21,46.
20. Ten pat B31/1 L.149.
21. Ten pat B.66/3 L3;B.69/51 L86,II7;B33/13. L57.
22. Ten pat B31/10. L50.
23. Ten pat B33/13 L41.
24. Ten pat B31/10. L49.
25. Ten pat B22/4. L110,126-127
26. Ten pat B56/43 T3.1-102
27. Ten pat B.60/7. L43.
28. Ten pat B56/43- T. 3 L82 108.
29. Ten pat Operatyv. bylų fondas. B.61/26. T.I. L80.

Dalius Stancikas
Inga Bogomolovaitė

Po Spalio perversmo bolševikai įnirtingai puolė naikinti Bažnyčią. Tiesa kova su religija- "liaudies opiumu", anot K.Markso,- vyko ne taip sėkmingai, kaip norėjo bolševikų ideologai, tačiau per kelis dešimtmečius Rusijos stačiatikių Bažnyčią pavyko suskaldyti į užsienio Cerkvę, stačiatikius pogrindyje ir oficialiąją stačiatikių Bažnyčią. Pastaroji, gausiausioji, liko paklusni ateistinei valdžiai ir buvo jos visiškai kontroliuojama. Žodžiu, tarnavo ne tiek Dievui, kiek ciesoriui.

1940m. ir 1944m. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, ta kovos su Bažnyčia patirtis buvo pradėta taikyti ir čia. Lietuvos katalikų bendruomenei ir Bažnyčiai buvo numatytas rusų Cerkvės likimas. Tai patvirtina SSRS Vidaus reikalų liaudies komisaro Berijos ir valstybės saugumo vyriausiosios valdybos viršininko Merkulovo instrukcijos Lietuvos SSR Vidaus reikalų liaudies komisarui draugui Guzevičiui: "Su priešiška dvasininkijos veikla NKVD organai turi kovoti gerai organizuotu agentūriniu ope-

ratyvinio darbu, kad per trumpiausią laiką Lietuvos Katalikų Bažnyčios vadovybė susilauktų daug rimtų smūgių. Turim sunaikinti jos bazę, diskredituoti ją katalikų akyse, suskaldyti dvasininkijos vadovybę ir sumenkinti jos įtaką tikintiesiems. Todėl SSRS NKVD siūlo:

verbuojant kunigus ir katalikų autoritetus panaudoti visas jų silpnybes. Patirtis rodo, kad tokia kompromituojanti medžiaga verbavimui efektyviausia;

verbuojant ir dirbant su agentūra, atkreipti dėmesį į įvairiausius prieštaravimus tarp bažnyčios vadovų Kruopščiai išnagrinėti šių prieštaravimų esmę ir išnaudoti juos, skaldant ir diskredituojant bažnyčios vadovybę, ypač pasitelkiant karjerizmo ir pavydo elementus;

kad įsigytume kvalifikuotos agentūros iš dvasininkų tarpo, reikia maksimaliai panaudoti suimtus kunigus ir religinius veikėjus;

dvasininkus, užsiimančius aktyvia antisovietine veikla, suimti, prieš tai gavus SSRS NKVD sankciją”.

Taigi Katalikų Bažnyčiai leista apsispręsti: arba prisitaikėliškumas, o tiksliau- išdavystė, arba persekiojimai, kančios ir mirtis.

Žinoma, kad komunistų partijos vadovai, suprasdami didelę dvasininkijos įtaką lietuvių tautai, taip pat stengdamiesi išvengti viso civilizuoto pasaulio protestų ir nenorėdami pakenkti plačiai skleidžiamai pasaulinės revoliucijos idėjai, bandė veikti Rusijoje pasiteisinusiu būdu. Iš KGB archyvinų dokumentų matyti, kad visiems vyskupsams taikytas tas pats scenarijus: pirmiausia siūlytas Judo kelias-dirbti KGB agentais, vėliau, atsisakius, mėginta bent iš dalies palaužti jų valią- reikalaujama iš sakyklos skelbti tariamą generolo Bartašiūno amnestiją partizanams, atsiribojimą nuo "banditų" ir pan. Pagaliau, nesutikusių tapti kompartijos bei ateistų parankiniais, laukė represijos ir net fizinis sunaikinimas. Apie šiuos komunistų tikslus, sovietinę moralę bei teisėtvarką iškalbingai byloja 1945m. pulkininko Vsevolodskij pasirašyta pažyma kurioje nurodoma vyskupą M.Reinį arba užverbuoti, arba suimti.

Į Sovietų Sąjungos represinio aparato- MGB- akiratį pateko visi aukštieji Bažnyčios hierarchai. Vienas pirmųjų Lietuvoje buvo suimtas, kančintas ir nužudytas vyskupas Vincentas Borisevičius.

Kaip ir daugelis kunigų, V.Borisevičius aktyviai prisidėjo prie Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo ir atkūrimo, dalyvavo tiek politinėje, tiek visuomeninėje veikloje, o 1941m. kartu su vyskupu Kukta įteikė komisarui Pozdniakovui vyskupų konferencijos memorandumą, protestuojant prieš tai, kad Sovietų Sąjungos vadovybė nesilaiko konstitucijos, varžo Bažnyčios teises ir suiminėja kunigus. Komunistai negalėjo atleisti

ir už 1943m. liepos 8d. 130 egzempliorių tiražu išplatintą vyskupo V.Borisevičiaus kreipimąsi į vyskupijos tikinčiuosius dėl piktybiškos ateistinės Sovietų Sąjungos veiklos.

Kokių provokuojančių veiksmų ėmėsi MGB, kiek jos agentų sekė V.Borisevičių šiandien pasakyti negalime, nes jo byla savo turiniu yra neinformatyvi- be keletu dokumentų, joje yra tik 1946m. tardymo protokolai bei nuosprendis, o visos agentų bylos išvežtos iš Lietuvos. Tačiau kad provokacijų būta jautė pats V.Borisevičius. Tai liudija ir faktai.

1945m. birželio mėnesį į vyskupą kreipėsi vyriškis, sakydamas esąs iš sovietinio lagerio ir prašydamas perduoti apie jo patirtus žiaurumus į užsienį.

1945m. liepą taigi, po mėnesio, V.Borisevičių užkalbino jaunas vyras, prisistatęs kaip vokiečių parašutininkas, ir paprašė vyskupo leidimo stoti į kunigų seminariją.

Dar po mėnesio- rugpjūtį- į Žemaičių Naumiesčio kleboniją atėjusi moteris siūlė vyskupui susitikti su žmogumi "iš miško". Tačiau tiek šiuo atveju, tiek anksčiau vyskupas padėti atsisakė. "Buvau atsargus, nes bijojau suteršti dvasininkijos vardą"- sakė jis.

Nepaisant to, 1945m. gruodžio 17d. V.Borisevičius buvo iškviestas į Vilniaus KGB ir tardomas ten iki gruodžio 23-osios vakaro. Deją šių tardymo protokolų surasti nepavyko, o gal jie net nebuvo rašomi. Tai ir suprantama: iš 1946m. sausio 3d. V.Borisevičiaus laiško Lietuvos SSR NKGB komisarui paaiškėja, kodėl savaitę jis buvo kalinamas saugumo rūsiuose: kagėbistai, kaltindami vyskupą ryšiais su partizanais bei antisovietine veikla mėgino jį užverbuoti. Nepavykus V.Borisevičiaus palaužti, jam pasiūlyta apsispręsti per dvi savaites.

Vyskupas grįžo namo Kūčių išvakarėse. Kas dėjosi jo širdyje per šias lemtingas dienas, kai jis sėdėjo prie Kalėdų stalo, mums šiandien sunku įsivaizduoti. Tačiau tai, kad V.Borisevičius žinojo, ką renkasi, liudija ne tik jo šeimininkės Teklės Kačiukaitės prisiminimai, bet ir vyskupo atsakymas NKGB viršininkui:

"Daryti išvadas, kad mano pastoriškas 1943m. liepos 8d. kreipimasis kviečia žudyti ir siaubti, yra neteisinga. Tai matyti ir iš tame pačiame kreipimesi pacituotų 94-osios psalmės žodžių: "Jeigu šiandien išgirsite Jo balsą žiūrėkite, kad jūsų širdys neliktų akmeninės", o taip pat iš pranašo Ezechlelio žodžių "Nenoriu nusidėjėlio mirties, bet noriu kad jis pasitaistytų ir gyventų".

Be to, bet kokie pogromai ir neapykanta nesuderinami nei su mano charakteriu, nei- tuo labiau- su katalikų vyskupo pareigomis. Esu padėjęs skirtingų ideologijų šalininkams- išgelbėjau žydų Blatų ketverių metų

mergaite, maitinau rusų karius, parūpinau maisto tarybiniais gyventojams, vokiečių atvežtiems į Lietuvą. ir visa tai dariau savo namuose. Mes su amžiną atilsį vyskupu prašėme bei siuntėme kunigus tarpininkauti, kad nešaudytų komunistų, ir pavyko išvaduoti 5 žmones: Žutautą, Abramovičių ir kitus. Aš tarpininkavau, kad iš koncentracijos lagerio išleistų Šaikūną, kartu su kitais Lietuvos vyskupais pasirašiau memorandumą vokiečių valdžiai, kad nešaudytų žydų (...).

Mane giliai sujaudino tai, ką išgyvenau šiomis dienomis, o taip pat Išganytojo žodžiai Šv. Jono Evangelijoje: "Geras ganytojas atiduoda savo dvasią už savo avis". Turėdamas omeny tai, ką jau pasakiau, pareiškiu, kad įskundimai visiškai nesuderinami nei su manimi pačiu, nei su mano pareigomis, nei su mano sąžine, ir todėl aš kategoriškai atsisakau įskundinėti. Jeigu kuo nusikaltau, aš turiu išpirkti savo kaltes pats, o ne kas nors kitas už mane. Taip pasielgti liepia mano religija" (1946 01 03 Telšių vyskupas V.Borisevičius).

Čia būtų galima dar pridurti, kad 1944m. liepą, dar vokiečių, V.Borisevičius, nepaisydamas kompromitacijos, susitiko su partizanų būrio "Vanagai" vadais ir prašė vengti bet kokių smurto veiksmų prieš vietinius gyventojus. NKGB tai žinojo, tačiau jiems rūpėjo kita. Vyskupas atsisakė paklusti jų valiai, ir tai buvo svarbiausia.

1946m. vasario 5d. Lietuvos KP(b) CK atstovai Šumauskas, Kučinskas ir kiti Vilniuje surengė susitikimą su Lietuvos Katalikų Bažnyčios vadovais, į kurį buvo pakviestas ir V.Borisevičius. Vyskupo kelionei į Vilnių kompartijos vadovai pasiūlė savo mašiną, jį parvežti atsiųstas net kulto reikalų įgaliotinis Gailevičius. Tačiau, kaip ir daugelį kartų, ši "geraširdiška" globa tebuvo tik dar viena komunistų klaida: vyskupas nuvežtas ne į pasitarimą, o į 11-ąją KGB kalėjimo kamerą.

Vyskupo V.Borisevičiaus bylos tyrimui vadovavo MGB tardymo skyriaus vyr. tardytojas kapitonas Saakianas. Kartu su vyskupu toje pačioje byloje buvo kaltinami: Eduardas Misevičius, 1921-1925m. dirbęs Lietuvos konsulu Vokietijoje ir Danijoje, 1930-1940m. Plungės ir Jurbarko burmistras; Pranas Gustaitis, Telšių vyskupijos Viešvėnų klebonas (abu jie suimti 1946m. sausio 18d.); Valerijoną Valickaltę, Viešvėnų pradinės mokyklos mokytoja (suimta gegužės 22d.) bei Pranas Kaušys, Viešvėnų bažnyčios zakristijonas (suimtas balandžio 5d.).

59 metų vyskupą, sergantį chroniška širdies liga ir kenčiantį dėl kraujotakos sutrikimų, medicinos ekspertizė pripažino esant tinkamą fiziniam darbui. Jo tardymui vadovavo pats tardymo skyriaus viršininkas papulkininkis Čelnokovas. Tardė rusų kalba- V.Borisevičius, be lietu-

vių, dar mokėjo lotynų, vokiečių, lenkų bei rusų kalbas. Tardytojai, žinoma temokėjo vieną- didžiosios Sovietų tėvynės- kalbą. Tardymai, kaip įprasta, vyko daugiausia naktį. Nors vyskupas V.Borisevičius, matyt, jau nebeskyrė dienos nuo nakties: pirmą savaitę jis buvo tardomas nuo 12 iki 15 valandų per parą. Pvz., vasario 8 dienos tardymas prasidėjo 22 val. 50 min. o baigėsi vasario 9 dienos 17 valandą (padaryta tik kelių valandų pertrauka). Šio "darbo" rezultatai- viso labo 4 mašinraščiai: 8 klausimai- 8 atsakymai. Taigi, kas vyko tarp tų kruvinų eilučių, gali atsakyti tik likę gyvi šios goltotos liudininkai.

Kazimieras Gurskis, kalbėjęs drauge su V.Borisevičium, rašo:

"Kiek gali žmogus ištverti nemiegojęs, o dar kur begalinė nervų įtampa! Sunku būtų paaiškinti tą vyskupo V.Borisevičiaus dvasinę stiprybę, ištvermę. Tik Dievas padėjo jam gyventi tuo sunkiu kančių metu be miego, be maisto. Negalėdavom įsiūlyti jam grįžusiam maisto- sakydavo: nors kiek reikia nusiraminti. Mes užstodavome durų stebėjimo akutę, kad vyskupas, atsirėmęs į sieną, galėtų nors kiek užmigti. O prižiūrėtojas tuoj beldžia į duris ir rėkia (...).

Bet vyskupas V.Borisevičius nepalūžo. Jis sakydavo, kad jo kaltinimai išgalvoti. Sakydavo: "Kristų priešai kankino, kankina ir mus. Daug lietuvių šeimų ištremtų,- nežinome, kaip jie kenčia Nelšduoklme Tėvynės. Ji yra viena" ("Tremtinys", Nr.104).

372 puslapių bylos tyrimas baigtas birželio 18 dieną Kaltinamojoje išvadoje pažymėta kad 1944-1946m. Telšių apskrityje aktyviai veikė partizanų būriai, kad 1945-1946m. areštuota ir nuteista daugiau kaip 10 vyskupui V.Borisevičiui pavaldžių kunigų, kad 20 Telšių vyskupijos kunigų perėjo į nelegalią padėtį.

V.Borisevičiui patelkti kaltinimai, kad buvo antisovietinės nacionalistinės grupės dalyvis, palaikė ryšį su partizanų būrių vadais, rėmė partizanus materialiai, sakė tikintiesiems antisovietinio turinio pamokslus, išleido kreipimąsi į tikinčiuosius, šmeižiantį Sovietų Sąjungą laikė bute antisovietinę literatūrą.

V.Borisevičius kaltintas pagal Rusijos Federacijos BK 58 str. 1 dalį- tėvynės išdavimu, 58 str. 11 dalį- grupine veikla bei 58 str. 10-2 dalį- antisovietine agitacija.

Teismas vyko 1946m. rugpjūčio 28 dieną Vilniuje. Lietuvos SSR NKVD kariniam tribunolui atstovavo: pirmininkas- justicijos papulkininkis Chamiaivlnas, kapitonas Rugenis (buvęs NKGB Kėdainių apskrities viršininkas) bei viršila Kripko.

Uždaramame teisme vyskupo V.Borisevičius prisipažino kaltas dėl vokiečių okupacijos metais išleisto kreipimosi į tikinčiuosius, taip pat dėl to, kad perdavė partizanams 20 kg lašinių, kad Viešvėnų klebono Prano

Gustaičio paprašė įdarbinti nuo sovietinės valdžios besislapstantį savo bičiulį, buvusį Plungės burmistrą Eduardą Misevičių, kad namuose laikė Nepriklausomoje Lietuvoje išleistas dvi antisovietinio turinio knygas: L.Dovydeno „Užrašus“ bei J.Petrulčio „Kaip jie mus sušaudė“. Kitus kaltinimus vyskupas V. Borisevičius atmetė ir paskutiniojo žodžio atsisakė.

Teisme buvo išklaudyta viena liudininkė- Jevgenija Medeckienė, papasakojusi kad V.Borisevlčiaus dėka keturis jos rusiškos šeimos vaikus priėmė į mokyklą, kad vyskupas šelpė juos maistu. Ji paliudijo apie V.Borisevičiaus paramą nuo vokiečių besislapstantiems raudonarmiečiams. Teismas susipažino ir su gydytojų Maušo Blato, Mirijam Blatienės ir Dovydo Kaplano pažyma apie V.Borisevičiaus pagalbą iš geto pabėgusioms žydaitėms ir kaimuose bei klebonijose besislapstantiems žydams, apie išgelbėtą nuo mirties Blatų dukrelę.

Tačiau Karinio tribunolo nuosprendis buvo trumpas: vyskupui V.Borisevičiui, E.Misevičiui bei kunigui P.Gustaičiui skiriama aukščiausia bausmė: sušaudymas bei asmeninio turto konfiskavimas. V.Valickaitė nuteista 6 metams, o P.Kaušys- 3 metams laisvės atėmimo sunkiųjų darbų stovykloje.

Kaip ir kur įvykdytas mirties nuosprendis vyskupui V.Borisevičiui bei jo bendrabyliams, nustatyti nepavyko. Paskutinis dokumentas, susijęs su šia byla Nr.6499, yra 1946m. spalio 21d. SSRS Aukščiausiojo teismo karinės kolegijos pirmininko justicijos generolo V.Ulricho kreipimasis į SSRS MGB „A“ skyriaus viršininką:

„Jūsų žiniai pranešu, kad šiandien įsakiau Lietuvos SSR karinio tribunolo pirmininkui nedelsiant įvykdyti nurodytą nuosprendį. Prašau Jūsų įsakymo nustatyti tėvynės išdavikų pilnamečių šeimos narių gyvenamąją vietą ir juos represuoti“.

Tiesa, 1989m. gruodžio 29d. KGB pirmininko Elsmunto pažymoje sakoma kad vyskupas V.Borisevičius buvo nužudytas 1946m. lapkričio 18d.

Kol kas neiški vyskupo V.Borisevlčiaus palaidojimo vieta. Spėjama jog jis drauge su kitais komunistų nukankintaisiais ilsisi bendrame kape Vilniuje netoli VRM kultūros rūmų. Matyt ir vieta šiems pasilinksminimų rūmams statyti parinkta neatsitiktinai. Beje, V.Borisevičiaus kankinimams vadovavusiam Aristionui Nikolajevičiui Čelnokovui 1946m. spalio 16d. buvo pareikšta padėka. Tai buvo pirmoji svarbi jo užduotis Lietuvoje. Čelnokovas atsiųstas į Lietuvą iš Omsko. Jis neuostė parako fronte, tačiau vis dėlto buvo apdovanotas medaliais „Už Leningrado gynybą“ bei „Pergalę prieš Vokietiją“ ir per šešerius tarnybos NKVD metus sugebėjo pakilti nuo leitenanto iki papulkininkio. Vėliau Čelnokovas tapo pulkininku, 1953-

alsiais buvo išsiųstas į Čekoslovakiją ir paskirtas MVD-KGB patarėju. 1956-alsials vėl grįžo į Lietuvą ir vėl spėjo gerai "pasidarbuoti". Šis kankintojas profesionalas vizavo ir prižiūrėjo paskutiniojo Lietuvos partizanų ginkluotųjų pajėgų vado Adolfo Ramanausko-Vanago tardymus. Kaip sadistiškai buvo kankintas A.Ramanauskas-Vanagas, šiandien nebe paslaptis: jam išdurta akis, ausis, nutraukti lytiniai organai... Suprantama savo ataskaitoje KGB pulkininkas Čelnokov jokių kankinimų neminėjo, tik rašė, kad Ramanauskas-Vanagas susižalojo pats, nes štai tokiu būdu bandė nusižudyti.

Kaip ir po vyskupo Vincento Borisevičiaus, taip ir po A.Ramanausko-Vanago bylos Čelnokov susilaukė viršininkų padėkos ir 500rublių. Vėliau Čelnokov dirbo archyvų skyriuje, o 1961m. gruodį dėl ilgos išėjo į atsargą.

Beje, 1958m. Lietuvos SSR Aukščiausios tarybos Prezidiumas, vadovaujamas J.Paleckio, apdovanojo jį garbės raštu.

Kitas bylos Nr.6499 "veikėjas" vyr. tardytojas Saakianas didesnių aukštumų nepasiekė: 1948m. buvo išvartytas iš MGB organų "už kompromituojančią medžiagą".

Likimą, panašų į vyskupo V.Borisevičiaus, MGB numatė daugeliui Lietuvos dvasininkų, nesutikusių pasirašyti sutarties su šėtono imperija. Komunistai suvokė, koks svarus dvasininkų indėlis į Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą ir įtvirtinimą (prisiminkime, kad, pavyzdžiui, AStulginskio vyriausybėje buvo net du kunigai- žemės ūkio ministras M.Krupavičius bei užsienio reikalų ministras M.Reinys).

NKVD-MGB ir kompartijos kėslams trukdė Bažnyčia- svarbiausias tautos valios ir dvasinės stiprybės šaltinis. Po vyskupo V.Borisevičiaus buvo suimti vysk. P.Ramanauskas (areštuotas 1946m. gruodžio 18d., nuteistas dešimčiai metų laisvės atėmimo, kalintas Komijos lageriuose), arkivyskupas M.Reinys (areštuotas 1947m. birželio 12d, nuteistas 8 metams uždaro kalėjimo, mirė Vladimiro kalėjime 1953m.), arkivyskupas T.Matulionis (pirmą kartą suimtas 1923m, nuteistas 3m. laisvės atėmimo, kalėjo Maskvoje, Sakolnikų kalėjime, antrą kart suimtas 1929m. lapkrity ir kalėjo Solovkų lageryje iki 1933-ųjų, paskutinį kartą suimtas 1946m. gruodžio mėnesį ir nuteistas 7m, kalintas Mordovijos lageriuose).

Šiandien, lenkdami galvą prieš šiuos ir kitus mūsų kankinius dvasininkus, turime pripažinti, kad jų auka nebuvo beprasmė. Jų dėka komunistams per visus 50 metų nepavyko palaužti Lietuvos Katalikų Bažnyčios ir paversti jos klusnia savo tarnaitė. Arkivyskupas M.Reinys savo pamoksle yra sakęs: "Bažnyčios priešai stengiasi visais būdais išrauti Dievą iš tikinčių lietuvių- katalikų širdžių, bet jiems nepavyks, nes Dievas stiprus ir visagalis. ir visi, pakilę prieš Jį, buvo nugalėti".

Dvasininkijos auka pokario metais

Algis Kašėta

Daugelis Lietuvos katalikų dvasininkų jau 19a. antroje pusėje savo veikla įrodė, kad supranta tautos negandas ir lūkesčius, parodė pasiryžimą dirbti savo vargstančių brolių labui. 1863m. sukilėlių vado kun. Antano Mackevičiaus auka. Žemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus kova už katalikų tikėjimo ir lietuviybės teises; ir 20a pradžios dvasios milžinų, nepriklausomybės šauklių kunigų Maironio ir Vaižganto žodžiai įkvėpė lietuvių tautą dideliems darbams ir žygdarbiams. Į tokius savo pirmtakus didžiavyrius stengėsi lygiuotis ir jaunoji dvasiškių karta subrendusi jau nepriklausomoje ir demokratiškoje Lietuvos valstybėje.

1940m. sovietinę okupaciją lydėjo visa eilė sankcijų, nukreiptų prieš bažnyčią- bažnytinio turto konfiskavimas, religinio mokymo uždraudimas mokyklose, religinės spaudos ir katalikiškų organizacijų uždraudimas ir t.t. 1941m. birželio 14-os masiniai Lietuvos gyventojų trėmimai, bei, prasidėjus karui, besitraukiančių sovietinių barbarų žvėriškumai atvėrė prarają tarp lietuvių tautos ir bolševikų. Tarp nekaltų aukų buvo ir dvasiškių: 9 ištremti, 15 kunigų žvėriškai nukankinti, 18 išlaisvinti iš kalėjimų išvijus rusiškuosius okupantus.

1944m, artėjant frontui, tiek bažnytinė valdžia, tiek eiliniai kunigai jautė, kokie išbandymai jų laukia tačiau didžioji jų dalis pasiliko kentėti su tauta. Dvasininkijos nusistatymą apibūdina tokie kunigo Pranciškaus Kazimiero Čepulio tada ištarti žodžiai: "Jei kada Lietuvai bus reikalingi kunigai, tai šiuo metu labiausiai".

Grįžusių sovietinių okupantų veiksmai pranoko visas baimes. Jei 1940-ais pirmosios okupacijos metais buvo gerokai apribotos religinės institucijos ir religinis gyvenimas, tai pokario metais Lietuvos katalikų bažnyčia turėjo gyventi tokiose baisiose sąlygose, kokių nebuvo Lietuvoje bažnyčiai jau daugiau kaip 500 metų.

Sugrįžę komunistai greitai suprato, kad stipri Romos katalikų bažnyčia Lietuvoje yra religinio ir tautinio atsparumo garantas, bei didžiausia kliūtis rusinimui ir sovietizacijai. Bolševikai iš savo šėtoniškos praktikos žinojo, kad žmonių valią galima palaužti tik atėmus iš jų tikėjimą.

Lietuvos dvasininkija neslėpė savo antisovietinio nusistatymo, įvardindama blogį tikruoju vardu. Jau nuo 1945m. pavasario iš Maskvos represiniams NKVD-NKGB organams Lietuvoje, skrieja įsakymai neutra-

lizuoti katalikų bažnyčios įtaką Lietuvos gyventojams. Nurodomi būdai suaktyvinti kunigų agentūrinį sekimą, ypatingai per religines šventes, kai į bažnyčias susirenka daug tikinčiųjų. Persirengę engebistai arba jų agentai turėjo stebėti, kad kunigų pamoksluose nebūtų atvirų antisovietinių pasisakymų. Kitas NKVD instrukcijose keliamas uždavinys – agentūros verbavimas kunigų tarpe. Taip pat nurodoma reikalauti iš lojalių ir užverbuotų kunigų, kad ragintų partizanus nutraukti kovą, per pamokslus sakyti sovietiškai patriotiškas kalbas. Šiam darbui su kunigais NKVD vadovybė reikalauja vietose skirti geriausius čekistus.

Kad šias direktyvas vietose, t.y. valsčiuose ir apskrityse čekistams buvo sunku įgyvendinti, rodo vėlesnis vadovybės nepasitenkinimas "žemu darbo lygiu", raginama suaktyvinti įvairias poveikio priemones.

Represinių organų spaudimui nepasidavė nei Lietuvos bažnyčios hierarchai, nei eiliniai kunigai.

1945m. NKGB raporte pranešama, kad Kretingoje nebuvo jokio pakilimo švenčiant spalio revoliucijos metines. Už tai vyskupas Ramanauskas pamoksle pasakė: "...kaip gali gyventi tie žmonės, kurie išduoda savo artimus; kaip laimingi tie žmonės, kurie geriau pakliūva į kalėjimus arba miršta kažkur Sibire, negu išduoda savo brolius lietuvius. Kokia jų (*išdavikų* - A.K.) sąžinė, tai patys nelaimingiausi žmonės pasaulyje...".

Vyskupai, kiek galėdami stengėsi gelbėti kunigus nuo bolševikų represijų. Suimtas ir tardomas vysk. Ramanauskas turėjo prisipažinti, kad atleido iš pareigų persekiojamus kunigus K.Olšauską, A.Balčiūną, V.Rašimą, kad šie galėtų išvažiuoti ir pasislėpti. Paspėjo apie gresiantį pavojų kunigą P.Jasą. Pervedė į kitą vyskupiją pabėgusį iš kalėjimo kun. Petriką, padėjo pabėgusiam iš kalėjimo sužeistam kunigui Norkšui.

Lietuvos vyskupai atmetė niekingus NKVD siūlymus būti agentais ir atsisakė pareikšti savo lojalumą sov. valdžiai, pasmerkti partizanus ir taip išduoti kovojančią Lietuvą. Vyskupas T. Matulionis sov. valdžiai pareiškė, kad "nereikia miško žmonių vadinti banditais", o kunigams verčiamiems skelbti iš sakyklos Bartašiūno amnestiją, liepė remtis jo, t.y. vyskupo nurodymu neagituoti partizanų legalizuotis, neskelbti valdžios mobilizacijos nurodymų ir įvairių valstybinių prievolių reikalavimų, nes tai prieštarauja bažnyčios nuostatams. Matydami bergždžias savo pastangas pajungti dvasininkiją "komunizmo statybai", sovietai nusprendžia imtis pačių griežčiausių priemonių. Vysk. V.Borisevičius suimamas ir sušaudomas, vyskupai M.Reinys, P.Ramanauskas ir T.Matulionis po nežmoniškų kankinimų buvo įkalinti.

Buvo represuoti ir eiliniai kunigai, nepasidavę šėtono gundymams ir grasinimams. Už antisovietinę veiklą 1945m. nuteisiami 26 katalikų kunigai, o 1946m. jau 34 kunigai. Tais metais agentūrinio sekimo bylos

buvo užvestos 238 kunigams. Jie buvo įtariamai ryšiais su sovietiniu pagrindžiu. 62 kunigai, vengdami arešto gyveno nelegaliai, tačiau daugelis jų vėliau pateko į čekistų nagus.

Sovietinė valdžia tikėjosi, kad sulikvidavus autoritetingus bažnytinės valdžios hierarchus ir eilę dorų kunigų, likusieji išsigąs ir bus sukalbamesni. Šios viltys nepasitvirtino. Net ir nedaugelis užverbuotų kunigų praktiškai nedirbo. Represiniams organams pavyko palaužti tik vieną kitą kunigą.

Kad ir sunkiose sąlygose, kunigai stengėsi palaikyti tikėjimo ir laisvės troškimo dvasią, o tauta pasitikėjo savo ganytojais. Lietuviai dar tikėjo, kad Vakarų demokratinės valstybės išgirs jų pagalbos šauksmą ir atsilieps į jį.

1948m. pradžioje Vakarais pasiekė Lietuvos respublikos Romos katalikų laiškas Šv. Tėvui Pijui XII- jam, datuotas 1947 09 20. Šį labai teisingą, jautriai parašytą ir gerai pagrįstą dokumentą paruošė, greičiausiai, kun. Juozas Stankūnas, Kauno Prisikėlimo parapijos klebonas, Lietuvos partizanų vyr. kapelionas, kuris 1947m. buvo sovietinės valdžios nuteistas 25- lems metams lagerių. Laiško rankraštis Prienų miškų partizanų bunkeriuose buvo perspausdintas rašomąja mašinėle. Be kita ko ten rašoma; “ Bolševizmas gerai žino, kad kol nepakirs religijos įtakos, tol tauta bus atspari. Todėl religijai ir tenka smarkiausias smūgis... Katalikų kunigai turi būti žvalgybos agentai. Atskirti nuo Romos, visur talkininkauti valdžiai, vienu žodžiu, būti valdžios reikalų įrankiu. Prasidėjo baisus terorizavimas naikinimas. Šis teroras yra slaptas, oficialiai viskas tvarkoje, bet praktika yra baisi.

Šio teroro kelios priemonės: jau nuo 1944m. daromas didžiausias spaudimas įsteigti tautinę bažnyčią... Pažadais, intrigomis pagaliau baisiais šantažais ir suėmimais gundė, ypač veiklesnius kunigus, kad jie pradėtų vesti propagandą prieš bažnytinę vyriausybę...

Žvalgybos agentai, turėdami "duomenis" aplanko kunigus ir iškart įvairių gėrybių pažada, vėliau šantažais, įvairiais "nusikaltimais" ima terorizuoti. Taip daro kartais net ištisus mėnesius, kol pakerta valią. Nepalūžtantieji dažnai iš nakties pražūna kaip ugnyje. Padoriems kunigams, kankindami ir įvairiais "liudininkais" remdamiesi labai greitai sudaro bylas. Teisingiausias kunigas parodomas vagiu, paleistuviu, banditu, žmogžudžiu, kuriam "teismas" tik dėl "gailėstingumo", kaipo kunigui, 15 metų Sibiro katorgos. Labai dažnas įvykis žvalgybininkoėjimas... išpažinties provokaciniu tikslu arba reikalavimas, kad kunigai išduotų išpažinties paslaptis... Bažnyčioje sakomus pamokslus seka ke-

letas agentų, kurie turi duoti plačius konspektus... Kunigai turi mokėti valdžiai pajamų mokesčius... Mokesčių nesumokėjus išieškoma prievarta. Sumokėti mokesčių neįmanoma, nes tikintieji ir norėdami pagelbėti negali... Už mokesčių nesumokėjimą daugumai kunigų aprašomi ir išpardavinėjami jų asmeniniai ir net bažnytiniai daiktai."

Tačiau pačios didžiausios netektys Lietuvos dvasininkijos laukė 1949 metais. MGB dokumentuose nurodoma, kad tais metais už antitarybinę veiklą nuteisti 105 kunigai. Užsimota iš peties buvo ir sekančiais metais, 1950-aisiais- nuteisti 83 kunigai.

Atėmus iš rezistencijos dvasinę atramą kunigų asmenyje, buvo tikimasi greitai susidoroti ir su ja. Šie metai buvo aktyviausi ne tik kolektyvizacijos, bet ir sielų sovietizacijos prasme.

1950m. gruodyje Lietuvos laisvės kovų sąjūdžio vadovybė surinko medžiagą apie Bažnytinę padėtį Lietuvoje, tikėdamiesi išsiųsti šią informaciją į Vakarų. Šiame dokumente rašoma; "šantažo ir teroro priemonėmis bolševikai pasiekė tai, kad ir dvasiškių tarpe nėra pilno pasitikėjimo vienas kitu. Susirinkus didesnei grupei kunigų neišdrįstama atviromis širdimis paliesti klausimai, liečiantys esamą padėtį krašte. Nei vienas kunigas nėra tikras, kad jo kaimyninės parapijos brolis nėra bolševikų priverstas dirbti jų naudai". Dokumente išvardinti 28 nuteisti ir ištremti Kaišiadorių parapijos kunigai.

Pagal MGB dokumentus, nuo 1944 iki 1953m. sausio 1d. Lietuvoje už antisovietinę valdžią nuteista 270 kunigų. MVD dokumentai skelbia, kad 1952m. Lietuvoje iš viso buvo represuoti 364 kunigai. Taigi buvo dar ištremtų arba nuteistų ne pagal politinius straipsnius. Buvo žuvusių partizanų gretose arba engebistų nužudytų kunigų. 1953m. pavasarį Lietuvoje gyveno ir dirbo 754 kunigai. Galima daryti išvadą, kad pokario metais buvo represuota apie 33% Lietuvos kunigų, t.y. kas trečias dvasininkas.

Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos leidėjai suskaičiavo apie 300 nužudytų ir įkalintų dvasiškių. Šie skaičiai nebuvo galutiniai, kadangi duomenys buvo renkami pagrindžio sąlygomis. Pagal jų duomenis, iš lagerių, kalėjimų ir tremties negrižo 43 kunigai, 243 dvasiškiai sugrižo, tačiau dauguma jų- su palaužta sveikata. Taigi lietuvių kunigai pokario metais už Dievą ir Tėvynę sudėjo tikrai dideles aukas.

Justinas Lelešius, g. 1917m. Sasnavos valsč. Igliskėlių km. Baigęs Marijampolės marijonų gimnaziją, įstojo į Vilkaviškio kun. seminariją- kunigu buvo iššventintas 1943m., klebonavo Lankeliškių parapijoje. Vilkaviškyje gyvenantis Juozas Žaliabarštis prisimena: "Tuoj po karo

dirbau zakristijonu Bartininkuose pas kunigą B.Sakavičių. Vienadien... užėjo kun. J.Lelešius iš kaimyninės Lankeliškių parapijos. Jis pradėjo balsu aimanuoti, kad jį Vilkaviškio saugumas nori užverbuoti šnipinėti tikinčiuosius, rodė mėlynės ant pečių ir viso kūno. Skundėsi, kad NKVD žadėjo fiziškai susidoroti, jeigu neteiksiąs žinių. Po to tarė: "Aš kunigas, lietuvis, katalikas. Judu nebūsiu, šėtonui netarnaui, už 30 sidabrinių savęs neparduosiu. Tegul mano kraują sugers Lietuvos žemė". Paskui abu kunigai išėjo į kitą kambarį, atliko vienas kitam išpažintį, pasimeldė. Netrukus po šio įvykio kun. J.Lelešius išėjo į Žaliąją girią...". Pasak amžininkų kun. J.Lelešius buvo linksmas, mėgstas pokštauti, bendrauti. Ginklo nesinešiojo, sakė, kam kunigui jis reikalingas. Buvo pasirinkęs slapyvardį "Grafas".

1946-1947m. J.Lelešius-Grafas buvo Tauro partizanų apygardos kapelionu. Su kunigo misija apvaikščiodavo visus Suvalkijos partizanų būrius. Ištrauka iš saugumo archyve rasto partizano Grafo dienoraščio: "Baisi mano pastoracija: keliauju iš vieno rajono į kitą, ieškau vyrų, kad sustiprinčiau juos dvasiškai, išsklaidyčiau niūrias mintis ir vėl palieku..".

Žuvo 1947m. rugsėjo 24 dieną, netoli Veiverių, Dauborų sodyboje, priešui apsupus slėptuvę, kartu su trimis Birutės rinktinės štabo nariais. Buvo sekmadienio rytas, kunigas J.Lelešius ruošėsi laikyti partizaniškas mišias.

Nesulaukė laisvės dienų ir kitas didis savo dvasia žmogus- kun. Zigmas Neciunskas.

Gimė 1912m. Santalkos parapijos, Balkūnų km. 1934m. baigęs Alytaus gimnaziją, įstojo į Kauno kunigų seminariją. Kunigu iššventintas 1939m. ir paskirtas į Nedzingę vikaru. Nuo 1940m. Giedraičių kapelionas. 1944m. vėl atkeltas į Nedzingę klebonu. Parapijiečiai jį vadino saulėtos dvasios, šypsio ir žmonių meilės kunigu. Būdamas dideliu idealistu, tais vargo ir kančios metais kun. Z.Neciunskas neliko kovos prieš svetimšalius engėjus nuošalyje, į kurią pakilo paprasti Dzūkų kaimo žmonės. 1945m. vasarą klebonijoje apsilankius partizanų vadams, sutinka tapti besikuriančios Dainavos partizanų apygardos, apėmusios visą Pietų Lietuvą, štabo ryšininku, ir pasirinko Elytės slapyvardį. Per jį ir Alytaus kun. Petrą Šliumpą keliauja svarbūs partizanų štabo dokumentai, pagrindžio spauda. Klebonijoje randa prieglobstį žymūs partizanų vadai plk. Juozas Vitkus-Kazimieraitis ir Adolfas Ramanauskas-Vanagas. Pastarąjį kun. Z.Neciunskas 1945m. rudenį Nedzingės bažnyčioje sutuokė. A.Ramanauskas-Vanagas savo rašytuose prisiminimuose daug šiltų žodžių skiria partizanų ryšininkui ir globėjui Elytei- kun. Z.Neciunskui. Ir su vargstančiais parapijiečiais. ir su kovojančiais partizaniais jis dalijasi paskutiniu duo-

nos kąsniu. 1946m. rudenį parašo partizanų vakarinę maldą, kuri nuo tolei buvo kalbama visuose Dzūkijos ir Suvalkijos partizanų daliniuose prieš neramų partizanišką miegą. Žodžiai iš maldos: Viešpatie, Tu leidai tautas ir įdiegei joms laisvės troškimą, gražink, prašome Tave, į mūsų Tėvynę laisvės dienas. Mes išėjome kovoti už šventąją tiesą, mes stojome ginti tikrojo tikėjimo ir nekaltai skriaudžiamos mūsų Tėvynės Lietuvos.

Gaillestingasis Dieve, Tu laimini sąžiningus žygius ir teisingą kovą dėl tiesos, Tu laisvini valstybes ir tautas, teisingai ginančias savo teises. Laimink, o Dieve, mūsų partizanine kovą dėl Lietuvos."

Kun. Z.Neciunskas buvo suimtas 1946m. pabaigoje. Nuo tada prasidėjo jo kančios kalvarijos. Jo likimo brolių liudijimu, jis buvo kaip angelas sargas- ramino nuliūdusius, maitino savo siuntiniais alkanuosius, gydė sergančius, ne vienam jis išgelbėjo gyvybę. Grįžo iš kalėjimo į tėvynę 1955m. kaip didelis ligonis. Mirė 1976m. Kalvarijoje. Palaidotas Santalkoje.

Šiauliuose gyvena kun. Antanas Ylius. Gimė jis 1909m. Ariogalos valsč. Paginėvio km. Kad it labai vargdamas vaikystėje, užsispyręs siekė mokslo. 1931m. baigęs Marijampolės marijonų gimnaziją, įstoja į Kauno Vytauto Didžiojo universiteto teologijos fakultetą ir jį baigęs 1934m. buvo išventintas į kunigus. 1940m. kun. A.Yllus buvo paskirtas į Skardupius klebonu. Ten, nepaisant sovietinių valdininkų trukdymų ir grasinimų, pastatė naują bažnyčią. Vokiečių okupacijos metais, rizikuodamas gyvybe, kun. A.Ylius su parapijiečių pagalba išsaugojo keturis žydus. Artinantis frontui, gąsdinamas artėjančių bolševikų žiaurumais ir kalbinamas trauktis į Vakarus, kun. A.Ylius atsako tokiais žodžiais: "Kol viskas krašte ramu, tvarkoje, kol nėra jokių pavojų, tol giriames esą liaudies vadai. Bet kilus pavojui, tu vargše liaudie, lik viena nežinomam likimui, o mes, vadai, susiėmę už skvernų, mausime į šiltesnes vietas... Į ką visa tai būtų panašu, jei aš pasitraukčiau. Palikti liaudį nelaimėje man būtų didelė gėda ir bjaurus nusikaltimas. Aš to padaryti negaliu. Kaip bus mano liaudžiai, tegul būna ir man. Aš turiu likti ir liksiu... Aš lieku Dievo Apvaizdos valioje. " Tokia jo, katalikų kunigo nuostata.

Užėjus rusams, kun. A.Ylius, vedamas Lietuvos nepriklausomybės atstatymo siekio, įsijungia į antisovietinį pasipriešinimą. Matydamas, kad spontaniškai besikuriantys partizanų būriai neturi vieningos vadovybės, su bendraminčiais Lietuvos karininkais 1945m. liepos mėn. įkūrė Tauro apygardos partizanų štabą, kurio veikla apėmė visą Suvalkiją. Štabo būstine tampa Skardupių klebonija. Vienas iš organizacijos tikslų- nutraukti savavališkus žudymus, kad partizanų veikloje nebūtų asmeninių

sąskaitų suvedinėjimo, kerštavimą Siekiama, kad visi partizanų veiksmai būtų gerai apgalvoti ir pagrįsti juridiskai. Gan greitai Tauro apygardos erdvėje veikiantys būriai buvo sujungti ir įvesta kariška drausmė.

Organizacinį kun. A. Yliaus ir jo bendražygių darbą nutraukė išdavystė: Kunigas buvo suimtas 1945m. spalio 21-osios naktį. Garbingai praėjo kalėjimo tardymų ir lagerių golgotas ir stiprus dvasioje sulaukė nepriklausomos Lietuvos atkūrimo. Savo atsiminimuose kun. A.Ylius rašo: “-Giliai tikiu, kad miškinų iškentėtos kančios ir pralietas kraujas nenuėjo veltui. Jeigu mes dabar susiprasime ir malda bei atgaila grįšime prie Dievo ir pradėsime katalikiškai gyventi ir dirbti, tai, reikia manyti, sulauksime naujų laisvės ir nepriklausomybės laikų”.

antinacinė rezistencija

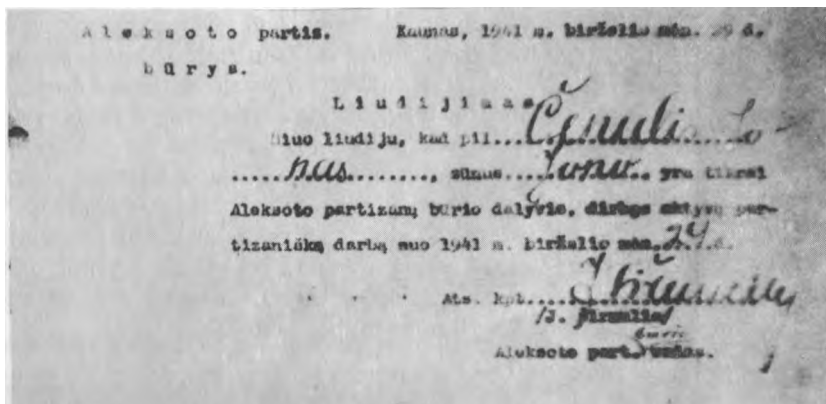
IŠTAKOS

Kai kurie slapto ir viešo pasipriešinimo bruožai 1940-1942m. dokumentuose.

*Skelbiamų dokumentų rinkinį surinko, išsaugojo ir
visuomenei pateikia Lietuvos rezistentas, 1941m. birželio
sukilimo dalyvis Jonas Čepulis*

Rinkinio chronologiniai rėmai- nuo 1940m. pabaigos iki 1942m. pavasario. Dokumentai suskirstyti į tris dalis: pirmoje skelbiami Lietuvių Aktyvistų Fronto programiniai ir vidinės tvarkos dokumentai; antroje- svarbiausi Lietuvių memorandumai vokiečių okupacinei valdžiai, atspindintys viešo, legalaus pasipriešinimo būdą; trečioje- priešinacinio pagrindžio Lietuvių Fronto ir jo grupių, Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungos pirmieji atsišaukimai. Dokumentai yra labai vertingas šaltinis Pasipriešinimo pradžiai ir ištakoms pažinti. Mašinraštiniai nuorašai padaryti ant įvairios kokybės ir formato popieriaus dokumentų platinimo metu. Laikytini originalais.

Šiame numeryje spausdiname pirmąją dokumentų dalį. Pirmosios rezistentų grupės atsirado tuoj pat po 1940m. birželio 15d. Įvykdytos rusų agresijos ir greitai išplito po visą kraštą, palaipsniui jungdamosi į bendrą už Nepriklausomybę frontą. 1940 11 17 Lietuvos respublikos pasiuntinio

Vokietijoje ir įgaliotojo ministro Kazio Škirpos bute Berlyne įvyko steigiamasis Lietuvių Aktyvistų Fronto- slaptos kovos organizacijos susirinkimas. Programos tekstui paruošti buvo sudaryta ideologijos komisija, pirmininkaujama dr. Antano Maceinos, kuris ir buvo faktiškasis jos redaktorius¹. Vienok LAF programa 'tebuvo tik pirminis projektas, niekur anuomet viešai nepaskelbtas'², nariams platinama nuorašais. Pirmą "Sukilimas suverenumui atstatyti" prieduose³ su nedidele kupiūra-praleidžiant 16 str. Čia yra skelbiamas ištisas necenzūruotas LAF prog-ramos tekstas (dok. Nr.1), o taip pat niekada nespausdintas LAF Įstatų projektas (dok. Nr.2). Tiek programa, tiek įstatai (statutas) galutinai turėjo būti patvirtinti ir priimti Didžiajame LAF kongrese, kuris turėjo įvykti po Lietuvos nepriklausomybės atstatymo, tad daugelis nuostatų, orientuotų į tos dienos politinę situaciją, galėjo būti atmesta ar nepriimta.

Okupuotoje Lietuvos teritorijoje centralizuota pagrindžio organizacija susikūrė jau 1940m. rudenį ir turėjo du vadovaujančius štabus Vilniuje ir Kaune, kurie ruošė sukilimą numatomo karo pradžiai. Lietuviškas pagrindis pasiėmė Lietuvių Aktyvistų Fronto vardą, nors atskirose vie-rovėse aktyvistai veikė ir kitais pavadinimais. LAF štabui Kaune buvo pavaldi Lietuvos Apsaugos Gvardija, kurios pagrindinis branduolys veikė Tauragės apskrityje. Skelbiamas LAG statutas ir pagrindinės veiklos uždaviniai susiję su pasirengimu sukilimui ir karo pradžia (dok. Nr.3,4).

Aktyvistai leido atsišaukimus su nurodymais, ką daryti prasidėjus karui ir sukilimui (dok. Nr5) ir, apskritai, uždegančius tautos dvasią (dok. Nr.6).

Prieštaringų minčių gali sukelti dokumentas Nr.4: "Neatidėliotini Gvardijos uždaviniai" ir Nr.5: LAF 1941m. kovo 19d. atsišaukimas, todėl manome, kad juos būtina plačiau pakomentuoti. Kovo 19d. atsišaukimą užsienio politikieriai dažnai naudoja "lietuviškam antisemitizmui" įrodyti. Birželio sukilėliams kompromituoti, siekdami suversti lietuvių tautai kaltę už nacių vykdytas žydų žudynes. Mokslo visuomenei jis yra žinomas iš KGB falsifikato, paskelbto čekistų B.Baranausko ir E.Rozausko redaguotų "Masinių žudynių Lietuvoje (1941-1944)" I dalyje⁴. Čia jis pavadintas LAF pagalbos naciams programa, kurią parengė Lietuvių informacijų biuras Berlyne, kai tuo tarpu originalus dokumentas yra be pavadinimo ir nurodoma tik parašymo vieta, ir geriausiu atveju tėra viso labo instrukcija siauresniam aktyvistų ratui. Dokumentų falsifikatoriai jo sureikšminimui prikūrė Post scriptum: "Šis pranešimas žodžiu ar raštu turi pasiekti tolimiausius Lietuvos užkampius⁵", tuo būdu teigdami, kad jis buvo plačiai žinomas Lietuvoje. Dokumentas be to, buvo kupiūruotas paliekant tik antižydiškas bei talkinimo vokiečių kariuomenei vietas. "Neatidėliotinių Gvardijos uždavinių" antižydiškos vietos nebuvo panaudotos net falsifikatui, nors KGB dokumentą žinojo. Per daug jos buvo panašios į pačių sionistų gaminamą antisemitinę literatūrą ir gana neoriginalios, išsakytos užsienio autorių ir tik išverstos į lietuvių kalbą. Be to, pabaigoje buvo paskelbta keletas aštrių faktų apie lietuvių genocidą.

Net detalus minimų dokumentų tyrinėjimas neleidžia atrasti menkiausio nurodymo žudyti Lietuvos gyventojus. Atpildo (jį nustatytų atkurtosios nepriklausomos valstybės teisinė sistema) turėjo susilaukti Lietuvos piliečiai, išdavę Tėvynę. Tautinė priklausomybė šiuo atveju neturėjo reikšmės.

Kodėl gi į "žydo" sąvoką buvo įdėtas "priešo, komunisto, budelio" turinys? Tai sąlygojo konkrečios to meto istorinės aplinkybės. Pačių žydų istorikų teigimu, Lietuvos piliečiai žydai "suvokdami TSRS reikšmę ir vaidmenį savo nacionaliniam ir žmogiškam išsigelbėjimui, tikrai siejo savo likimą su jos galimybėmis neleisti Hitlerio į Lietuvą⁶". Tai yra, žydai siekdami išsaugoti savo nacionalinę ir žmogišką egzistenciją aukėjo kitos, mažesnės ir silpnesnės tautos nacionalinę ir žmogišką egzistenciją. Šita nuostata buvo būdinga ne tik kairuoliškos orientacijos žmonėms. Sionistas M.Beginas (vėliau Izraelio ministras pirmininkas), 1941m. pavasarį išvežtas iš Lukiškių kalėjimo į Sibirą, rašė: "Visuotinės grandiozinės katastrofos fone mano vargai neturėjo jokios reikšmės. Tos Katastrofos metu Tarybų Sąjunga netikėtai suteikė žydams neįkainojamą pagalbą; aš visuomet prisiminsiu tai, ir nei vienas žydas neturi teisės to pamiršti⁷".

Bet ir nė vienas lietuvis neturi teisės pamiršti, kad jo tautos visuotinės Katastrofos laužus užkūrė raudonžvaigždžiai iš Sovietų Sąjungos, istorijos vyksmas įsakė: žūti arba laimėti.

Parengė Kęstutis Kasparas

Nuorodos

1. Škirpa K. Sukilimas Lietuvos suverenumui atstatyti. Vašingtonas, 1973- P 573.
2. Ten pat P572.
3. Ten pat P567-572
4. Masinės žudynės Lietuvoje (1941-1944). Dokumentų rinkinys D.I V.196S P.49-50.
5. Ten pat P50.
6. Atamukas S. Žydai Lietuvoje V.1990. P.90.
7. Begin M. Vosstanie. Ierusalim 1989. S15.

Nr.I. Lietuvių Aktyvistų Fronto programa

Nuorašas

Lietuvių Aktyvistų Fronto programa

Naujam gyvenimui ir naujai kūrybai atbudusios lietuvių tautos aki-vaizdoje, prie tautos didvyrių ir kankinių savo kraują pašventusių už laisvės atgavimą, kaip LIETUVIŲ AKTYVISTŲ FRONTAS, pasiryžęs padėti dėl lietuvių tautos gyvybinių teisių ir vykdyti geriausiųjų tautos sūnų paliktąjį kraujo testamentą, šią istorinės lemties valandą skelbia:

I. Fronto pobūdis.

1 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas yra visų veikliųjų lietuvių tautinis ir politinis sąjūdis, ryžtingai ir drausmingai vadovaujamas vienos valios.

2 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas pagrindiniais savo uždaviniais laiko:

a) prikelti Lietuvą naujam valstybiniam gyvenimui, lemti krašto pertvarkymą naujais pagrindais, ugdyti organizuotą lietuvių tautos valią, ją reikšti ir vykdyti;

b) gerbti, ugdyti, ginti kilniusios lietuvių tautos papročius, palaikyti jos aukštas moralines vertybes, saugoti jos rasinį tyrumą ir išlaikyti jos istorinę garbę;

c) gilinti tautinę kultūrą ir stiprinti amžinąją lietuviškumą, vykdyti visose srityse paspartintą kūrybą, išvystyti greitą pažangą lietuvių tautos ir žmonijos labui.

3 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas savo veikimą grindžia lietuviškuoju nacionalizmu, krikščioniškosios dorovės ir socialinio teisingumo dėsniais, kuriuose lietuvių tauta randa neišsemiamą dvasinių jėgų šaltinį nepalaužiamai kovai už teisę gyventi ir tobulėti.

II. Bendrieji pagrindai.

4 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas tautą laiko kraujo, žemės ir istorinio likimo sukurta vieningos sąmonės ir kovos už bendrą ateitį sustiprinta bendruomene, turinčia nepaneigiamą teisę saugoti ir ugdyti savą individualybę ir savą kultūrą.

5 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas skelbia kad nepriklausoma valstybė yra tobuliausia organizuota tautos forma vienintelė tikra tautos individualybės saugotoja ir būtina sąlyga tautinei kultūrai klestėti.

6 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas, pripažindamas žmogaus asmenybei išitikinimų: sąžinės ir kūrybos laisvę, sako, kad ji yra palenkta bendrajai tautos gerovei ir reikalauja kad kiekvienas tautos narys konkrečius savo darbus derintų su bendraisiais tautos reikalais.

7 str.

Normalia ir legalia žmonių dauginimosi institucija Lietuvių Aktyvistų Frontas laiko principo neišardomą moterystę, kurios pirmaeilis uždavinys yra patikrinti tautai sveiką ir stiprą bei gausų prieauglį.

8 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas yra nusistatęs materialinę savo galią laiduoti viešąją dorovę ir šia prasme glaudžiai bendradarbiauti su legalinėmis konfesijomis, kreipdamas ypatingo dėmesio į Katalikų Bažnyčią tikėdamasis iš jos aktyvaus įsijungimo į lietuvių tautos idealų siekimo darbą

9 str.

Profesinį visuomenės organizavimą Lietuvių Aktyvistų Frontas skelbia valstybės uždaviniu ir šias organizacijas laiko viešomis teisės institucijomis.

10 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas pripažįsta, kad privatinė iniciatyva, sutarianti su bendra tautos bei valstybės linkme, yra svarbus pažangos veiksnys tautos ūkio ir kultūros gyvenime.

III. Politika

11str.

Tautos ir valstybės vadovavime Lietuvių Aktyvistų Frontas laikosi vieningos valios principo, siekia jį įgyvendinti laiduodamas tautos politinę vienybę ir imdamasis už tai atsakomybę prieš lietuvių tautą

12 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas lietuvių tautos organizuotą valią įstatim-davystės srityje vykdo per Lietuvos valstybės konstitucinius organus.

LIETUVIŲ AKTYVISTŲ FRONTO PROGRAMA.

Naujam gyvenimui ir naujai kūrybai atbudusios Lietuvos tautos aktyvausioje, bro tautos didvyrių ir kankinių, savo kraują pašventusių už laisvės atgavimą, kaip LIETUVIŲ AKTYVISTŲ FRONTAS, pasiryžęs padėti dėl Lietuvos tautos gyvybinių teisių ir vykdyti geriausiųjų tautos sūnų paliktąjį kraujo testamentą, šią istorinės ištisies valandą skelbia:

I. FRONTO FORULIS

1 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas yra visų veikliųjų lietuvių tautinis ir politinis sąjūdis, rytingai ir drausmingai vedovaujamas vienos valios.

2 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas pagrindiniais savo uždaviniais laikosi:

- a) prikelti Lietuvą naujam veislybiniam gyvenimui, lemti krašto pertvarkymą naujais pagrindais, ~~užtik~~ ugdyti organizuotą lietuvių tautos valią, ją rėikšti ir vykdyti;
- b) gerbti, ugdyti, ginti kilniausius lietuvių tautos papročius, palaikyti jos aukštas moralines vertybes, saugoti jos resinį tyrumą ir išlaikyti jos istorinę garbę;
- c) gilinti tautinę kultūrą ir stiprinti amžinąją lietuviškumą, vykdyti visose sri tyse paspartintą kūrybą, išvystyti greitą pažangą lietuvių tautos ir žmonijos labui.

3 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas savo veikimą grindžia lietuviškuoju nacionalizmu, krikščioniškosios dorevės ir socialinio teisingumo deanais, kuriuose lietuvių tauta randa neįsėmiamą dvasinių jėgų šaltinį nepalaūžiamai kovai už teisą gyventi ir tobulėti.

II. BENDRIEJI PAGRINDAI.

4 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas tautą laiko kraujo, žemės ir istorinio likimo sukurta vieningos sąsponės ir kovos už bendrą ateitį sustiprinta bendruomene, turinčia nepaneigiamą teisą augoti ir ugdyti savo individualybą ir savo kultūrą.

5 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas skelbia, kad nepriklausoma valstybė yra tobuliausias organizuota tautos forma, vienintelė tikra tautos individualybės saugotoja ir būtina sąlyga tautinei kultūrai klestėti.

6 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas, pripažindamas žmogaus asmeny-

LIETUVOS APSAUGOS Gvardijos STATUTAS

1. Lietuvos Apsaugos Gvardija yra Lietuvos vieninga, nepartinė, kultūrinė, politinė, karinė, alpsta, drausmės pagrindais sutvarkyta organizacija.

2. Gvardijos oblaizai - telyai garbė, Tėvynė laisvė.

3. Liet. Apsaugos Gvardijos himnas - Lietuvos tautos himnas, vėliava - Lietuvos valstybinė vėliava, bažnytinė - Sv. Jurgio vėliava ir Gvardijos ženklas - vyties ženklas. Atskleidėjus ženklus nustato Gvardijos vadovybė ir taryba.

4. Gvardijos tikslas - apginti Lietuvos kariskais pagrindais ir Liet. Apsaugos Gvardijos eiles, drausmingai ir vieningai pasirodinti ir pasilaikyti priešose sunkiausiose mūsų Tėvynei Lietuvai valandose sekmingai ir tiksliai laimėti kovai prieš svetimą, žydiką, Lietuvos tautai ir jos Tėvynei priešą komunizmą, bolševizmą ir jo pasekėsi-prieš Lietuvos tautos autentišumą, pavergimą ir sunaikinimą. Gvardijos nariai apgynimai Lietuvos tarpusavio susiklausymą ir tamprausią vienybę, nepaliaujamai kovoja už: Lietuvos tautos laisvę ir nepriklausomybę, krikščionišką Lietuvos kultūrą - krikščionišką Lietuvos tautos sąmonę, šeimą, visuomenės auklėjimą, teisingai pagrįstą mokytojų.

5. Gvardijos veikimo plotas - Lietuvos teritorija ir kiti kraštai, kur randasi tokių pasibėgėlių Lietuvių.

6. Gvardijos vadovybė vadaro Vyriniamą Gvardijos vadą ir jo pavadoatoją, Gvardijos Vyriniamos Tarybos nariai, kurių gali būti daugiau ar mažiau pagal veikimo reikalmų Apygardų vadai ir jų padėjėjai valdžią vadai ir padėjėjai, apylinkių vadai ir padėjėjai.

7. Organizacijos centras bei vadovybės būveinė ten, kur patogiau ir smagiai.

8. Gvardijos vadovybės pareigos. - vadovauti Gvardijai, parengti įvairiausius kultūrinis, politinius ir karinius planus ir jų įgyvendinimo būdus, turėti naclatinį ryšį su Gvardijos šeimomis vadovybėmis ir Gvardijos nariais; išleisti, pakeisti ar papildyti ir įgyvendinti Gvardijos statutą; pasirašinti Gvardijos narių apginclavimus; stotavauti kitose valstybės Lietuvos reikalus. Vadovybė savo darbe prisi-laiko Vyr. Vado ir Tarybos nurodymų ir įsakymų. Gvardijos vadovybė atsako prieš Gvardijos statutą.

9. Gvardijos nariai. Gvardijos nariais gali būti lietuviai vyrai ir moters; vyrai nemažiau 18 metų, o moters - 17 m. amžiaus. Gali būti ir jaunesni, turintys vėlas Gvardijos nariams nustatytas privilegijas, tik apylinkės vadovybei juos per tam tikrą laiką išbandžius ir atrodus tinkamais.

Nariai yra paprastai, smagiamąją dalį ir mirties būrių.

Paprastasis narys privalo: a) būti rimtas, doras, blaivus, man-dagus, draugiškas, šlropas, drausmingas, tvarkingas, susipratęs ir pasilaikojęs atkaklus lietuvis, nesigalintis jokios Tėvynei aukos, nors ir savo gyvybės. b) lavintis kultūriniai - moksle, mene, religijoje, ir karo moksle. c) palaikyti savitarpio tamprausią draugystę ir didžiausią vienybę, vengiant visokių barnių ir jų priešnešių, ir vieni kitiems padėti moraliai ir materialiai. d) išsiaiškinti tikrąją Lietuvos ir jos visokių priešų - ypač bolševikų, komunistų, ypatingai ž y dų tikrąją būklę, juos sekti ir prieš juos kovoti atkakliai visomis galimomis priemonėmis. f) verbiuoti naujus narius ir prisilaikyti griežtai Gvar-dijos statuto, Vyr. Vadovybės įsakų bei nurodymų ir viską išlaikyti nuo didžiausioj paslaptį nuo savo priešų. e) rengti kovai reikalingus įvairius rikiemus ir šlepti nuo priešų. Aukoti dėl pajamų Tėvynei ir Gvardijos reikalams.

Smagiamosios dalies narys: a) pildo visą paprastojo nario prie-voly, bet ypatingai lavinasi karo moksle - karisko statuto pažinime ir jo vykdyme, mokytošas, įvairių ginklų ir jų dalių pažinime, pavartojime, ginkluose įvairių klaidų ir jų priešnešių pažinime, įvairių kariskų sprogtamų medžiagų pažinime, jų paruošime ir panaudojime. b) išstudijuoja ir gerai apgalvotai sudarinaja įvairius kariskus planus bei apystatoves įvairiose vietose, kaip padaryti priešų nepavojingus, nugabinti ir tuos atvejus, kaip prie to priėjus išsiaiškina įvairias strategines vietas, pozicijas ir jų variantus. c) stengiasi įsigyti patys ar per vadovybę ginklų, sprogtamų medžiagų, tašio priimtų -

Pavergtos Lietuvos tautiečiai!

Brangūs vargantantieji broliai, Lietuvos išsilaisvinimo vėliava artėja. Kelia mėnesių mūsų kruopštumo, darbo ir jūsų azijatiškojo priešpauzėje kanšių rezultatai čiapat. Mes įpareigoti jus painformuoti šiais klausimais:

- 1) Pavergtoje Lietuvoje yra pasklidusi ši žinia, kad dabar Berlyne yra sudaryta būsimoji Lietuvos vyriausybė. Tai ne visai tinka tikrenybei. Šiuo metu Berlyne veikia organizacinės ir savišalpos valdybos atstovybė, kuri rūpinasi tikrai Lietuvos išsilaisvinimu. Būsimoji naujoji Lietuvos vyriausybė bus sudaryta iš geriausių Lietuvos sūnų. Turėdami dėmesyje praeities klaidas, užsiemę sąmoningai Lietuvą valdyti nauja keliu, suprantame, kad negalės turėti vaidmens joks lietuvis, kuris dabar užsienyje ar pavergtoje Lietuvoje yra pasyvas.
 - 2) Kaip jau minėjom, Lietuvos išsilaisvinimo vėliava čia pat. Prasidėjus žygiui iš Vakarų, jūs ta pačia minute apie tai būsite painformuoti per radiją ar kitu kokių būdu. Tuo momentu pavergtos Lietuvos miestuose, bažnytkaimiuose ir kaimuose turi įvykti vietiniai sukilimai arba tikriau sakant, valdžios pėsmimas ir savo rankas.
 - 3) Tuojau reikalinga suimti vietinius komunistus ir kitokius Lietuvos išdavikus, kad nei vienas neišvengtų atpildo už savo veiksmus. Išdavikams bus tik tada dovanota, jei jie tikrai įrodys, kad likvidavo bent po vieną žydą. Mes esame tikri, kad jūs jau esate organizuoti ir pasirengę, o ten kur nėra pasirengta, tai organizuokite nors mažomis grupėmis. Jūs jau patyrėte, kad lietuvių tarpe yra daug išdavikų, todėl lemiamu momentu būkite labai atsargūs.
 - 4) Prasidėjus veiksmams užimkite tiltus, svarbius geležinkelio magusus, aerodromus, fabrikus ir kitus dalykus. Nenaikinkite ir neleiskite rusams naikinti (ypač tiltus), nes tai turi didelės reikšmės kariniams bei ekonominiams sumetimais.
 - 5) Prasidėjus veiksmams paimekite į savorankas kalėjimus, kad nei vienas mūsų tėvynės sūnus nebūtų išvartytas į asijatų krastę. Būtų gerai, kad kaip nors ši žinia patektų pas jus į kalėjimus jų suraminimui.
 - 6) Jau dabar painformuokite žydus, kad jų likimas aiškus, todėl kuris gali, tegul jau dabar nešėtinasi iš Lietuvos, kad nebūtų nereikalingų aukų lemiamu momentu. Jų turtus paimekite į savorankas, kad niekas veltui nežūtų.
 - 7) Prasidėjus veiksmams, užnugaty bus išmėtomi kariški paraštininkai. Tuojau su jais sueikite ryšius ir reikalui esant jiems padėkite.
 - 8) Per kaimus ir miestelius, miestus žygiuos vokiečių kariuomenė. Jų eilėse bus ir daug jūsų pažįstamų tautiečių. Visus vienodai nuoširdžiai ir maloniai sutikite, pasveikinkite ir teikite jiems reikalingas pagalbą. Tuo metu jau turi būti susidariusi laikina naujoji Lietuvos vyriausybė.
- Tautiečiai, esame išvakarėse labai daug rimtų įvykių. Pasigirdus kovos trimitams, likučiai išdraikytos Lietuvos kariuomenės, garbingi Lietuvos savanoriai, šauliai, mokašėviai, valietiečiai, o labiausiai jūs nuilūdę artėjai šėmdirčiai, palikite šagrę su arkliais vidury vėgų ir visi kas tik nenori tarnauti azijatiškam raudonam terorui, laikinai meskite į šalį savo tiesiogines pareigas ir kas tik galite, atleiskite naujos Lietuvos pagalbą. Firmieji mūsų savanoriai Gedimino kalne įkels Lietuvos vėliavą, tai mūsų visų pareiga pašalinti iš ten raudonąjį skarmalą, o jo vieton teplesvuoja didinga Naujos Lietuvos vėliava!

Iki pasimatymo Naujoje Lėšvoje Lietuvoje!

13 str.

Visuomenės organizavimo ir vadovavimo srityje Lietuvių Aktyvistų Frontas kuria Darbo, Ūkininkų, Kultūrininkų, Moterų, Jaunuomenės, Užsienio Lietuvių Frontus ir įvairių profesijų barus, kuriuose visuomenę rikiuoja sudrausmintam darbui, ugdo kolektyvinę visuomenės valią tautos ir valstybės gyvenime ir derina profesinius reikalus su bendrąja tautos gerove.

14 str.

Lietuvos nepriklausomybės gynimas yra pirmą ir garbingą kiekvieno tautos nario pareigą. Todėl Lietuvių Aktyvistų Frontas skaito būtiną, kad visa tauta, o ypač jos priaugančioji karta būtų auklėjama kovos ir pasiryžimo dvasioje. Šiam tikslui siekti daroma Tautinio Darbo Apsauga veikianti kariniais drausmės pagrindais.

15 str.

Užsienyje gyveną lietuviai, ne Lietuvos piliečiai, atvykę į Lietuvą automatiškai įgyja Lietuvos piliečio teises.

16 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas žydų tautinei mažumai Lietuvoje atšaukia svetingumą.

IV. Ūkis.

17 str.

Ūkinio tautos ir valstybės gyvenimo pagrindu Lietuvių Aktyvistų Frontas laiko privatinę nuosavybę, tačiau reikalaujama kad valstybė prižiūrėtų nuosavybės išsigijimą ir josios naudojimą, derindama jį su bendraisiais tautos ir valstybės ūkio reikalais.

18 str.

Žemės ūkis atremiamas į laisvą ūkininkų luomą, kurie savo žemę tvarko privatinės nuosavybės pagrindais, tačiau socialinio teisingumo ir gamybinio tikslingumo sumetimais valstybė nustato ūkinio vieneto didumo ribas.

19 str.

Ūkinio luomo, kaip visos tautos maitintojo pastovumui ir žemės sunaudojimo tikslingumui patikrinti leidžiama išsigyti tik Lietuvos piliečiams, pirmoje eilėje tik lietuviams, mokantiems dirbti.

20 str.

Ūkio pardavimas iš varžytinių draudžiamas. Prasiskolinusius ir netinkamai tvarkomus ūkius valstybė turi nupirkti teisinga kaina tikslingo žemės paskirstymo reikalu.

21 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas, pripažindamas privatinės iniciatyvos reikšmę pramonės srityje, ypatingai iškelia reikalą pirmoje eilėje remti žemės

ūkio pramonę. Tačiau bendrosios ūkinės gerovės sumetimais valstybė įpareigojama rūpintis pramonės vystymosi planingumu ir jos veikimo kontrole.

22 str.

Lietuvių Aktyvistų Fronto nusistatymu, valstybės finansai turi remtis progresyvine mokesčių sistema, kiek galima vengiant netiesioginių mokesčių.

23 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas laiko būtiniausiu reikalu praveisti plačią ir radikalią Lietuvos miestų reformą. Jos tikslas būtų sustiprinti lietuvių tiek gyventojų, tiek santvarkos, tiek paties stiliaus atžvilgiu.

V. Darbas ir socialinė apsauga

24 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas pripažįsta kad visų ūkinių gėrybių šaltinis yra žmogaus darbas, kuris yra kiekvieno tautos nario pareiga. Valstybė turi rūpintis darbo jėgos paruošimu, jos tikslingu naudojimu darbo sąlygų racionalizavimu ir patikrinti teisingą darbo atlyginimą.

25 str.

Darbas yra vienintelis teisingas pragyvenimo šaltinis, pragyvenimas ne iš savo darbo įsigytu kapitalu turi būti pateisintas visuomenei naudinga tačiau neapmokamu darbu.

26 str.

Veiklumui ir solidarumui skatinti, darbo meilei išauklėti ir viešojo pobūdžio gėrybėms sparčiau kurti, Lietuvių Aktyvistų Frontas laiko reikalinga, kad būtų įkurta abiejų lyčių jaunuomenei privalomojo darbo tarnyba.

27 str.

Socialinei tautos narių apsaugai laiduoti turi būti įvestas privalomas draudimas senatvės, ligos ir invalidumo atvejais.

28 str.

Lietuvių Aktyvistų Fronto nusistatymu įmonių darbininkams ir tarnautojams turi būti patikrinta teisė dalyvauti įmonių pelne.

29 str.

Valstybės ir savivaldybių uždavinys darbininkus, tarnautojus ir valdininkus aprūpinti nuosavais butais ir daržais, kad naujoje Lietuvoje kiekvienas lietuvis tiesioginei būtų surištas su gimtąja žeme.

30 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas laiko reikalinga kad valstybė patikrintų palankias sąlygas lietuviškai šeimai klestėti, griežtai kovotų už priaugan-

čiųjų kartų sveikatingumą ir laiduotų motinystės apsaugą bei globą, o taip pat ir tinkamą medžiaginį šeimų aprūpinimą.

VI. Tautinė kultūra ir ugdymas.

31 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas skelbia, kad tautinė kultūra yra stipriausias amžinojo lietuviškumo laidas ir ryškiausias tautinės individualybės rodiklis, kad tautinės kultūros kūrimas yra ne tik atskirų asmenų, bet ir visos lietuvių tautinės bendruomenės uždavinys.

32 str.

Lietuvių Aktyvistų Frontas pripažįsta kad tautinė kultūra gali reikštis įvairiomis kryptimis. Tačiau tautos dvasia jos istorija jos papročiai ir jos gyvybiniai interesai, turi būti nuolatinis idėjinis šaltinis ir vertybių kriterijus. Todėl Lietuvių Aktyvistų Frontas yra pasiryžęs griežtai kovoti su lietuviškumą neigiančiomis ir jo nepaisančiomis kultūros srovėmis ir idėjomis.

33 str.

Tiek praeities, tiek dabarties pagrindinės ir vertingos lietuviškosios kultūros gėrybės paimamos specialion valstybės žinion bei priežiūron ir skleidžiamos plačiausiuose tautos sluoksniuose.

34 str.

Tautos dvasiniam atsparumui ugdyti, tautinės dvasios grynumui išlaikyti, ir tautinės kultūros politikai vykdyti, tautai informuoti ir telkti kuo aktingiausiai veiklai visoje viešojo gyvenimo srityje steigiamos specialios valstybinės institucijos.

35 str.

Pagrindiniu auklėjimo tikslu Lietuvių Aktyvistų Frontas laiko: išugdyti fiziškai ir dvasiškai stiprias lietuviškas asmenybes, kurios tarpusavy mokėtų sugyventi ir kurti taip, kaip reikalauja tautinės bendruomenės aukščiausieji interesai, krikščioniškosios dorovės principai ir socialinis teisingumas.

36 str.

Naujųjų kartų ugdymas yra vieša tautinės bendruomenės funkcija ir todėl valstybės globai pavedami visi ugdymo laipsniai ir visos jos sritys. Privatinį ugdymą valstybė gali patikėti tik atskiriems pedagoginiu veikimu pasižymėjusiems asmenims arba galias pedagogines tradicijas lietuvių tautoje turinčioms institucijoms.

37 str.

Vidurinėse, specialinėse ir aukštosiose mokyklose turi būti vykdoma stropi gabiųjų atranka ir gabūs, bet neturtingi jaunuoliai turi būti mokslinami valstybės lėšomis.

38 str.

Lietuviškoji mokykla turi rūpintis ne vien priaugančios kartos švietimu, bet ir auklėjimu, ugdant auklėtinio gabumus, savarankiškumą. iniciatyvą ir veiklumą.

39 str.

Suaugusiųjų švietimas turi būti vykdomas tautine, visuomeniškai doriška, profesine ir kultūrine linkme.

40 str.

Fizinis lavinimas sudaro būtiną tautos ugdymo dalį ir išplečiamas visuose tautos sluoksniuose.

Kiekvienas Lietuvių Aktyvistų Fronto narys, nepaisydamas jokių aukų, jokio darbo ir kančios, prisiekia lietuvių tautai visa savo energija ir pajėgomis vykdyti fronto idėjas ir tikslus, kad Lietuva įžengus į naują gyvenimo tarpsnį, nuolat gaivintų savyje didingumą praeitims dvasios ir atliktų ateities uždavinius, kuriuos jai skiria tautinė prigimtis kitų tautų tarpe.

Nr.2. Lietuvių Aktyvistų Fronto įstatai

Lietuvos Aktyvistų Fronto įstatai

Lietuvių Aktyvistų Frontas yra tautinio ir politinio veiklesniųjų ir ryškesniųjų lietuvių tautos sūnų ir dukrų sąjūdžio, įsipareigojusio nuolat budėti dėl lietuvių tautos gyvybinių teisių ir kovoti už jos amžinuosius idealus, organizacinė forma.

Jį pagimdė ir išugdė praeities klaidos, tautinės laisvės ir valstybinės nepriklausomybės netekimas, kančios po svetimųjų jungų, pasiryžimas vėl prikelti Lietuvą ir mūsų protėvių bei aukų už Lietuvos Nepriklausomybę paliktasis kraujo testamentas- niekados neišsižadėti laisvės, o jos netekus, nepasiduoti, bet kovoti ir laimėti.

Lietuvių Aktyvistų Frontas veikia nuo 1940 metų lapkričio mėnesio 17 dienos.

Jis vadinasi frontu kaip nuolatinės kovotojiškos veiklos išraiška. Sutrumpintai jis vadinasi LAF arba paprastai Frontu.

I. Tikslas.

Lietuvių Aktyvistų Frontas jungia visus veikliuosius lietuvius /vyrus ir moteris/ į vieną neišsemiamą ir nuolat veiklų vieningos valios sudrausmintai vadovaujamą lietuvių tautinės energijos vienetą, kurio uždaviniai yra šie:

1. Ugdyti organizuotą lietuvių tautos veiklą. ją reikšti ir vykdyti.
2. Prikelti Lietuvą naujam valstybiškai nepriklausomam gyvenimui.
3. Lemti krašto pertvarkymą ir valdymą naujais sveikais ir tvarkingais pagrindais.

4. Laiduoti Lietuvai prideramą vietą Naujojoje Europoje, o lietuvių tautai- tinkamas sąlygas ugdytis, kurti savo dvasinę ir medžiaginę gerovę, augti ir stiprėti.
5. Gerbti, ginti ir ugdyti kilnius lietuvių tautos papročius, palai-kyti jos krikščioniškąją dorovę ir aukštą moralę, gilinti tautinę kultūrą ir stiprinti amžinąją lietuviškumą, saugoti jos rasinį tyrumą ir iš-
laikyti jos istorinę garbę.
6. Vykdyti visose srityse paspartintą kūrybą ir ugdyti intensyvią pažangą tautos ir žmonijos labui.

Lietuvių Aktyvistų Fronto principinę programą nustato atskiras sta-
tutas.

II. Organizacija.

§1 Lietuvių Aktyvistų Frontą sudaro:

- A. LAF Vyriausioji Vadovybė,
- B. LAF padaliniai,
- C. LAF nariai,
- D. LAF teismai ir
- E. LAF kontrolė,
- F. LAF Tautinio Darbo Apsauga

Be to. Lietuvių Aktyvistų Fronto programos plotmėje ir jo bendroje vadovybėje veikia

1. Darbo Frontas,
2. Ūkininkų Frontas,
3. Moterų Frontas,
4. Kultūrininkų Frontas,
5. Jaunuomenės Frontas,
6. Užsienio Lietuvių Frontas ir
7. Įvairių Kitų Sričių Barai.

A. LAF Vyriausioji Vadovybė.

§3 Viso Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio priešakyje stovi Vyriausias Lie-
tuvių Aktyvistų Fronto Vadas.

Siekdamas įvykdyti Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio idealus ir už-
davinius jis vadovauja ir naudojasi Lietuvių Aktyvistų Fronto jėgo-
mis savo nuožiūra.

Jo įsakymai ir nurodymai yra privalomi visiems Lietuvių Ak-
tyvistų Fronto nariams ir turi būti griežtai vykdomi.

§4 Pirmuoju Lietuvių Aktyvistų Fronto Vyriausiuoju Vadu skaitomas
mūsų tautos sūnus, savo darbu ir asmeniniu pasiaukojimu lemiamai
paveikęs Lietuvos prisikėlimą naujam nepriklausomam valstybiniam
gyvenimui.

Apie tokio asmens pasireiškimą sprendžia pirmasis Lietuvių Aktyvistų Fronto Didysis Kongresas balsų dauguma

§5 Lietuvių Aktyvistų Fronto Vyriausiajam Vadui atsistatydinus, žuvus ar dėl nesveikatos išėjęs iš rikiuotės, naujasis Vyr. Vadas renkamasis 4 paragrafe paskutinėje pastraipoje numatytu būdu.

§6 Lietuvių Aktyvistų Fronto Vyr. Vadas skiria savo nuolatini pavaduotoją, kuris:

1. Vyr. Vado pavedamas atlieka svarbesnius uždavinius ir kitas jam nustatytas nuolatines pareigas;

2. Pavaduoja Vyr. Vadą šiam išvykus ar sunegalavus;

3. Automatiškai perima laikinai eiti Vyr. Vado pareigas, šiam išėjęs iš rikiuotės /žiūr. 5/ ir

4. Neatidėliodamas sušaukia Lietuvių Aktyvistų Fronto didįjį Kongresą naujam LAF Vyr. Vadui išrinkti /žiūr. 4 paskutinę pastraipą/

Sprendimą paruošti ir LAF reikalams tvarkyti Vyr. Vado tarnyboje yra Lietuvių Aktyvistų Fronto Generalinis Sekretoriatas, kurį sudaro šios Vadybos:

1. ideologijos,

2. Organizacijos,

3. Akcijos,

4. Saugumo,

5. Administracijos ir

6. Juriskonsulto.

Vadybas sudaro atatinkami skyriai ir dalys.

Generalinio Sekretoriato priešakyje yra LAF Generalinis Sekretorius.

LAF Gen. Sekretorių ir Vadybų Vadovus skiria ir atleidžia LAF Vyr. Vadas.

§7 LAF Generalinis Sekretoriatas:

1. Nagrinėja LAF programinius ir ideologinius klausimus, projektuoja LAF veikimo kryptį ir ruošia planus,

- 2 Paruošia LAF metinę pajamų ir išlaidų sąmatą ir veikimo apyskaitas,

3. Paruošia statutus LAF organams ir padaliniams tvarkyti,

4. Paruošia instrukcijas ir taisykles LAF veiklai reguliuoti,

5. Rūpinasi LAF Didžiojo Kongreso sušaukimu ir jo nutarimų vykdymu,

6. Rūpinasi LAF turto ir kapitalo valdymo reikalais,

7. Vadai tvarko LAF narių registraciją ir vadų asmenines bylas.

8. Rūpinasi LAF vidaus saugumu ir Vadų Apsauga.

9. Seka Tautos ir Valstybės gyvenimą ir

10. Telkia LAF Vyr. Vadui pasiūlymų visais kitais klausimais LAF uždaviniams vykdyti.

LAF Generalinio Sekretoriato funkcionavimą nustato atskiras Statutas . Vyr. Vado tvirtinamas.

§8 Pagrindiniams ir bendriems LAF veiklos klausimams aptarti prie LAF Vyr. Vado sudaroma Lietuvių Aktyvistų Fronto Taryba, vadinama Lietuvių Aktyvistų Fronto Vadija, kurios nuolatinė sudėtis yra šitokia:

1. Pirmininkas- LAF Vyriausias Vadas,
2. Vicepirmininkas- LAF Vyr. Vado pavaduotojas,
3. Sekretorius- LAF Generalinis Sekretorius.

Nuolatiniai nariai:

4. LAF Apygardų Vadai,
5. LAF Tautinio Darbo Apsaugos Vadas,
6. Darbo Fronto Vadas,
7. Ūkininkų Fronto Vadas,
8. Moterų Fronto Vadė,
9. Kultūrininkų Fonto Vadas,
10. Jaunuomenės Fronto Vadas,
11. Užsienio Lietuvių Fronto Vadas,
12. Ideologijos Vadovas,
13. Organizacijos Vadovas,
14. Akcijos Vadovas,
15. Saugumo Vadovas,
16. Administracijos Vadovas,
17. LAF Kontrolierius,
18. LAF Juriskonsultas,
19. Veikiančiųjų barų vadovai,

Be to, LAF Vyr. Vadas, reikalui esant skiria ir kitus narius nuolatiniais LAF Vadijos nariais arba juos kviečia dalyvauti jo vad. posėdžiuose, sprendžiant specialius klausimus.

LAF Vadijos nutarimai Vyr. Vadui turi patariamą galios.

LAF Vadijos posėdžiai ir nutarimai yra slapti.

§9

B. LAF padaliniai.

LAF padalinius sudaro:

1. LAF Apygardos,
2. LAF Apskritys,
3. LAF Apylinkės,
4. LAF Branduoliai.

LAF Apygarda

§10 LAF Apygardų skaičių ir jų ribas nustato Vyr. Vadas.

§11 LAF Apygardai vadovauja Apygardos Vadas, Vyr. Vado skiriamas ir atleidžiamas. Jis priklauso Vyr. Vadui betarpiškai.

§12 Sprendimams paruošti ir Apygardos reikalams tvarkyti Apygardos Vado tarnyboje yra Apygardos Sekretoriatas, kurį sudaro šie skyriai:

1. Organizacijos,
2. Akcijos,
3. Saugumo,
4. Administracijos.

Sekretoriato priešakyje yra LAF Apygardos Sekretorius.

LAF Apygardos Sekretorių ir Skyrių Vedėjus skiria ir atleidžia

LAF Vyr. Vadas, Apygardos Vadui pristačius.

LAF Apygardos Sekretoriato funkcionavimą nustato atskiras statutas, LAF Vyriausios Vadovybės tvirtinamas.

§13 LAF Apygardos Vadas:

1. Vadovauja ir atstovauja jam pavestai Apygardai, ją informuoja ir instruktuoja pagal LAF Vyr. Vadovybės bendrus nurodymus;
2. Šaukia ne mažiau kaip vieną kartą per metus Apygardos Vadijos Suvažiavimą;
3. Paruošia ir pateikia LAF Vadovybei tvirtinti Apygardos metinio veikimo planą; duoda Apygardos metinio veikimo ir išlaidų apyskaitą
4. Tvirtina LAF Apskričių veikimo planus ir metines apyskaitas;
5. Atsako už LAF idėjų skleidimą ir vykdymą savo Apygardoje, jos drausmę, veikimą ir turtą.

§14 LAF Apygardos Vadiją sudaro:

1. Pirmininkas- Apygardos Vadas,
2. Vicepirmininkas- Apygardos TDA Vadas,
3. Sekretorius- Apygardos Sekretorius,

Nariai:

4. Apskričių Vadai arba juos pavaduoją Sekretoriai,
5. Apylinkių Vadai arba juos pavaduoją Sekretoriai,
6. Apygardos, Darbo, Ūkininkų, Moterų, Kultūrininkų ir Jaunuomenės Fronto Vadai arba jų atstovai,
7. Apygardos Sekretoriato Skyrių Vedėjai.

§15 Apygardos Vadijos suvažiavimas:

1. Svarsto ir sprendžia visus Apygardos Vado jam patiektus dienotvarkės klausimus;

2. Išklauso Apskričių Vadų pranešimus;
3. Pasisako dėl Apygardos veikimo, apyskaitos ir pajamų- išlaidų sąmatos;
4. Kelia sumanymus ir Apygardos Vadovybei telkia pasiūlymų;
5. Sprendžia visus kitus apygardos veikimą liečiančius klausimus.

Apygardos Vadijos suvažiavimas sprendžia paprasta balsų dauguma Jos nutarimai Apygardos Vadui turi patariamąsios galios.

LAF Apskritis

§16 Kiekvienoje Apygardoje Apskričių skaičių ir jų ribas nustato atitinkamos Apygardos Vadas.

§17 LAF Apskričiai vadovauja Apskrities Vadas, LAF Vyr. Vado skiriamas ir atleidžiamas, Apygardos Vadui pristačius.

Apskrities Vadas betarpiškai priklauso Apygardos Vadui.

§18 Sprendimams paruošti ir Apskrities reikalams tvarkyti Apskrities Vado tarnyboje yra LAF Apskrities Sekretoriatas, kurį sudaro šios dalys:

1. Organizacijos,
2. Akcijos,
3. Saugumo ir
4. Administracijos.

Sekretoriato priešakyje yra LAF Apskrities Sekretorius.

LAF Apskrities Sekretorių ir Dailų Vedėjus skiria ir atleidžia LAF Apygardos Vadas, Apskrities Vadui pristačius.

LAF Apskrities Fronto funkcionavimą nustato atskiras statutas, LAF Vyriausios Vadovybės tvirtinimas.

§19 LAF Apskrities Vadas:

1. Vadovauja ir atstovauja jam pavestai apskričiai, ją inspektuoja ir instruktuoja pagal bendrus Vyriausios Vadovybės ir Apygardos Vado nurodymus;

2. Šaukia ne mažiau kaip vieną kartą per metus Apskrities Vadijos Suvažiavimą;

3. Paruošia ir patelkia LAF Apygardos Vadovybei tvirtinti Apskrities veikimo planą, numatomų pajamų ir išlaidų apyskaitą;

4. Tvirtina LAF Apylinkių veikimo planus ir metines apyskaitas;

5. Atsako už LAF idėjų skleidimą ir vykdymą savo apskrityje, jos veikimą drausmę ir turtą.

§20 LAF Apskrities Vadi jos Suvažiavimą sudaro:

1. Pirmininkas- Apskrities Vadas,

2. Vicepirmininkas- Apskrities TDA Vadas,

3. Sekretorius- Apskrities Sekretorius,

Nariai:

4. Apylinkių Vadai arba juos pavaduoją Sekretoriai,

5. Branduolių Vadai arba jų atstovai,

6. Apskrities, Darbo, Ūkininkų, Moterų, Kultūrininkų ir Jaunuo-
menės Frontų Vadai arba jų atstovai,

7. Apskrities Sekretoriato Dalių Vedėjai.

§21 Apskrities Vadijos Suvažiavimas:

1. Svarsto ir sprendžia visus Apskrities Vado jam patiektus
dienotvarkės klausimus,

2. Išklauso Apylinkių Vadų pranešimus,

3. Pasisako dėl apskrities veikimo apyskaitos ir pajamų- išlaidų
sąmatos,

4. Kelia sumanymus ir Apskrities Vadovybei tiekia pasiūlymų,

5. Sprendžia apie visus kitus Apskrities veikimą liečiančius klau-
simus.

Apskrities Vadijos Suvažiavimas sprendžia paprasta balsų dau-
guma. Jo nutarimai Apskrities Vadui turi patariamąsios galios.

LAF apylinkė.

§22 LAF Apylinkių Skaičių ir jų ribas nustato Apskrities Vadas.

§23 LAF Apylinkei vadovauja Apylinkės Vadas, LAF Apygardos Vado
skiriamas ir atleidžiamas, Apskrities Vadui pristačius.

Apylinkės Vadas betarpiškai priklauso nuo Apskrities Vado.

§24 Sprendimams paruošti ir Apylinkės reikalams tvarkyti Apylinkės
Vado tarnyboje yra LAF Apylinkės Sekretoriatas, kurį sudaro:

Apylinkės Sekretorius ir

4 patikėtiniai, kurių

1- organizacijos reikalams,

1- akcijos reikalams,

1- saugumo reikalams,

1- administracijos reikalams.

LAF Apylinkės Sekretorių ir Patikėtinius skiria ir atleidžia
Apskrities Vadas, Apylinkės Vadui pristačius.

LAF Apylinkės Sekretoriato funkcionavimą nustato atskiras sta-
tutas, LAF Vyr. Vadovybės tvirtinamas.

§25 LAF Apylinkės Vadas:

1. Vadovauja ir atstovauja jam pavestai Apylinkei, ją inspektuoja
pagal bendrus LAF Vyr. Vadovybės ir Apskrities Vado nurodymus,

2 Šaukia Apylinkės Vadijos Suvažiavimus,

3. Paruošia ir patiekia LAF Apskrities Vadovybei tvirtinti Apylinkės veikimo planą, numatomą pajamų- išlaidų sąmatą ir duoda metinę veiklos ir išlaidų apyskaitą,

4. Tvirtina LAF branduolių ir veikimo planus ir metines apyskaitas,

5. Atsako už LAF idėjų skleidimą ir vykdymą savo apylinkėje. jos veikimą, drausmę ir turtą.

§26 LAF Apylinkės Vadijos Suvažiavimą sudaro:

1. Pirmininkas- Apylinkės Vadas.
2. Vicepirmininkas- Apylinkės TDA Vadas,
3. Sekretorius- Apylinkės Sekretorius,

Nariai:

4. LAF Branduolių Vadai,
5. Po du rinktus atstovus nuo kiekvieno branduolio, /Jei Branduolys turi daugiau, kaip 100 narių,- tai- 3/.
6. Apylinkės Darbo, Ūkininkų, Moterų, Kultūrininkų ir Jaunomenės Frontų Vadai bei jų atstovai,
7. Apylinkės Sekretoriato patikėtiniai.

§27 LAF Apylinkės Vadijos Suvažiavimas:

1. Svarsto ir sprendžia visus Apylinkės Vado jam patiektus dienotvarkės klausimus,
2. išklauso LAF Branduolių Vadų pranešimus,
3. Pasisako dėl Apylinkės veikimo apyskaitos ir pajamų- išlaidų sąmatos,
4. Kelia sumanymus ir tiekia Apylinkės Vadovybei pasiūlymus,
5. Sprendžia apie visus kitus Apylinkės veikimą liečiančius klausimus.

Apylinkės Vadijos suvažiavimas sprendžia paprasta balsų dauguma Jo nutarimai Apylinkės Vadui turi patariamąsios galios.

LAF branduolys.

§28 Branduolys yra mažiausias LAF padalinys.

Jo narių skaičius siekia ne daugiau kaip 100 asmenų.

Tose vietose, kur narių susiranda per 120 asmenų, steigiamas lygiagretis branduolys.

LAF Branduoliai steigiami kaimuose, miesteliuose, įmonėse, įstaigose ir tt

Branduoliui vadovauja Branduolio Vadas, skiriamas ir atleidžiamas Apskrities Vado, Apylinkės Vadui pristačius. Branduolio Vadas betarpiškai priklauso nuo Apylinkės Vado.

§30 Bėgamiesiems reikalams tvarkyti Branduolio Vado tarnyboje yra Branduolio Sekretorius ir 1 saugumo patikėtinis. Juos skiria ir atleidžia Apylinkės Vadas, Branduolio Vadui pristačius. Be to, Branduolio narių sueiga renka Branduolio Vado tarnybon 1 patikėtinį iš savo tarpo.

Branduolio Sekretoriato funkcionavimą nustato atskiras statutas, LAF Vyr. Vadovybės tvirtinamas.

§31 LAF Branduolio Vadas:

1. Vadovauja ir atstovauja jam pavestam Branduoliui,
2. Paruošia ir patiekia Apylinkės Vadovybei tvirtinti Branduolio veikimo planą, numatomų pajamų- išlaidų sąmatą ir duoda veiklos ir išlaidų apyskaitą.
3. Šaukia Branduolio narių sueigas.
4. Nuolat rūpinasi LAF narių idėjiniu auklėjimu ir LAF dvasios palaikymu,
5. Atsako už Branduolio veikimą, jo narių drausmingumą ir Branduolio turtą.

§32 LAF Branduolio narių sueiga:

1. Svarsto ir sprendžia visus branduolio Vado jai patiektus dienotvarkės klausimus,
 2. Išklauso Branduolio Vadovybės pranešimus apie bėgamuosius reikalus ir juos aptaria
 3. Pasisako dėl Branduolio veikimo apyskaitos ir pajamų- išlaidų sąmatos,
 4. Kelia sumanymus ir Branduolio Vadovybei telkia pasiūlymų,
 5. Sprendžia visus kitus Branduolį liečiančius klausimus.
- Branduolio sueiga sprendžia paprasta balsų dauguma
Jos nutarimai Branduolio Vadui turi patariamąsios galios.

§33 LAF Branduolio sueigose dalyvauja visi jo nariai.

C. LAF nariai.

§34 LAF nariu gali būti kiekvienas lietuvis ir lietuvė, kuris:

1. Turi ne mažiau kaip 18 metų amžiaus,
2. Yra dorovingas, aktyvus, gero vardo ir nacionališkai apsisprendęs,
3. Besąlyginiai pritaria LAF programai ir pasiduoda nustatytajai drausmei,
4. Yra pasiryžęs visomis priemonėmis kovoti už lietuvių tautos idealus ir LAF užsibrėžtus tikslus,
5. Nutraukia visus ryšius su kitomis politinėmis organizacijomis, jeigu jis joms priklausė,
6. Nėra tiesioginis kaltininkas dėl Lietuvos Nepriklausomybės pradžio.

7. Nėra praeityje pasižymėjęs ypatingai piktais darbais ar veiksmais prieš veiklesnius mūsų tautos sūnus ir dukras, kovojusius su buvusiojo mūsų krašto režimo klaidomis, nustūmuslomis Lietuvą į pražūtį ir lietuvių tautoje išugdžiusiomis nesantaiką ir neviltį,

8. Duoda iškilmingą pasižadėjimą LAF Vadovybės nustatyto turinio, jog bus Lietuvių Aktyvistų Frontui ištikimas.

§35 LAF nariu negali būti:

1. Asmuo, kuriam teismas yra atėmęs ar aprėžęs teises,
2. Asmuo, kuris kaltinamas dėl nusikalstamojo darbo, už kurį grėsia jo teisių atėmimas ar aprėžimas,
3. Asmuo, kuriam teismo paskirta globa
4. Asmuo, pasižymėjęs savo amorališku gyvenimu.

Narių priėmimas.

§36 Asmuo, norįs įstoti į LAF ir atitinkąs 34-35 reikalavimus, įteikia jo apylinkės ar vietinio LAF Branduolio Vadui raštišką apie tai pareiškimą, pridėdamas prie jo užpildytą nustatytos formos žinių lapą, prašytojo ir jį rekomenduojančių dviejų LAF narių pasirašytą.

§37 LAF Padalinio Vadas, gavęs 36 paminėtą pareiškimą, surenka apie pareiškimo padavėją papildomų žinių ir persitikrinęs, kad pareiškimo teikėjas atitinka LAF nariui statomus reikalavimus, ne vėliau kaip per dvi savaites laiko padaro savo sprendimą, ar pareiškimo įteikėjas yra priimtas į LAF narius, ar ne.

Apie savo nutarimą LAF padalinio vadas praneša raštu arba žodžiu pareiškimo įteikėjui.

§38 Pareiškimą įteikęs asmuo laikomas LAF kandidatu į LAF narius nuo jo priėmimo dienos.

§39 Jei pareiškimas lieka nepatenkintas ir jo įteikėjas nuo savo kandidatūros į LAF narius neatsisako, tai jis gali per savaitę laiko nuo atsakymo dienos nutarimą apskusti LAF Apskrities Vadui.

§40 Apskrities Vadas, gavęs skundą, atsiklausia apskrities teismo nuomonės ir nusprendžia ar skundo įteikėjas yra užskaitytinas kandidatu į LAF narius, ar ne. Apie savo nutarimą jis praneša raštu skundo padavėjui.

§41 Jei skundo padavėjas ir Apskrities Vado sprendimu nepatenkintas, tai jis gali kreiptis į LAF Apygardos Teismą kurio sprendimas yra jau galutinis.

Apygardos Teismo sprendimas skelbiamas LAF spaudos organe.

§42 Kandidatas priimamas į LAF narius, kai jis:

1. Jau yra pakankamai susipažinęs su LAF programa organizacijos nuostatais ir įsisąmoninęs LAF ideologiją,

2. Parodęs reikalingo drausmės supratimo,
3. Moka draugingai sugyventi su kitais LAF nariais,
4. Gerai atlieka jam pavedamas pareigas.

§43 Kandidatą priima į LAF narius Apskrities Vadas, Apylinkės Vadui pasiūlius.

§44 Priimtas kandidatas įtraukiamas į LAF narių sąrašus.

Jei kandidatas per 6 mėnesius laiko nepriimamas į LAF narius, tai jis toliau nebelaikomas kandidatu ir iš kandidatų sąrašo išbraukiamas. Apie tai jam pranešama raštu.

§45 Kandidatas nepriimtas į LAF narius ir išbrauktas iš kandidatų sąrašo, gali dėl to paduoti skundą Apygardos Teismui per savaitę laiko nuo gavimo pranešimo apie išbraukimą

Apygardos Teismo sprendimas yra galutinas.

Jei Apygardos Teismas nusprendžia, kad kandidatą išbraukti nebuvo pakankamo pagrindo, tai kandidatas grąžinamas į kandidatų sąrašą ir priimamas į LAF narius.

§46 Kandidatai, pripažinti tinkamais, priimami į LAF narius iškilmingai ir ta proga duoda 34 p.6 numatytą LAF nario pasižadėjimą

Priėmimo tvarką nustato LAF Vyriausiosios Vadovybės instrukcija.

§47 Asmuo, priimtas į LAF narius, gauna LAF nario kortelę.

Nario teisės ir pareigos.

§48 LAF narys:

1. turi teisę būti valdžios, savivaldybių įstaigų ir privatiųjų įmonių palankiai traktuojamas ir naudotis jam prideramu pasitikėjimu;

2. turi pirmumo teisę vietai gauti, kaip krašto valdymo aparate, taip ir visur kitur,

3. turi teisę kelti Valstybės, Tautos ir LAF reikalais sumanymus, juos patiekti LAF susirinkimuose apsvarstyti ir juos siūlyti LAF Vadovybei ir Krašto Valdžios organams;

4. naudojasi LAF organų globa ar šeimos nelaimės atsitikimuose, o taip pat draugiška parama gyvenimo reikaluose;

5. turi teisę dėvėti LAF ženklus;

6. turi teisę duoti skundus aukštesniajam Vadui prieš kitų narių ir LAF Vadų neteisėtus su juo pasielgimus.

§49 LAF narys:

1. turi būti gerai susipažinęs su LAF programa ir ideologija ir jų laikytis;

2. kiekvienu metu turi būti pasiruošęs ginti LAF garbę, jo idealus bei siekimus ir, reikalui esant už juos kovoti visomis priemonėmis;

3. Visuomet turi būti veiklus, doras, ryžtingas, bei drausmingas ir mandagus;

4. be jokios atodairos sąžiningai, greitai ir sumaniai vykdyti vadovybės teisėtus įsakymus bei nurodymus ir atlikti jam pavestus uždavinius;

5. eidamas jam pavestas pareigas, turi veikti energingai, drąsiai ir nevengti atsakomybės;

6. turi šventai laikyti jam patikėtas paslaptis ir niekur ir niekuomet nesidėti su LAF nedraugais;

7. turi stengtis gražiai ir kuo geriausiai sugyventi su kitais LAF nariais, kaip idėjos draugais;

8. turi gerbti savo vadus, už juos visados užsistoti ir jiems visomis išgalėmis išgalėmis padėti;

9. lankyti LAF nustatytas sueigas, pranešimus, paskaitas, užsiėmimus ir kitokius pobūvius;

10. vykdyti visas kitas iš šių nuostatų ir LAF programos išplaukiančias pareigas, visur rodant asmeninės iniciatyvos.

Narių išstojimas ir pašalinimas.

§50 LAF narys gali ištotti iš LAF laisvu noru, savo tiesioginiam vadui įteikęs motyvuotą pareiškimą.

Nario išstojimo klausimą sprendžia atitinkamos LAF Apskrities Vadas, atsiklausdamas Apskrities Teismo nuomonės.

Apskrities Vadas, gavęs pareiškimą apie LAF nario norą ištotti, per dvi savaites gali nariui pasiūlyti pareiškimą atsiimti.

Jei per kitas dvi savaites narys savo pareiškimo neatsiima, tai jis laikomas iš LAF išstojusiu ir išbraukiamas iš narių sąrašo.

§51 LAF narys turi būti pašalinamas iš LAF, jeigu:

1. tampa nubaustas teismo už tautos bei valstybės išdavimą kriminalinį nusikaltimą ir kitokį nusiziengimą žeminantį žmogaus garbę;

2. tiesioginiai ar netiesioginiai ima veikti prieš LAF ir jo siekiamus tikslus;

3. veda amoralinį gyvenimą, piktindamas kitus LAF narius ir visuomenę, tuo būdu kenkdamas pačiam LAF vardui;

4. yra nedrausmingas ir savo elgsena bei veiksmais kenkia LAF.

§52 Narys gali būti iš LAF išbrauktas, jeigu;

1. perdaug nesugyvena su kitais dalinio nariais, kelia jų tarpe peštynes, užsiima neleistinomis intrygomis ir yra nesuvaldomas;

2. Jis nesugeba eiti jam pavestų nario pareigą neatlieka jam pavadamą darbą nemoka išlaikyti jam patikėtų LAF paslapčių;

3. per daug nukrypsta nuo LAF programos ir ideologijos.

§53 Esant palengvinančių aplinkybių 51-52 numatytais atvejais, užuot narį pašalinus, vadovybė jam gali padaryti išpėją arba jį iš LAF tik laikinai suspenduoti, bet ne ilgiau, kaip 2 metams.

§54 LAF nario pašalinimą sprendžia LAF Apskrities teismas, atitinkamam Vadui pristačius.

§55 Apskrities Teismo sprendimą pašalintasis narys gali apskųsti LAF Apygardos Teismui, bet ne vėliau, kaip per dvi savaites nuo pranešimo įteikimo apie Apskrities Teismo nutarimą narį pašalinti.

Apygardos Teismo sprendimas yra galutinis.

LAF padalinių vadų pašalinimą sprendžia LAF Apygardos Teismas.

Šių teismų sprendimus galima apeliuoti į Vyriausiąjį Teismą.

Apygardos Vado pašalinimą sprendžia LAF Vyriausiasis Teismas.

Šios rūšies bylose jo sprendimas reikalingas LAF Vyriausiojo Vado patvirtinimo.

§57 Be teismo sprendimo iš LAF narių skaičiaus gali pašalinti LAF Vyriausias Vadas:

1. paskirą LAF narį,

2. LAF padalinio Vadą,

3. visą LAF padalinį, jeigu jo nariai kolektyviškai nusikalsta LAF drausmei arba veikla prieš LAF ir jo siekiamus tikslus.

§58 Išstojęs arba iš LAF pašalintas narys turi atsiskaityti su LAF išdu ir grąžinti savo tiesioginiam vadui nario knygėlę ir turtą, kuris jam buvo patikėtas.

Pašalintojo padalinio turtas lieka LAF nuosavybė.

§59 Mirusiojo nario knygėlę, ženklą ir jam patikėtą turtą grąžina atitinkamo LAF padalinio Vadui mirusio nario giminės arba jo artimiausieji draugai.

Mirusiojo giminėms prašant atitinkamo LAF Apskrities Vadas gali mirusiojo nario knygėlę ir ženklus palikti mirusiojo giminėms.

§60 Apie nario išstojimą, pašalinimą ar dingimą be žinios skelbiama atitinkamame LAF spaudos organe.

D. LAF teismai.

§61 Lietuvių Aktyvistų Fronte veikla šie Teismai:

1. LAF Apskrities Teismas,

2. LAF Apygardos Teismas,

3. LAF Vyriausias teismas.

§62 Kiekviena LAF apskritis turi savo teismą ir kiekviena LAF apygarda-Apygardos Teismą.

LAF Vyriausiasis Teismas yra tik vienas.

§63 Apskritis Teismą sudaro 5 nariai:

Pirmininkas- Apygardos Vado skiriamas.

Sekretorius- Apygardos Vado skiriamas,

3 nariai- Apskritis Vadijos suvažiavimo renkami.

§64 Apygardos teismą sudaro 7 nariai:

Pirmininkas- LAF vyriausiojo Vado skiriamas.

Vicepirmininkas- TDA Apygardos Vadas,

Sekretorius- Apygardos Vado skiriamas,

4 nariai- LAF Apygardos Vadijos suvažiavimo renkami.

§65 LAF Vyriausią Teismą sudaro 9 nariai:

Pirmininkas- LAF Vyriausiojo Vado pavaduotojas.

Vicepirmininkas- TDA Vadas,

Sekretorius- ideologijos Vadovas,

Nariai: 2- LAF Vadijos renkami ir 4- LAF Didžiojo Kongreso renkami.

§66 Nenuolatiniai teismų nariai skiriami arba renkami vieniems metams.

§67 LAF teismai sprendžia LAF narių ir LAF padalinių vadų nusižengimus:

1. numatytus LAF drausmės statute;

2. nusižengimus asmens garbei;

3. nusižengimus prieš tautos papročius ir jos moralę;

4. tarpusavio nesutarimus ir vaidus;

5. pašalinimus iš LAF ir

6. atlieka kitas šiais nuostatais numatytas funkcijas.

§68 LAF Teismų kompetenciją ir veikimą nustato LAF teismų santvarkos statutas.

E. LAF kontrolė.

§69 LAF Kontrolės pareiga tikrinti LAF organų ir padalinių veikimą, jų piniginę ir turto atskaitomybę.

§70 LAF Kontrolę sudaro Kontrolierius ir jo bendradarbiai.

Jie gauna iš LAF Vyriausiojo Vado nuolatinį įgaliojimą veikti jo vardu.

LAF organai ir padaliniai kiekvienu metu turi pateikti Kontrolieriui ar jo bendradarbiams visus duomenis apie piniginių ir turto stovį, o taip pat išsemiamus paaiškinimus apie savo darbą ir veiklą.

§71 LAF Kontrolierių ir jo bendradarbius skiria ir atleidžia LAF Vyriausiasis Vadas.

LAF Kontrolierius priklauso LAF Vyriausiam Vadui betarpiškai.

III. Lėšos ir turtas.

§72 LAF lėšas sudaro:

1. nario mokestis;
2. rinkliavos;
3. LAF pramogų pajamos;
4. Įvairios dovanos ir palikimai;
5. LAF įmonių pelnas ir kapitalų palūkanos;
6. kitos įplaukos.

§73 LAF kandidatai ir nariai moka įstojamąjį ir nario mokestį, kurio dydį ir paskirstymą tarp LAF padalinių nustato LAF Vyriausioji Vadovybė. Neturtingieji kandidatai ir nariai. Branduolio vadui pristačius. Apskrities Vado sprendimu gali būti nuo nario mokesčio aiškiai atleidžiami.

LAF ir jo padaliniai gali įsigyti bei valdyti kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą ir naudojasi juridinio asmens teisėmis.

IV. LAF susirinkimai.

§75 Visuotinis LAF susirinkimas šaukiamas vieną kartą per metus. Jis vadinasi LAF Didžiuoju Kongresu. Didįjį Kongresą šaukia LAF Vyriausias Vadas.

§76 LAF Didžiajame Kongrese dalyvauja;

1. Visi LAF Vadijos Nariai,
2. Visi LAF Apygardų Vadai,
3. Visi LAF Apskričių Vadai,
4. Visi LAF Apylinkių Vadai,
5. Visi LAF Branduolių Vadai,
6. Po du rinktus atstovus nuo kiekvieno LAF Branduolio, jei

Branduolyje yra daugiau, kaip 100 narių, tai jam atstovauja 3 atstovai.

LAF Didysis Kongresas laikomas įvykusius, jeigu jame dalyvauja ne mažiau, kaip pusė turinčiųjų teisę jame dalyvauti.

§77 LAF Didysis Kongresas:

1. išklauso LAF Vyriausios Vadovybės metinius pranešimus apie LAF veiklą;
2. Priima LAF metinių pajamų- išlaidų apyskaitą.
3. Tvirtina LAF pajamų- išlaidų sąmatą ateinantiems metams;
4. Aptaria LAF programinius ir ideologinius klausimus;
5. Pasisako dėl LAF organizacinių nuostatų;
6. Pasisako dėl krašto ir tautos padėties;
7. Svarsto ir sprendžia visus kitus klausimus, kuriuos jam patelkia LAF Vyr. Vadovybė arba kurie iškyla pačiame Kongrese.

§78 LAF Didysis Kongresas sprendžia paprasta balsų dauguma. išskyrus LAF programos ir statuto keitimo klausimus, kurių sprendimui reikalinga trijų ketvirtadalių balsų dauguma

§79 Glaudiems santykiams tarp LAF padalinių ir Vadų palaikyti ir Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio dvasiai stiprinti bei ugdyti skelbiami frontadieniai, kuriuose kviečiami dalyvauti visi LAF padalinių nariai su savo tiesioginiais vadais priešakyje.

Frontadieniai šaukiami Apygardomis, Apskritimis ir Apylinkėmis. Frontadinių šaukimo laikoraštį nustato LAF Vyriausioji Vadovybė.

F. LAF Tautinio Darbo Apsauga.

§80 Tautinio Darbo Apsauga yra integralinė LAF dalis. jo dinamizmo vykdytoja ir reiškėja.

Jos uždaviniai- būti visados pasiruošusiai: iš vienos pusės- aktyviai, visomis priemonėmis, kovoti už lietuvių tautos idealus, iš kitos pusės-laiduoti LAF visišką saugumą ir laimėjimus jo politinėje veikloje.

§81 TDA organizuojama pagal karinius principus. Jos stiprybė glūdi giliame tautinės garbės pajautime, griežtoje, bet sąmoningoje karinėje drausmėje, kuri pasireiškia besąlyginiu organizacijos nuostatų ir vadovybės įsakymų vykdyme nesigailint nei sveikatos nei gyvybės.

TDA dėvi nustatytą uniformą ir turi laipsnius.

§82 TDA priešakyje yra TDA Vadas, LAF Vyriausiojo Vado skiriamas ir atleidžiamas.

Jis priklauso LAF vyriausiajam Vadui betarpiškai.

TDA asmeniškai atsako prieš LAF Vyr. Vadą už TDA tvarkymą, paruošimą, drausmę ir vadovavimą.

§83 TDA organizaciją nustato atskiras statutas; LAF Vyr. Vado tvirtinamas.

V. LAF priklausančios organizacijos.

1. Darbo Frontas.

§84 Darbo Frontas yra profesinė lietuvių darbo žmonių organizacija, veikianti LAF Sąjūdžio programos plotmėje ir po bendra LAF vadovybe.

Darbo Fronto pagrindiniai uždaviniai yra šie:

1. jungti visus lietuvius darbininkus ir darbdavius;
2. Juos rikiuoti sudrausmintam darbui ir LAF idėjų įkūnijimui darbo srityje;
3. reikšti dirbančiųjų kolektyvinę valią tautos ir valstybės gyvenime;

4. ryškinti darbo ir dirbančiųjų specialinius klausimus ir žiūrėti, kad socialinis teisingumas būtų laiduotas tik įstatymuose, bet ir tikrumoje, gyvenime;

5. derinti dirbančiųjų uždavinius ir materialinius reikalavimus su ūkio produkcija krašto gerbūvio ugdymais ir lietuvių tautos, kaip bendruomenės interesais.

§85 Darbo Fronto priešakyje yra Darbo Fronto Vadas, LAF V yr. Vado skiriamas ir atleidžiamas ir šio pastarojo betarpiškai priklausomas.

Jis asmeniškai atsako prieš LAF Vyr. Vadą už Darbo Fronto tvarkymą, vadovavimą ir veikimą.

§86 Darbo Fronto organizaciją nustato atskiras statutas, LAF Vyr. Vado tvirtinamas.

§87 Darbo Fronto ribose ir jo vadovaujama veikla privalomoji Darbo Tarnyba kurios organizaciją nustato atskiras statutas.

2. Ūkininkų Frontas.

§88 Ūkininkų Frontas yra profesinė Lietuvos ūkininkų organizacija, veikianti Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio dvasioje ir LAF vadovaujama

Ūkininkų Fronto pagrindiniai uždaviniai yra šie:

1. visus lietuvius ūkininkus ir žemės ūkio darbininkus jungti į organizuotą bendruomenę;

2. ryškinti sudrausmintos ir planingos žemės ūkio gamybos reikalą, kad Lietuvos žemė priklausytų lietuviui ir lietuvių tauta savo žemės ištekliais galėtų išmisti;

3. reikšti ūkininkų kolektyvinę valią tautos ir valstybės gyvenime;

4. ryškinti ūkininkų kaip pagrindinio mūsų tautos klodo klausimus ir rūpintis pažangos paspartinimu žemės ūkio srityje;

5. dvasinius ir materialinius ūkininkų reikalavimus derinti su bendrais lietuvių tautos kaip bendruomenės interesais.

§89 Ūkininkų Frontui vadovauja Ūkininkų Fronto Vadas, LAF Vyr. skiriamas ir atleidžiamas ir nuo šio pastarojo betarpiškai priklausomas.

Ūkininkų Fronto Vadas asmeniškai prieš LAF Vyr. Vadą už Ūkininkų Fronto tvarkymą, vadovavimą ir veikimą atsako.

§90 Ūkininkų Fronto organizaciją nustato atskiras statutas, LAF Vyr. Vado tvirtinamas.

3. Kultūrininkų Frontas.

§91 Kultūrininkų Frontas yra profesinė lietuvių kultūros kūrėjų organizacija veikianti Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio dvasioje ir LAF vadovaujama.

Kultūrininkų Fronto pagrindiniai uždaviniai yra šie:

1. jungti visus lietuvius kultūros vertybių kūrėjus,
2. rikiuoti juos vieningam lietuvių tautinės kultūros paspartintam kūrybos darbui,
3. reikšti lietuvių kultūros darbininkų kolektyvinę valią tautos ir valstybės klausimais,
4. rūpintis lietuvių tautos plačiųjų sluoksnių kultūriniu auklėjimu ir kultūrinių vertybių skleidimu.
5. ugdyti kultūros kūrėjų priaugančiųjų kartą ir rūpintis naujųjų talentų ugdymu.
6. reikšti lietuvių kultūrininkų materialinius interesus ir organizuoti materialinę kultūrininkų globą.
7. derinti lietuvių kultūrininkų uždavinius ir bendrą tautinės kultūros raidą su bendrais lietuvių tautos kaip bendruomenės interesais.

§92 Kultūrininkų Frontui vadovauja Kultūrininkų Fronto Vadas, LAF Vyr. Vado skiriamas ir atleidžiamas ir nuo šio pastarojo betarpiškai priklausomas.

Jis asmeniškai atsako prieš LAF Vyr. Vadą už Kultūrininkų Fronto tvarkymą, vadovavimą ir veikimą.

§93 Kultūrininkų Fronto organizaciją nustato atskiras statutas, LAF Vyr. Vado tvirtinamas.

4. Moterų Frontas.

§94 Moterų Frontas yra lietuvių moterų organizacija, veikianti Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio dvasioje ir LAF vadovaujama

Moterų Fronto pagrindiniai uždaviniai yra šie:

1. jungti visas lietuvių moteris,
2. jas rikiuoti į vieningą lietuvių tautos ugdymosi ir rasiškai tautinės dvasios stiprinimo darbą amžinajam lietuviškumui išlaikyti,
3. reikšti lietuvių moterų kolektyvinę valią tautos ir valstybės gyvenime,
4. ryškinti lietuvių moters tautinius ir socialinius klausimus,
5. derinti lietuvių moters dvasinius ir materialinius reikalavimus su bendrais lietuvių tautos kaip bendruomenės interesais.

§95 Moterų Frontui vadovauja Moterų Fronto Vadė, LAF Vyr. Vado skiriama ir atleidžiama ir nuo šio pastarojo betarpiškai priklausoma

Ji asmeniškai atsako prieš LAF Vyr. Vadą už Moterų Fronto tvarkymą, vadovavimą ir veikimą.

§96 Moterų Fronto organizaciją nustato atskiras statutas, LAF Vyr. Vado tvirtinamas.

5. Jaunuomenės Frontas.

§97 Jaunuomenės Frontas yra priaugančios lietuvių kartos organizacija veikianti Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio dvasioje, LAF vadovaujama ir ypatingai globojama.

Jaunuomenės Fronto pagrindiniai uždaviniai yra šie:

1. jungti jaunuolius ir jaunuoles į vieningą priaugančios lietuvių kartos nacionalinės energijos sąjūdį,

2. skiepyti juose tautos idealų supratimą, kovos dvasią ir aukojimosi pasiryžimą ir sąmoninti juose įgimtąją pareigą išlaikyti lietuviškumą visokiomis aplinkybėmis,

3. ugdyti juos stipriomis asmenybėmis: ugdyti stiprią valią, nepalaužiamą dvasią, krikščioniškosios dorovės patvarumą, ištvermę ir veiklumą,

4. rūpintis jų kūno kultūra, plėsti ir paruošti jaunuomenę kariškai.

5. vaikus ir mergaites atskirai ruošti valstybinių uždavinių vykdymui ir darniam gyvenimui,

6. brandinti juose tautinės bendruomenės idealą, auklėti sąmoningais valstybės piliečiais ir skiepti juose idealistinę dvasią.

§98 Jaunuomenės Frontui vadovauja Jaunuomenės Fronto Vadas, LAF Vyr. Vado skiriamas ir atleidžiamas ir nuo šio pastarojo betarpiškai priklausomas.

Jis asmeniškai atsako prieš LAF Vyr. Vadą už Jaunuomenės Fronto tvarkymą, vadovavimą ir veikimą.

6. Užsienio Lietuvių Frontas.

§99 Užsienio Lietuvių Frontas yra autonominė organizacija veikianti Lietuvių Aktyvistų Sąjūdžio dvasioje ir LAF vadovaujama

Užsienio Lietuvių Fronto pagrindiniai uždaviniai yra šie:

1. jungti visus lietuvius ir lietuves, gyvenančius užsieniuose,

2. stiprinti jų dvasinius ir materialinius ryšius su Tėvyne Lietuva

3. rūpintis jų lietuviškosios prigimties ugdymu ir sąmoninimu,

4. remti juos materiališkai ir rūpintis jų saitų didinimu su Tėvyne Lietuva

5. vesti Lietuvos propagandą užsieniuose ir rūpintis Lietuvos santykių su kitomis valstybėmis bei tautomis gilinimu,

6. rūpintis užsienio lietuvių grąžinimu į Tėvynę Lietuvą.

§100 Užsienio Lietuvių Frontui vadovauja Užsienio Lietuvių Fronto Vadas, LAF Vyr. Vado skiriamas ir atleidžiamas.

Jis priklauso LAF Vyr. Vadui betarpiškai ir asmeniškai atsako prieš jį už Užsienio Lietuvių Fronto tvarkymą ir vadovavimą.

§101 Užsienio Lietuvių Fronto organizaciją nustato atskiras statutas LAF Vyr. Vado tvirtinamas.

VI. Kitos LAF organizacijos.

§102 Be pagrindinių LAF priklausančių organizacijų numatytų šių įstatų 80-101 LAF priklauso dar šios organizacijos:

1. Dorovingumo Baras,
2. Teisingumo Baras,
3. Sveikatingumo Baras,
4. Labdarybės Baras ir kt.

Jie visi turi savo vadovus, LAF Vyr. Vado skiriamus. Jų organizacijas nustato atskiri statutai LAF Vyr. Vado tvirtinami.

VII. Saugumas.

§103 LAF ir jam priklausančių organizacijų vidaus saugumui patikrinti, o taip pat vadų asmeniškai apsaugai sudaromas LAF saugumo tinklas. Jam vadovauja LAF Saugumo Vadovas /žiūr. §7/.

§104 LAF Saugumo nariai dėvi nustatytą uniformą ir turi teisę nešioti su savim šaunamąjį ginklą, reikalui esant jį panaudoti ir daryti areštus.

§105 LAF Saugumo organizaciją ir veikimą nustato atskiras statutas, LAF Vyr. Vado tvirtinamas.

VIII. Baigiamieji nuostatai.

§106 Šiems įstatymams vykdyti LAF Vyr. Vadas leidžia įsakymus ir instrukcijas.

Šie įstatatai veikia nuo jų paskelbimo dienos.

Nr.3. Lietuvos Apsaugos Gvardijos statutas Lietuvos Apsaugos Gvardijos Statutas.

1. Lietuvos Apsaugos Gvardija yra lietuvių vieninga nepartinė, kultūrinė, politinė, karinė, slapta drausmės pagrindais sutvarkyta organizacija.

2. Gvardijos obalsis: Dievui garbė, Tėvynei laisvė.

3. Liet Apsaugos Gvardijos himnas- lietuvių tautos himnas, vėliava- lietuvių valstybinė vėliava, pažintinė- šv. Jurgio vėliava ir gvardijos ženklas- vyties ženklas. Atsižymėjimo ženklus nustato gvardijos vadovybė ir taryba.

4. Gvardijos tikslas suburti lietuvius kariškais pagrindais į Liet Ap-saugos Gvardijos eiles, drausmingai ir vieningai pasiruošti ir pasiaukoti pačiose sunkiausiose mūsų Tėvynei Lietuvai valandose sėkmingai ir tiksliai lemiamai kovai prieš svetimą, žydišką, lietuvių tautai ir jos tėvy-nei primestą komunizmą, bolševizmą ir jo pasėkas: -prieš lietuvių tautos nutautinimą, pavergimą ir sunaikinimą. Gvardijos nariai ugdydami lie-tuvių tarpusavį susiklausymą ir tampriausią vienybę, nepaliaujamai kovoja už: lietuvių tautos laisvę ir nepriklausomybę, krikščionišką lietu-višką kultūrą- krikščionišką lietuvišką asmens, šeimos, visuomenės auklėjimą, teisingai pagrįstą nuosavybę.

5. Gvardijos veikimo plotas- Lietuvos teritorija ir kiti kraštai, kur randasi tokių pasišvenčiančių lietuvių.

6. Gvardijos vadovybę sudaro Vyriausias Gvardijos vadas ir jo pavaduotojai. Gvardijos Vyriausios Tarybos nariai, kurių gali būti dau-giau ar mažiau pagal veikimo reikalą; Apygardų vadai ir jų padėjėjai valsčių vadai ir padėjėjai, apylinkių vadai ir padėjėjai.

7. Organizacijos centras bei vadovybės buveinė ten, kur patogiau ir saugiau.

8. Gvardijos vadovybės pareigos- vadovauti gvardijai, parengti įvairiausius kultūrinius, politinius ir karinius planus ir jų įgyvendinimo būdus, turėti nuolatinį ryšį su gvardijos žemesnėmis vadovybėmis ir gvardijos nariais; išleisti, pakeisti ar papildyti ir įgyvendinti gvardijos statutą; pasirūpinti gvardijos narių apginkavimu; atstovauti kitose vals-tybėse Lietuvos reikalus. Vadovybė savo darbe prisilaiko Vyr. Vado ir Tarybos nurodymų ir įsakymų. Gvardijos vadovybė atsakominga prieš gvardijos statutą.

9. Gvardijos nariai. Gvardijos nariais gali būti lietuviai vyrai ir mo-terys; vyrai nemažiau 18 metų, o moterys- 17m. amžiaus. Gali būti ir jaunesni, turintys visus gvardijos nariams nustatytus privalumus, tik apylinkės vadovybei juos per tam tikrą laiką išbandžius ir atradus tinkamais.

Nariai yra paprasti, smogiamųjų dalių ir mirties būrių.

Paprastasis narys privalo: a) būti rimtas, doras, blaivus, mandagus, draugiškas, stropus, drąsus, drausmingas, tvarkingas, susipratęs ir pasi-aukojęs atkaklus lietuvis, nesigailįs jokios tėvynei aukos, nors ir savo gyvybės, b) lavintis kultūriniai- moksle, mene, religijoje, ir karo moksle, c) palaikyti savitarpį tampriausią draugystę ir didžiausią vienybę, vengiant visokių barnių ir jų priežasčių, ir vieni kitiems padėti moraliai ir mate-rialiai. d) išsiaiškinti tikrąją Lietuvos ir jos visokių priešų-ypač bolševi-kų, komunistų, ypatingai žydų tikrąją būklę, juos sekti ir prieš juos kovoti

atkakliai visomis galimomis priemonėmis, f) verbuoti naujus narius ir prisilaikyti griežtai gvardijos statuto, Vyr. Vadovybės įsakų bei nurodymų ir viską išlaikyti kuo didžiausio paslaptį nuo savo priešų, e) rengti kovai reikalingus įvairius reikmenis ir slėpti nuo priešų. Aukoti dalį pajamų tėvynės ir gvardijos reikalams.

Smogiamosios dalies narys: a) pildo visą paprastojo nario prievolę, bet ypatingai lavinasi karo moksle- kariško statuto pažinime ir jo vykdyme, mankštose, įvairių ginklų ir jų dalių pažinime, pavartojime, ginkluose įvairių kliūčių ir jų priežasčių pašalinime, įvairių kariškų sprogstamų medžiagų pažinime, jų paruošime ir panaudojime, b) išstudijuoja ir gerai apgalvotai sudarinėja įvairius kariškus planus bei apystovas įvairiose vietose, kaip padaryti priešą nepavojingu, nugalėtu ir tuos atvejus, kaip prie to priėjus: išsiaiškina įvairias strategines vietas, pozicijas ir jų variantus. c) stengiasi įsigyti patys ar per vadovybę ginklų, sprogstamos medžiagos, radio priimtuvus ar siųstuvus, foto aparatus ir jiems reikalingą medžiagą, g) griežčiausiai ir punktualiai vykdo jiems vadovybės pavestus uždavinius, pasiryžę visuomet mirti už lietuvių tautos laisvę ir gvardijos garbę.

Mirties būrių narys atlieka visas prievoles gvardijos paprastųjų ir smogiamųjų dalių narių; reikalui esant įvykdo Vyr. Vadovybės įsakymu išdavikams ir priešo svarbiausiems budeliams mirties bausmės, išstudijuoja ir atlieka Vyr. Vadovybės pavesti pavojingiausius ir sudėtingiausius kariškus veiksmus. Mirties būrių nariai privalo būti iš visų gvardijos narių drąsiausi ir narsiausi, nes jis nešioja tėvynės didvyrio vardą.

10. Gvardijos smogiamųjų dalių ir mirties būrių nariai išėję kariškus kursus ir išlaikę egzaminus, atlikę pratimus pakeliami į kariškus laipsnius. Atlikę labai svarbius darbus tėvynei ir gvardijai, atsižymėję mūšiuose, gauna atsižymėjimo laipsnius ir ženklus.

11. Kiekvienas gvardijos narys, išdavęs priešui gvardijos paslaptis arba gvardijos narį, yra pašalinamas iš lietuvių tautos tarpo ir nuteisiamas mirti. Bausmės įvykdymas būtinas, nežiūrint kurioj valstybėj išdavikas apsigyventų.

12. Gvardijos teismas. Teismas remiasi tiesa ir aktais. Paprastas teismas susideda iš apylinkės vado ar jo pavaduotojo ir 2 narių patariamąja galia. Posėdis slaptas. Sprendimą praneša vienas iš teismo narių. Mirties tribunolą sudaro Vyr. Vadas ar pavaduotojas ir 2 Tarybos nariai ir vienas apylinkės narys. Teismas remiasi teisingais ir tikrai patirtais faktais. Sprendimas privalo būti teisingas ir galutinis.

13. Už paprastesnius nusižengimus, kurie grėstų gvardijos saugumui, kaltininkai išvežami iš savo tėvynės. Už išdavimus bei nužudymus gvardijos narių, kaltininkai baudžiami mirties bausme.

14. Visi šios gvardijos nariai duoda priesaiką, kurios žodžiai seka: (prisiekdami nariai priklaupia ant dešinio kelio ir dešinę ranką pakelia aukštyl):

“Įstodamas į Lietuvos Apsaugos Gvardiją, pasižadau Dievui ir lietuvių tautai visomis išgalėmis ištikimai tarnauti ir pasiaukoti Lietuvai- mūsų Tėvynei: kovoti ir ginti jos laisvę ir nepriklausomybę, krikščionišką lietuvišką kultūrą, pasižadau būti blaivus, rimtas, doras, draugiškas, sąžiningas, atkaklus lietuvis, stropiai ir drausmingai vykdyti Liet Aps. Gvardijos Įstatus, jos vadovybės įsakus bei nurodymus. Pasižadau išlaikyti gvardijos paslaptis ir neišduoti gvardijos narių, o tardymuose bei teismuose. jei jie būtų, nepripažinti ir nieko neišduoti, nors ir grėstų kankinė bei garbinga mirtis.

Dieve, sutelk man drąsos ir jėgos viską įvykdyti iki mano mirties. Amen.” (Pabaigę priesaikos tekstą, nariai paspaudžia viens kitam dešinę ranką ir pabučiuoja priesaikos tekstą).

Nr.4. Dokumentas apie Lietuvos Apsaugos Gvardijos artimiausius uždavinius

Neatidėliotini Gvardijos uždaviniai

Stebėti priešo armijos judesius, jų kryptis, dalinių sudėtį ir apsiginklavimą, ginklų rūšis, dydį, skaičių, apkasus, įsitvirtinimus, karo medžiagų sandėlius bei jų iškrovimo, pakrovimo vietas, greitoms atsargoms vartojamas šaudmenų, maisto ir kitokių reikmenų vietas, maisto tiekimo punktus, virtuves, kepyklas ir t.t.; autobusų ir autosunkvežimių, traktorių stotis bei sustojimo vietas, tankų stotis ir tankų rūšis bei kokiais keliais jie važiuoja ir maždaug kokie skaičiai pravažiuoja, kur ir kiek apsistoja; gurguolių skaičių ir jų buveines, artilerijos išsidėstymą baterijomis ir t.t.; arkliais vežamų pabūklų ir motomechanizuotą artileriją, kulkosvaidininkus, ryšių komandas, šunų bei balandžių punktus, radijos aparatų vietas, telefonų ir telegramų stotis, štabų divizijų brigadų, pulkų batalijonų kuopų buveines, kariuomenės buveines ir jų skaičių, aerodromus; ypač pastaruosius gerai aprašyti su kokiomis privačiomis žemėmis rubežiuojasi ir kokių pakraipų tie žmonės; aerodromų įrengimai bei angarai ir kareivinės, startų vietos; sekti statybą naujų aerodromų, benzino stotis bei kuro sandėlius, auto bazes, autostotis, uostus, prieplaukas; sekti sargybų postus bei slapukų vietas. Visur ieškoti bendrininkų.

Nustatyti kur galima padaryti išlaipinimą iš lėktuvų draugų bei nuleidimą medžiagų. Tas viskas nustatant reikia gerai imti domėn tai, kad apylinkės gyventojai nebūtų priešo ar kompartijos bei komjaunuolių arba

“Mopro” nariai ir visa tai atlikti be pastarųjų pagalbos. Geriausia tokias vietas parinkti kur gyvena gvardijos nariai arba prijaunčiantys asmenys. Tik apie prijaunčiančius reikia gerai pagalvoti. Surašyti apylinkės šnipus, kompartiečius ir kitus komunistus ir jų gyvenamas vietas bei prie jų priėjimus. Viską daryti ko didžiausioj paslapyty. Už paslapčių išdavimą gresia mirtis. Tas žinias nariai privalo suteikti vadams, ir jie siunčia kur įsakyta, tuoj neatidėliojant patys, arba pasirenka atatinamus narius, gerai apgalvotus asmenis tiems ryšiams atlikti. Sužymėti numerių (narių) kariški laipsniai bei kokios ginklų rūšies specialybė. Neatidėliojant baigti narių verbavimą, kad visi dori, ištikimi, neparsidavę lietuviai būtų kuo skubiausiai įtraukti į gvardiją, nes negalima padaryti tokio didelio nusikaltimo kokį padarė mūsų buvę ir esamieji vairuotojai- be mūsų, be aukų atidavę tėvynę ir savo brolius į ištvirtėlių ir apgavikų gaujų vergiją.

Buvo minimi laikai apie vergiją ir apie iš jos pasiliuosavimą. Dabar pakliuovome į barbarų vergiją. Žydas Stalinas ir prakeiktoji žydijs daug daugiau suėda, negu mes galime pagaminti, o ko nesuėda, tai pasideda bent 2000 metų atsargų visai žydų judošiškai giminei. Tik prisiminkim trupučiuką iš istorijos, kokias žydai skerdynes padarė Rusijoje. Kryme tik vienas žydas Bėla Kunas nužudė 75 tūkst krikščionių. Jagoda Zinovjev ir Paganovas nužudė virš 2.760.480, o arkliavagis gruzijos žydas Vesarionovič Stalin nužudė rusų savo žmoną dėl tikiybinių fanatizmo ir vedė žydų škaloje kitą žmoną žydę ir su savo gauja nužudė Rusijoje 3.917.400 krikščionių. Jis žudė dėl turtų. Kas turėjo aukso, briliantų, tai tam tikrai grėsė mirtis. Gaujos grobdavo turtus ir išveždavo į užsienio žydų bankus (išvežta nuo 1917m. iki 1940m. už 690 milijardų aukso rublių.) Išžudė žydijs daugumą krikščionių inteligentų ir savarankiškų žmonių, kad niekas nebūtų priešingas žydizmui. Rusijoje nuo karo, bado, žudynių krito 23 milijonai gyventojų. Įkūrę “Moprą” ir per 24 metus lupa Rusijos kailį ir veža turtus į užsienį žydų naudai “platinti pasaulinei revoliucijai”. Žydai pasieškodavo ir papirkdavo kitataučių kvailių ir pasidavėlių ir neva tai “platindavo revoliuciją”. Ypatingai sudarydavo iš tų pinigų bankus ir vergdavo medžiagiškai kitataučius. Žiūr. “Die Jüdische Frage im Welt”

Žydai savo religinėms apeigoms reikalauja krikščionių kraujo- žiūr. rabino Beiliso bylą su kun. Pranaičiu-Rusija. Todėl tokiomis revoliucijomis ir netikrais laikais gerai jie gali pasinaudoti vaikų bei jaunų krikščionių krauju. Lietuvoj dabar žydai jaunus kalinius žudo Vilijampolėj, Vyr. Rabino rūsyje ir Vilijampolės žydų apgyventose vietose. Vilniuj- Vyr. Rabinų rūsyse. Panašiai ir kitur. Rusai bei mūsų išdavikai, pasirinko savo aukoms budelius žydus, kad aukos tikrai mirtų, o tie su pasigėrėjimu jas nužudo.

Jau iš Lietuvos išvažiavo 10 tūst žydų platinti "pasaulinei revoliucijai", išveždami tam tikslui visus Lietuvos atsarginius turtus. Pūdo 60 tūkst lietuvių kalėjimuose, o kitus net Sibiro koncentracijos lageriuose prie sunkių darbų. 2532 jau nužudyti. 200 tūkst geriausių lietuvių numatyta sunaikinti, kad žydijai bei išsigimėliams rusams būtų vietos.

Nors Smetona ir spaudė mūsų kailį ir buvo parsidavęs žydams ir lenkams, bet dar nevisai, o Paleckiai, Gedvilai, Sniečkaitai ir jų sėbrai parsidavė visai, mus pavesdami parazitų žydų vergijai. Todėl ryžtingai broliai lietuviai, stokime be partijų skirtumo bendron kovon už tėvynės ir tautos laisvę.

Gvardijos Vadovybė

Nr.5. LAF 1941 m. kovo 19d. atsišaukimas į krašto gyventojus

Berlynas. 1941m. kovo mėn. 19d

Pavergtos Lietuvos tautiečiai!

Brangūs vargstantieji broliai, Lietuvos išsilaisvinimo valanda artėja. Kelių mėnesių mūsų kruopštumo, darbo ir jūsų azijatiškoje priespaudoje kančių rezultatai čia pat. Mes įpareigoti jus painformuoti šiais klausimais:

1) Pavergtoje Lietuvoje yra pasklidusi ši žinia kad dabar Berlyne yra sudaryta busimoji Lietuvos Vyriausybė. Tai ne visai tinka tikrenybei. Šiuo metu Berlyne veikia organizacinės ir savišalpos valdybos atstovybė, kuri rūpinasi tiktai Lietuvos išsilaisvinimu. Būsimoji naujoji Lietuvos vyriausybė bus sudaryta iš geriausių Lietuvos sūnų. Turėdami dėmesyje praeities klaidas, užsiėmę sąmoningai Lietuvą vairuoti nauju keliu, suprantame, kad negalės turėti vaidmens joks lietuvis, kuris dabar užsienyje ar pavergtoje Lietuvoje yra pasyvas.

2) Kaip jau minėjom, Lietuvos išsilaisvinimo valanda čia pat. Prasidėjus žygiui iš Vakarų, jūs ta pačia minute apie tai būsite painformuoti per radijas ar kitu koku būdu. Tuo momentu pavergtos Lietuvos miestuose, bažnytkaimiuose ir kaimuose turi įvykti vietiniai sukilimai arba tikriau sakant valdžios paėmimas į savo rankas.

3) Tuoju reikalinga suimti vietinius komunistus ir kitokius Lietuvos išdavikus, kad nei vienas neišvengtų atpildo už savo veiksmus. Išdavikams bus tik tada dovanota jei jie tikrai įrodys, kad likvidavo bent po vieną žydą. Mes esame tikri, kad jūs jau esate organizuoti ir pasirengę, o ten kur nėra pasirengta tai organizuokitės nors mažomis grupėmis. Jūs jau patyrėte, kad lietuvių tarpe yra daug išdavikų, todėl lemiamu momentu būkite labai atsargūs.

4) Prasidėjus veiksams užimkite tiltus, svarbius geležinkelių mazgus, aerodromus, fabrikus ir kitus dalykus. Nenaikinkite ir neleiskite rusams naikinti (ypač tiltus), nes tai turi didelės reikšmės kariniais bei ekonominiais sumetimais.

5) Prasidėjus veiksams paimkite į savo rankas kalėjimus, kad nei vienas mūsų tėvynės sūnus nebūtų išvarytas į azijatų kraštą. Būtų gerai, kad kaip nors ši žinia patektų pas juos į kalėjimus jų suraminimui.

6) Jau dabar painformuokite žydus, kad jų likimas aiškus, todėl kuris gali, tegul jau dabar nešdinasi iš Lietuvos, kad nebūtų nereikalingų aukų lemiamu momentu. Jų turtus paimkite į savo rankas, kad niekas veltui nežūtų.

7) Prasidėjus veiksams, užnugary bus išmėtomi kariški parašutininkai Tuoju su jais sueikite į ryšius ir reikalui esant jiems padėkite.

8) Per kaimus ir miestelius, miestus žygiuos vokiečių kariuomenė. Jų eilėse bus ir daug jūsų pažįstamų tautiečių. Visus vienodai nuoširdžiai ir maloniai sutikite, pasveikinkite ir teikite jiems reikalingas pagalbas. Tuo metu jau turi būti susidariusi laikina naujos Lietuvos vyriausybė.

Tautiečiai esame išvakarėse labai daug rimtų įvykių. Pasigirdus kovos trimitams, likučiai išdraikytos Lietuvos kariuomenės, garbingi Lietuvos savanoriai, šauliai, moksleiviai, valstiečiai, o labiausiai jūs nuliūdę artojai žemdirbiai, palikite žagrę su arkliais vidury vagų ir visi kas tik nenori tarnauti azijietiškam raudonam terorui, laikinai meskite į šalį savo tiesiogines pareigas ir kas tik galite, ateiškite naujos Lietuvos pagalbom. Pirmieji mūsų savanoriai Gedimino kalne įkels Lietuvos vėliavą, tai mūsų visų pareiga pašalinti iš ten raudonąjį skarmalą, o jo vietom teplevesuoja didinga Naujos Lietuvos vėliava!

Iki pasimatymo Naujoje Laisvoje Lietuvoje!

Nr.6. LAF atsišaukimas "Jei trimitai sugaus"

Jei trimitai sugaus

*Jei trimitai sugaus,
Jei tėvynė pašauks
Į kovą už laisvę brangiausia,
Tai lietuvių pulkai
Tuoju pakils kaip arai
Apginti kas jiems yr švenčiausia.
Pasilikit miškai
Ir gimtieji laukai,
Aš išeisiu su broliais. Ar grįšiu?*

*Ir kur vadas paskirs
Ten stovėsiu ai tvirtas,
Gal dar auštantį rytą išvysiu.
Bet jei žūsiu kovoj
Ar šiandien ar rytoj,
Jūs neverkit manęs, neliūdėkit.
Juk reikėjo aukų,
Už marias didesnių,
Kritau už Tėvynę- tikėkit!*

Visų laikų jaunimas buvo gyviausias ir energingiausias tautos elementas. Tik titaniška jaunystė pagimdė gražiausius idealus, drąsiausius užsimojimus, kilniausius sumanymus. Jaunystė, anot A.Mickevičiaus, ne darbus matuoja pagal išgales, bet išgales pagal darbus.

Todėl jaunimas ir reikalauja didelių uždavinių, sunkios kovos.

Ne vienas skaitydamas istorinius romanus, Basanavičių, Kudirkų biografijas, gėrėdavosi jų nepalaužiama valia, jų visišku pasiaukojimu tėvynei, ne vienas pagalvodavo: "O kad aš būčiau gyvenęs anais laikais, kada tėvynė buvo reikalinga tiek pasiaukojimo, tiek savęs išsižadėjimo, kada už sveikatos paaukojimą ne pinigai buvo mokama ne pasižymėjimo ženklai dalinama bet buvo kišama kalėjimuosna buvo tremiama Sibiran. O jei tada aš būčiau gyvenęs tikrai nebūčiau tėvynės apvylęs."

Štai mes jau sulaukėme tokių laikų. Raudonasis teroras žiauria letena laiko prispaudęs mūsų mieląją tėvynę. Kiek tūkstančių lietuvių nesidžiaugia didžiąją D. dovana- laisve.

Tačiau Lietuva prikels- ji jau keliai. Bočių dvasia atgimsta geriausiuose Lietuvos sūnuose ir dukrose. Daug jaunimo širdžių karšta meile tėvynei plaka dega pasiaukojimu, pasišventimu. Palaukit tuoj sugaus laisvės varpas. Tada mielas broli ir mylima sese, eisite visą palikę laisvės parneštų. Ar ne sublizga ugningiau jūsų akys, ar ne pradeda tekėti greičiau jaunas kraujas jūsų gyslose, kai jūs apie tai pagalvojat. Taip, kai tėvynė pašauks, mes eisime- eisime lig vieno.

O žavingoji tėvyne, mylimoji pasakų šalie! Vyturėlio čyravime tylioje paslaptingoje medžių šlamesio kalboje, upelių čiurlenime aš girdžiu ir jaučiu meilę Tau.

Aš prisimenu Mindaugo laikus, matau Gediminą statant Vilnių, žvelgiu Kęstutį ant balto žirgo, gėriuosi Vytautu Žalgirio kovoj.

Pro mano akis slenka Lietuvos padalinimo vaizdai, ilga rusų priespauda, knygnešių eilės, ugningų patriotų veidai. Matau sužeistą, kruvina galva savanorį...

Šimtmečiais lietuviai ėjo ir krito už tėvynę, paliko visą ką turėjo brangiausio, net paskutinio kraujo lašo nepagailėjo. Jie tai gyvai tikėjo Lietuvos prisikėlimą.

Brangus broli, miela sese, karingų bočių akivaizdoje prisiminkit kiek esate skolingi savo tėvynei ir savo širdies gilumoje, laiminant Visagaliui paslžadėklį jos neapleisti iki paskutinio atodūσιο.

*Pirmyn į kovą už Tėvynę,
Už brangią laisvę Lietuvos!*

POKALBIS SU PULK. KAZIU ŠKIRPA

- Savo knygoj "Sukilimas Lietuvos suverenumui atstatyti" Jūs tik suglaustai paryškinote neapsižiūrėjimus, palydėjusius Lietuvą į netekimą valstybinės nepriklausomybės. Bet jūs ne tik tai aktyviai reiškėtės jai atgauti 1941 metais, o buvote pirmas Lietuvos kariuomenės savanoris Generalinio štabo viršininkas ir Įgaliotas ministras užsienyje, kai ta nelaimė Lietuvai artėjo. Ar nesate ano meto veiklos aprašęs pasidalinti savo patyrimais su lietuviškąja visuomene?

- Pirmuoju klausimu buvau parašęs 14 atkarpų straipsnį "Kelias į pirmuosius savanorius" ir jį paskelbęs "Sėjoje" 1955-56 metais. Taip pat buvau aprašęs ir savo pradines pastangas suformuoti ginkluotą pajėgą kovai už Lietuvos nepriklausomybę, kaip kad buvau uždokumentavęs savo veiklą Generaliniame štabe 1926 metais, kai siečiau patobulinti mūsų karinę organizaciją atitinkamai karo

mokslo patarimais ir Lietuvos, kaip mažos valstybės, galimumus ir sąlygas. Tai paskelbta 1954m. monografijoje "Mykolas Sleževičius".

Kai dėl mano veiklos ir patyrimų diplomatinėje tarnyboje, būtent nuo 1927m. iki 1940 metų Lietuvos katastrofos, tai irgi nesu likęs skolingas Lietuvos istorijai. Tą esu aprašęs dviejų tomų knygoje "Lietuvos nepriklausomybės sutemos" prieš eilę metų, tik dėl neturėjimo lėšų to veikalo negalėjau išleisti dar prieš "Sukilimo" knygą, kaip tatau būtų buvę logiška. Jį išleisti pasiėmė Akademinės Skautijos leidykla Chlcagoje.

[...]

I-mas tomas, vardu "Žaizdos ir klaidos", susideda iš 14 skyrių, pavadintų: Valstybės saugumas, Vilniaus žaizda, Diplomatas prieš savo valią, Lenkų ultimatas, Santykiai per prievartą, Lenkiškasis imperializmas, Atsisveikinimas su Ženeva... ir Varšuva, Pro-naciškoji grėsmė, Auswaertiges Amto taktika, Misija gelbėti Klaipėdą, Ribbentropo ultimatas, Neutrality monai, Nepriklausomybės raktas, ir Iš vokiečių į rusų sferą.

II-ras tomas, vardu "Didžiosios nelaimės metais", susideda iš dviejų dalių. Pirmoji- Sovietų pančiuose- turi skyrelius: Prievartos sutarties pasirašymas, Posutartiniai vėjai. Desperacijos receptai, Kariniai-politinis fonas. Agresijos ryškėjimo veidrodis, Klaikus galas, Smetonos tragika, Paskutinės iliuzijos, Voldemaro baigiamasis žodis, Kas ta liaudies vyriausybė, ir Kremliaus tikrieji tikslai. Antroji dalis-Protesto balsas- turi šiuos skyrius: Katastrofos užtrauktos hipotekos, Diplomatinijos likučio šefas, Tautos valios suklastojimas, iniciatyvinis protestas, Kitų postų protestai, Nusigrįžimas nuo Kauno, Kova su Kauno marionetėmis. Diplomatiniai antausiai Sovietams, Atsisveikinimas su Pasiuntinybe, Pasipriešinimo atgarsiai. ir Susitikimas su A. Smetona Berlyne.

- Šiomet sueina 35 metai (1976m.-red.) nuo to laiko, kai lietuviai buvo sukilę prieš sovietų okupaciją ir sudarė savo Laikinąją vyriausybę su jumis priešakyje. Kokiais jausmais Jūs prisimate visus šiuos įvykius?

- Juos prisimenu su tikru pasididžiavimu tautos sūnumis, kurie 1941 metų birželio mėnesyje neregėtai sunkiomis ir gyvybei pavojingomis aplinkybėmis drįso pakelti ginklą kovai atkurti Lietuvos valstybinį suverenumą, pasinaudojant jos nedraugingų kaimynų susikrovimu vienas prieš kitą mūsų žemėje.

Tai buvo nemažiau ryžtingas ir tikrai herojiškas žygis, kaip tas 1918-1919 metų Lietuvos kariuomenės kūrėjų-savanorių atsiskubinimas į kovą dėl valstybinės nepriklausomybės. Tik 1941 metais negalima buvo burtis į kariuomenės padalinius, bet teko pasiruošti po konspiratyvinės Lietu-

vlų Aktyvistų Fronto (LAF) organizacijos skraiste. Pagavus tinkamą momentą, jam pavyko sukelti visą tautą griebtis ginklo ir nublokšti sovietinį-komunistinį jungą nuo savo pečių, taigi atsiekti užbręžtą valstybės suverenumo atkūrimo tikslą, tuo pačiu pastatant ir hitlerinį Reichą prieš Lietuvos prisikėlimo faktą.

Man malonu prisiminti dar ir tai, kad tie mūsų tautiečiai, kurie anuomet buvo susispietę apie mane pačioje Reicho sostinėje, Berlyne, buvo irgi parodę revoliucinio ryžto: kai tik birželio 22d. rusų- vokiečių karas kilo, jų visas būrys tą patį sekmadienį po pamaldų bažnyčioje nužygiavo su Lietuvos vėliava link buvusios Pasiuntinybės rūmų ir ten iškėlė ją prie geležinių vartų į vilą, kai jos viduje dar tebebuvo laikomi vokiečių izoliuoti Sovietų ambasados nariai.

Birželio sukilimo laimėjimas, kuriuo su pagrindu galime pasididžiuoti prieš kitas tautas, įėjo į garbinguosius Lietuvos istorijos puslapius ir iš jų niekad neišbluks. Bet jo politiškai psichologinis poveikis į plačiuosius tautos sluoksnius lieka toliau gyvas ir liks visiems laikams giliai įsmigęs lietuvio sąmonėje. Tai tvirtina jį atsilaukyti prieš sovietinio okupanto pasikėsinimus išrauti iš lietuvio sielos tikėjimą į išlaisvinimą, ir priugdys tautoje naujų jėgų tam didžiajam tikslui vėl atsiekti. Kai dėl Birželio sukilimo laimėjimo konstitucinės bei praktiškos naudos Lietuvos kariuomenės minėjime pereitais metais lapkričio 16 dieną Phlladelphijoje buvau viešai pakartotinai paryškinęs: "Kaip 1918-1920 metų kovos aukos, taip ir tos, kurių pareikalavo 1941 metų tautos sukilimas, nebuvo veltui."

"Birželio sukilėlių aukomis buvo nuplauta gėda nuo lietuvio veido už praradimą valstybinės nepriklausomybės be pasipriešinimo šūvio, iš naujo paryškinta prieš draugą ir priešą lietuvių tautos valia ir teisė į politinę laisvę, visiems laikams nunuogintas Maskvos melas apie Lietuvos neva savanorišką įsijungimą į Sovietų Sąjungą, o paties sukilimo laimėjimas grąžino lietuvių tautai pasitikėjimą savo jėgomis, kuris po trijų prieš tai priimtų ultimatumų Lietuvai be vyriško pasipriešinimo jau buvo žymiai pakirstas. Praktiškos politikos atžvilgiu buvo svabiausia tai, kad pakartotinu Lietuvos nepriklausomybės deklaravimu su ginklu rankoje Lietuva tapo ne tik faktiškai, bet ir teisiškai išjungta iš Sovietų Sąjungos sąstato pagal pačios Sovietų konstitucijos nuostatus, jei kas Lietuvos prievartos į Sovietiją įjungimui buvo linkęs teikti pripažinimo galios. Antra- ir tai buvo tiek pat labai svarbu politikos vykdymo požiūriu,- kad naujos tautinės Krašto Vyriausybės paskelbimu buvo atkurtas Lietuvos valstybės suverenumo vykdymo organas vieton bolševikinio priešo 1940m. fiziškai sunaikintos A Merkio Vyriausybės."

Nuo to, kad po 6 savaičių faktiško išsilaikymo krašto priešakyje Sukiliminės vyriausybės veikimas buvo antrojo Lietuvos okupanto-hitlerinio Reicho- arbitrariškai suspenduotas, teisės požiūriu ji nėra nustojusi egzistuoti, nes okupanto aktams, karą pralaimėjusio, teisinės galios neteikiama. Sakytą Vyriausybę laikytina toliau egzistuojančia kadangi joki konstituciškai kompetentingo Lietuvos valstybės organo nebuvo paleista ir pati iš vyriausybės pareigų nėra rezignavusi.

[...]

*- Jūs esat daręs žygių atveiksminti Sukiliminę Vyriausybę.
Kaip šis reikalas dabar yra? Kokios kliūtys?*

- Tas reikalas yra užkliuvęs dėl šių dviejų priežasčių: pirma- dėl to, kad VLIK-as net iki šiol neatsiliepia į mano 1970m. spalio 27d. raštu visiems pasiūlytą projektą rezoliucijos, kuria siekiama suglaudinti VLIK-ą ir Sukiliminę Vyriausybę suderinti veiklai: ir antra- kad 1971 metais nesulaukiau talkos iš ALT-o vadovybės gauti Valstybės Departamento atsakymą, jog mano memorandumas priimtas, su pakartotinu užtikrinimu, kad mano keliamas klausimas bus kompetentingų vietų svarstomas. Bet ALT-as neprisiuntė delegacijos.

-Kaip Jūs vertinate dabartinę Lietuvos vadavimo veiklą? Ar atliekama, kas turėtų būti atlikta?

- Kalbant konkrečiai apie paties VLIK-o veiklą, manau, kad būtų neteisinga daryti kokių priekaištų jo nariams, jam pristatomiems nuo jį sudarančių grupių ir dalyvaujantiems jo veikloje iš patriotinio įsipareigojimo, skiriant tam savo laiką ir energiją iš pasiaukojimo. Bet tą veiklą VLIK-as supančiojo savo pradiniu užmanymu dar Lietuvoje sudaryti kažkokią kitą Lietuvos Vyriausybę, ignoruojant tą, kuri pastatyta Birželio sukilimo kraujo auka. Kaip žinoma pačioje Lietuvoje kitos vyriausybės sudaryti VLIK-as neįstengė, o kai atsidūrė tremtyje, jam jau buvo iš viso nebeįmanoma sakytą uzurpacinį užsiangąžavimą realizuoti. Kadangi iš kitos pusės reprezentavimas po karo ir teisiškai išsilaikiusios Sukiliminės Vyriausybės buvo- dėl nesusitarimo tarp grupių- sukliudytas, tai taip ir liekame be veikiančios Vyriausybės, kaip valstybės suverenumo vykdomojo organo bei konstituciniai kvalifikuoto įrankio manifestuoti Lietuvos valstybės buvimą. Tai būtų labai svarbu sėkmingesniai jos bylos apgynimui tarptautiniuose forumuose.

- Ar prof. J. Brazaičio, ėjusio Ministerio Pirmininko pareigas mirtis nepakirto Sukiliminės vyriausybės organizaciškai be jos teisinio tęstinumo?

- Nuo kolegos ministerio Brazaičio pasitraukimo pagal Dievo valią iš gyvųjų tarpo pačios Sukiliminės Vyriausybės padėtis, nei jos statusas, kaip suverenumo vykdomo organas, nepakitėjo. Kad to neįvyktų, aš- vykdydamas Lietuvos Valstybės Konstitucijos įpareigojimus,- tuoj po prof. Brazaičio palaidojimo, 1974m. gruodžio 2d. pakviečiau Pramonės ministerį dr. Adolfą Damušį perimti Ministerlo Pirmininko pareigas vieton mirusiojo, ir apie tą konstitucinį patvarkymą raštu pranešiau, kam reikėjo pranešti. Painformuodamas apie tai VLIK-ą, aš pareiškiau:

"Kaip visiems žinoma Dr. Damušis buvo vienas iš pagrindinių mūsų tautos 1941m. birželio 23 dienos sukilimo vadovų, o po naujo nacių Lietuvos paglemžimo,- susidarius Vyriausiajam Lietuvos išlaisvinimo Komitetui,- jis buvo šio pastarojo Vicepirmininku pogrindžio rezistencinėje veikloje pačiame krašte ir buvo nacių už tą veiklą kalinamas nuo 1944m. gegužės mėn. iki hitlerinio Reicho kapituliacijos 1945 metais. Be visų kitų Dr. Damušio asmens aukštų kvalifikacijų, čia tik suminėtieji jo veiklos, kaip Lietuvos valstybininko, faktai savaime pasako, jog jam dera perimti einančio Ministerio Pirmininko pareigas. juo labiau, kad Konstitucijos 102 str. numatyta, jog "Kai Ministras Pirmininkas pavaduoja Respublikos Prezidentą-jis Ministro Pirmininko pareigų neina..."

"Kviečiu visus besirūpinančius Lietuvos likimu remti, kaip įmanoma Dr. Damušį atsakingose Ministerio Pirmininko pareigose, kad- Lietuvos Vyriausybės buvimo faktų- galėtų konkrečiai simbolizuoti užsienyje bei santykiuose su kitomis valstybėmis Lietuvos valstybės tęstinumą ir sėkmingai jungti visų Lietuvos laisvinimo organizacijų bei visos pasaulio lietuvių bendruomenės,- kaip akivaizdžių protestuotojų prieš sovietų agresiją- pastangas išlaisvinti gimtąjį kraštą iš svetimos okupacijos, likusiai užsienyje nepriklausomos Lietuvos diplomatijai šioje ryžtingoje akcijoje veiksmingai talkininkaujant"

- Kaip žiūrit į pastangas iškelti Lietuvos laisvės bylą Jungtinėse Tautose?

- Apgailestauju, kad nuo atsiliepimo į šį klausimą turiu susilaikyti. Jo viešas komentavimas iš mano pusės, kaip politinio asmens, nebūtų naudingas pačiam reikalui, nes galėtų pirm laiko sualarmuoti Lietuvos ne draugus.

[...]

- Kaip Jūs vaizduojatės Lietuvos kelią į laisvę? Kokiu būdu ši laisvė bus atgauta?

- Tikras ir paprasčiausias kelias atgauti Lietuvai politinę laisvę būtų tas, jei kas nušluotų nuo žemės paviršiaus komunistinį bolševikinį slibiną Sovietijoje su jos enkavedistine valdymo santvarka ir visais nesuskaičiuo-

jamais kacetais nekaltiems žmonėms kankinti. Tada visos Sovietų Sąjungos pavergtos tautos pačios įstengtų nusikratyti sovietų jungo, jų tarpe ir lietuvių tauta. Deja, šiuo metu tai reikėtų stebuklą. Iš kitos pusės, demokratiname vakarų pasaulyje nematyti valstybės vyro, kuris būtų priaugęs tokiai misijai ir sugebėtų apjungti tam tikslui visų sakyta valstybių jėgas ir išteklius lemtingam žygiui...

Tačiau ir Sovietija- nors militariškai vis labiau išsipučia ir aiškiai visiems grasina- vengia iniciatyvos suvesti ginklo pagalba sąskaitas su Europos vakarų valstybėmis, siekiant išplėsti savo bolševikinę galią dar labiau. Ji vis tik dar nesijaučia tikra kuo tokia iniciatyva galėtų pasibaigti, nes žino, kad už demokratinę Europos valstybių stovi JAV-bės su savo neišsemiamu ūkiniu ir militariniu potencialu pasipriešinimo kovai vesti. Juo labiau, kad žino, jog iš tolimų rytų pusės yra nukreipti į Sovietų Sąjungą milijonai Kinijos šautuvų ir kulkosvaidžių ir kad Kinija progos nepraleistų atsiimti seniau rusų užgrobtas kinų gyvenamas žemes Sibire...

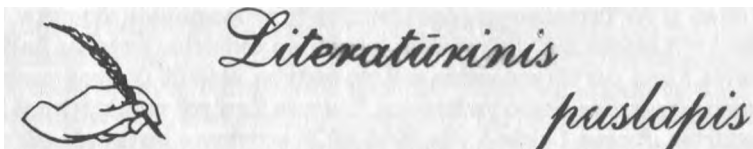
Sovietų Sąjunga, kaip visiems žinoma, veržte veržėsi atsiekti Helsinkio tarios saugumo kooperavimo deklaracijos pasirašymo su Vakarų Europos valstybėmis, o taip pat su JAV-bėmis ir Kanada. Niekio esminio neišspręsdama ta deklaracija telkia abiem ją pasirašiusiom pusėm galimumo laimėti laiką kompromisams, tartis ir susitarti dėl biznio ir kitų problemų, kurios yra likusios nuo II-ojo pasaulinio karo neišspręstos arba būtų naujų aplinkybių iškeliama.

Ši padėtis teikia ir mums perspektyvų Lietuvos klausimu. Bet pačios jos savaime neateis, o taip pat ir niekas kitas už mus dėl jų nesirūpins. Gražių žodžių ir vien kitų valstybių simpatijų Lietuvai neužtenka. Kad sakytos perspektyvos neišgaruotų, turime patys pasirūpinti, kaip būtų galima jomis pasinaudoti, kitaip pasakius- kaip iškelti Lietuvos klausimą mums priimtinam išsprendimui. Tam yra reikalinga veiksminga talka Vokietijos, kaip artimesnio Lietuvos kaimyno, realiau suinteresuoto šios pastarosios ištraukimu iš sovietų okupacijos, kaip ir Karaliaučiaus krašto tolimesniu likimu. Juo labiau, kad Vokietija ima vis daugiau sverti tarptautiniuose valstybiniuose santykiuose Europoje. Todėl politinis realizmas pataria mums prie tos naujos padėties prisiderinti.

[...]

Redakcijos priedas.

Vėl artėjant Birželio Sukilimo metinėms, perspausdiname plk. Kazio Škirpos interviu iš "Lietuvių dienų" (1976m. balandžio mėn, Nr.4 (163)). Iš teksto išėmė neesmines vietas, tai žymėdami daugtaškiu laužtiniuose skliaustuose.

Tauro apygardos spauda

Pirmas Suvalkijoje leistas pagrindinis laikraštis buvo "Girios balsas". Jo leidėjas ir redaktorius- atsargos pulkininkas Liudvikas Butkevičius. 1944m, užėjus rusams. jis pasitraukė iš Kauno ir apsigyveno Marijampolės apskrityje Sasnavos valsč. Nendrių kaime pas giminaitį Kazį Bosikį. Būdamas didelis Lietuvos patriotas ir suprasdamas kokią žalą daro tarybinės spaudos propaganda jis ryžosi stoti opozicijon- 1945m. birželio mėn. gale pradėjo leisti laikraštį "Girios balsas". Visą medžiagą laikraščiu rengė pats. Savo straipsniuose jis polemizavo su tarybiniais laikraščiais "Tiesa", "Tarybų Lietuva" ir kitais. Laikraštis buvo spausdintas spausdinimo mašinėle ir išeidavo- 12 egzempliorių. Kai mašinėlę pavogė, rašė ranka ir platino įvairiais būdais: įkišdavo kam nors į tarpdurį, turguje įmesdavo į vežimą, palikdavo įstaigoje tualete ir kitaip mėtė didesnėse žmonių susibūrimo vietose. Darbas palengvėjo sutikus seną pažįstamą Vladą Čibirką-Vikį, Vijūną, gyvenantį Kazlų Rūdoje ir turintį rašomąją mašinėlę. Dabar laikraštį spausdino ir platino Vikis, o L. Butkevičius tik rengė medžiagą. Vikiui padėjo sūnus Jeronimas-Ažuolėlis ir duktė Aldona, "Girios balso" buvo išleisti 8 numeriai. Jį pakeitė susikūrusios Tauro apygardos laikraštėlis "Laisvės Žvalgas". Besikuriančiame Geležinio Vilko junginyje, 1945m. pirmoje pusėje buvo leidžiamas laikraštis "Suvalkijos aidas" pasirašomas: "LTA Suvalkų Geležinio Vilko partizanų Vadas".

Pirmas "Laisvės Žvalgo" redaktorius buvo V. Radzevičius-Vaidila. Laikraštis buvo spausdinamas Puskelnų kaime Marijampolės valsčiuje ir apskrityje. 1945m. spalio mėn. buvo išduotas, susektas ir suimtas Vaidila. Tardymo metu jis žuvo. Spaustuvė likviduota. Suėmus Vaidilą ir sutrikus "Laisvės Žvalgo" leidimui, Geležinio Vilko rinktinėje buvo organizuotas laikraščio "Kovos Keliu" leidimas, kuris buvo nutrauktas 1946m. vasarą atnaujinus "Laisvės Žvalgo" leidimą.

1945 11 20 Tauro apygardos spaudos ir propagandos skyriaus viršininku ir "Laisvės žvalgo" redaktoriumi buvo paskirtas Antanas Baltūsis-Žvejys, kuris per du mėnesius atstato leidybą. 1946 06 01 Žvejį paskyrus Tauro apygardos štabo viršininku, "Laisvas Žvalgo" redaktoriumi buvo paskirtas Juozas Lukša-Vytis. 1946 06 15 atvykus į apygardą Alfonsui Vabalui-Gediminui, jis buvo paskirtas apygardos politinės dalies viršininku ir "Laisvės Žvalgo" redaktoriumi. Jo pirmuoju padėjėju nuo 1946m. spalio mėti tapo Kazimieras Matulevičius-Radvila, apygardos štabo ryšininkas spec. reikalams. 1947m birželio mėn. Gediminas iš apygardos veikimo ribų išvyko ir "Laisvės Žvalgą" ėmėsi redaguoti Kauno 5-tos mergaičių gimnazijos dėstytojai Vincas Bazilevičius ir poetas Antanas Miškinis.

Paskutinis "Laisvės Žvalgo" numeris buvo išleistas 1947 12 22. 1948m. pradžioje, suėmus V.Bazilevičių ir A.milškinį ir žuvus Tauro apygardos vadui Žvejui, neliko intelektualinių pajėgų laikraščiu leisti. Vėliau Tauro apygarda gaudavo Dainavos apygardos leidžiamą laikraštį "Partizanas". Kurį laiką Tauro apygarda savo jėgomis spausdino tik atsišaukimus.

"Laisvės Žvalgo" redakcija iki 1947 06 buvo Prienų apskr. Birutės rinktinės ribose, bunkeryje. iki 1947m. pavasario buvo Geležinio Vilko rinktinės ribose. Tuo metu redakcijos bunkerį saugojo Trečia (Merkio) kuopa tp. aprūpindavo ją medžiagomis ir išveždavo tiražą.

"Laisvės Žvalgo" leidimas buvo atgaivintas 1948m. gale, į apygardos štabą atėjus dirbti Žalgirio rinktinės vadui Saidokui Jis ėmėsi laikraščio redagavimo ir atsakomybės už jo išleidimą pritraukdamas prie šio darbo labiau išsilavinusius partizanus. Pagrindiniai jo padėjėjai buvo partizanas J.Jankauskas-Daunoras ir štabo mašininkė partizanė Danutė. Laikraštis išeidavo vieną kartą per mėnesį iki 1000 egz. tiražu. 1951m. pradžioje, žuvus Saidokui, laikraščio leidimas nutrūko.

Pristatome skaitytojui laikraštį "Laisvės Žvalgas", jo būdingesnius straipsnius. Manome, kad jie atspindi pagrindžio nuotaikas ir nuostatas.

Tekstai pateikiami pilni, ištaisyty tik gramatinės klaidos, sutrumpinimai iššifruoti laužtiniuose skliaustuose.

Parengė Bonifacas Ulevičius

1. "Laisvės Žvalgas", Nr.5(23), 1946.V.25.

Mūsų troškimai.

Niekada neužmirštama liks lietuviams 1940m. birželio m. 15 diena, kada mūsų mieląjį kraštą užplūdo barškančiais tankais, atkištais durtuvais, apsiskarmaliavus. išbadėjus bolševikų raudonoji armija. Ši diena

įspaudė net ir mažiems kūdikiams į širdis kartų atminimą, nes netekome nepriklausomybės ir įpuolėm į žiaurią, kruviną vergiją. Nebeįmanoma aprašyti ką lietuvių tauta turėjo iškentėti vienerius metus valdant ir saugaliaujant žydų kriminalinių nusikaltėlių bei tautos išsigimėlių "valdžiai". Tauta nenusiminė, neprarado vilties, bet visą laiką tvirtai tikėjo, jog nebeilgai taip bus, jog ateis galas grobikui ir kad mūsų šalis taps vėl laisva ir nepriklausoma. Nebuvo kovojama viduje prieš okupantą su ginklu rankoje, nes visi laukė ženkle, laukė tos valandos, kada sudundės iš vakarų patrankos ir tada ginklu galės išvaduoti tautą iš vergijos. Ir štai, metams praslinkus, įvyko tai, ko visi laukė. Išgirdę pirmąjį patrankų gaudimą, stojo vyrai ir moterys su ginklu į kovą ir vijo žiaurųjį priešą iš tėvynės ribų. ir krauju, gyvybėmis pirkto tautai laisvę.

Bet teko apsigilti išsivadavimo diena. Rudasis okupantas nepripažino mūsų tautos sudėtų aukų o uždėjo okupanto leteną, pamynęs po kojų mūsų troškimus ir išsikovotą laisvę. Ir vėl prasidėjo žiaurios okupacijos dienos ir vėl mūs tautai liko tik laukti ir viltis. Praslinko trejetas metų ir žlugo rudasis okupantas, tačiau jo žlugimas mūsų tautai sugrąžino raudonąjį okupantą, kuris pripažįsta tik tokią vergiją, kuri plaukia ir nekaltai išlietame kraujuje.

Ir slenka liūdnos, žiaurios vergijos dienos. Visi laukia, kada žlugs galutinai raudonasis okupantas ir kada iš griuvėsių ir krauju persisunkusios žemės galėsime atkurti naują, laisvą gyvenimą. Šis antrasis užplūdimas nebeleidžia laukti tinkamos ir lemiamos valandos, bet nuo pat pirmos jo sugrįžimo dienos privertė tauriuosius sūnus ir dukras imtis ginklo ir ginti savo kraštą, tėvus, brolius, seses, vaikus. Visi suprantame, kad mūsų jėgos yra per menkos ginklu sumušti ir išvyti 200 milijonų tautos ginkluotas jėgas, o kad reikia laukti tokio momento, kada ginklais susitiks didžiosios pasaulio jėgos.

Nors jau antri metai, kai baigėsi karas, tačiau kaip praneša ir rašo užsienių radijas ir spauda dar vis nėra jokios taikos. "JAV prezidentas Trumenas jau ne vieną kartą pareiškė. jog jis neskaito šį II-ąjį pasaulinį karą pasibaigusiu. Politika diplomatija taip susipynusios, jog nieko aiškaus nesimato ir nieko tikro negalima pasakyti, kad tada ir tada viskas išsispręs, viskas susitvarkys. Visose valstybėse vyrauja slegianti nuotaika, visi žmonės nusiminę ilgu delsimu ir tokiomis derybomis bei konferencijomis. Protarpiais išryškėja lemiamas momentas, pasiekia beveik kulminacinį tašką, bet vėl pamažu atslūgsta, šiaip taip susitvarko ir įsiviešpatauja tylą bet tokia slegianti tylą kokia visuomet esti prieš audrą, perkūniją ar lietų. Kad taikos nėra, kad jos gražiais žodžiais, konferencijomis neįgyvendins, esame tikri ne tik mes, bet ir visas pasaulis, neišskiriant ir pačios Sovietų Rusijos.

Mes, įsitikinę, jog antrasis pasaulinis karas dar nepasibaigęs, o yra pertrauka ir kad karo tąsa neišvengiama. Šio karo neišvengiamumu niekas neabejoja, tik niekas negali pasakyti, kada jis prasidės ir kurioje vietoje jis išiliepsnos. Nustatyti tikrą laiką ar vietą yra neįmanoma o galima tik spėlioti, daryti išvadas. Žmonės, sekdami gandas, iš lūpų į lūpas einančias žinias daro įvairiausius spėliojimus, nustatinėja datas, tačiau viskas spėliojimais ir pasilieka Daugelis žmonių, pamatę tų spėliojimų beprasmiškumą ir neišsipildymą, nustoja pasiryžimo sulaukti šviesesnio rytojaus, krinta į pesimizmą, ir pasiduoda aklam likimui. Kad nereiktų blaškytis, prarasti viltį, reikalinga objektyviai pažiūrėti ir įvertinti visus pasaulio įvykius, nagrinėti susidariusias situacijas.

Tad meskime žvilgsnį ne tik į savo kraštą, ne tik į Europą, bet ir į tolimesnes periferijas ir pažiūrėkime, kas ten darosi, prie ko tie įvykiai veda. Tik perspėjame skaitytojus, jog šias išvadas, kurias rasite, nelaikykite nepakeičiamomis, neatmainomomis tiesomis, o leidžiama kiekvienam visu sveiku protu kritikuoti ir pasidaryti atatinckamas išvadas.

Politinė apžvalga.

Kad karas bus, yra tikras dalykas, tik neaišku, kur ir kada prasidės. Todėl pirmiausia pažiūrėkime, kur gali prasidėti.

Pabaltijis. Sunku tikėtis, kad dėl Pabaltijo valstybių galėtų išiliepsnoti karas, nes šios valstybės eina ne visų kitų valstybių priekyje, o tik lygiagrečiai ir būtent- jų likimas neperskiriamai yra susijęs su Lenkijos likimu. Iki šio laiko užsienis oficialiai nepalietė Pabaltijo klausimą nei konferencijose, nei kalbose, tik aplinkiniais keliais buvo paminėta apie jų likimą, būtent- 1/kad šių valstybių piliečiai negrąžinami į savo tėvynes tol, kol jose nebus tikra demokratija, 2/kad tos valstybės, kurios prieš 1939m. buvo nepriklausomos, vėl bus atstatytos, 3/kad Amerikos vyriausybė neduoda Rusijai Lietuvos aukso, sakydama, jog grąžins tik tikrąjai Lietuvos vyriausybei ir t.t. Tad sunku prileisti, kad dėl šių trijų valstybių galėtų susikivirčyti didžiosios jėgos, nekreipdamos dėmesio į pasėkas ir į svarbesnius objektus.

Graikija. Sunku prileisti, kad dėl Graikijos galėtų kilti pasaulinio masto įvykiai. Nors Rusija grąsino karinėmis represijomis Anglijai ir Amerikai dėl Graikijos įvykių, tačiau grąšinimais ir baigėsi. Dabar, nors ir puola, smerkia, šmeižia, pučia Graikijos vidaus tvarkymąsi ir Anglijos kišimąsi, tačiau jokių priemonių nesigriebia ir nesigriebs. Nors Graikija turėdama Angliją už pečių, ir susikabintų ginklais su Albanija ar kitomis Balkanų tautomis, tačiau nebeįstengtų išplėsti tokią ugnį, kuri užkurtų pasaulį.

Žinoma didžiųjų valstybių tarpe kultų žodžių, notų, memorandumų kova bet sunku prileisti, kad pakeltų ginklus tam sutvarkyti. Dabar Graikijoje vyksta komunistų naikinimas viešai, dėl ko ypatingai lieja ašaras Maskva, Balkanai. Tą patį galima pasakyti ir apie visas kitas Balkanų valstybes, kuriose šiuo momentu viešpatauja bolševizmas ir kur dažnai susiduria vakarų demokratijos ir rytų bolševizmo interesai. Kas vyko iki šio laiko Balkanuose parodo, kad nei Rusija, nei Anglija su Amerika per daug nesigraudina. Kai tik padėtis Balkanuose paaštrėja Anglija su Amerika įsikiša ir priverčia Rusiją nusileisti. Daug nereikėjo, kad susikibtų didžiosios jėgos tada, kai Anglija pasiuntė prie Jugoslavijos sienos gen. Andersoną su lenkų kariuomene. Reikalas siųsti gen. Andersoną buvo gana rimtas, nes bolševikai propaganda, smurtu mėgino padaryti Julijos-Krainoje perversmą. Tiek Maskvai, tiek Jugoslavijai pakako pamatyti gen. Andersoną su armija ir tučtuojau turėjo apsiraminti. Žinoma, Anglija parodė taip pat tam tikrą manevrą, parodydama Rusijai, kad ji /Anglija/ turi pakankamai svetimos jėgos ir svetimų įrankių sutramdyti Maskvos kominterno besočius planus. Ir tikrai pasitvirtino faktas, kad Rusija išsigando gen. Andersono armijos, nes jokių būdu ji /Rusija/ nenorėjo susikibti su anglosaksais dėl svetimo dalyko- dėl Jugoslavijos, nes tuo atveju prieš visą pasaulį būtų pasirodžiusi didžiausia ir vienintele karo kaltininke. Po to, Anglija iškilmingu mostu atitraukia Anderseno armiją ir leidžia mažoms, civilėms pajėgoms slopinti Maskvos kominterno plėtimąsi į vakarus ir net naikinti bolševikus. Amerika ir Anglija žino, kad šiose Balkanų valstybėse bolševizmas bus išnaikintas, kai tik jose nebus rusų kariuomenės, tad jau dabar pradeda griežtai reikalauti, kad rusai visiškai ir pilnai išsikraustytų. O rusai išsikraustys tikrai, nes nenorės dėl tokio /../ užsispyrimo susikabinti.

Labai svarbi priežastis yra Lenkija. Lenkija galėtų būti tikra priežastimi karo tąsai sukelti, bet ir čia Anglija ir Amerika vykdo kitokius planus. Prievarta įbruko Mikolaičiką ir kitus emigrantinės vyriausybės narius į nacionalinės vyriausybės tarpą, padėjo Mikolaičikui sukurti galingą, galima tvirtinti, galingiausią partiją ir per šią partiją vakarai pamažu stengiasi sutvarkyti visą Lenkiją. Tą žino ir jaučia Rusija, bet nieko negali padaryti, apart verkšlenimo, šmeižimo ir provokacijos. Jau dabar pati Rusija pranašauja, jog Mikolaičiko partija yra galingiausia visoje Lenkijoje ir kad ši partija daugiausia laimėsianti busimuosiuose rinkimuose. O kad Mikolaičikas laimės Lenkijoje, galima tvirtinti 100 procentų, nes lenkų tauta, paragavusi tikrojo bolševizmo skonio, suprato ir pajuto, kuo kvepia raudonasis Maskvos "rojus". Čia smarkiai apsisitė Rusija, kad ji iš pat

pirmųjų dienų parodė lenkų tautai tikrovę, kas iš tikrųjų yra bolševizmas. Mikolaičikas, laimėjęs rinkimuose, sudarys savo vyriausybę ir tuo pačiu bolševizmas žlugs Lenkijoje, negalint Rusijai nei prieštarauti ar pavartoti ginklą. Tuo pačiu atpuola, jog Lenkija galėtų būti priežastimi karo tarp didžiųjų valstybių.

Ispanija. Ispanija niekuomet nebus priežastimi, nes nei Rusija nei Amerika su Anglija dėl gen. Franko viešpatavimo ir naikinimo bolševikų nesusikibs į krūtis, nes Ispanija yra per daug sunaikinta 1936m. pilietiniame kare. O kas svarbiausia kad gen. Franko yra palaikomas popiežiaus, o prieš popiežiaus valią niekuomet nepradės eiti nei Anglija nei Amerika nei Rusija, kuri žino ir supranta popiežiaus jėgą ir įtaką visam pasauliui.

Vokietija. Nieko tikro negalima pasakyti dėl Vokietijos. Čia galėtų atsirasti priežastis, sukelianti karą, bet sunku tikėti, nes Rusija okupuotą Vokietijos dalį taip iščiulpė, taip išnaudojo, taip sunaikino, kad jai nėra intereso per daug jaudintis. Rusija puikiai supranta kad Vokietija greitai neatsigaus, kad galėtų susikibti su ja, nors Anglija ir Amerika daug kuo jai padėtų. Vokietija gali būti tik "koziris imperinėje kovoje prieš Rusiją,

kaip išsireiškė Paperis. Ne tik gali būti, bet ir bus kozirių, bet tik tuomet, kai susitiks ginklais didžiosios jėgos, kad galėtų panaudoti vokiečių karines jėgas galutiniam bolševizmo sužlugdymui. Amerikos ir Anglijos reikalavimas baigti Vokietijos okupaciją gali tik paspartinti įvykius. /.../.

Austrija. Austrija visiškai neįeina į priežasčių eilę, nes Rusija /.../ turės sutikti ir sutiks su visišku atsitraukimu iš jos, nes Austrija neturi nei vienai iš didžiųjų valstybių lemiamos reikšmės.

Japonija. Sunku ką nors tikresnio pasakyti apie Japoniją. Rusija į Japonijos tvarkymą neturi jokių teisių, nes čia visiškai viešpatauja Amerika. Nors Rusija smarkiai puola Amerikos tvarkymą Japonijos reikaluose, bet nieko konkretesnio ir griežtesnio nepasako. Iš visa ko matyti, kad Rusija yra bejėgė tarti kokį nors svarbesnį žodį ar parodyti veiksmą Japonijos atžvilgiu.

Indonezija. Ši olandų kolonija niekuomet nieko nepadarys, nes vyksta kautynės neįtrauks didžiąsias jėgas. Rusija bijo pajudinti pirštą, nes jos interesai ten nebesiekia. Viskas, ką Rusija gali padaryti, tai skalinti, kaip šunelis pas būdą.

Mandžūrija. Nors Rusijai niežti pirštus dėl Mandžūrijos, tačiau pasikasyti neįstengia. Turėjo pasitraukti iš jos, nes bijojo represijų iš Amerikos. Dabar ten kiršina ir remia kinų komunistus, kad jie užvaldytų Mandžūriją. Žinoma gali kilti didelių vaidų, jei tiesioginiai pradės lįsti su ginkluotomis jėgomis Rusija ar Amerika Tačiau iki šio laiko nors panašaus nematyti, nes viską vaidina tik Kinija.

Kinija. Ši valstybė gali būti viena iš svarbiausių priežasčių, sukianti pasaulinį karą, nes vykę ir vykstą įvykių rodo, kad santykiai tarp didžiųjų valstybių aštrėja Jau netoli metai, kaip netiesioginiai kariauja Rusija su Anglija ir Amerika, bet tiesioginio susidūrimo dar vis vengia. Rusija remia ginklais ir amunicija kinų komunistų armijas, o Anglija ir Amerika- centrinės vyriausybės kariuomenę. Amerika ne tik ginklais remia bet siunčia į pagalbą japonus, kas labiausiai pykdo Rusiją. Rusija labai plačiai ir pučia Kinijos įvykius, o tuo tarpu Amerika ir Anglija nė žodžio netaria. Ką reiškia Amerikos ir Anglijos tylėjimas, sunku suprasti, ar jie laiko nereikšmingu dalyku, o gal ir labai reikšmingu, bet tik tyli. Japonų kišimas į Kiniją gali tik suardyti santykius ir išsemti Maskvos kantrybę, kad Rusija, į nieką neatsižvelgdama, gali pasiųsti savo armijas kinų komunistams į pagalbą ir tuo pačiu karas įsiliepsnotų pilnai. Bet ar tas bus, sunku dabar ką nors tikresnio pasakyti.

Turkija ir Dardanelai. Šis klausimas stovi taip pat svarbiųjų priežasčių tarpe. Rusija atrodo, niekuomet neturėtų atsižadėti Dardanelų ir Armėnijos /../ iki šio laiko konkrečių veiksmų neparodė. Nors statė ne vieną reikalavimą, tačiau jokio veiksmo, jokios represijos nesigriebė. Žinoma, Rusija niekuomet nedovanos Turkijai ir juodvi niekuomet nesusidraugaus, nes ne vienas šimtmetis, kaip tai aršiausi priešai, niekuomet neišsprendžia reikalų. Vien Turkija ir Dardanelai gal neįstengs įžiebtį karo ugnį, tačiau Turkija, kuri jau septinti metai, kaip laiko pilnai sumobilizavus jėgas, laukia momento suvesti sąskaitas su Rusija. Pirmoji valstybė, kuri puls Rusiją, pasigirdus ženklui, bus ne kas kita kaip Turkija, kurios ministras pirmininkas pereinamais metais, atsakydamas į rusų reikalavimą grąžinti Armėnijos užgrobtą dalį, pasakęs, jog laikas parodysiąs, ar Rusija gaus iš Turkijos žemės, ar Turkija iš Rusijos. Iranas /Persija/.

Yra dar viena menka, nežymi ir mažai kam žinoma valstybėlė, kuri ar tik nebus visa ko svarbiausioji ir pirmoji priežastis:- Iranas. Jau 1941m. ir 1942m. Vokietija žinojo, kad čia yra geras kšnis ir stengėsi jį suvirstinti. Bet Vokietijai užbėgo už akių Anglija ir Amerika, kurios paprastai viską iš anksto puikiai numato. Prie šių dviejų valstybių atskubėjo Rusija, nes čia ypatingai susiduria jos interesai. Visa ko svarbiausia priežastis, gardžiausiais kšnis, kurio norėjo Vokietija kurio ypatingai nori ir Rusija ir nuo kurio niekuomet neatsisako ir niekuomet neatsisakys Anglija ir Amerika, yra Azerbaidžano provincijos naftos šaltiniai. Visai suprantama, kad Rusijos bolševizmas, kuris neturi soties ribų, stengiasi užvaldyti šiuos šaltinius, bet ir dėl kitos priežasties Rusija turi visomis jėgomis ginti šią

provinciją. Juk visai netoli nuo šios provincijos, kurioje randasi naftos šaltiniai, yra Rusijos Baku naftos šaltiniai. Jeigu kuri kita valstybė užimtų Azerbaidžano naftos šaltinius ir juos pradėtų gausiai, ar net ir per gausiai, išnaudoti, tai tuo pačiu kristų Baku šaltinių vertė, o kas svarbiausia, kad, pagal mokslininkų ir geologų apskaičiavimus, pastačius Azerbaidžano provincijoje mašinas būtų galima nutraukti didelį kiekį naftos ir iš pačių Baku šaltinių. Tad Rusija, net nevengdama karo, turi stengtis išlaikyti Azerbaidžano naftos šaltinius, ne tik tam, kad numuštų Baku naftos kainą, bet svarbiausia dėl to, kad svetima valdžia nejučiomis neiščiulptų naftą, esančią Baku šaltiniuose. Priežastis, atrodo, yra kuo rimčiausia ir Rusija šiame klausime negali daryti net nė menkiausių nuolaidų. O tuo tarpu ką gali daryti Anglija ir Amerika? Ar juodvi gali numoti ranka į tokius turtus, kad Rusija išnaudotų juos tam, kad giliau ir plačiau įleistų šaknis bolševizmas, naudodamasis tais turtais, kurie jai nepriklauso. Antra vertus, Rusija turėdama tokius didelius kiekius naftos, galėtų paleisti į rinką didelį kiekį naftos žema kaina ir tuo padaryti didelį perversmą pasaulinėje rinkoje, kas susmukdytų kitas valstybes ir pats bolševizmas atsiektų bent dalį savo uždavinių-kelti nerimą, perversmą. Remiantis tokiomis išvadomis, matome, kad čia toje mažoje Azerbaidžano provincijoje susiduria svarbiausi Anglijos, Amerikos ir Rusijos interesai. Ir šis spėliojimas pasitvirtina vykstančiais įvykiais. Kaip žinome, visą Azerbaidžano provinciją, kur yra naftos šaltiniai, yra užėmę rusai. Pereitais metais Rusija mėgino įvykdyti perversmą ir šią Azerbaidžano provinciją padaryti bolševikiška ir, lygiai taip kaip pas mus, Lietuvoje, taip ir ten "laisvu noru", "laisvais rinkimais į seimą", prijungti ją prie tarybinės Azerbaidžano respublikos. Bet anglai ir amerikiečiai, suprasdami Maskvos planus, griežtai pasipriešino, ir rusai nuo šio sumanymo turėjo atsisakyti. Bet tada Maskva savo pinigais sukiršino tos provincijos komunistus gyventojus ir jėga mėgino įvykdyti tą planą, bet ir čia nepasisekė, nes Irano centr[inės] vyriausybės didesnės jėgos ir amerikiečių bei anglų kariuomenių įsikišimas suardė visus rusų planus. Po to, Irano centrinė vyriausybė pasiuntė raštą saugumo Tarybai, kad ji išspręstų šį klausimą ir rusus išvytų Iš Irano ribų. Azerbaidž[ano] provincijoje tučtuojau sudarė autonominę bolševikišką vyriausybę, kuriai įsakė neklausyti centrinės Irano vyriausybės, o tik Maskvos. Saug[umo] Taryba priėmė šį reikalavimą ir nutarė balandžio mėn. įvyksiančioje sesijoje išspręsti tą klausimą. Tačiau rusai rankų nenuleido ir griebėsi kitokių priemonių. Ar pinigais ar pažadais, ar grąšinimais, ar gal kitokiomis priemonėmis palenkė centrinę Irano vyriausybę į savo pusę ir privertė sudaryti sutartį, pagal kurią sau pasiliko 51 akciją naftos bendrovės, o

Iranui paliko tik 49 akcijas. Be to, prižadėjo išvesti savo kariuomenę ne tik iš visų provincijų, bet ir iš Azerbaidž[ano]. Tuo pačiu Irano vyriausybę atsiimti prašymą išspręsti iš Saug[umo] Tarybos. irano vyriausybė pasiuntė raštą Saug[umo] Tarybai grąžinti tą reikalavimą, nes su rusais jie jau susitakę gražiuoju. Tačiau Saug[umo] Taryba nebegrąžina reikalavimo, o tik sprendimą atideda iki V.6d. Rusai, matydami, kad jų planai griūva, iki V.6d. pilnai išveda savo kariuomenę iš provincijų, palikdami tik Azerbaidžane. Saug[umo] Taryba V.7d. pradeda spręsti šį klausimą, nedalyvaujant Rusijai, ir įsako Irano centr[inei] vyriaus[ybei] iki V.20d. atsiųsti smulkias žinias apie esamą padėtį Irane. Irano vyriausybė, gavus šį įsakymą, pasiunčia specialią komisiją į Azerbaidž[ano] provinciją viską nuodugniai išsiaiškinti, tačiau rusai ją išveja o vietoj to, rusai pasiunčia į Teheraną tos provincijos laikinąją vyriausybę, kuri yra grynai bolševikiška rusų jėga pastatyta, duoti smulkų pranešimą apie esamą padėtį Azerbaidžane ir palenkti, prikaltė centrinę vyriausybę /.../ už rusus. Bet šį kartą rusams nepasiseka. Irano centr[inė] vyriaus[ybė], /.../ Anglijos, Amerikos ir kitų valstybių realią paramą, nepasiduoda suviliojama komunistų pažadais, nesusitaria su atsiųsta Azerbaidž[ano] laikinąją vyriausybę ir pasiunčia Saug[umo] Tarybai pranešimą apie padėtį. Sunku pasakyti, kas vyko tomis dienomis Teherane, bet reikia manyti, kad rimti dalykai, nes Madrido radijas V.13d. paskelbė. jog "daugelio valstybių agentūrų pranešimu irano centrinė vyriausybė paskelbė Azerbaidžanui karą. Šiandien irano kariuomenė išžygiavo iš Teherano ir traukia link Azerbaidžano. Tuo pat laiku pranešė, kad kai kurios agentūros šią žinią paneigia. Anglijos ir Amerikos radijo stotys tokios žinios nepaskelbė ir nepaneigė, bet tik pranešė, kad "rimti dalykai vyksta Irane", tačiau po poros dienų paaiškėjo, kad kautynės vyksta tikrai.

V.22d. susirenka Saug[umo] Taryba svarstyti Irano klausimo, tačiau rusų delegacija posėdyje nedalyvauja. Klausimo svarstymas pasunkėja nes Irano vyriausybė nedavė aiškaus ir išsamaus pranešimo apie esamą padėtį. Irano min(istras) pirmininkas], rusų įbaugintas ar papirktas, pasiunčia net du pranešimus, bet juose nieko aiškaus nepasako. Tuomet Saug[umo] Taryba pasiunčia skubią telegramą irano vyriausybei ir įsako atsakyti trumpai "taip" ar "ne", t.y. ar rusai atitraukė pilnai kariuomenę, ar ne. Į šią telegramą Saug[umo] Taryba negavo jokio atsakymo. Tuomet Olandijos atstovas pasiūlo pakviesti į posėdį irano pasiuntinį Amerikai ir iš jo priimti pranešimą. Šis pasiuntinys aiškiai ir trumpai pasako, kad rusų kariuomenė iš Azerbaidžano neišvesta, kad rusai išvedę karines dalis permetė kariuomenę į šiaurinę dalį, kad rusai savo kariuomenę įmaišė

į iraniečių kariuomenę, kad Irano centr[inė] vyriaus[ybė] neturi jokio autoriteto, kad rusai kišasi į vidaus reikalus, kad neduoda Azerbaidžano provincijos vyriausybei priklausyti centrinei vyriausybei ir t.t. Vienu žodžiu, pareiškė pasiuntinys, pats negalįs duoti aiškaus pranešimo apie esamą padėtį, nes jam pačiam nėra žinoma, kas iš tikrųjų ten vyksta. Tuo pačiu momentu atsiuntė pranešimą irano pasiuntinys Anglijai, kad rusai viešpatauja visam Irane, o ypač Azerbaidžane, kad ten įsakymus duoda ne Irano vyriausybė, bet rusų kariuomenė ir milicija, kad rusai savo kareivius aprėdo civiliais rūbais ir t.t. Tą pačią dieną Londono radijas pranešė, kad Irano vyriausybė atstatė iš pareigų šį pasiuntinį už tokius parodymus /.../ Saug[umo] Taryba 8 balsais prieš 2 /Lenkijos ir Prancūzijos, kurie reikalavo visiškai išmesti iš darbų tvarkos šį klausimą kaip išspręstą/, nutarė Irano klausimą svarstymą pertraukti iki bus surinkta tikrų žinių, tuomet kiekvienas Saug[umo] Tarybos narys turi teisę sušaukti posėdį.

Kad Anglija ir Amerika laiko rimtu dalyku ir kad yra pasiruošusios visiems netikėtumams, o gal ir karui, matyti iš sukoncentravimo karinių jėgų. Amerika ten turi net 3 milijonus kariuomenės, o Turkijoje ji greitai laiku sutarė ir pastatė aerodromus, į kuriuos jau prigabeno lėktuvų ir karinės medžiagos. Anglija taip pat traukia karines jėgas link Turkijos į Palestiną, stato kareivines ir traukia iš Europos vis naujas jėgas. V.23d.: Idenas, sakydamas parlamente kalbą pareikalavo, kad anglų karinės jėgos, esančios Egipte, būtų permestos į Sueco kanalo rajoną, t.y. kuo arčiau Irano. O Anglijos atstovas Saug[umo] Taryboje Aleks.Kadogas V.22d. posėdyje viešai pasakė, “kad /.../ yra tiek svarbus interesas Anglijai, kad ji jokių būdu ir niekuomet /.../ nuo jo ir nedarys nė menkiausių nuolaidų.”

Kada prasidės?

Šis klausimas yra sunkiausias išspręsti. Nė viena valstybė nepasako /.../, bet visą laiką važinėja aplinkiniais keliais. Birnsas, grįžęs iš Paryžiaus, V20d. pasakė kalbą per radiją, supažindindamas tautą su konferencija Šioje kalboje jis ypatingai pabrėžė, kad “mes, amerikiečiai, jau pradėjome griežtą ofenzyvą dėl taikos įgyvendinimo ir susidariusį naują pasaulinį konfliktą turime išnarplioti ir jeigu šią vasarą nebus viskas sutvarkyta tai /.../ drauge ir visa Amerikos tauta/ atsisakys nuo bet kokių konferencijų, pasitarimų, o viską tegul spręs ar Suvienytųjų Nacijų organizaciją ar kas kitas. Mūsų tikslas yra taika, taika ne tik vakaruose, ar rytuose, bet visam pasaulyje. Visos tautos turi turėti kantrybės ir ištvermės. Aš manau, kad Rusija apsigalvos, išstudijuos ir pritars mano duotiems pasiūlymams.” Opozicijos /respublikonų partijos/ vadas senatorius Wandenbergas ir

demokratų partijos vadas senatorius Kanalis, kuriuodu lydėjo Birnsą Londono ir Paryžiaus konferencijose, pasakė per radiją kalbas, kuriose pabrėžė, kad "ne tik vyriausybė, jos partija ir opozicija ir visa amerikiečių tauta pritaria Birns'o užsienio politikai, pradėtai ofensyvai ir reikalauja kuo greičiausiai pašalinti tą chaosą, kuris susidarė pasaulyje."

V.20d. Šveicarijos radijas paskelbė, kad "vos vleneri metai, kaip nu-stojo žvangėję ginklai ir vėl suliepsnojo Irane karas, kuris gali išsiplėsti į pasaulinį karą, bet tik dar didesnę ir žiauresnę, negu kad buvo."

Nuo V.24d. rusai norėjo perimesti per Čekoslovakiją daug savo kariuomenės į Vokietiją, bet užprotestavus anglų vyriausybei. jog rinkimų metu negali tai daryti, perkėlimą atidėjo iki V.27d. Anglų spauda įvairiai spėlioja ir komentuoja rusų kariuomenės permetimą į Vakarus ir klausia, kame viso to priežastis ir tikslas?

Koks tikslas, atsako amerikiečių žurnalistas Lipmanas /komunistas/ V.23d. "Anglai ir rusai ruošiasi karui Vokietijoje savo zonose ir šis karas jau stovi prieš duris." Lipmanas daugiausia puola anglus, kad jie laiko ir naujai pildo vokiečių ginkluotas jėgas savo zonoje.

V.21d. Amerikos vyriausybė įsakė kuo skubiausiai išvykti iš Tebrio /Azerbaidžane/ pasiuntinybei su visu personalu ir visiems Amerikos piliečiams.

Tremties ir rezistencijos muziejaus archyvas (toliau TRMA). PK. D.II B.6. Nr.1. /kserokopija/.

2. 'Laisvės Žvalgas' Nr.6(24). 1946.VI.1.

Į pergalės kovą

Veltui ant rankų plieno pančiai čėža,

Veltui grąsina mirtimi...

Tai kas kad mūsų jėgos mažos,

Išsivadavimas arti...

Ilgą laiką mūsų tėvynę buvo apgaubusi klaikuma ir tą valandą, kada buvo beviltiškas išsigelbėjimas, mes pasijutome laisvi. Nors jau beveik užmiršome istorijos bėgyje pralietus kraujo upelius, it rasą, apliejusią žemę ašaromis, dangų siekiančius dejavimus, tačiau šiandien turime rimtai susimąstyti, nes mūsų tautai yra bailsi išbandymo valanda:- ar likti nepalaužtiems, ar, suklupus prieš raudonąją žvėrį, nuleisti rankas. Visi turime tarti ne, nes mūsų kova yra šventa- už Bažnyčią, už Tėvynę.

Kas gi yra mūsų priešas? Ne kas kita, kaip įkūnytas pragaras-bolševizmas. Daug, daug mūsų rinktinių tautos sūnų ir dukrų padėjo galvas

ant Tėvynės aukuro, tačiau dar ne pabaiga. Bolševizmas siunta, nes paskutinės jo valandos. Tad, lietuvi, jei tavo širdyje rusena kibirkštėlė tėvynės meilės, šaukia tave į kovą prieš tamsybių gaivalą- bolševizmą.

Kas ir kuo gali dalyvauti šioje kovoje? Visa Lietuva. Vieni ginklu rankoje, kiti materialine parama treti telkdami įvairiausias žinias, ketvirti malda nes ši kova yra lietuvių tautos kryžiaus karas.

Daug kas dejuoja, nesulaukdami vergijos pabaigos, nematydami išauštant Nepriklausomos Lietuvos. Nedejuok, lietuvi, o stok į kovą, į šventą kovą dėl garbingos mūsų tautos laisvės.

Yra du frontai:- pragariškas bolševizmas ir ideali kova už Nepriklausomą Lietuvą. Tad kuriam turime priklausyti, nes trečio fronto nebėra. Jei kas neparemia Laisvės Kovotojo, jei kas klasinguose balsavimuose meta į urnas balsą, jei kas, atėjusio kruvinomis kojomis kovotojo, nepriima į namus ir, jam paprašius pastogės, bėga pranešti pragaro raudonajam, jei kas per naktis girdo išgamas, bendrauja su jais, tai tas eina prieš savo tautą, ir tokio niekuomet nepridengs trispalvė ir tokiam niekuomet nesuskambės Laisvės Varpas. Vis vien. Dievui padedant kovą laimėsime, tad kur tada bus tokio lietuvio akys? Savo klaidas dar gali atitaisyti prisidėdamas kas kuo gali prie Nepriklausomos Lietuvos atstatymo.

Mūsų kovą pasunkina baisi tautos yda- nesaikingas girtuokliavimas. Jei verkia Altajuje ar Sibire badaujantis brolis, sesuo, jei kalėjime gyvas pūsta tas, kuris kovojo už Nepriklausomą Lietuvą, jei tūkstančiai sūnų rado pastogę miškuose, tai reiškia, kad mes pergyvename baisias valandas. Tą skatiką, kurį prageri, atiduok badaujantiems tremtiniais ir kaliniams, kurie išsiilgę laukia pagalbos. Aukok kenčiantiems lietuviams, bet nebegirdink ir nebešerk tautos išgamų. Laisvės Kovotojai pasistengs tą auką pasiųsti ten, kur jos laukia ir kur ji yra labai ir labai reikalinga. Šalin iš mūsų tarpo girtuokliavimą, tą tautos marą, nes ne girtuokliavimas, ne bailumas, ne pataikavimas išvaduos tėvynę, bet vieninga kova pagalba sunkioje valandoje, kilnūs ir dori pasiryžimai.

Šypsomės

Stribukų himnas

- 1. Mes, stribukai Lietuvos,
Penkiakampė prie kaktos,
Automatai ant rankos,
Mūs tarnyba be algos.*
- 2. Jei ką nutvertam, praryjam,*

*Penkiais pirštais ką įgyjam,
Viską velkam nuovadijon,
Rusas "lygiai" išdalija.
3. Katalikus areštuojam,
Visą turtą konfiskuojam,
O paskui užbaliavojam,
Stalins džiaugias net Maskvoje.
4. Nors prasti mūs reikalai,
Bet mes Stalino vaikai,
Nedėjuojam, kaip žinai,
Kol jis čia, vis tiek gerai.
5. O kai tėvui bus kapūt,
Teks ir mums tada pražūt.
Teks palangėje pabūt,
Ir ant šakos pasisupt.*

Dešimt patarimų stribukams

- 1) Lok, kiek gali.
- 2) Ėsk, jei turi.
- 3) Miškan nežiūrėk.
- 4) Jei žiūrėjai, bėk.
- 5) Miške vilkai.
- 6) Pagaus, blogai.
- 7) Rusams- meluok.
- 8) Konfiskavęs- neatiduok.
- 9) Kapui duobę išsikask.
- 10) Jos greit prireiks, pats susiprask.

TRMA. PK. D.II. B.6. Nr.2 / kserokopija /.

3. "Laisvės Žvalgas". Nr.7(25). 1946.VI.10.

liežuviui vieta už dantų

*"Jie amžiams užmigo. Tik karklai jų verkia.
Ir vėjas nuliūdusius topolius, beržus siūbuoja.
Paniurus tylą paslaptingai jų grabą apdengus-
O žolelę kapelių žvėreliai apskabo..."*

Yra sunku popieriuje išaiškinti ir visiems suprantamai atvaizduoti slaptąjį veikimą ir partizaninį karą, kurį mūsų tautai tenka vesti prieš okupantus. Visos tautos, visų piliečių vienintelis tikslas, vieninteliai sie-

kimai yra Tėvynės Laisvė ir Nepriklausomybė. Kaip sunki ir žiauri yra ši kova gali suprasti kiekvienas, tačiau daug ir labai daug tautiečių nebevertina tos kovos sunkumų. Kad kiekvienas turi prisidėti prie tautos išsivadavimo iš vergijos, aišku visiems, tačiau toli gražu ne visi įvykdo tas pareigas ir uždavinius, kurie yra paskirti. Ne tik kad neįvykdo to, kas pavesta, bet ar iš blogos ar geros valios, ar iš nesupratimo, neapgalvojimo padaro daug žalos ne tik Laisvės Kovotojams, bet ir visam kraštui. Yda, kuri ypatingai yra išsiplėtusi visuose žmonėse, yra nežmoniškas plepėjimas- liežuvio nelaikymas už dantų. Išminčiai nuo senų senovės pripažino, kad liežuviu galima nužudyti daugiau žmonių negu ranka ir ginklu. Ir tikrai šis įsitikinimas pasitvirtina ir ypatingai tinka dabartiniams laikams.

Kiek bloga, kiek žalos padaro visiems žmonėms betikslis plepėjimas. Ne iš blogos valios pasikalba kaimynas su kaimynų draugas su draugu ar pažįstamas su pažįstamu apie Laisvės Kovotojus, jų atsilankymą, apie slaptąją spaudą, matytus ar girdėtus įvykius ar panašius dalykus. Bet pažiūrėkime, ką padaro tokie atviri pasikalbėjimai, prisipažinimai. Visa tai pasiekia tokias ausis, kurios yra parsidavusios už judošiškus grašius išgamoms, ir vaisiai būna skaudūs ir labai skaudūs. Kiekvienas, kuris vėliau pastebi, jog dėl jo išsiplėpėjimo atsitiko nelaimė, teisinasi kad ne jis kaltas, o tik tas, kuris pranešė tas žinias atėjūnams ir išgamoms. Jis deda ranką ant širdies ir visokiais būdais teisinasi kad tik geriausiam draugui tik brangiausiai giminei pasakė, bet niekuomet neišdavė paslapties ar L.Kovotojų NKVD-tams ar kitiems “valdžios” pareigūnams. Tas tiesa, jis nebeėjo tiesiog pas juos viską pranešti, tačiau tikrasis ir pirmasis skundėjas, kaltininkas yra visada tas, kuris išleido liežuvį iš už dantų prieš savo “geriausią iš geriausių“, “patikimiausią iš patikimiausių“ draugų. O kad dėl to plepėjimo žuvo Laisvės Kovotojai buvo sunaikinta ūkiai ar padaryta kitokios žalos, jį nebegalima įtikinti.

Tad ar ne laikas susiprasti, kad šiuo metų kada vyksta tokia žiauri kova, kada mūsų Tėvynei yra lemiama valanda galima patikėti paslaptį tik sau pačiam, bet ne kitiems, kad ir patikimiausiems asmenims. Juk sąžinė grauš per amžius tą, kuris dėl betikslio plepėjimo pražudė ne vieną gyvybę. Supraskime ir tvirtai pasiryžkime visas patikėtas, ar netyčiomis sužinotas paslaptis, matytus, girdėtus įvykius. Laisvės Kovotojų atsilankymus, operacijas ir visa kita laikyti kuo griežčiausioje paslapyje ne tik prieš pašalinius asmenis, bet ir net prieš savo artimuosius, ar savo šeimos narius. Žinokime ir atsiminkime visada, kad sienos turi ausis ir akis. Susipraskime, kad kiekviena gyvybė yra labai brangi tad saugokime ir

būtinai reikalingas, bet ne tada, kada žodžiais norima kalnus nuversti. Gana mums bereikalingų kraujo aukų dėl plepėjimų, gana žudyti jaunas ir brangias jėgas dėl smalsumo, neatsargumo ar per didelio savęs vien tik žodžiais, nebūtais darbais kėlimo. Ne tik mes patys laikykime liežuvį už dantų, bet savo pavyzdžiu, pamokymu ar net pabarimu, papeikimu raginkime ir visus kitus taip daryti.

Mažiau kalbų, mažiau plepalų, o daugiau darbo, pasiaukojimo, kad greičiau pražystų mūsų Tėvynei Laisvės ir Nepriklausomybės Aušra.

Vidaus žinios.

VI.4d. netoli Šumskų įvyko kautynės su Marijampolės NKVD, milicija sribukais ir valsčiaus vykdomojo komiteto aukštaisiais pareigūnais. Priešo buvo nukauta 82. Nukautųjų tarpe yra beveik visi Marijampolės vals. vykdomojo komiteto NKVD, partijos ir milicijos viršininkai.

Bolševikinės armijos karininkai pereitos savaitės vieną naktį atvažiavo į kaimą netoli Gižų pasiplėsti. Kažkas pranešė Gižų vals. milicijai, kad kaime vyksta plėšimas, vykdomas “banditų” /ty. partizanų/. Milicija, sribukai ir NKVD, atvykus į plėšimo vietą, susikovė su nenugalimosios armijos karininkais ir vieną kapitoną nukovė, o antrą karininką sužeidė. Po kautynių liko antys, vištos, žąsys, kiaulės, avys su nusukinėtomis galvomis, nes jų jau nebereikėjo nei tiems karininkams, nei sribams.

Tad štai, kas yra tikrieji banditai, tai štai kokia bolševikų armijos kultūra, kad karininkai naktimis plėšia ramius gyventojus, atiminėja paukščius, gyvulius ir kitokią turtą.

Tai ne pirmas atsitikimas, o tik vienas iš dešimties tūstančių bolševikinės “kultūros” pavyzdžių.

TRMA. PK. D.II. B.6. Nr.2 /kserokopija/.

PO TO, KAI RAŠĖME

LKA 9-me numeryje buvo spausdinami KGB-isto N.Dušanskio “atsiminimai” apie A.Ramanauską-Vanagą areštą.

Manome, kad juose yra kai kurių neaiškumų, reikalaujančių komentavimo.

P.192- A.Ramanauskas, kilęs iš neturtingų valstiečių, galėjo mokytis, nes už gerą mokymąsi buvo atleidžiamas nuo mokesčio.

P.192- 1941m. A.Ramanauskas Druskininkuose, pasitraukus sovietinei kariuomenei, dvi savaites saugojo likusius be priežiūros kurorto sandėlius.

P.195-196- A.Ramanauskas dalyvavo Pranevičiūtės karo lauko teisme, nuteisusiam ją mirties bausme, tačiau nuosprendį įvykdė ne jis.

P.197- Agentas Žinomas 1952-53m. KGB lėšomis Kauno pakraštyje pasistatė namą, į kurį dažnai atvažiuodavo iš kaimo giminaičiai, anksčiau palaikę ryšius su A.Ramanausku.

Turiny

DOKUMENTAI, FAKTAI, KOMENTARAI

Dalia Kuodytė. Bendras Demokratinis Pasipriešinimo Sąjūdis 1946m. pabaigoje- 1948m. pradžioje.....	5
Nijolė Gaškaitė. Peslys.....	35
Kęstutis Kasparas. Laisvės kovų pradžia antrosios rusų okupacijos metu - 2 /istorinės apžvalgos metmenys/.....	47
Juozas Bogušauskas. Lietuvos Jaunimo Vyčių Sąjunga...	56

ATSIMINIMAI, SVARSTYMAI, KOMENTARAI

Vincentas Seliokas. Ar galėjau likti abejingas?.....	62
Kęstutis Lakickas. Spaudos platinimas.....	97

IŠ SOVIETINIŲ ARCHYVŲ

Juozas Starkauskas. Buvusio LTSR VSK Archyvo 18-ojo fondo dokumentų rinkinys.....	101
Skirmanto žūtis.....	117
Nijolė Gaškaitė. Žmonės be Dievo. NKVD agentai smogikai.....	123
Dalius Stancikas, Inga Bogomolovaitė. Vyskupo Vincento Borisevičiaus tardymas ir žūtis.....	136
Algis Kašėta. Dvasininkijos auka pokario metais.....	143

ANTINACINĖ REZISTENCIJA

Ištakos. Kai kurie slapto ir viešo pasipriešinimo bruožai 1940-1942m. dokumentuose.....	149
Pokalbis su pulk. Kaziu Škirpa ("Lietuvių dienos").....	188

LITERATŪRINIS PUSLAPIS

Bonifacas Ulevičius. Tauro apygardos spauda.....	195
--	-----

PO TO, KAI RAŠĖME.....	207
------------------------	-----